

శ్రీ రస్తు.

శు క స వ తి

కదిరిరాజ్యప్రభువగు
పాలవేకరి కదిరిపతినాయకప్రణీతము

384

(కొత్తకూర్పు.)

వేంకటరాయణ చల్లికేషన్స్.

బుక్ సెల్లర్స్, పరిశ్రమ అండ్ స్టేషనరీ,

H. O. సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాదు.

చెన్నపురి :

వావిళ్ల రామస్వామికౌస్తులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

All Rights Reserved.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of **V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS**
at the 'Vavilla' Press
Madras.
3rd Edition—1951

ప్రకాశకవిజ్ఞప్తి

తెనుఁగు కావ్యములలో జాతీయజీవితమును బ్రతిబింబింపఁ జేయుచు, శృంగారరసోల్లసితములగు కథలతో, జాతీయములతో, సరసకవితాధోరణితో రచితమైన “శుకసప్తతిని” మేము చక్కగ క్రీ॥ శ. 1935లో ముద్రించితిమి. అది అంతకుముందు ‘సరస్వతి’ పత్రికలో వెలువడిన ముద్రితప్రతికన్న అవతారికాది విశేషములఁ గలిగియున్నది. కాని కథలుమాత్రము విశేషముగ లభింపలేదు. ఈనడుమనే మా ముద్రితప్రతులన్నియుఁ జెల్లిపోవుటచేత దీని ముద్రణము ఇపుడు చేయవలసిన యావశ్యకమేర్పడినది. ఆంధ్రసారస్వతవిమర్శకులలోఁ బ్రసిద్ధులు శ్రీ సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగా రీగ్రంథముద్రణమునకు మమ్మామిక్కిలిగాఁ బ్రోత్సహించి, ఉపోద్ఘాత వివరణములువ్రాసి యిచ్చిరి.

ఇంతవఱకు ముద్రిత శుకసప్తతిలోచేరని పెక్కుకథలను గ్రాంతవానిని శ్రీ నిడుదవోలు శివసుందరేశ్వరరావుగారు మాకు వ్రాసియిచ్చి ఈ గ్రంథసమగ్రస్వరూపమునకు తోడ్పడిరి. ఇప్పుడీగ్రంథములలో నున్నవిశేషకథ లీవఱకెక్కడను తెలియరాలేదని చెప్పవచ్చును. మరియు నీ కవికాలనిర్ణయమును చక్కగా మొదట నిర్ణయించిన శ్రీ నిడుదవోలు వేంకట

రావుగారు, తాము ప్రకటించిన “కదిరీపతికాలము” అను
 వ్యాసము నిందులో చేర్చుట కనుమతి యొసంగిరి. విపులమగు
 నుపోద్ఘాతమేగాక విశేషపదములపట్టిక అర్థసహితముగ నిందుం
 డుటచే నీ ముద్రణము ఆంధ్రమహాజనుల నాకర్షించునని నమ్ము
 చున్నాము. ఈ గ్రంథప్రకటనమున మాకుఁదోడ్పడిన వై వారల
 కందఱకు మాకృతజ్ఞత నిందుమూలముగఁ దెలుపుచున్నాము.

ఇ ట్లు,

వావిళ్ల వేంకటేశ్వరులు.

పే రి క

పాలవేకరి కదిరీపతికాలము

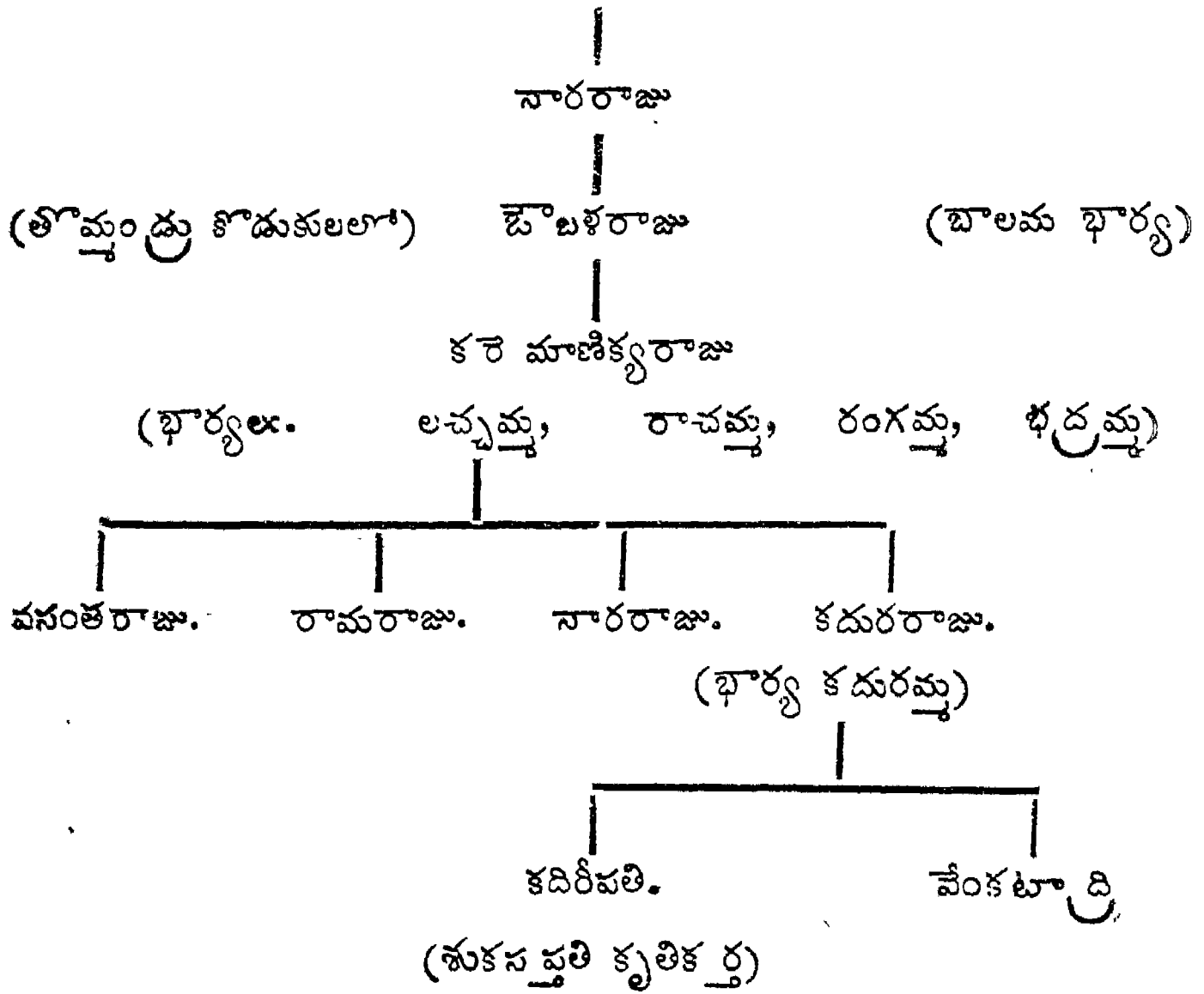
జాతివార్తారచనాచమత్కారవిలసితమును సరసకవితా మనోహరమును నగు శుకసప్తతి యనుప్రశస్తప్రబంధమును రచియించిన కదిరీపతి చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. అచ్యుతగోత్రుఁడు. అనంతపురమండలమునఁగల కదిరి లేక ఖాద్రి రాజ్యమునకు నధినేత. ఖాద్రియందు శ్రీ నరసింహస్వామి యీతని యిష్టదైవము. ఈతని వంశీయులలోఁ గూటస్థుఁడు 'తాడిగోళ్ళ' అను గ్రామమున నివసించుటచే, నీతని తాతవఱకును గలనామముల ముందు 'తాడిగోళ్ళ' అనుపేరు వెలయుచుండెడిది. శుకసప్తతి గద్యనుఁ జూచిన నీవిషయము తెల్లమగుచు.

“ఇది శ్రీ మత్పాదిరీన్యసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగతకవితాధార పాలవేకరికులకలశాంభోధిసుధాకర తాడిగోళ్ళ కరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపాత్ర పవిత్రచరిత్ర కదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కవిరక్షణానుసంధాయక కదిరీపతి నాయక ప్రణీతంబైన శుకసప్తతియను మహాప్రబంధమునఁ బ్రథమాశ్వాసము.”

కదిరీపతి * శుకసప్తతి కృత్యాదిని తన వంశక్రమము నిట్లు తెలిపియున్నాఁడు:—

* శుకసప్తతి తొలుత కాకినాడ , బాలసరస్వతీముద్రాలయమున క్రీ. శ. 1909 సంవత్సరమున ముద్రితమైనది. ఆకాలమున వెలువడిన

పాలవేకరి పెదయాబళుడు

సుప్రసిద్ధపత్రికలలో నెన్నడగిన 'శ్రీసరస్వతి' పత్రిక యందు ప్రకటితమైనది. అందు కృత్యాదిపద్యములను నాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు క్రీ. శ. 1929 లో శుక్ల-చైత్ర వైశాఖ పరిషత్పత్రికలోఁ బ్రకటించినారు. కృత్యాదిపద్యములఁ బరిషత్తు ప్రకటింపకున్నచో నీరాజకవి చరిత్రము మన కీపాటియైన తెలియదు. కీర్తి శేషులు వీరేశలింగము పంతుల వారి కవిచరిత్ర రచనాకాలమున కివి యలభ్యము లగుటచే వారి కవికాలనిర్ణయము చేయుట కనువుపడ లేదని వ్రాయుట తటస్థించినది. కృత్యాదిపద్యములతోఁ గూడ విప్పటి కా టేండ్లక్రిందట ననఁగా క్రీ. శ. 1935 సంవత్సరమున "వావిళ్ల" వారి శ్రీరామమూర్తయమున నీగ్రంథ మభిరామముగ ముద్రితమైనది.

తనవంశమునకుఁ బాలవేకరి యను పేరువచ్చుటకుఁ గారణము గదిరీపతి యిట్లు చెప్పియున్నాఁడు.

“ ఆ రసికావతంసకుల మాత్మసముద్భవహేతుభూతమై
ధీరతపాలశెల్లి జగతిం దగై దన్తహిమం బపారగం
భీరఘనాఘసంభరణ భీమబలప్రతిభాప్తి గాంతు సం
చారయఁ బాలవేకరి కులాఖ్య వహించె నుదంజితోన్నతిన్.
ఆమహితాన్వవాయ వసుధాధిపు లచ్యుతగోత్రపాత్రులు
ద్దామభుజాపరాక్రమవిదారిత ఘోరమదారివీరులై
భూమిభరించి రాన్యపుల భూతి మహోన్నతి నేలె భోగసు
త్రాముఁడు తాడిగోళ్ళ పురధాముఁడు శ్రీ పెదయాబళుం డిలన్.

పై పద్యమున వర్ణింపఁబడిన పెదయాబళుఁడు తాలి
కోట యుద్ధమున క్రీ. శ. 1565లో మరణించిన యలియరామ
రాజుకాలమున నున్న ట్టి క్రింది సీసపద్యపాదమువలనఁ దెలియు
చున్నది.

“ అలె రామరాజేంద్రుబలవద్రిపుల ద్రుంచు కలని కేధీ
రుండు కర్తయయ్యె” కావున నీతఁడు. క్రీ. శ. 1560 ప్రాంతము
వాఁడని చెప్పనొప్పును.

ఈతఁడు మహావీరుఁ డగుటయేగాక మహాభక్తుడై
శ్రీఘాద్రి నరసింహునకు భోగమండపాదులు గట్టించి ప్రఖ్యాతిఁ
గాంచెను.

ఆవెనుక నీతని వంశమునఁ బ్రసిద్ధిచెందినవాఁడు కదిరీపతి
నాయకుని తాత కరెమాణికన్యరాజు. ఈతఁడు రామరాయల
సరిగద్దయ నొడ్డోలగమున నుండి, రామనామధ్యాననిష్ఠాగరి

మండ్రై, రామరాయక్షమావరదత్త బిరుదాంకితరాజచిహ్ని
తుండ్రై ప్రకాశించెను. ఈ రామదేవరాయలు క్రీ. శ. 1534-
1614 వఱకును విజయనగరసామ్రాజ్యమును సమర్థతతో నేలిన
వీరవేంకటపతిరాయల వెనుక రాజ్యమునకు వచ్చి క్రీ. శ.
1630 వఱకును పాలించెను. కావున నీ కదిరీపతి తాత యగు
కరెమాణికృష్ణస్వపాలుడు క్రీ. శ. 1620 ప్రాంతమువాడు.

తాతవెనుక కదిరీపతి, పెద్దతండ్రి రామభూపతి 'శ్రీరంగ
రాయ దత్త మత్స్య మకరధ్వజాధ్యుడు' అని పొగడ్తకెక్కిన
వాడు. ఈ శ్రీరంగరాయలు విజయనగర సామ్రాజ్యాధీశులలోఁ
గడపటివాఁడని చెప్పదగును. ఈతఁడు క్రీ. శ. 1542 సంవత్స
రమున సింహాసనము నధిష్టించి యిరువదిమూఁడేండ్లు పరిపా
లించెను. ఈతని కాలమున ననఁగా క్రీ. శ. 1665 సంవత్సరమున
మహమ్మదీయు లీ రాజ్యము నాక్రమించుకొనిరి. కావున కదిరీ
పతి పెదతండ్రి క్రీ. శ. 1650 ప్రాంతమువాఁడగుట స్పష్టమే.

రామభూపతి తమ్ముని కొమారుఁ డగు కదిరీపతియు
క్రీ. శ. 1660 ప్రాంతమున నుండుట నిర్వివాదముగా నేర్పడు
చున్నది. మరియు నీతఁడు శుకసప్తతియందు మొదటి కథలో
నాంగ్లేయుల నిట్లు పేర్కొనినాడు.

చ. "పలసిన బేరముల్ తెలియవచ్చినవారును వాడు గల్లువా

రలు మఱి గుత్త గొల్లులును రత్నపరీక్షలవారుఁ గార్యముల్

గలిగిన యింగిలీసుల ముఖములుఁ జెంగట నుల్లసిల్లుఁగాఁ

గొలువున నుండుఁ జూపరులకున్ గనుపండువు సంఘటిల్లుఁగాన్. (1-86)

ఇంగ్లీషువారు క్రీ. శ. 1639 సంవత్సరమున మదరాసున
తొలుత వర్తకస్థాన మేర్పఱచుకొనిరి. వారు రాజ్యముకొఱకుఁ

గాక కేవల వర్తకవ్యాపారనిమగ్నులుగా నుండు కాలముననే యాంభదశలో శుకసప్తతిరచనము జరిగినట్లు పైపద్యము చెప్పుచున్నది. ఈవిషయమును పై కాలమునే స్థిరపఱచుచున్నది. కావున కదిరీపతికాలము పదునాఱవశతాబ్దమున నుత్తరార్థమని చెప్పదగును.

‘శుకసప్తతి’ యను పేరు సార్థకముగా నిందు డెబ్బదికథలుండవలసినది. కాని ప్రస్తుతము లభించిన శుకసప్తతియందు ముప్పదికథలు మాత్రమే గలవు. ఈకథలలో పెద్దకథలును నుపకథలును గలవు. శుకసప్తతిలో నేడు పెద్దకథ లిరువదియొకటియు చిన్నకథలు తొమ్మిదియుఁ గలవు. ఉబలబ్ధము లగు తాళపత్రపుస్తకములయందును నేడు ముద్రితమైన నాలుగవ యాశ్వాసమునఁ గొంతభాగమువఱకును గన్పట్టుచున్నవి. ఇప్పటికి నూతొండ్ర క్రిందటఁగూడ శుకసప్తతియందు ముప్పదికథలు మాత్రమే లభించినట్లును నీగ్రంథమునకు ‘శుకత్రింశతి’ అనుట సమంజసమనియు బ్రానుదొరవారు శుకసప్తతిగ్రంథమునకుఁ దాము దయారుచేయించిన శుద్ధలిఖితప్రతియందు వ్రాయించి యున్నారు. ఈవ్రాతప్రతి క్రీ. శ. 1831లో సంపుటికరణము చేయఁబడి నేడు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకాగారమున నున్నది.

సంస్కృతమున శుకసప్తతి యచుగ్రంథము కలదు— అది యముద్రితము—ఈ గ్రంథము తెలుఁగుగ్రంథమునకు కేవలమూలముగాదు. సంస్కృతమున కిది యనుకరణముగాని భాషాంతరీకరణము గాదని బ్రానుదొరవారి యభిప్రాయము.

కదిరీపతినాయకునకు నూతొండ్రతరువాత నయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుఁ డను కవి ‘హంసవింశతి, యను ప్రబం

ధము రచియించియున్నాఁడు. శుకసప్తతికిని హంసవింశతికిని కథారచనమునను గద్యపద్యములయందును వెక్కు పోలిక లగపడుచున్నవి—నారాయణామాత్యుఁడు కదిరీపతినాయకు నకుఁ దరువాతివాఁ డగుటచే శుకసప్తతి వరవడిగా, కొన్ని విశేషములఁ జేర్చి హంసవింశతిరచనము గావించెను. ఈ రెం డింటిని సమగ్రముగాఁ బరిశీలింపవలసియున్నది.

విద్యారత్న :

నిడదవోలు వేంకటరావు, M. A.

ఉ పో ధ్వా త ము

క వి కా ల ము

శృంగారకథలను శుకసప్తతియనుపేరుతో, మనోహర మగు సుందరశైలితో, ఆహ్లాదకరమగు వర్ణనలతో, అడుగడుగునకు నవ్వించు సన్నివేశములతో, రచించిన యసాధారణ కవియగు కదిరీపతినిగురించికాని యాతనిగ్రంథమునుగురించి కాని నేటివఱకు మనకుసమగ్రముగాఁ దెలియకుండుటయత్యంత విచారకరము. ఇంచుమించు 300 ఏండ్లక్రిందటిగ్రంథమే మనకు పూర్తిగా లభింపకపోవుట మన దురదృష్ట మనవలెను. ౧౯౦౯ లో మొదటిసారి దొరికినంతవఱకు ముద్రించినప్పుడు కృత్యాదిపద్యము లేవియు లభించియుండలేదు. అట్టిసందర్భ మందు ౧౬౨౧ లో నేను, మద్రాసులో ఇప్పటిప్రధానన్యాయ మూర్తులును, అప్పటి ఎఫ్. ఎల్, విద్యార్థులునునగు శ్రీపీ. వీ. రాజమన్నారుగారిసంపాదకత్వమున వెలువడు “కళ” యను మాసపత్రికలో శుకసప్తతిని గురించి వ్యాసము వ్రాసినప్పుడు అందలి కొన్నివర్ణనలనుబట్టి యాగ్రంథము క్రీ. శ. ౧౬౦౦-౧౬౫౦ ప్రాంతమందు రచింపబడినదని వ్రాసియుంటిని. గ్రంథములో పరంగివారు, ఇంగిలీసులు, వారి “ముఖములు” మున్నగునవి పేర్కొనబడినందున ఇంగ్లీషువారు క్రీ. శ. ౧౬౦౦ నుండియే మనదేశమున ప్యాపార మారంభించియుండి నందున కవికాలము నావిధముగా నిర్ణయించియుంటిని. తర్వాత

వావిళ్ల వారిముద్రణము ౧౯౩౫ లో వచ్చెను. అందు వారు కృత్యాదిపద్యములను ముద్రించిరి. వాటిని చదివినతర్వాత నేను కళలో నిర్ణయించినకాలమందు మార్పేమియు నవసరము కాలేదు. నామొదటినిర్ణయమే స్థిరపడినది. ఇతనివంశము వారందరును విజయనగరసామ్రాజ్యముతో శ్రీకృష్ణ దేవరాయల కాలమునుండియు సంబంధముకలవారై సేనల కధిపతులై చక్రవర్తులచే బిరుదులందినవారై యుండిరి. పెదయాబళరాజు “సమగ్రమహాహవోగ్రసప్తతి సహస్రచాపభృత్ సైన్యజిత మదాహితేంద్రుండు.” ఇది అతిశయోక్తియో లేక సహజోక్తియో తెలియదు. కరె మాణిక్యరాజు “రామరాయ క్షమావరదత్త బిరుదాంకుడు.” రామరాజు “శ్రీరంగరాయ దత్తమతస్యమకరధ్వజాఢ్యుండు.” మఱి శుకసప్తతికర్తయగు కదిరి పతికేవల మాకులపై గంటము త్రిప్పినవాడుకాడు. అహితులపై కఠారినికూడ ప్రశంసాపాత్రముగాఁ ద్రిప్పినట్టివాడు.

ఈకవికుల మెట్టిదో స్పష్టముకాలేదు. ఇతడు చంద్ర వంశపుక్షత్రియుడైనట్లు తానే తెలుపుకొన్నాడు. రాజపదాంతనాములగుటచేత “రాచవారు” అనుకులమువారై యుందురు. వీరు అలియరామరాజు లేక శ్రీరంగరాయల వంశమువారైనట్లు తెలుపుకొనలేదు. ఆరాజులవద్ద సేనానులుగా నుండినట్లుమాత్రమే తెలుపుకొన్నారు.

అంకుబొంకులముచ్చట

మనదురదృష్టముచేత శుకసప్తతి పూర్తిప్రతి యింత చఅకు దొరకియుండలేదు. ఆంధ్రభాషోద్ధారకులగు శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారికృషి ఫలితముగా నిప్పు డించుమించు

సమగ్రముగా శుకసప్తతి లభించినదనవచ్చును. అందుకు శ్రీ
శాస్త్రిగారికి ఆంధ్రలోకము కృతజ్ఞతాబద్ధమైనది. ఇదివరలో
ముద్రితమైనప్రతిలో ఉపకథలతోసయితము మొత్తము 30
కథలుకలవు. వీటికి ౪౫ రాత్రులుపట్టినట్లు లెక్కించిన తెలియ
వచ్చెడి. ఎటుచూచినను ౭0 సంఖ్య పూర్తికాలేదు. నాల్గవ
యాశ్వాసములో ౧౨౭ పద్యములే లభించియుండెను. ఇప్పుడు
నాల్గవయాశ్వాసము ఇంచుమించు పూర్తిగా లభించినది. ౭0
రాత్రులవఱకు కథ పెరిగినది. దీనినిబట్టి సప్తతియనిన ౭0
కథలు కాదనియు ౭0 రాత్రులని స్పష్టమైనది.

ఈశుకసప్తతికథలు అంకుపోయి బొంకాడినకథలనియు,
అందుచేత స్త్రీలు బాలురు, శిష్టులు, చదువరానట్టివనియు, ఇట్టి
పచ్చిశృంగారము గర్వ్యమనియు తెనుఁగుసాహిత్యచరిత్ర
కారులు, విమర్శకులు, ఆక్షేపించుచువచ్చినారు. ఇది విచార
కరము. ఈకథలలో ౧ వ, ౪వ, ౧౧వ, ౧౫వ, ౨౦ వ కథలో
మొదటి యుపకథ, అయిదవ యుపకథ, ఆఱవ యుపకథ,
మొత్త మేడుకథలు అంకుబొంకులులేనివై శిష్టులు చదువదగి
నవైయున్నవి. అట్టివారికొఱకు వీటిని కృత్యాదిపద్యములతోఁ
జేర్చి వేరుగా శిష్టప్రతి నొకదానిని ముద్రింపవచ్చును.
తక్కినకథలలో అంకుముచ్చట్లున్నను కవి యెచ్చటను నసహ్య
మగునట్టి, లేక జుగుప్సాకరమగునట్టి, వర్ణనలను జేయలేదు.
శ్రీనాథుని శృంగారనైషధములో, హరవిలాసములో, సారంగ
తమ్మయవైజయంతీవిలాసములో, క్రీడాభిరామములో, కూచి
మంచి తిమ్మకవికృతులలో, బహుప్రబంధకవుల సంభోగవర్ణ
నలలో నుండిన పచ్చి శృంగార మిందు లేనేలేదు.

అంకుబొంకు, పచ్చిపిచ్చిశృంగారము, నీతిబాహ్యత
మున్నగుపదాలకుఁ గవితభో నెంతవఱకు హద్దుపద్దు లుండ
వచ్చును? అనువిషయముచుగురించి బహుప్రాంతములలో
చర్చలు జరిగినవి. మనతెనుఁగునందుమాత్ర మే యిట్టివి కలవని
తలపరాదు. సంస్కృతములో బహుగ్రంథము లిట్టివి కలవు.
అచ్చతెనుఁగులో నేది బూతగునో దానిని సంస్కృతములో
స్పష్టముగా నుచ్చరించుట బహుపండితులకుఁ బరిపాటి. మరుగు
మాటలకు సంస్కృతము సహాయపడుచున్నదన్నమాట.
శిష్యుల కేవలింపు గలిగించు కవితలను మహాకవులు కొందఱు
ప్రతిభాషలో కొంతయైనను వ్రాసిరి. ఇతరదేశములందును
జనులనీతికి భంగముకలిగించునని కొన్నిగ్రంథములను నణచి
వేసిరి. కాని తత్ఫలితముగా వానికి ప్రచార మెక్కువై యవి
మఱింత వ్యాప్తిలోనికివచ్చెను. ఇటలీదేశములో 'బొకాషియో'
అను నతడు క్రీ. శ. ౧౩౫౩ లో అనగా ౬౦౦ ఏండ్లకు
పూర్వము 'డెకామరన్' (దశదివసకథలు) అను పదిదినాలకథలను
నూఱింటిని రచించెను. అవన్నియు శృంగారకథలే. ఈ ౬౦౦
ఏండ్లలో ప్రపంచములోని ప్రసిద్ధరచనలు ఆ 'డెకామరన్' నుండి
వర్పడినట్టివి. ౧౮౯౪ లో అమెరికాలోని న్యూయార్కులో
అవినీతివిధ్వంసకసంఘ మొకటి 'డెకామరన్' పుస్తకాన్ని నిషే
ధించుటకై కృషిచేసెను. అప్పుడు న్యూయార్కునగర న్యాయ
మూర్తియగు ఓబ్రీన్ (O'Brien) ఇట్లు తీర్పుచెప్పెను.
“ప్రపంచవిఖ్యాతిగన్న సాహిత్యము (classics) ను ఖండించుట
సాధ్యముకాదు. షేక్స్పియర్, చాజర్, లారెన్సుస్టరక్,

ఇంకా యితర ప్రసిద్ధాంగ్ల రచయితలు కూడా నిషేధింపదగినవారగుదురు. అన్నియు నట్లుండ బైబిల్ లోని పూర్వభాగములో (old testament) కావలసినన్ని బూతులున్నవి. అది ఇంటింట నుండు గ్రంథము” ఇంగ్లండులో అమెరికాకవియగు వాల్టర్ విట్టెకాకవితను ప్రేంచీరచయితయగు ఎమిలిజోలారచనలను (ముఖ్యముగా ‘నానా’యను నవలను) ప్లోబర్ట్ యొక్క మేడంబషరీ నవలను నిషేధింపజూచిరి. ఇప్పుడిప్పుడు అమెరికాలోని హార్వర్డు, కొలంబియా విద్యాపీఠాలలోను, కొన్ని కాలేజీలలోను, సాహిత్యవిజ్ఞానార్థమై ‘డెకామరెన్’ పుస్తకాన్ని పాఠ్యగ్రంథముగా నిర్ణయించుచున్నారు. ఇట్టి డెకామరెన్ లోని ఒకకథను పూర్తిగా పోలినట్టికథ శుకసప్తతిలో కలదు. డెకామరెన్ లో ఏడవ దినమందలి నాల్గవకథతో శుకసప్తతిలోని ఎనిమిదవకథ సరిపోలినది. డెకామరెన్ లో ఏడవదివసపు పదికథలన్నియు కాముకులు చిక్కులలో నిరికి సమయస్ఫూర్తిచేఁ దప్పించు కొన్న శృంగారకథలు. అట్టి విధానముకలవే శుకసప్తతిలోని అత్యధికకథలు. శుకసప్తతికథలు అంకుపోయి బొంకాడినకథలని ప్రచారము మొదలైనతర్వాత అందఱును అదే ధోరణిలో పడిరి. ఈ గ్రంథమునుకాని, ఇందలి కొన్నికథలనుగాని పాఠ్య గ్రంథాలలోని సంకలనములలో చేర్చరైరి. పిల్లలమఱ్ఱి పిన వీరన, అయ్యలరాజు రామభద్రుఁడు, కూచిమంచి తిమ్మకవి, కంకంటి పాపరాజు, కుమ్మరి మొల్ల, గట్టు ప్రభువు, సంకుసాల రుద్రకవి, మున్నగువారి కిచ్చిన స్థానమైనను కదిరీపతి కియ్యలేదు. యథార్థముగా ఉత్తమకవుల శ్రేణిలో కదిరీపతి చేరునట్టివాఁడు.

శుకసప్తతికథలకు మూలము

తెనుఁగులో శుకసప్తతికథలు అను నొకవచనగ్రంథమున్నది. దానినుండి కదిరీపతికవిత యేర్పడినదనికాని, కదిరీపతికవిత కది వచనమనికాని చెప్పుటకు వీలులేదు. బహుశః అది యిటీవల రచింపఁబడినదై యుండును. పద్యకావ్యమునకు వచనగ్రంథమునకు చాల వ్యత్యాసమున్నది. సంస్కృతములో నొకశుకసప్తతికథలదని మాత్ర మెరుగుదును. కాని దానిని చూడలేదు. దానిని చూచినపండితులు దానిపై నభిప్రాయమియవచ్చును. కథాసరిత్సాగరము ప్రపంచకథలకు మూలఖని. దానినుండి కొన్ని శుకసప్తతికథ లేర్పడినవి. కథాసరిత్సాగరము (క. స.) లోని లంబకము ౨ తరంగము ౪ లోని లోహజంఘునికథ శుకసప్తతిలోని ౧౭ వ కథను బోలినది. క. స. లోని లం-౨. త-౫ లోని పరివ్రాజికా కథ శు. స. లోని యాటవకథను బోలినది. క. స. లోని లం-౨. త-౫ లోని శుక్తిమతికథ శు. స. లోని ౧౪ వ కథతో సరిపోలును. ఈవిధముగా గొన్నికథలు కథాసరిత్సాగర మూలకములు. శుకసప్తతిలో విక్రమార్కునికి సంబంధించిన ౧౦ కథలు కలవు. అవి విక్రమార్కునిపేర ప్రచారమందుండు కథలనుండి గ్రహించియుండును 'డెకామరన్'లోని యొకకథ శుకసప్తతిలోని యొకకథను బోలిన దంటిని. దీనినిబట్టి యిట్టికథలు మనదేశమునుండి యూరోపుఖండములో నెంతోదూరమందుండు దేశములందును వ్యాపించెనని తెలియవచ్చెడి. సంస్కృతశుకసప్తతినుండి క్రీ. శ. ౧౪ వ శతాబ్దినుండి ఫార్సీలోనికి "తూట్" కథలు అనుపేరుతో తర్జుమా యయ్యెనందురు. దాని

నుండి యూరోపుభాషలలోని కీకథ లనువదింపఁబడెను. ఒక యూరోపియన్ భాషలో నీకథలు (Tristan un Isolde) అను పేరుతో ననువదింపఁబడెనట ! ఈవిషయమునుబట్టి క్రీ. శ. ౧౩౦౦ కు పూర్వమే మనదేశమందు సంస్కృతములో శుక సప్తతియుండెనని 'డెకామరన్' కథలకన్న ముందే మనకథలు వ్యాప్తిలోనుండెననియు, బహుశఃసంస్కృతమూలమునుండియే కదిరీపతి కథావస్తువును మాత్రము గ్రహింపవలెననియుఁ జెప్ప వచ్చును. కాని కథలలోని పాత్రధారులందును తెనుఁగువారే. వారును కదిరీపతికాలమువారే ! ఈవిధానమును కవి యవలంబించి మనకు మహాపకారమొనర్చినాఁడు. 'డెకామరన్' తర్వాత ఫ్రాన్సులో 'హెప్టామరన్' అను శృంగారకథలు పుట్టెను. అవి కూడ యిట్టికథలే. ఆ 'హెప్టామరన్' కుకూడ 'డెకామరన్' వలె అధిక వ్యాప్తి కలిగెను. ఈవిధముగా పైకథలన్నియు శుక సప్తతికథల సబ్రహ్మచారులని యెఱుఁగవలెను.

శుకసప్తతిలోనివిశిష్టతలు

౧. శైలి:— శుకసప్తతిశైలి యందఱికిని యర్థమగునట్టిది. నిఘంటువేక్ష కలిగింపనట్టిది. అతిసరళము. అతిమధురము. కథ రమ్యముగా నడిపించుట కెట్టిభాషవాడవలెనో యట్టిదే వాడి నాఁడు. మనము వచనములో సయిత మంతథారాళముగా వ్రాయజాలము. తెనుఁగులో ప్రబంధయుగమందు వ్రాసినకవిత లన్నియు కఠినమగుశైలిలోను, ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్తులతోను, శబ్దాలంకారములతోను, ద్వ్యర్థులతోను, ఒకేవిధమగు నొకే సమయములతోను నిండినదై, ఆనందము నిచ్చుటకుమారుగాఁ గ్లేశము నిచ్చునట్టిదై యుండెను. ప్రబంధములకథలుకూడ కవి

యొకధోరణిలోనివి. ఒకయూరును ఒకరాజు ఏలెను. అతఁడు
వేటకుఁబోయెను. ఒకకన్యకను చూచెను. ఉభయులకువిరహతాప
మయ్యెను. శైత్యోపచారములు జరిగెను. చచ్చునంతపనియై
యెటులో యుభయులకు సమాగమమయ్యెను. వారి పెండ్లియు
నిషేకమును నయ్యెను. ఇది కథ. మధమధ్య నష్టాదశవర్ణనలు
నింపుట. స్త్రీవర్ణన యొకేమాదిరిగా నుండుట. ఇదంతయు కవుల
భావదౌర్బల్యమును, క్షీణదశను తెలుపునట్టిది. ఒకదిక్కున
అప్పకవి యపూర్వనిబంధనలు చేయుచుండ నదేకాలమందు
మరొక దిక్కు కదిరీపతి యానిబంధనలను తృణీకరించి స్వతం
త్రుడై కబ్బమును రచించెను.

తెనుఁగులోఁ గథలు వ్రాసినవారు వ్రేళ్లమీఁదిలెక్క
వారు. పింగళసూరన, మంచెన, వేంకటనాథుఁడు, జక్కన, కేతన,
గోపరాజు, అన్నయ, కదిరీపతి, అయ్యలరాజు నారాయణకవి
కథలను వ్రాసినట్టివారు. వీరందఱును చక్కగా రచించినవారే.
అందులో మంచెన, కేతన, కదిరీపతిరచనలే యుత్తమమైనట్టివి.

ఉ. కారుమెరుంగు రాచిలుక, కస్తురిపీఠ, పదారువన్నెబం

గారము, రస్తుకుప్పె, తెలిగంబుర, వెన్నెలలోనితేట, యొ

య్యారపుఁడెంకి, యందముల కన్నిటికిం దగుపట్టుగొమ్మ, సిం

గారపుదొంతి, యైనకులకాంత నయో యెడబాయనేర్తునే. (౧ వ కథ.)

అనుచో నచ్చతెనుఁగుపదాలకూర్పు నెంతసొగసుగాఁ
గావించెనో గమనించుఁడు.

సీ. పా. మంజులద్రుచులతా కుంజపుంజస్థలీ

ఘటఘటార్థటిలుతల్కిటికులము

(౨ వ కథ.)

క. కుముదలీలంబను నొకపుర

మమరు సురవ్యజనితధ్వజాసీకమద

భ్రమదప్రనుదప్రమదా

సుమదామకటాక్షజనితసూనశరంబై

(౧౫ వ కథ.)

ఇశ్వాదులందలి సంస్కృతసమాసములకూ ర్పికవి
యుభయకవిమిత్రుడని తెలుపుచున్నది. చిత్రకళా పరిణతిఁ
జేందిన చిత్రకారుఁడు తనకుంచెతోరేఖలగీసి రంగులనుంచి
యొట్లు మనోహరదృశ్యముల మనయెదుటఁబెట్టునో యటులే
యీకవియుఁ గొన్ని సుందరానుగుణ్యపదములతోఁ జాను
వర్ణించినవ్యక్తినిగాని వస్తువునుగాని మనయెదుట ప్రత్యక్ష
మగునట్లు చేయును. ఒకపిన్నది క్రమక్రమముగా నెదిగి పెద్ద
దైనదనుటకు—“అంతనది యంతయై యింతయై వినూత్న
పేశలాకారయై మించి పెండ్లి కెదుగ” అని సంగ్రహముగా
చిత్రించి నిరూపించెను. ఇతర కవులైదు పద్యాలలో వ్రాసినను
మనసులో హత్తుకొనిదృశ్యము నయిదు బిరుదములతో సరి
పుచ్చినాఁడు. మేఘము కొద్దికొద్దిగా పెరిగి యాకాశమంతయు
నిండుకొనుటను “అపు డొక్కించుక మబ్బు గానబడి యింతై,
యంతయై, మించి, విష్ణుపదంబంతయు నాక్రమించి” అని మనో
హరముగా చిత్రించి చూపించెను.

౨. నుడికారము:—ఇతని శైలిలో జాతీయములు
నిండుగాఁగలవు: ప్రాచీనులు జాను తెనుఁగు నకు త్తమస్థానమిచ్చిరి.
ఈకవి కపితయంతయు జాను తెనుఁగే. తలవెట్టిగొని, పులిపులి
యయ్యె, నలినలియయ్యె, గులగులయయ్యె, తుకతుక, సవసవ,
పిలపిల, కడుపుచుమ్మలుచుట్ట, పంటపగబట్టె, పుడకలు విడిచిన,

చింతాకుముడుగుతరి, బుడిబుడియేడ్పు, తక్కులుతక్కు, కనకన
నిప్పులు, నీదుశౌర్యముగూలన్, బలబలవచ్చు, పొరపొచ్చెము,
గాజుగడపికట్లు, గ్రుక్కుమిక్కనక, మెరమెరలు, కుంటిసుంకరి
చెదరింపు, ప్రేగులోపలితీట, దట్టిగట్టు, తలతలమని, పదింబదిగ,
నీళ్లునమలిన, లేదుబంతి, తలవాకిటకాపురమయ్యె, జోకలరేకల,
ఇల్లుపట్టకతిరిగెడు, నేలమాలులుద్రవ్వు, లోనలొటారము, ఇట్టి
వెన్నని చూపవలెను. ప్రతిపుటలో నిట్టివి నిండియున్నవి.

ఇతనికవితలో సామెతలకుఁగూడ కొదువలేదు. నక్కగన్న
వాఁడెల్ల వేటకాఁడు, విపదిధైర్యమథాభ్యుదయేక్షమా, కం
చఁబు చెంతసిల్లికరణి, చనుమనుచుఁ ద్రోయ విస్తరి చినిగెడు
నన్నట్లు, తిరుకొళములోనఁబడినకోఁతిచందమున, దడిగరవబోవు
వేచిచందమున, కుంభంబుమీఁది పొట్టేలుక్రియన్, స్వామి
ద్రోహమిదంభారం, తెగువయే దేవేంద్రపదవి, షుగడొల్ల
నియాసతిని మారియొల్ల దనంగన్, అడగువాసినచో నక్కర
వాయు, ఇట్టిసామెత లెన్నియో యీకవితయం దిమిడియున్నవి.

3. హాస్యరసము:—సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యశాస్త్రము
లందు హాస్యరసమునుగురించి నిర్వచించినారు. కాని రెంటును
హాస్యరసమునకు తగినరచనలు కానరావు. తిండిపోతు విదూ
షకుని చచ్చుమాటలు హాస్యజనకములు కాకపోయెను. బూతు
మాటలతో వర్ణనలతో భాణాదులందు, చాటువులందు,
హాస్యము నుత్పత్తిచేయఁజూచిరి. అది జుగుప్సగా మారెను.
మొత్తము తెనుఁగువాఙ్మయములో కదిరీపతివలె చక్కని
హాస్యమును పోషించినకవియింకొకఁడు కానరాఁడు.

సీ. పలుదలై మెరయు పార్వణపుముద్దలవంటి
వలిగుబ్బ తెన్నడు వ్రచ్చికొందు

... ..

శీ. అనుచుఁ గోరుచు నవ్వుచు నాడికొనుచు
సారె గేరుచు చూచినవారు పీని

పుట్టు కిష్కింధలోను గాఁబోలు ననగ
నానుశర్తయు నాత్మగేహమున కరిగె.

(౧౪ వ కథ)

సీ. అవునవే, ననువివాహముగమ్ము విద్వాంసు

రాల వయ్యెదవు శీతాంశువదన...

(౪ వ కథ)

ఈపద్యాలలోఁ దేలికయగుహాస్యము కలదు.

క. కనుచాటులిండి నడిపిన

పనులం గండలును బెరిగి బకుతండ్రి, హిడి
ఋని కొడుకన, గణనాథుఁడు

ఘనబలమున బిరుదు జెట్టికై వడి మెలగున్...

(౧౦ వ కథ)

శీ. దాని నులియింప దరమానె, తాటకావ

ధూతితల్లియొ, పూతనతోడ బుట్టొ...

(౧౭ వ కథ)

ఇందలి యుపమానము లెంత చక్కగా నిమిడినవో
గమనింపఁదగినవి.

క. తగిలించుకొన్న పిమ్మట

నిగిలించుటె కాని కార్య మేమున్నది...

(౧౧ వ కథ)

ఉ. అక్కట పొట్టచించిన నొకక్షరమైనను రాదు పెక్కులుం

డక్కులుగాని యమ్మనినడమ్మననేరదు...

(౧౪ వ కథ)

సీ. “పోలిరెడ్డికి మగపోడిమిలేదుగా, గాది కేలగున కడుపు నిక్కె?”

“వదరకే మగవారు వచ్చెద రదె చక్క, జెక్కుకో పయ్యెద చెలగుకొంగు”

“ఓసి లేవే మల్లి! వేసాలుసేయకు, మగవార లెరుగనిమర్త మెద్ది”
 “నీకేటిసిబ్బతినెరరాగవై మించి, యడగద్రొక్కినదాన వత్త గారి”

“వెద్ది! వినలేదె! మనసుబ్బ పెరటిగోడ
 దాటగా మామ గనె నట”, “యెటిసుద్ది,
 యెసగి మగ డొల్లకున్న నదేమిసేయు,”

ననుచుకసివోవబలుమాటలాడికొనుచు.

(౧౪ వ కథ)

ఇట్టి సన్ని వేశములందలిహాస్య మానందదాయకమైనది.
 ఒకస్త్రీ తనభర్తను పురికొల్పుటకై ‘చిట్టుబుస్సనుచు నసూయా
 క్రాంతయై,

గీ. చట్టితోఁ జట్టి పగులంగఁ గొట్టి తనదు
 పదరులకు నింటిబలుకుక్క లదరికూయ
 నడరు భయమున గ్రుక్కుమిక్కినక వెనుక
 వెనుక కొదిగెడు తనప్రాణవిభునిజేరి.

ఇట్లనెను.

“పొరుగింటి వద్దినీనతి, గిరుకుచు మట్టియలు గిలుకుగిలు కని నడువన్
 మెరమెరలు పుట్టవే కాఁపురమేటికి మగఁడు పొట్టపోయకయున్నన్.”

(౨౦ వ కథలో ౧ వ ఉపకథ.)

“గిరుకుచుమట్టియలుగిలుకుగిలుకనినడవన్” అని చదువ
 గానే యాస్త్రీ ప్రాధయనియు, ముత్తైదువయనియు, వయ్యారి
 యనియు, గల్లుగల్లుమని మట్టెలకలస్వనముతో మన సమీప
 మందే నడిచి వెళ్లిన ట్లనిపించకమానదు. కథాసన్ని వేశము
 లందు, వర్ణనలందు, ప్రతిపుటలో నుత్తమహాస్యమును నింపిన
 తళవిత మన తెనుఁగు సారస్వతములో క్రొత్తపద్ధతి!

౪. లోకానుభవము:—కదిరీపతి లోకానుభవ మను దృశమైనది. అతఁడు తానువర్ణించువిషయములను సమగ్రముగా పరికించి గమనించి (keen observation) నట్టివాఁడు. ఒకయువతి తన భర్తతోఁ బుట్టినింటికి వెళ్లక యెన్నో యేండ్లయ్యెననియు తన తల్లిదండ్రుల యొక్కయు నన్నయొక్కయు గుర్తే మరిచితి ననియు రాత్రి పల్కుటను నరుగుపై పండిన తెరువరి విని మరు నాఁ డామెయన్న సనిచెప్పి యింటిలోనికిపోఁగా నాకులట తన భర్తను నమ్మించుటకై కృతకసోదరునితో నెన్నిమాటలు మాట్లాడెనో చూడుఁడు—

సీ. మన యమ్మకడు సుఖమ్ముననున్న దే, యయ్య, పెద్దవాఁడయ్యెగాఁ, బేర్తి నతని బోషింతురే మీరు పొరచూపులేక నా, యరిది చెల్లెలివచ్చి యత్తవారు తోడ్కొనిపోయిరే, దూరంబుగానయే, వార్తయు వినము మావదిసె పేక టని వింటినే బిడ్డగనియెనొ మగవాని, గనియెనో యదిమేలుగాక యాడు దాననై పుట్టి మిమ్ము జూడ గాన కిట్టు లేను బడుపాటు చాలదా, యెన్నడైన దలతురా నన్న మీరు డెందంబునందు నేల తలతురు, మరచిపోయితిరి నన్ను.

చ. చెలియలి పెండ్లిచేసితిరి, చిల్లరపబ్బము లెన్నియైననో భిలె నను నెన్నడైన బిలిపించితిరే పిలిపింపకున్న నే మలరెడుకూర్చి నాఁడుపడు చాసపడుంగద యంచు పచ్చపో గులుగలచీర యంప నొనగూడకపోయెనె యేమిచెప్పదున్.

గీ. ఇపుడు మీపుణ్యమున నాకు నేమికోదవ యుండె నేను ధరింపగా, నొకరి కీయ గలదులే యందులకు నంటగాదు మీడ యాలిదాక్షిణ్య మిటువంటిదంటి నింతె.

ఆచతుర వచ్చినవానినోరు తెరువనీయకయే మీఁదమీఁద ఇన్ని కొట్టిపెట్టినది! కవి వర్ష రువును వర్ణించినా “గొంగడిముసుగుతో గొల్లలు చట్రతిపై ని బందారాకుపరిచికొనగ” అనును. రాటమును వర్ణించినప్పుడు దానియంగొంగములన్నియు తెలుపును. మద్యపానమునకై వెళ్లువారు “తమ మునిచెరగులందుగాసుదుడ్డును బంగారుపూస వెండి తునక, మొదలింటి. చిరువాడుగొనిన దెల్లగొచుచు” వెళ్లిరనును. సంక్రాంతిని వర్ణించుచో “ఇంక నాల్గావంబు లిడనైతి గాయంచు గుమ్మరి నెమ్మది గుండికొనగ” అనును.

౫. స్వాభావికవర్ణనలు :—కవిలోకానుభవము అతని వర్ణన లందంతటను వ్యక్తమగును. తనకథలలో కొరవంజిని, రెడ్డిని, తురకజవానును, చాకలిని, జెట్టిని, కోమటిని, పురోహితుని, గొల్లను, జోగురాలిని, బోగముదానిని మున్నగువారిని వారివ్యక్తిత్వమున కే లోపమునుగావింపక వారిభూషణములను, వస్త్రములను, కట్టు, బొట్టు, వేషాదులను సమగ్రముగా వర్ణించి మనకు ప్రత్యక్షముగాఁ గనిపించునట్లు చేయును. కవికాలమందు తెనుఁగు దేశము గోలకొండసుల్తానుల వశమయ్యెను. అందుచే తెనుఁగు దేశమందు తురకజవానులు జనులను భయపెట్టి జీవించెడివారు. ఒకజవానును కవి యిట్లు వర్ణించెను.

సీ. మెలిపెట్టి చుట్టినతెలిఫరంగిముడానువై, ల పేటాడఱ్ఱుచును జెలఁగు
బంగరువ్రాతలపట్టుహిజారు, కంబరుచీనినిమతాని పాడు నొసలు
తనుకాంతి గనుపింపఁ దలిరు నంగీజోడు, పలిపెంపు శాలువ వల్లెవాటు
బడుదలలోన డాబాకత్తివదలుపా, పోసులు గోరంట బొలుచుగోట్టు
నడుమనీలున్నతోలు డాల్చెడగుసూప
నభయముగ వెంట నరుదెంచు నభరువాడు

నమరు మున్నెదులేజుతో నరుగుడెంచె

దారుణాకారుడైన యుద్ధారుఁ డొకఁడు.

(౧౪ వ కథ.)

ప్రబంధకవుల నాయికానాయకులకు విరహతాపము వచ్చినవారు పడెడునవస్థ యింతంతకాదు. వారు చంద్రుని, వసంతుని, వాయువును, చెడదిట్టుదురు. చిగుగటాకులను, కమలపత్రములను, తేకులను, పన్నీటిని, తెప్పించుకొని వాటిపై పొరలాడుదురు. కోకిలలను, తుమ్మెదలను, రావించి చీవాట్లు పెట్టుదురు. కదిరీపతి నాయికానాయకులందఱును సాధారణ జనులే. కావున వారివిరహతాపముకూడ సహజమైనట్టిది. ఒక పంచాంగపు బ్రాహ్మణునికి విరహతాపము ముంచుకొనిరాగా నతనియవస్థ యిట్లుండెను.

సీ. ఒడిలోన పంచాంగ ముంచుకొన్నదిగాన కెటుపోయె ననుచు నూరెల్ల వెదకు పనిలేనిపనివీధి జనుచుఁ గ్రమ్మరు నాత్మగృహ మంచు నెంచి యిల్లిల్లుదూరు అపుడు భుక్తి యొనర్చి యవున పేసంకటితింటినా యని యింటి తెరవ నడుగు కంతుమాయల ను మ్మైత్తకాయదిన్న, పొలుపు సారెకు చెల్పు నప్పుడమివేల్పు.

(౧౪ వ కథ.)

ఒకగొల్లభామకు విరహతాపము కలిగెను. ఆమె యిట్లవస్థపడెను.

సీ. అదలించి పిదుకనియావు లుండగ వేగ, దోహనధేనువు దూడవిడుచు బానలోపల వచ్చిపాలుండ మించి చే,మిరియిడ్డ పాల్పొయిమీఁదబెట్టు పేరి పక్వంబైన పెరుగుండ గవ్వంబు, పులిచల్లలో నుంచి చిలుకబోవు.

(౧౫ వ కథ.)

ఈకవి శబ్దాలంకారములజోలికిపోలేదు. మారుమూల పదాలను వెదకివెదకి వేయలేదు. ద్వ్యర్థులను బ్రయోగింప

లేదు. అందఁడు వ్యాకరణవిరుద్ధ ప్రయోగములున్నను నవి కవి తెలిసియే కావలెనని వాడినవే కావున వాటివల్ల కవితకు న్యూనతకలుగుట లేదు.

౬. సాంఘికచరిత్ర.— ౩౦౦ ఏండ్ల క్రిందట మన యాంధ్రులెట్లుండిరి; స్త్రీపురుషులవేషము లెట్టివి. వారి వస్త్రములెట్టివి, ఆభరణములెట్టివి, వా రేపరిశ్రమలందు ప్రవీణులు, వా రేదేశాలతో వ్యాపారముచేసిరి, వారి వినోదములు, ఆటలు, పాటలు ఎటువంటివి, గ్రామాధికారుల యొక్కయు, తలారులయొక్కయు అధికారములెట్టివి, ఏయే తప్పుల కెటువంటిశిక్ష లుండెను, వివాదముల పరిష్కార మెటుల జరిగెడిది, శైవవైష్ణవమతములప్రాబల్య మెంతవఱకుండెను, ఏయేదేవర్లను జను లాసక్తితో కొలుచుచుండిరి. ఇట్టి యనేకవిషయముల కీగ్రంథ మొకరత్నాలగని. ఇట్టిగ్రంథాలు కొన్నియుండినందునను మనపూర్వికులనుగురించి కొంత కొంతయైనను తెలుసుకొనగలిగినాము.

ఇవి శుకసప్తతిలోని ముఖ్యవిశిష్టతలు. కవి తనను గూర్చి తానే యిట్లు కృత్యాదియందు వ్రాసుకొనినాఁడు.

సీ. కావ్యవైపుణీ శబ్దగౌరవప్రాగల్భ్య, మర్థావనాసక్తి, యతిశయోక్తి
నాటకాలంకార నయమార్గసాంగత్య, సాహిత్య సౌహిత్య సరసముద్ర
సకలప్రబంధవాసన సువాక్పౌఢిమాన్విత చతుర్విధ సత్కవిత్వధాటి
లక్ష్యలక్షణగుణక్లాఘ్యతాపటిమంబు, నైఘంటికపదానునయనిరూఢి.

గనిన నీకు నసాధ్యంబె గణుతిసేయ

ధాత్రి శుకసప్తతి యొనర్పదాడిగోళ్ల

ఘనకులకలాప కదురేంద్ర కదురభూప

చెలఁగివాక్పౌఢిచే గృహిణీయు మవని.

కదిరీపతియనంతరము నూతేండ్లతర్వాతవచ్చిన యయ్యల రాజు నారాయణామాత్యకవి హంసవింశతి యనుకావ్యమును పూర్తిగా శుకసప్తతి ననుసరించియే రచించెను. నూర్లకొలది పద్యాలలో శుకసప్తతిలోనివర్ణనలను, పంక్తులను, మార్పేమియుచేయక స్వీకరించెను. అయ్యలరాజు స్వతంత్రముగా ననుకరణావశ్యకత లేకయే చక్కనికవితను వ్రాయగల శక్తిసామర్థ్యములుకలవాడే కాని యతనికి శుకసప్తతిపై యపారాభిమానముండినట్లు రూపించుకొన్నాడు.

ప్రకృతతృతీయముద్రణము

శుకసప్తతిని మొట్టమొదటిసారి ౧౯౦౯ లో కాకినాడలోని సరస్వతీపత్రికవారు ముద్రించిరి. ఆముద్రణమును గురించిన విశేషములు మొదటిముద్రణపీఠికనుండి వెల్లడియగును. తర్వాత ౧౯౩౫ లో వావిళ్ల వారసమగ్రమగు కృత్యాదిపద్యములతో చక్కనియచ్చుతో రెండవముద్రణము కావించిరి. ఇప్పటి యీముద్రణములోఁ బూర్వముద్రణములలోని తప్పులు సవరింపనైనవి. మఱియు కృత్యాదిపద్యములు సమగ్రముగా ముద్రితమైనవి. పాఠాంతరములు కొన్ని యాయబడినవి. శుకసప్తతిలో నించుమించు ౧౦౦ పదములర్థముకానివై యందు బహుళపదములు నిఘంటువులలో లేనివైయున్నవి. అట్టిపదములలో ౯౦ పదముల కర్థనిరూపణముచేసి గ్రంథాంతమం దకారాదిగా ముద్రింపనైనది.

ఈ ముద్రణమువఱకు కావ్యమందు కొరవడినభాగాలు లభించుట యత్యంత ముహవహము.

౧౯౩౫లో కీ. శే. టి. శివశంకరంపిల్లెగారు తమ అలియ రామరాజు పుస్తకములో శుకసప్తతిలోని కృత్యాదిపద్యాల నుదాహరించినది చూచి వారి కవియెచ్చటలభించెనో వ్రాసి తెలుసుకొని వారిని తొందరపెట్టి మరల పంపుదునని నమ్మకముకలిగించి కృత్యాదిపద్యాలను తెప్పించుకొంటిని. అనంతపురముజిల్లా కదిరితాలూకాలోని పాతర్లపల్లె గ్రామనివాసులగు శ్రీ అంబటి వేంకటరమణప్పశ్రేష్ఠిగా రనువారివద్దనుండి యాపద్యాల ప్రతిని శ్రీపిల్లెగారు నేకరించిపంపించిరి. మార్చి ౧౯౩౫ లో వానిని నేను వ్రాసిపెట్టుకొని శ్రేష్ఠిగారిప్రతిని తిరుగ పంపితిని. “నాప్రతిలోని పద్యాలను ముద్రించునప్పుడు నాపేరు ప్రకటింపుకొనుడు” అను శ్రేష్ఠిగారికోరికను పరిపాలించినాను.

శుకసప్తతి ౧౭ వ కథలో

“అంకలోననె శాలివాహనుదివాణమునకునేగుటకై బంధుజనుల గొలువ.” అనియు, నందే “ధరశాలివాహనుండను” అనియు కవి వర్ణించినాడు. శాలివాహనుని కాలపు కథాసరిత్సాగరమునుండి కథలను వెక్కిరించినట్లు ఇవి సూచించును.

ఇప్పుడు లభించినభాగమునుబట్టి కవి నాల్గొక్కాశ్వాసములలో (౭౦) రాత్రులలో కథలను చిలుకకు చెప్పించెననియు నున్నమైనది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున విశిష్టస్థానమునుబొంది శిరీషకుసుమ పేళలమై గులాబీ గుమగుమలతోఁ గూడినదై, ఉత్తమహాస్య రసభరితమై, అత్యంతానందమును కలిగించు ఈ శుకసప్తతి సర్వ జనాదారణీయమునుటలో సతిశయోక్తిలేదు.

ఇట్లు,
సురవరము ప్రతాపరెడ్డి.

ప్రథమము ద్రణపీఠిక

ఈ గ్రంథకర్త పాలవేకరి కదిరీపతినాయకుఁడు. కృత్యాది పద్యములు దొరకనందున నిక్కవి కాలనిర్ణయాదుల కిచట ననువుపడ లేదు. కదిరిరాజ్యమును బాలించినప్రభువు. ఈకదిరి యనునది నెల్లూరుమండలములోనిదని చారిత్రకులగు రావు బహద్దరు కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తమయాంధ్ర కవుల చరిత్రములో వ్రాసియున్నారు. మనకుఁ గడపజిల్లాలో నగపడుచున్నది. ఇక్కవికవిత్వము స్వభావసిద్ధములు సమయోచితములునగువర్ణనలతోఁ గ్రొత్తరుచులనుబుట్టించుచుఁ బ్రౌఢమై హృదయంగమ మైయున్నది. సంస్కృతాంధ్రములు రెంటి యందును సమానప్రజ్ఞకలవాఁడు. హంసవింశతియందువలె నిందతిగా వర్ణించి యుండలేదు. కాని యవసరముకలిగినప్పుడు చమత్కారములను విడిచిపెట్టలేదు.

ఇప్పొత్తము మాకు మొదట పుదుక్కోటసంస్థానము లోని పుస్తకభాండాారమునుండి దివానుగారగు మహారాజశ్రీ, దివాన్ బహదరు సీలంరామదాసునాయుడు, బి. ఏ., బి. యల్., గారిచే దయాపూర్వకముగా నంపఁబడినది. ఆతాళపత్ర గ్రంథము శిథిలమై యుండినందున శుద్ధప్రతి తేలక మద్రాసు గవర్న మెంటు ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టులైబ్రరీలోనున్న దానికొక ప్రతి వ్రాసి తెచ్చితిమి. అదియు నసంపూర్ణముగా నే

యున్నది. ఆప్రతి విద్యచ్ఛిరోమణియు భాషాభిమానియునగు
సి. పి. బ్రౌనుదొరవారివలన వ్రాయింపబడినది. అందు వార
చ్చటచ్చట వ్రాసిన తమ యభిప్రాయముల నీక్రింద నాంధ్ర
తాత్పర్యముతో నుదహరించి ఫలితార్థమును గ్రహింపుడని
పాఠకులకు విన్నవించుచున్నారము.

“This Sukasaptati or Tales of the Parrot in
Telugu, being a series of amorous tales. Twenty
in number, the book not having been completed,
this is very rare and merits publication, as abound-
ing in common colloquial expressions.

This edition was prepared under my directions
in the year 1831.”

(తా॥ ఈశుకసప్తతి లేక చిలుకచెప్పిన కథలు అనునవి
తెనుఁగులోఁ గొన్ని చక్కని శృంగారకథలు. పుస్తకము
పూర్తిగా లేదు. ఇవి యిరువదికథలు, సాధారణముగా వాడుక
భాషలో వ్రాయఁబడినందున నిదియరుదై నదియు ముఖ్యముగాఁ
బ్రకటింపవలసినదియును. ఈవ్రాతప్రతి నానియోగమువలన
1831 సం॥ న సిద్ధముచేయఁబడినది.)

మఱియొకతావున (గ్రంథాంతమున) నీక్రిందిరీతిని
వ్రాయఁబడియున్నది.

SUKASAPTATI.

A series of Telugu stories illustrating the
various dialects of the Telugu language.

This valuable work is very rare indeed and I
never met with a perfect copy. The present one has

been collected with five manuscripts procured with difficulty in various parts of this peninsula.

Had it been composed in times when Telugu learning was patronized, it would have been better preserved; but the compositions of a dark age however valuable are seldom preserved with any care.

This book, "The Seventy Tales of the Parrot" has the same title with the well known Sanscrit composition of which, however, it is not a translation but an imitation. The work seems incomplete, the author not having finished the whole, it is perfect as far as it goes. (Thus there are not in fact 'Seventy' Tales.)

The discrepancies in the various manuscripts of the book are very great indeed, whole lines being substituted one for another. It will therefore be very difficult to select a pure text.

The Hamsa vimsati is a work of the same description and the close resemblance in many passages shows that one must have been borrowed from the other.

Since writing the foregoing remarks I have persuaded Zuluri Appayya, a very eminent Telugu scholar to revise and correct the work. He has done this very carefully and successfully. He considers it to be superior in style and good taste

to the Hamsa vimsati which, however, contains a greater variety of words and technical phrases.

He objects however very justly to the title of the work and proposed to say the THIRTY Tales of the Parrot not the SEVENTY Tales, for the book was never completed.

I have since obtained another manuscript (1839) which contains some additional passages.

(తా॥ ఈశుకసప్తతి ఆంధ్రభాషావైలక్షణ్యమును బ్రకటించు కథలుగలయొక తెలుఁగుగ్రంథము. ఈ యమాల్యగ్రంథముయొక్క ప్రతులు చాలనరుదు. నిండుప్రతి యొక్కడను నాకుదొరకలేదు. ఈదేశమునంగల యనేకస్థలములలోని యైదు వ్రాతప్రతులనుబట్టి యతికష్టముపై నీప్రతిని వ్రాయించినాను.

ఇది భాషకు రాజావలంబనము చక్కఁగఁ గలకాలములో వ్రాయఁబడి యున్నయెడల భద్రముగాఁ గాపాడఁబడి యుండును. అవలంబనలేని యిటీవలిదినములలో వ్రాయఁబడిన గ్రంథము లెంతవిలువగలవియైన జాగ్రత్తచేయఁబడియుండలేదు.

“శుకసప్తతి” యనుపేరుగల ప్రసిద్ధగ్రంథ మొకటి సంస్కృతమునం గలదుగాని యాపేరునే యిదియుఁ గలిగి యున్నను దానికి భాషాంతరీకరణము మాత్రము గాదు. దాని ననుసరించి వ్రాయఁబడినది. ఈగ్రంథమసమగ్రముగాఁ గనఁబడుచున్నది. దీనింబట్టి చూడఁ గవియే దీనిని బూర్తిచేసినట్లు తోచదు. ఇందు డెబ్బదికథలు లేవు.

వివిధప్రతులలోఁ బరస్పరవిరోధములు చాలఁ గలవు. చరణములకుఁ జరణములే మార్పులుండుటచే నేది శుద్ధప్రతియో నిర్ణయించుట కష్టము.

హంసవింశతియును నిట్టిగ్రంథమే. చాలపద్యము లందు నిందును సరిపోలియుండుటచేత నొకదానిని గాంచి యొకటి వ్రాయఁబడిన ట్లెంచవలసియున్నది.

నే నీగ్రంథమును బరిష్కరించుటలో మిగులసమర్థతగల తెలుఁగుపండితుఁడగు శ్రీజూలూరి అప్పయ్యగారిసహాయమును బొందియున్నాఁడను. అతఁడు మిగులజాగ్రత్తగను జయప్రదముగను నీకార్యమును జరపినాఁడు. హంసవింశతిలో జాతీయపదములు విశేషముగా నీయఁబడియుండినను దానికంటె నీగ్రంథమే రచనయందును మాధుర్యమునందును హెచ్చుగానున్నదని యాతఁడతలంచుచున్నాఁడు.

అయినను నీగ్రంథమున కీపేరు తగియుండలేదని యాతఁడు తలఁచియున్నాఁడు. అది సత్యము. దీనిని శుకసప్తతియనుటకంటె శుకత్రింశతి యనఁదగునని నుడివినాఁడు. ఎందుచేతననఁగా గ్రంథము పూర్తిచేయఁబడి యుండలేదు గనుక.

తెనుఁగులో శుకసప్తతియను నొకవచనకావ్య మంగడులలో దొరకునుగాని యిది దానినిబట్టి వ్రాసినపద్యకావ్యము కూడఁ గాదు.

1839సం॥ లో మఱికొన్ని యెక్కువ పద్యములుగల ప్రతి నొకదానిని సంపాదించినాఁడను.) అని దొరగారు వ్రాసియున్నారు.

ఇంకను మఱికొన్ని పద్యములు వేటొకప్రతిలో దొరకి
నను నవి తప్పులుకుప్పులును సందర్భహీనములునుగా నున్నవి.
అవియైనను నాలగవయాశ్వాసము కడవఱకులేవు. ఒక్కకథ
యైనఁ బూర్తికాలేదు. కావున నీ 4-వ యాశ్వాసములో 21 వ
కథ కడకుఁ బూర్తిచేసి మొదటిభాగమని పేరిడితిమి. ఇందుఁ
బెద్దకథలు 21 యును నుపకథలు తొమ్మిదియును గలసి ముప్పది
కథలుగలవు. ఎక్కడనైన నెక్కుడుకథలుగలపుస్తకము దొరకి
నచో మాకుఁ బంపి యాకొఱత మావలనఁ దీర్పించి ఆంధ్ర
భాషకు మహోపకారముం గావింపఁ బాఠకులం గొనియాడు
చున్నాము

సుజనవిధేయుఁడు,

కొచ్చెల్లకోట రామచంద్రవేంకటకృష్ణరావు,

సరస్వతీపత్రికాధిపతి, కాకినాడ.

ద్వితీయము ద్రణపీఠిక.

ఆద్యులు చేయుపనులన్నియు స్వార్థరహితములు నిహ
పరసాధకములును. వారు రచించిన భారతాద్యుద్గ్రంథములు
మొదలు కవితాదృశ్యతకమువఱకు నీతిబోధకములును, ధర్మోప
దేశకములును, దన్తార్థమున మోక్షసాధకములు నగుచున్నవి.
ఆయాగ్రంథములయందలి విషయమేదైనను దుద కూహించి
నచో నది యేదో ధర్మమునో నీతినో బోధించునదియై తీర
వలయును. అందుఁ గొన్నింట ధర్మాదులు స్ఫుటముగా నగ
పడును, గొన్నింట నూహించినం దోఁప గర్భితములై యుండును.
పంచతంత్రము, హితోపదేశము, విక్రమార్కచరిత్రమును
ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలకథలు, తదంతర్భూతములగు బేతాళ
పంచవింశతి, రేచుక్కపగటిచుక్కకథలు, హంసవింశతి
మున్నగునవియెల్ల నీతిబోధకములే. పంచతంత్రాదులు కొన్ని
స్త్రీపురుషసామాన్యము లగువిషయములం దెలుపును. హంస
వింశతి, యీశుకసప్తతియుఁ గేవల స్త్రీలకొఱకే యని యూ
హింపవచ్చును. ఇందుఁ గామోద్రేకమునఁ బరదూతికాప్రేరణ
మునఁ దప్పుత్రోవలంబడఁ బోవుపడఁతులను సన్తార్థమునకుం
ద్రిప్పుటకుఁగా ననేకోదాహరణములం దెల్పి శీలభంగము
కాకుండఁజేయుటయే ముఖ్యోద్దేశ మైయున్నది. ఇవియన్నియుం
బంచతంత్రమువంటికట్టుకథ లే ఈకట్టుకథలకు మూలము మహా

భారతములో భీష్ముడు చెప్పిన జంతుజాలవిశేషములకథ లే కావచ్చును. మఱియు హంస, చిలుక చెప్పటచే బిట్టకథలునై యున్నవి. కల్పితములేగాని జరగినవై యుండ వలనులేదు. పచ్చి శృంగారము గుప్పించి కథచెప్పినను దుదకు నీతి కనఁబడుపఁ బడుచుండును. అవి నీతికథలను బురస్కరించికొని నీతి తెల్పఁ బడుచుండును. ఒక్కదానిలోనికథలసామ్యమింకొక్కదానిలోఁ గనఁబడుచుండును. ఇంగ్లీషుభాషలో నిట్టికథలున్నవో లేవో కాని అరబ్బీభాషలో “అలఫ్ లైలా” (అరేబియన్ నైటుస్) వేయిరాత్రులకథ లీరీతివియే. హిందూస్థానీలో “శుకశారికల కథలు” (తోతా మైనా) గలవు. వానిలో నొకటి పురుషదుర్గుణముల నెంచి వారల నిందించిన రెండవది పురుషులపక్షము వాదించుచు స్త్రీలయవగుణము లెన్నుచుండును. ఎవరిపక్షము వారు సమర్థించుకొనుట చిత్రము. మనకథలకన్నింటికి సంస్కృతములో మూలములు గలవు. బృహత్కథ, కథాసరిత్సాగరము నిట్టివానికి మూలములు కావచ్చును. ఇందేదేశమువా రేదేశము వారి ననుకరించిరో యూహించుట దుష్కరము. బుద్ధిమంతులు సర్వత్ర కలరు. ఏదేశపుఁబండితునకైనను లోకమునకు నీతి బోధించుటకు ధర్మోపదేశముచేయుటకు సద్బుద్ధి పొడము చుండును. వారువారు బోధించుమార్గములు భిన్నములుగా నుండును.

ఈశుకసత్తతి పేరునకు దెబ్బదికథలనియున్నను మనకు దొరకినవి కొంచె మెచ్చుతక్కువ యుపకథలతోఁ గూడ

వానిలో సగమున్నవి. లభించినంతవఱకుఁ జాలమనోహరములుగా నున్నవి. మొదట నేను శ్రీపోలవరము సంస్థానాధీశుల సరస్వతీపత్రికకై చెన్నపురి దొరతనమువారిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారములోని పెక్కుతాళపత్రమాతృకలనుండి దీనికొకపుత్రికను వ్రాసి తెచ్చి ప్రకటించితిని. అప్పటికిఁ గృత్యాదిపద్యములు లభింపలేదు. నాయుద్యమము నెఱిగియున్న బ్రహ్మశ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవి, ఎం. వీ., గారు తాము వివిధమండలములలో బహుభాషాగ్రంథ పరిశోధనముం గావింప నేగినతరి సంపాదించిన కృత్యాదిపద్యము లెనుబడి మూఁడును బంపిరి. అప్పటికి సరస్వతీపత్రిక నిల్చిపోయినది. కావునఁ గొంతకాల మాపద్యములు ప్రకటింప నవకాశము లేక పోయినది. కాకినాడలో శతావధానులు తిరుపతిశాస్త్రి గారితనయులయొద్ద భద్రముచేయఁబడిన యీపద్యములను నేనే పరిషత్పత్రికలోఁ బ్రకటించుభాగ్యమునందితిని. ఆపద్యములు గూడ నిందు మొదటఁ జేర్పఁబడి యథాస్థానమున శోభిల్లుచున్నవి. ఇందుఁ గొన్నివ్రాతతప్పులును, లుప్తభాగములును గలవు ఈపద్యములు లభించువఱకు గద్యములోని-

“శ్రీమృణ్మూదిరీన్యసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణ సమాగత కవితాధారపాలవేకరికులకలశాంభోనిధి సుధాకరతాడిగోళ్ల కరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్ర... కదురధరామండలాఖండలపుత్ర... కదిరీపతినాయక ప్రణీతంబు ... అనుమాటలంబట్టి విశేషములం దెలిసికొన ననువుపడలేదు. ఆపొడిమాటలకు.

వివరణ మీకృత్యాదిపద్యములంబట్టి యిట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

చంద్రవంశక్షత్రియులలో నచ్యుతగోత్రజులు పాలవేకరివారను నింటిపేరుగలవారుండిరి. వారికి రాజధాని తాడిగోళ్లపురము. *మొదట పాలవేకరి పెదయోబళరాజు రాయలవారిచే నశ్వవారణరత్ననవరత్నహారాంబరాదులచే బహూకరింపఁబడి, పిదప అళియరామరాజుచేసిన యుద్ధములకుఁ గత్తయై “గదెరాకిమున తెర్కమొదలుగల్లు” బహురాజ్యమేలీ సమగ్రమహాహవోగ్రసప్తకసహస్రచాపభృతైః సన్యజితమదాహితేంగగనుద్రుండై” కోడుగలు మొదలగుగ్రామములను శ్రీఖాదిరీన్యసింహమూర్తికి సమర్పించి వన్నెకెక్కినవాఁడు. ఈరాజుకుమారుఁడు నారవిభుఁడు. ఇతనికిఁ దొమ్మండు సుతులు వీరిలో నొక్కఁడగునొబళుఁడు ప్రసిద్ధికెక్కినను ఈ నృపునియగ్రమహిషి బాలమ. ఈదంపతులకు, కరిమాణిక్యరాజుద్భవించెను. ఈతఁడు రామదేవరాయలసరిగద్దియంగూర్చుండుమన్ననంగాంచి యనేకబిరుదములంబడసెను. కరిమాణిక్యరాజునకు లచ్చమ్మ, రాచమ్మ, రంగమ్మ, భద్రమ్మ యని నల్వరుపత్నులు వీరియందు వసంతరాజు, రామరాజు, నారపరాజు, కదురరాజు నను నలుగురు సుతులు జనించిరి. వీరిలో వసంతరాజునకు రామరాజు తనయుఁడయ్యెను. ఈరామరాజు శ్రీరంగరాయలచే మత్స్యమకరధ్వజాదిచిహ్నములంబొందెను.

*శాసనములలో Tadigotla యని కనఁబడునదియే తాడిగోళ్ల కావచ్చును.

ఈ రామరాజుతనూజుడు రఘునాథరాజు. కరిమాణిక్యరాజు
రెండవకుమారుడు రామరాజు. ఈతనితమ్ముడు నారపరాజు.
నారపరాజు తమ్ముడు కదురత్తాపాలుడు. ఈకదురరాజునకు
గదురమ్మయే దేవేరి యైనది. ఈసనామదంపతులకు కదురత్తా
పాలుడు, వేంకటరాజునని యిరువురుతనయులు. ఈయిరువురు
సోదరులలోని కదురత్తాపాలుడే యీశుకసప్తతిగ్రంథకర్త
కదిరీపతి. ఖాదిరీశబ్దమునుండియే కదుర, కదిరిరూపములుకల్గినవి.
ఈనంశావళింబట్టి వసంతరాజుకుమారుడైన రామరాజు
(రెండవ) శ్రీరంగరాయలచే బహుశాకరింపబడినట్లు చెప్పబడి
నందున శ్రీరంగరాయలు 1572-85 నాటివాడని తెలియవచ్చు
చున్నది కావున రామరాజుపాత్రుడు కదిరీపతికవి 17-వ శతాబ్ది
ప్రారంభమునాటివాడగునని తలంపవచ్చును.

ఈకదిరీపతికవి తనగ్రంథములో నన్నయభట్టారకుడు
మొదలు తననఱకుగలకవుల మర్యాదల నన్నింటిని బహువిధ
ములఁ జేర్చినాడని యొక్కమాట చెప్పినంజాలును. స్వభావ
వర్ణనల కీతఁడు పెట్టినదిపేరు, సామెతలగని, జాతీయములకు
నిధి. అనఁగా ననఁగా నొకపురము-బిడ్డయొ పాపయో చిదిమి
పెట్టినయట్లు-పుడకలువితీచి - చింతాకుముడుగుతఱి - మూసిన
ముత్తెము-మిట్టిమీనై యదల్చు-బడాపగలఁజూచి-ఎట్లు నోరా
డనో-నీధర్మసత్రపుబ్రాహ్మణుండ - కడుపుచుమ్మలుచుట్టు - పంట

బగవద్దేవ-ఇత్యాదిగా ననేకములు వాడినాడు. హాస్యరసము కడ కడుపుచెక్కలగునట్లు నవ్వువచ్చును. హిందూస్థానీపదములం బ్రయోగించెను ఇంగ్లీసులముఖములు, పరాసులు ననునితరభాషాపదములు గలవు. సంస్కృతవాక్యములు - “స్వామిద్రోహి మిదం భారం” “విషది ధైర్యమథాభ్యుదయే త్తమా.” ఇట్టివి తెనుఁగుపద్యములలో సందర్భోచితముగా సులువుగా నుపయోగించును. సందర్భమునుబట్టి యొకచో వచ్చినపద్యములే వేరొకచో వాడినాడు. ఈకవికున్నప్రపంచజ్ఞాన మితరకవులలోఁ బలువురకు లేదు.

పురాణాదులు సూతుండు శౌనకాదిమునులకుం జెప్పినట్లుండఁగా నితీవలిగ్రంథములను రచించినవారు చెప్పువాఁడొక్కఁడు, వినువాఁడొక్కఁడు నుండవలయునని నిర్బంధించుచున్నారు. కొందఱు దైవములకుఁ గృత్యయర్పించియు, నరులకు నొసంగియు, సూతుండు శౌనకాదిమహర్షులకుం జెప్పినదాని నవధరింపుమని చెప్పఁదొడఁగిరి. దానినిబట్టి యిప్పటికలికాలపు పేదరాసి పెద్దమ్మకథలకుఁగూడ నేనారదుఁడో యేయింద్రునకో చెప్పినట్లుగా నతుకుచున్నారు. ఈశుకసప్తతికథలు కేవల (నీచ) శృంగారకథలు. వీనిని గౌరికి శంకరుఁడు రహస్యముగాఁ జెప్పినాడని “ధౌమ్యమహర్షి వర్యుండు నిరవధికకుతూహల భుర్యుండై యిట్లనియె” నని వచించుట యంత సరసముగా

నున్నట్లు తోచదు. వ్రతకథలకును గొంద టేశివుఁడో యేవిష్ణు
వో లోకానుగ్రహకాంక్షతో నీవ్రతాచరణమునఁ బుణ్యము
గలుగునని దారములేక మఱ్ఱియూడతొరము గట్టుకొన్నను,
బియ్యపుపిండిలేక నివ్వరిగింజలు రెండునూటి నై వేద్యము
చేసినను జాలును, స్వర్గము చేతిలోనికి వచ్చునన్న చిట్టిచిట్టి
వ్రతములు నెలవిచ్చినట్లు కలదు. అందేదో పుణ్యమో పురు
షార్థమో యున్నదనుచున్నారగువాన వానికి నమస్కారము.
ఇట్టిసీరసకథలుకూడ నట్టిమహర్షులు నట్టియత్కృష్టదైవతములు
చెప్పినట్లు కల్పించుట యుచితముగానుండదేమో యని కొందఱు
కైనఁ దోడకమానదు.

హంసవింశతీకర్త తనగ్రంథములోఁ బర్యాయపదముల
నిఘంటువును గుదిగ్రుచ్చి కథకడ్డువచ్చునట్లుచేసి పాఠకులను
బాధపెట్టినాఁడని కొందఱునుచున్నారు. కథ కానిఘంటువు
కొంతవఱ కడ్డుతగులుచున్నమాట సత్యమే. ఈకవి యట్లు
చేయక, అంతకంటె నెక్కుడుమాటలను సందర్భోచితముగ
నందందుఁ జేర్చి కథ కడ్డురాకుండఁ జేసి పాఠకులమెప్పునకుఁ
బాత్రుండయ్యె ననవచ్చును. ముప్పదికథలలోనె యిన్నిచమ
తృతులున్నవియే, డెబ్బదిలో నెన్నియున్నవో! అవి మనకు
లభింపలేదయ్యెఁగదా యని విచారపడవలసివచ్చినది. ఈచక్కని
వాఙ్మాలము రాజిల్లు సీతనిముఖమున నేరామాయణమో,
భాగవతమో మనము వినుభాగ్యముపట్టిన నెంతమనోహర
ముగ నుండునో గదా!

ప్రథమముద్రణములోని ప్రమాదములు కొన్ని యిందు
 సవరింపఁబడినవి. పాఠకులే యిందలివి శేషములను గమనింతురు
 గాకయని విస్తరింపలేదు.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,

క్రొత్తపల్లి సూర్య రావు.

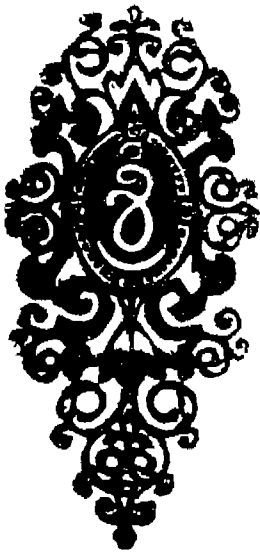
శ్రీ రస్తు

శుక సప్తతి

ప్రథమాశ్వాసము*

◀ కృత్యాది ▶

కమలాక్షి యై మెలఁగు
 సీత తటిద్రుచి నొంద లక్ష్మణ
 శ్రీకర బాహుదండమునఁ
 జేర్చుధనుర్లత యింద్ర చాపశో
 భాకృతిఁ దాల్పు మేరుశిఖ
 రాశ్రయనీరదలీల సింహాపీ
 ఠీకమనీయుఁ డౌ జయప
 టిష్ఠుని శ్రీరఘురాము నెన్నెదన్.

1

మ. వరవామాంకమృగేంద్రపీఠి నెలమి న్వర్తించి ప్రాచత్తృపా
 కరవీక్షాంకురచంద్రిక న్నకలలోకశ్రేణి నీడేర్చుచున్

*ఈ ప్రథమాశ్వాసము కృత్యాది రిసి పద్యములును నిటీవల శ్రీ మాన
 వల్లి రామకృష్ణకవి, ఎం. ఏ., గారిచే సంపాదించఁబడి యాంధ్రసాహిత్యపరి
 షత్పత్రిక 18 సం॥ సంచికలోఁ బ్రకటింపఁబడినవి.

వరసౌభాగ్యధురీణ యా జనకరాడ్వంశాబ్ధిజాత న్నువ
ర్ణచుచిస్ఫూర్తిసమేత సీతః ద్రిజగన్తాతం బ్రశంసించెదన్. 2

మ మును శేషత్వముఁ బారతంత్ర్యమహిమంబుం దాల్చి లక్ష్మీ
ప్రియుం, గని సేవించి యతండ రాముఁ డయి జోకన్
థాత్రి నుండంగ నింపున శేషత్వముఁ బారతంత్ర్య
మహిమంబుం దాల్చి సేవించి మిం,చిన శ్రీలక్ష్మణదేవు
నాత్మఁ దలఁతున్ శ్రీవాక్రప్రభావాప్తికిన్. 3

మ సిరులొప్పుంగ రఘూద్వహుండు సుజనక్షేమంకరోద్వృత్తి
మై,నరుదార న్తణిభద్రపీతమునఁ గొల్వై యున్న చో ఛత్ర
చా,మరముల్ మ్రొల వహించి చిత్తమలరింపం జాలి భక్తాలి
బం,ధురపాపేఘభయఘ్నులౌభరతశత్రుఘ్నుల్నునుంబ్రోవు
తన్. 4

సీ. పరిపక్వసహకారఫలమా సముద్దండ
మహనీయమార్తాండమండలంబు
తూలి కాఘటితకందుకమా నభశ్చుంబి
దృఢతరద్రోణధాత్రిధరంబు
బిసకాండవిసరమా యసమత్రిలోకవి
ద్రావణాసురమహారాజబలము
క్రీడానివాసమా కృతశాంబరీభయం
కరనక్రవరగర్భగహ్వరంబు

తే. బళిర యీలీల యని సురల్ ప్రస్తుతింప
నలరి శ్రీరామచంద్రపాదారవింద
వందనానందరససుధాస్పందహృదయుఁ
డగుసుధీమంతు హనుమంతు నభినుతింతు.

క. వాణి న్వీణాపుస్తక

పాణి శుకవాణి విపులభాసురపులిన

శ్రోణి న్బలభిన్నణిజి

ద్వేణిం గమలభవురాణి వినుతింతు మదిన్.

6

ఉ. ముద్దులుగుల్లులై లసుతముందఱు శై శవలీల నాడుచో

నొద్దికనున్న తండ్రి తలయూచ జటామకుటాబ్జరేఖపై

నిద్దపునబ్జమోహమున నెమ్మి గరాగ్రము సాచువేలుపుం

బెద్ద గణేశుఁ గొల్తు మదభీప్సితకావ్యకళానిరూఢికిన్. 7

మ కవితాకన్యకల స్సవర్ణసదలంకార ప్రయుక్తి యథా

ర్హవరప్రాప్తి నమర్చి కీర్తినిధులై యాచంద్రతారార్హమై

భువి వర్ధిల్లఁగఁ జేయుపుణ్యుల మదిం బూజింతు వల్లీకసం

భవులన్ వ్యాసులఁ గాళి దాసముఖులన్ త్తావ్యసంసిద్ధికిన్. 8

తే. ధృతి దురాచారమతి నేకదృష్టివలన

బహుపదార్థపరిజ్ఞానపటిమలేక

కర్ణకటువుగ వదరెడు కాకవులను

గాకవు లటంచు నెంచి తృణీకరించి.

9

వ. ఇవిధంబున నిష్టదేవతానమస్కృతియును సకలసుకవిజన

పురస్కృతియును గావించి సమంచిత సకలరసానుబంధబంధు

రంబగునొక్క మహాప్రబంధంబు నకళంకరాకానిశాకరకర

నికరానర్గళగళిత సుధారసధారామాధురీధురీణ వాగ్ధోరణి

నిబంధనంబుగఁ జెప్పంబూని యున్న సమయంబున నొక్కనాటి

శుభావహగరియం బైనవిభావరీతుర్యయామంబున. 10

సీ. మరకతంబులయొప్పు మైనుప్పతిలనొప్పు
 గోమువాఁ డెలనవ్వుమోమువాఁడు
 వనజాతములబింక మెనయుకన్గవపొంక
 మమరువాఁ డొకవింతకొమరువాఁడు
 చికిలిక్రొంబగడంపు జిగిగుంపురవణంపు
 మోవివాఁ డెనలేనితీవివాఁడు
 మిసిమిబంగరుచేల పసమించుకటిలీలఁ
 జెలఁగువాఁడు శుభాప్తి మెలఁగువాఁడు

తే. దివ్యకోదండశర కాండధృతక రాజ్ఞ
 యుగమువాఁ డెన్న రానిసోయగమువాఁడు
 జానకీలక్ష్మణులతోడ స్వామి రాముఁ
 డెలమిఁ గలలోన నాచెంత నిలిచె నంత. 11

క. కని విస్తయసమ్మోదము
 లెనయ న్భయభక్తియుక్తిహృదయుఁడనగుచున్
 వినయస్థితి నల్ల జగ
 జ్జనకున కే నతు లొనర్చి సంప్రీతుఁడనై. 12

* * * * *

క. ఈవిధమున మాయనుమతిఁ
 గావించితివేని సకలకవిబుధజనసం
 జీవన మై నీవంశము
 పానన మై వెలయు మత్కృపామహిమాప్తిన్. 13

వ. అని యద్దేవుం డానతిచ్చిన మహాప్రసాదం బని యంగీక
 రించి యత్యంత భయభక్తి కరకమ్రనమ్రశిరస్కుండ నై

సాష్టాంగనమస్కృతులు గావించి యానందబాష్పంబులు
 చిలుకఁబులకాంకితగాత్రుండ నై మేలుకాంచి యమందకంద
 భితానందనిష్యందహృదయారవిందుండ నై ప్రభాకరప్ర
 భావిభాసురం బగుప్రభాతంబున సౌశీల్యాదిమాంగల్య
 హేతుకాల్యకరణీయంబులు నిర్వర్తించి నిరంతరనితాంతతం
 తన్యమానకాంతికాంతదంతురిత ద్వారబంధసందానితగంధ
 సింధురక రాసీతశాతకుంభకుంభసంభృతాంభో విజృంభమా
 ణధారాభిషిక్తాంభోజవాసినీసంవాసితంబును నిశాత్యంతా
 సమానవసవాసమాగతరోలంబకదంబవిలంబమానప్రసూన
 మాలికాలలితనానాసూనవర్ణనీయవర్ణవిచిత్రచిత్రాంబరవితా
 నవిద్యోతమానంబును బృందావనాళిందకళిందనందనీనంద
 నోద్యానవల్లవసుందరీసందోహానందవిహారమాణ ముకుంద
 క్రీడావిలాసచిత్రితభిత్తిప్రభాభాసితంబును వినూత్నరత్న
 కంబళాస్తరణోపరిభాగవిన్యస్తప్రశస్తనిస్తులగాంగేయవిస్తీ
 ర్ణోదీర్ణసూర్యపుటోపధానశయ్యారమణీయంబును నటనటీ
 గాయనగాయనీనాట్యసంగీతసందర్భనాకర్ణనోత్కంఠాయా
 తపురందరపురసుందరీసందోహావిభ్రాంతికృత్సాలభంజికాపుం
 జరంజితవలభీప్రదేశప్రభూషితంబును వేదవేదాంగాద్యనే
 కశాస్త్రరహస్యవిజ్ఞానధురీణవిపశ్చిన్తాహూర్తికసుకవిగాయక
 మంత్రిపురోహితవిలసితంబును భరతమతంగదత్తిలకోహ
 లాంజనేయశార్ఙ్గదేవమతాదివివిధభరత శాస్త్రవిశారదకుశీల
 వలలితంబును గమలరాగోపలఫలకాయమానచూతనూతన
 పల్లవోల్లసితతోరణాలంకృతంబును హిమవాలుకాచూర్ణ
 రంగవల్లీవిరాజమాన ప్రాంగణదేశదేదీప్యమానంబును సమం

చితానవరతాగురుధూపవాసనావాసితంబును నై విరాజిల్లు
 నాస్థానభవనరాజంబు వందిమాగధబృందంబు లందంద
 కైవారంబు సేయం బ్రవేశించి బంధుహితామాత్యసామంత
 జనంబు లభ్యర్థప్రదేశంబున వసియింపఁ జేరొలగంబున
 నుండి సముద్భటవీరభటరాహుతసంఘంబుల కొల్వొగైకొని
 భూసురాశీర్వాదభాసుర మంత్రాక్షతంబు లుత్తమాంగం
 బునకా ధరియించి విద్వజ్జనంబులకు నమస్కరించి స్వప్నప్ర
 కారంబు విన్నవించిన విననవధరించి వార లిట్లనిరి. నీలనీరద
 శ్యామాకృతీయగు రఘుపతి ధనుర్బాణపాణియై మ్రోల
 నిల్చుటంజేసి దిగ్విజయంబు సకలజగన్తాత యగు నీతసందర్శ
 నంబువలన నిరంతరసంపత్పరంపరావాప్తి యగునిజాగ్రజన్త
 సేవాశుభలక్షణుం డగులక్ష్మణవిలోకనంబుకతన గురుభక్తి
 యుక్తియును గలుగు నీస్వప్నంబు వివిధశోభనప్రయత్నం
 బులు దెలుపుచున్నయది. నీయట్టికృతార్థన కిట్టిమహత్త్వం
 బు లబ్బుట యాశ్చర్యంబే మహావంశసంభవుండవు ధైర్య
 స్థైర్యశౌర్యదార్యగాంభీర్యలతాలవాలంబగు భవద్వంశా
 వతారం బభివర్ణించెద మాకర్ణింపుము.

14

తే. సారమై శౌరికేళికాసారమైన
 పాలమున్నీటివలన సంభవము నొందెఁ
 గువలయామోదకారియై కుటిలచక్ర
 హారియై సత్కళాధారి యైనరాజు.

15

క. ఆయమృతాంశుఁడు త్రిజగ
 ద్దేయుం డగురౌపిణేయుఁ గిల్పిషహరణో

పాయుక్ సంశ్రితనికరవి

ధేయు న్బుధనామధేయు ధీయుతుఁ గాంచెన్.

16

క. అతనికిఁ గల్గెఁ బురూరవుఁ

డతఁ డాయువుఁ గాంచె నహుషుఁ డాపుణ్యునకున్

సుతుఁ డతఁడు కనియొఁ దనయుం

దతవిభవోన్నతి యయాతిఁ దద్వంశమునన్.

17

మ. భువనాధారవిహారి యైనహారి యాపుణ్యాత్మనామంబుచే

భువి భాసిల్లు కులంబునన్ హరిహరాంభోజాసనులైచ్చ సం

భవుడై ధాత్రినరాతిజాతిభయకంపంబెల్ల వారించి సం

స్తవనీయుండన నొప్పె నాతఁడు యదుత్తాభర్త పొల్చున్

మహిన్.

18

ఉ. ఆరసికావతంసకుల మాత్మసముద్భవహేతుభూతమై

ధీరతఁ బాలవెల్లి జగతిం దగ్గఁ దన్తహిమం బపారగం

భీరఘనాఘసంభరణభీమబలప్రతిభాప్తిఁ గాంతు నం

చారయఁ బాలవేకరికులాఖ్య వహించె నుదంచితోన్నతిన్.

ఉ. ఆమహితాన్వవాయవసుధాధిపు లచ్యుతగోత్రపాత్రులు

ద్దామభుజాపరాక్రమవిదారితఘోరమదారివీరులై

భూమి భరించి రాన్మపుల భూతి మహోన్నతినేలె భోగసు

త్రాముఁడు తాడిగోళ్ళపురధాముఁడు శ్రీవెదయాబళుం

డిలన్.

20

సీ. తనమాట శకయుగంధరలాటన్మపవరు

ల్వినయొక్తిఁ గడు గారవించి మెలఁగఁ

దనకీర్తి దశదిగంతరపూర్తి నేవేళ
 నిండారుపండువెన్నెలలుగాయఁ
 దనధాటి రిపుమహిధవకోటి కద్రిగం
 హరకుటీరములఁ గాఁపుర మమర్పఁ
 దనదాన మర్థిలోకనిదాన మనఁ గర్ణ
 ఖచరామరాగవై ఖదులఁ బొసఁగఁ

తే. దనమహాగ్రప్రతాప ముద్దండచండ
 భానుమండలి నొరయ సౌభాగ్యవిభవ
 రాజ్యలక్ష్మీసహాయుడై ప్రబలె ధూప
 భావజనిభుండు పెద్దయాబళవిభుండు.

21

సీ. రాయదత్తాశ్వవారణరత్న నవరత్న
 హారాంబరంబు లేయధిపుఁ డందె
 నళైరామరాజేంద్రబలన ద్రిపులఁ ద్రుంచు
 కలని కేధీరుండు కర్తయ్యై
 (?) కదె రాకమున తేర్క మొదలుగల్గు
 బహురాజ్య మేశౌర్యమహితుఁ డేలె
 గురుదేవతాపాదసరసీరుహార్చనా
 పరత నేనిపుణుండు ప్రాధి గాంచె

తే. నతఁడు వెలయు సమగ్రమహాహవోగ్ర
 సప్తకసహస్రచాపభృతైస్సన్యజితమ
 దాహితేంగాగ నుద్రుండు(?) తాడిగోళ్ళ
 జలధిచంద్రుండు పెద్దయాబళవిభుండు.

22

చ. నరచక్రేశుల నెంచిచూడ హనుమన్నా గారిచిహ్నధ్యులై
 పరబాణాసనచాతురిం గనిరి తత్ప్రాగల్భ్య మెంతంచు దా

నరచక్రేశత రాయదత్త హనుమన్నా గారిచిహ్ని ధ్యాయైః
పరబాణాసనచాతురిం దనరె నోబక్షోణిపాలుం డిలన్. 23

సీ. శ్రోడుగ ల్తొదలైన గురుతరగ్రామము
ల్లహిమః జెన్నగు భోగమండపములు
సరసగుబాళించు వరధూపవాసన
ల్వివిధరాజాన్ననివేదనములు
కట్టాణిముత్యాలగట్టిచౌకట్లజో
డరుదైన నవరత్నహారలతలు
కడుదీప్తి మెఱయు నఖండదీపజ్యోతు
లనుపమ సుప్రసూనార్చనములు

తే. మొదలుగాఁ గల్గుకైంకర్యముల నమర్చె
శ్రీకరుం డైనఖాద్రినృసింహమూర్తి
కెనయఁ బ్రహ్లాదుఁ డీతఁడో యనఁగ భక్తి
గలిగి పెదయాబళేంద్రుఁడు వెలయ జగతి.

24

క. ఆపెద్దయోబనృపతికిఁ
గోపకనద్భాస్వదంశుకుముదీభవదా
ఘోపాలసమదవదరి
త్తూపాలకుడైన నారశౌరి జనించెన్.

25

సీ.

సలుపఁ డనుచు
జీవనం బొసఁగి రక్షింపఁ జాలుఘనుండు
చంచలాత్మకతగర్జించు ననుచుఁ

దాభోగియై యనంతాభిధానుఁడు జగ
త్రాణాపహరియై

జ్యజనవృద్ధికోర్వఁ డనుచు
తే జలజరిపుమేఘ శేషసూర్యుల హసించి
కాంచె నతచక్రభరణ మార్జించె ధైర్య
మవనిఁ బాలించె నిర్జించె నఘజనాళి

26

చ. యోబవిభు నారన్మపాలునియోలగంబునం
గలితసుగంధమాల్యవసనంబులతో నెలవై నవక్కలా
కులె యొకరాయ మన్నెదొర
త నుతింప ఫణీంద్రునకైన శక్యమే. 27

సీ. తొలఁగినఁ గడుసూతుదొరలననాయాస
వర్ధితదుఃఖాశ్రువర్షములకుఁ
గొలిచినసరి

ములకు
నాశ్రయించిన భూసురాగ్రేసరులు సేయఁ
దొడఁగిన సవనాగ్ని ధూమములకు
నిడిన సత్రముల నభీష్టమృష్టాన్న భో
జనజనజయజయశబ్దములకు

తే.

నేమిటి కిందని తెలిసి దాఁటె
నేడువార్ధులు గడవెళ్ళఁ దాడిగోళ్ల
నారవిభుని యశఃకాంత నడతవంత.

28

క. మేరుగిరిధైర్యనిధియా
నారన్మపాలకు

హారులఁ దొమ్మండ్రుసుతుల నతులితమతులన్.

29

క. ఆరమణీయయశోవి
స్తారులలో వినుతిఁ గాంచె సకలధరిత్రీ
భూరితర భారవహ

30

సీ. వరదానవాగై భవముల నీడనవచ్చుఁ
గర్జుతో శేషదృక్కర్జుతోడ
నంగసౌందర్యశౌర్యముల జోడనవచ్చు
మారుతో గిరిజాకుమారుతోడ

భవునితోఁ గమలసంభవునితోడ
కలితసాహిత్యకీర్తుల సరి యనవచ్చు
భోజుతో నిర్జితాంభోజుతోడ

తే. ననుచుఁ దను గీ

న్తానదాన
ధర్మగుణముల శోభిల్లు తాడిగోళ్ళ
నారనరపాలునొబళనాయకుండు.

31

చ వననిధిమేటిదానము

లకువాఃపతి మీఱు సముద్రవారివా
హనకమరేంద్రనైంధవుల కబ్బుఁడు మిక్కుట మాపగాధిరా
ద్వనధరపాశభృజ్జ

32

సీ. ఘనములై ముక్తిసాధనములై మౌనిపా
 వనములై పాలుపొందు వనము లలర
 శ్రుతులై పదార్థసంగతులై విలసదలం
 కృతులై విరాజిల్లు కృతులు దనర
 మురువులై మున్నీటిహరువులై చూడన
 చెరువులై వెలయు బల్చెఱువు లొనర
 నయములై మణిహేమమయములై యుత్సవా
 లయములై మనుసురాలయములమర

తే. ధరఁ బ్రతిష్ఠించి వెలసె సంగరధరోగ్ర
 బహుళహళహళనిభకోపగహనదహన
 భీమరిపుభూమివిభుమనోభీకరుండు
 నారభూవరునౌబళనాయకుండు.

33

క. ఆవసుధాధిపుపట్టపు
 దేవులలో సకలజలనిధిప్రావృతగో
 త్రావలయదీనరక్షా
 ప్రావీణ్యకళాక్షిఁ గాంచె బాలమ థాత్రిన్.

34

సీ. మగనికి సకలసంపదలు గల్గి మెలంగి
 కమలయై నెగడె నీకంబుకంఠి
 ప్రజల సత్పుత్రులపగిడిఁ గన్గొని యన్న
 పూర్ణయై తనరె నీపువ్వుఁబోడి
 యోర్పుగల్గి యొకింతయును గోపమెఱుంగక
 థాత్రియై వెలసె నీతరళనయన
 సుచరిత్రధర్మ మెచ్చోఁ బాయ కలయరుం
 ధతియై రహించె నీనలిననయన

తే. యనుచుఁ దనతోడి సతులెల్ల నభినుతింపఁ
బరఁగుఁ బరమపతివ్రతాభరణమగుచుఁ
దాడిగోల్లొబళక్షమాధవునిరాణి
భవ్యసద్గుణనికురుంబ బాలమాంబ.

35

క. ఆరమణీమణివలనన్

గారవమున నోబవిభుఁడు గనియెఁ గుమారున్
ధీరుని నవమన్తథశృం
గారునిఁ గరెమాణికేంద్రుఁ గరుణాసాంద్రున్.

36

మ. కరెమాణిక్యనృపాలుకీర్త్యదధికిం గంజారితారాసము
త్కరము లేనము లింద్రదంతి జలనాగం బీశతాలాంకని
ర్జరమాన్యావళి నీరుపాపగమి భాస్వద్రత్న సాన్వాదిభూ
ధరముల్రత్నములబ్జజాండములు మత్స్యండంబు లయ్యెన్
ధరన్.

37

సీ. ఏవదాన్యుఁడు రామదేవరాయలసరి

గద్దియ నొడ్డోలగమున నుండె

నేమనుజాధీశుఁ డితరనృపాలరా

జ్యస్థాపనాచార్యుఁ డై చెలంగె

నేపరాక్రమవంతుఁ డెదిరిన శత్రుభూ

పాలుర నడవులపాలుపటిచె

నేమహామహుఁడు శ్రీరామనామధ్యాన

నిష్ఠాగరిష్ఠప్రతిష్ఠ గాంచె

తే. నతఁడు చతురబ్ధివలయితకుతలభార

భరణవిభవప్రచురబాహుబలవిహారి

తాడిగోల్లొ బళన్మపాలతనయమకాలి
నీతిగీష్పతి కరియమాణిక్యన్మపతి.

38

క. అలకరెమాణిక్యేంద్రుని
బలుధాటికి నల్కి యవనపతు లందఱు న
వ్వలయాచలపశ్చాస్థలి
నిలువఁగఁ బాశ్చాత్యు లనెడునియతి ఘటిల్లెన్.

39

నీ. తాలి చొకలి కుంచె కాళాంజి చామర
ద్వయముము తైపుఁదురావాహనముపి
రంగిక త్తిమొదలౌ రామరాయక్షమా
వరదత్త బిరుదాంకవార మంది
కదనభూతలభయంకరకరాగ్రసమగ్ర
కరవాలహతరిపూత్కరుఁ డనంగఁ
దాడిగోల్లన్వయోదధినిశాకాంతుండు
కరియమాణిక్యభూకాంతుఁ డలరు

తే. నభయదానార్థనతవినుతావనీశ
పాకభిల్లొచనానందబాష్పకణమ
రందబంధురపాదారవిందుఁ డగుచుఁ
జక్రవాళావృతాచలచక్రమునకు.

40

క. ఆకరెమాణికరాయ
క్షౌకాంతునికాంత లమిత కమనీయశుభ
శ్రీకాంతలు సంపత్తు
ద్ధాకాంతలు నల్గు రెన్నఁ దనరుదు రెలమిన్.

41

తే. అందు లచ్చమ్మ లచ్చమ్మయగు గుణమున
వలపురాచమ్మ రాచమ్మ కలిమి కెలన
ధృతకురంగమ్మ రంగమ్మ పతిహితమున
నాసుభద్రమ్మ భద్రమ్మ యాదరమున.

42

శా. శ్రీకృద్ధీక రెమాణి కేంద్రుఁ డిన ధౌ రేయుండు తేజోఘనుం
డా కాంతామణులందుఁ గాంచెనువసంతాధీశురామాధిపుం
బాకారిప్రతిమానవై భవయుతు న్నారప్రభు న్నారదా
శ్రీకంఠాభయశోవిశాలుఁ గదురోర్విపాలు లీలాంగజున్. 43

క. అం దగ్రజుండు వెలయుఁ బు
రందరభోగాఢ్యుఁ డమలరమణీయయశః
కందళజితముక్తాహరి
చందనమందారుఁ డనవసంతేంద్రుఁ డిలన్.

44

చ. సమరదిలీపుఁ డై తగువసంతనృపాలునికీర్తిశౌర్యముల్
సమరసధర్మమార్గణవిశాలవిత్తిర్ణిమనంటి జంటగాఁ
గమలభవాచ్ఛభానుకరకాంతిత యెంతని పంతగించె నా
క్రమకలధౌతభూధరవికస్వరరూపము లేపుమీఱఁగన్. 45

క. ఆధన్యునకును సంభవుఁ
డై ధాత్రిభరించి భీకరాకృతి రిపురా
డ్డాభధరసంఘాతేంద్రా
ణీధవుఁ డన రామమేదినీధవుఁ డలరున్.

46

మ. సమరక్షోణిని రామభూవిభుఁడు భాస్వల్లీల ఖండింపఁ ద
ద్విమతాధీశ్వరకంతర క్తతటినీ వేగాహతిక్షుబ్ధవా

ర్థిమహారావచర త్తటిద్రుశుకముల్ ద్వీపక్షమాపాలనా
ర్థము గట్టించిన తోరణంబు లనఁగా రంజిల్లు నల్లిక్కులన్.

తే. థాత్రి తనకీర్తి రంజిల్లు తాడిగోళ్లు
రామభూపతి శ్రీరంగ రాయదత్త
మత్స్యమకరధ్వజాధ్యుడై మధురధర్మ
భరణత రహించు రతిమనోహరునికరణి.

48

సీ. తనగుణలతి కాకదంబకంబునకు లో

కాలోకనగముపప్పుంబుగాఁగఁ
దనశౌర్యచండభానుని క రాతిధరాధి
నాథులు ఘూకసంతతులుగాఁగఁ
దనదానసంతానమునకు శుభ్రాంశుధా
మములు భాస్వత్ప్రసూనములుగాఁగఁ
దనకీర్తిబాలకు వనజజాండకటాహ
మెల్ల ప్పటికి బొమ్మరిల్లుగాఁగఁ

తే. బరఁగు రణరంగరంగదభంగజవతు
రంగసారంగయోధశతాంగధుతప
రాగపరిభూతభీతారిరాజచయుఁడు
తాడిగోళ్లాపురీ రామధరణివిభుఁడు.

49

మ. ధర రామక్షితిపాలు నెల్వన వసంతత్యాగకాలంబునన్
వరమాణిక్యపురాసులెల్ల భటవిద్వద్యాచకుల్వచ్చి యం
దటునొక్తుమ్మడిఁగొల్లలాడి కొనిపోఁ దచ్చేషముం దానిజో
దరమం దుంచుక రత్నగర్భ యను ప్రోద్యత్సంజ్ఞ చేమించదే.

క. థామనిధితేజుఁ డగునా

రామనృపాలకుఁడు శరపరాభూతమహా

భీమరిపుస్తోమచపుః

స్థేముని రఘునాథవిభునిఁ జెల్వుగఁ గాంచెన్.

51

సీ. తనసదాచారంబు తనసదాచారంబు

సరణి నానాఘనోత్సవ మొనర్పఁ

దనశుభాలోకింబు తనశుభాలోకిమ

ట్లతిలోక బాంధవోన్నతి ఘటింపఁ

దనకలావిభవంబు తనకలావిభవంబు

మాడ్కిని సర్వజ్ఞ మకాళి నెనయఁ

దనసన్ని ధానంబు తనసన్ని ధానమ

ట్లనవద్యతర నిరంజనత వెలుగఁ

తే బరఁగు యుద్ధధరిత్రీధృపటుపటహవి

జృంభణార్భటీదళితదిక్సింధు రాళి

కుంభముక్తౌఘగుంభితకుచలయండు

రామభూపాలురఘునాథభూమివిభుఁడు.

52

చ. నరనుతమూర్తి యైనరఘునాథనృపాలునికీర్తిసంఘ మా

హరిశరజన్త హంసభవ హరివిలాసము, తత్ప్రదాన మా

హరిశరజన్త హంసభవ హరివిలాసము, తత్ప్రతాప మా

హరిశరజన్త హంసభవ హరివిలాసము, ధాత్రి నెన్నఁగన్.

ఉ. ఆరఘునాథభూమివిభుఁ డంబరభూజసమీభవత్కన

ద్గౌరవకీర్తియై కొలువఁ గంసహరాంశభవుండు రామధా

త్రిరమణుం డనేకజగతిపరిపాలతఁ బూనె సద్గుణా

వారణలీల సర్వజనవర్ణితదానకళాకలాపుడై.

54

క. ఆరామశౌరితమ్ముఁడు

నారన్మపాలకుఁడు వెలసె నక్షత్రశర

ద్ధారాధరతారావర

హారామరతరుహిమాచలాంచద్యశుఁడై.

55

మ అరిపద్మంబులచే మహోత్పలకళోద్యద్వృద్ధిచిత్తంబులం

బరమాప్లవముఁ జెందవచ్చు మదిలో భావించి రేఱేఁడు భా

స్కరతేజుండగు నారభూవిభుని సచ్చత్రాకృతిం దాల్చి తా

నరిపద్మంబుల మైత్రి గన్గొనియె నాత్మాలోకమాత్రంబునన్.

సీ. సురసరిత్పురహరస్థిరశరద్ధనవయ

శ్వరనిధిచ్ఛవికనచ్చటులకీర్తి

ఘనరటత్పటహనిస్వనవినిర్దళితశా

త్రవపురప్రకటవప్రనికరుండు

రణవిఖండితరిపుప్రభుగళస్రవదస్మ

క్తతరసప్రకరపూరితపయోధి

సలిలభృజ్జలజభిజ్జలధికల్పకవిక

ర్తనసుత స్తవనీయదానయుతుఁడు

తే. మన్నెమాత్రుండె నిజపాదమంజుకటక

ఘటితపటురత్నపటల విస్ఫుటవిదృశ్య

మానమత్తారిరాజన్య మస్తకుండు

నారభూపాలుఁ డమితసన్నహనబలుఁడు.

57

శా. ఆపృథ్వీపతిసోదరుండు కదురత్నాధీశవర్యుండు యో

షాపంచాస్త్రుఁ డనంతభూషణవిశేషస్ఫూర్తియుం బ్రాప్తల

క్ష్మీపాలత్వముఁగల్గి సజ్జనగణశ్రేయస్కరోద్యోగుఁడై

దీపించున్ శివకేశవాంశజుఁ డనన్ దివ్యప్రభావోన్నతిన్.

సీ. పద్మాప్తపద్మాప్తపద్మాప్తతుల్యుఁ డే
 ఘనుఁడు సంపత్కృపాకలితరుచుల
 హరిణాంకహరిణాంకహరిణాంకసముఁ డేర
 సానాయకుఁడు బలై శ్వర్యకళల
 హరిరాజహరిరాజహరిరాజనిభుఁ డేన్మ
 పాలుండు శౌర్యోక్తిభక్తిరతుల
 మకరాంకమకరాంకమకరాంకసదృశుఁడే
 ఘనుఁడు దానాకారగౌరవముల

తే. నతఁడు గుణధాముఁ డభిరాముఁ డర్కధాముఁ
 డమితజయభీముఁ డుద్దాముఁ డరివిరాముఁ
 డతులవైభవసుత్రాముఁ డనంగ భద్ర
 నాముఁ డలరారుఁ గదురభూనాయకుండు.

59

క. సంగరజయుఁ డగుకదురన్మ
 పుంగవువాక్కిర్తులలరె భూస్థలి హరజూ
 టాంగనటద్దాంగరట
 ద్భంగాభంగోద్ధనినిదధవళద్యుతులన్.

60

చ. హరనరవాహవహ్నిహరు లాకదురేంద్రుని కీర్తిదానశౌ
 ర్యరసకృపావిశేషముల కల్కి కృశించి కురూపియై సదా
 మొరయుచుఁ జాల నల్లనయిభూమిధరంబున మూలచట్ల సా
 గరమున విశ్రమింప నొదుగం దిరుగంబడియుండఁ జూడరే.

క. ఆమహిమాఘ్ననకుఁ బురం
 ధ్రీమణియగు కదురమాంబ దీనావనయై
 శ్రీమెఱయ మహిని వర్ధిలు
 తామరసాక్షునకు వార్ధితనయ యనంగన్.

62

సీ. తారత్నగర్భాభిధానయయును విభు
 నప్పల తాయి మోయంగఁ జేసెఁ
 దాఁ గల్గి యొసఁగెడు తరుణియయును నిజ
 ప్రాణేశుఁ బసులకాపరిగఁజేసెఁ
 దా జనకజయయు ధవునిఁ గారడవిలో
 జనకవియోగాప్తి నెనయఁజేసెఁ
 దాహైమవతియయుఁ దనమనోనాథునిఁ
 బునుక పేరులు దాల్చుకొనఁగఁజేసె

తే నని ధరాదేవి నిందిర నవనికన్య
 నచలజాతను నిరసించి యాత్మపతికిఁ
 గీర్తితాభీష్టవైభవస్ఫూర్తులొసఁగు
 వదనజితపూర్ణశశిబింబ కదురమాంబ

63

తే. పరమగుణశాలికదురన్మపాలమాళి
 కదురమాంబికయందు శృంగారనిధుల
 నందనులఁ గాంచెఁ గదురభూనాథు నిన్ను
 వేంకటాగ్రణినతిదానవిబుధమణిని

64

చ ఇననిభ తాడిగోళ్ల కదురేంద్రుని శ్రీకదురావనీశ నీ
 యనుజుని వేంకటక్షితివరాగ్రణి నెన్నఁదరంబె ధాత్రిపై
 ననయముఁ దత్ప్రతాపజలజాప్తునిచే వలయాద్రిరాడ్విలం
 ఘనమగు శత్రుభూభుజులు గాంతురు సత్పథసౌఖ్యసంపదల్.

సీ. అనిమిషావాససంప్రాప్తిఁ జెందనివారి
 కనిమిషావాససంప్రాప్తి యొసఁగె
 విషధరస్థలినుండ వెగటైనవారికి
 విషధరస్థలినుండ వెఱఁగుమాన్మె.

స్వస్థానవిహారణాసహ్యులౌవారికి

స్వస్థానవిహారణాసహ్య ముడిపె
దతమహాబిలపదస్థలి లేనివారికి

దతమహాబిలపదస్థితీ గడించె

తే. నౌర తొలుదొల్త డాసి తొమ్మదిమి గదిమి
చించి చెండాడి గాసి జేసినదియయ్యు
విమతతతిపట్ల కదురభూవిభుని వేంక
టా గ్రణిక రాసి యెంతదయాంబురాశి.

66

చ. సరసతః దాడిగోళ్ల పురశాసనుడై తగు వేంకటప్రభుం
డరివిజయప్రయాణ సమయానకనాదవిధూతతారకాం
బరమున కాత్త ఖడ్గహరిమర్దిత శాత్రవహస్తిమస్తకో
ద్ధరుచిరమాక్తికప్రతతి తారలపెక్కు ఘటించు నిచ్చలున్.67

సీ. నవనవాగతశీతపవనవారమహోగ్ర
దవలవావళి చేత దర్పముడిగి

తలతలావృతసుకోకిలకులాననగళ

త్కలకలారభటిచే గడు గలంగి

ప్రసనసారసితసారసరసాశనమత్త

భసలసాధ్వసముచే భంగమంది

స్తరశరాసనసముద్ధరశరాకులమన

స్సరసరాగముచేత శయ్య నొరగి

తే. ధరణి నెఱిగింతు రీరితి దాడిగోళ్ల

కదురవిభు వేంకటేంద్రుని కదనధాటి

కలికి దుర్గమ కాననస్థలుల బడిన

యాత్తనాథులవైతమి నహితసతులు.

- ఉ. శ్రీనిధి తాడిగోళ్లకదిరీపతినాయని వేంకటక్షమా
జాని జయప్రయాణాటసుంభ్రమసంభృత భూరిభేరికా
ధ్వాన మమర్త్యలోకవనితాజనము ల్విని నూతనప్రియా
నూనసుఖోన్నతుల్లలుగునో యని యెంతురు సమ్మదంబున్. 69
- ఉ. ఆయనుజుం డఖండవిభవాధ్యుఁ డమందముదం బొనర్ప నా
రాయణపుణ్యమూర్తి వయి రంజిలితీవు శుభై కశాశ్వత
శ్రీయుత తాడిగోళ్లకదిరీపతినాయక వేంకటాంబయ
త్యాయతకీర్తి పూరితదిగంతర షట్టపుడేవి యై తగన్. 70
- చ. అమితయశఃపయోధి కదురాధిపుశ్రీకదురక్షితింద్ర చి
త్రము విను మొక్కవార్త సమరస్థలి దుర్త్తదవద్విరోధిరా
ట్సమదభవద్భయంకరభుజప్రవిభాసిక రాసిసంహతి [కున్.
న్విమతులకంతరక్తము స్రవించి ద్రవించు మనంబు రంభ
- సీ. మేఘంబు లేనికొమ్మెఱుఁగులు కుముదారి
లేనియెండలు వార్ధి లేనిబాడ
బములు సురాద్రి లేని మణిసానువు లర
ణ్యము లేని దావానలములు కొలను
లేని కెండమ్ములు మ్రాను లేనిచివుళ్లు
గనిలేని కెంపులు మనసిజారి
లేనికన్నంటలై లీల నిండెను ధరా
స్థలి నౌర యుష్మత్ప్రతాపరుచులు
- తే. దహనసహకారకారాజదర్పహరణ
రణమహాభీమభీమాబ్జరమ్యకీర్తి
కీర్తితాలోకలోకై కకీర్తనీయ
ఘనగుణకలాప కదురేంద్రకదురభూష.

క. తతరణమున నీవిమత

క్షీతినాథు లనంతధవముఁ? జెందరె భయసం
యుతులై నతులై హతులై
గతకల్తషతాడిగోళ్ల కదురనృపాలా.

73

చ. అమృతము శీతభానుగత మన్నదికాదు తృణస్థితం బటం
చమలమతి న్వచింతురు మహాత్ములు కా దనిరేని నీరిపుల్
రమణఁ దదాప్తిమాత్రమునరక్షితులై మనుపెట్లుధాత్రిభూ
రిమహిత తాడిగోళ్ల కదిరీపతినాయక లోకపాలకా.

74

సీ. తనపేరురంబు ద్రొక్కినవాఁడు సిగ్గుచే
సరిగాక తలలెత్తవెఱవలేదొ
తనతలఁ దన్ని నిల్చినవాఁడు సామ్యంబు
జెందలేక కృశత్వ మందలేదొ
తన వాలుజడలనుండి నది దీటుకురాక
బెట్టుగాఁ బెనుమొట్టవెట్టలేదొ
తనుమోచి తిరుగఁజొచ్చినదితుల్యముగాక
ఘనభయంబునఁబూరిగఱవలేదొ

తే. తాను సరిచనఁదలఁచి నీధవళకీర్తి
కెనయఁగాలేక సగమయ్యె నీశుఁడతఁడు
వసుధ సర్వజ్ఞఁ డెట్లు సర్వజ్ఞ మకాళి
కంజశరరూప కదురేంద్రుకదురభూప.

75

క. ధర్మగుణకలితమార్గణు
లర్థిలి నీచర్యలెంచ నలరితివౌరా
ధర్మగుణకలితమార్గణ
నిర్మథితవిపక్ష కదురనృపహర్యతా.

76

సీ. కావ్యనైపుణిశబ్దగౌరవప్రాగల్భ్య
 మర్థావనాసక్తి యతిశయోక్తి
 నాటకాలంకార నయమార్గసాంగత్య
 సాహిత్యసాహిత్య సరసముద్ర
 సకలప్రబంధవాసన సువాక్రౌఢిమా
 నివృతచతుర్విధసత్కవిత్వధాటి
 లక్ష్యలక్షణగుణశ్లోఘ్యతాపటిమంబు
 నైఘంటికపదానునయనిరూఢి

తే. గనిననీకు నసాధ్యంబె గణుతిసేయ
 ధాత్రి శుకసప్తతి యొనర్ప దాడిగోళ్ల
 ఘనకులకలాపకదురేంద్రుకదురభూప
 చెలంగి వాక్రౌఢిచే గృతిసేయుమవని.

77

వ. అని విద్వజ్జనంబు లానతిచ్చిన నేను నమందానందరసభర
 భరిత హృదయారవిందుండనై.

78

క. కుంభిన్యాత్మభవాకుచ
 కుంభపరీరంభణాత్తకుంకుమపంకో
 జ్జ్వంభితసంకుమదాగురు
 శుంభవృక్షునకు భానుసుతరక్షునకున్.

79

క. బంధురదశకంధరగ
 ర్వేంధనజిద్గంధవాహహితునకుఁ బటుద
 ర్పాంధకహరబంధునకుఁ గ
 బంధాసురనిబిడతిమిరభాస్వంతునకున్.

80

క. చండద్యుతినిభమణిమయ

కుండలున కజాండభాండ కోదండకళా

మండలపండితదనుజా

ఖండలఖండనసమర్థున కాండునకున్.

81

క. భ ర్గేష్వాసనదళనా

నర్గళదృఢ బాహువీర్యనకుః బూర్వవచో

మార్గచరిష్ణుమునీశ్వర

వర్గప్రణతానివార్యచర్యునకున్.

82

క. షడ్వదనజనకసుమనో

రాడ్వినుతచరిత్రునకును రాజద్ధాత్ర

త్విడ్విజితాదిత్యునకు వి

రాడ్విగ్రహధామునకును రఘురామునకున్.

83

— కథాప్రారంభము. —

వ. అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా నాయౌనర్పంబూనిన శుక

సప్తతియనుమహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన.

క. వెలయు నలఘుప్రభావో

జ్వలుఁ డింద్రప్రస్థపురి నసామాన్యమహాః

కలితదృఢ బాహుబలని

ర్దళితాహితరాజు ధర్మరాజు ధరిత్రిన్.

85

చ. అతఁ డొకనాఁడు నిందుకొలువై బలవై రిమహాన్నతిన్నరు

త్సుతుఁడుఁ గిరీటి మాద్రితనుజుల్తనదండన యుండికొల్వరా

జతతికీరీటకోటివిలసన్నణిమంజులదీప్తిపుంజరం

జితచరణుండు ధర్మజుఁడు చెంత వసించిన ధౌమ్య నిట్లనున్.

క. తెలివి గలభూసురుండవు

కులగురుండవు మాకు మానికుంజర! విసుమీ

యలఘుమతి నొక్కకార్యము

తెలియ నివరింపవే సుధీజనతెలకా!

87

ఉ. భామలచిత్తముద్దెలియ బ్రహ్మకునైన వశంబుగాదు త
త్కామితయత్నముల్లలఁచ ధాత్రి విచిత్రములండ్లు కావున
న్నామది యేతదీయకథనంబు వినం గడఁగె న్నహీసుర
గ్రామణి! యానతిమ్మనుఁడు రాజబిడౌజునితోడ వేడుకన్.

వ. అప్పు డాధౌమ్యమహర్షి పర్యుండు నిరవధికకుతూహల
ధుర్యం డై యిట్లనియె స్త్రీజనంబుల చిత్తంబులు లోకా
తీతదుర్వృత్తంబులు, తదీయకృతసాహసకార్యంబు లని
వార్యంబు లగుట నిక్కువం బిందులకు నొక్క యితిహా
సంబు గలదు. తొల్లి మహాదేవుండు పార్వతీవరారోహ కతి
రహస్యంబున నానతిచ్చినతెఱుం గెఱింగించెద సావధానుండ
వై యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె.

89

సీ. సౌధాగ్రతలకేళిజాగ్రన్తృగేక్షణా

స్ఫుటదృశ్యమానేంద్రపురవరంబు

జగతీదిదృక్షుభౌజగవర్గనిర్గమ

ద్వారాయితన్వచ్ఛవారిభేయ

మబ్జినీకాంతశుద్ధాంతీభవత్రాంత

సంతతోదారకాసారవార

మిందిరాసుతభవ్యమందురానీకర

మ్యూమోదకారణారామసీమ

తే. యంద మగు మేరుమందరాహార్యమధ్య
తలమహీమండలమున నుద్దామభీమ
మేదురోద్భటభటసింహనాదచలిత
దిగ్గజవరంబు పద్మావతీపురంబు.

90.

క. ఆనగరి నిర్భవప్రతి
భానగరిపుఁడైన చిత్రభానుం డేలు
న్తానక మృడుకరడమరు స
మానకరవ మరుల గిరులయఱుఁతం జేర్పన్.

91

మ. కలలోనైనను బల్కి బొంకఁడు సమగ్రక్రోధయోధారిరా
ద్భలముం గన్గొని చీరికిం గొనఁడు దుష్పాండిత్యముల్నేరఁడు
జ్వలదుజ్జ్వంభశుభాంగవై ఖరుల లేవన్నాత్న కందర్పుఁడై
తలఁపం జొప్పడుఁ జిత్రభానుఁడతఁడేతన్తాత్మఁడేచూడఁగన్.

సీ. చంద్రమతీనాథుచందాన నలునివై
ఖరిఁ బురుకుత్సునిగతిఁ బురూర
పునిమాడ్కి సగరులాగునఁ గార్తవీర్యుని
యనువున గయునట్టు లంబరీషు
పాలుపున శశిబిందువలె నంగుపోలికఁ
బృథునిభాతి మరుత్తురీతి భరతు
కరణి సుహృత్తునిహరువున రఘులీల
రామునిక్రియ భగీరథునిలేవ

తే. శిబితెఱంగున మాంధాతచెలువమున య
యాతిరీతి దిలీపుమర్యాద రంతి
సరణిఁ బాలించి యలరు నాచక్రవాళ
వసుమతీచక్రవర్తుహీవల్లభుండు.

93.

మ. అకలంక ప్రతిభా ప్రతాపవిభవం డా రాజకంతీరవుం
 డొకనాఁ డంతిపురిన్సువర్ణవలభి ప్రోస్తీలమై కెంపుమా
 నికపుంబొమ్మల నొప్పు పెండ్లిచవిక న్నీలంపుటాగద్దయం
 బికవాణీనికరంబు గొల్వసుముఖా ప్తిన్నిండుకొల్వండఁగన్.

క. ఇటుకువలిగుబ్బచన్నుల

యెటుకుంజవరా లొకర్త యెటుకో యవ్వా

యెటుకో యని తనచందం

బెటుకపడంగ హజార మెలమి గదిసెన్.

95

వ. అప్పు డప్పడంతుక తెఱం గమ్మహీంద్రుండు పరిచారికాజనం
 బులవలన విన నవధరించి సమ్ముఖమ్మునకు రావించిన.

96

సీ. సవరనిపనివన్నెఱవిక పిక్కటిలంగఁ

గులుకు పాలుబ్బుగుబ్బలు చెలంగ

ముంజేతులను ముఖాంబుజమున నొకవెంత

పాలుపు దెల్పెడు పచ్చబొట్టు లెసఁగఁ

గులుమాఁపుపయ్యెంటచెఱఁగులో నిడుకొన్న

ముద్దుఁబల్కులచిన్నిబుడుతఁ డమరఁ

దరతరంబులనుండి తనయింట వెలయు పు

త్తడిపైఁడిబుట్టి మస్తమున వెలుఁగ

తే. బొమలసందున నామంబుభూతిపూత

నెన్నొసఁటఁ బుక్కిట విడెంబు కన్నుఁగొనలఁ

గాటుక రహింప వచ్చి యాత్మాతలేంద్రు

చరణముల కోరగా మ్రొక్కి చక్క నిల్చి.

97

క. ఇది దారికట్టు మొనక

ట్టిది కాంతావశ్యకరణ మిది నీమది కిం

పాదవించు నోనరేశ్వర!

పదిలం బని తెల్పి కొన్ని బదనిక లొసఁగెన్.

98

క. తలఁపున నిది గారడ మని

తలఁపకుమా సింగఁ డల్లతఱిగొండ దరిన్

దలమోచి తెచ్చినవి యివి

తలనుంచుము పసిఁడితాయెతల నుంచి నృపా!

99

వ. అని విన్నవించిన యమ్మత్తకాశినీకరాంబురుహదత్తం బగు

నయ్యత్తమదివ్యోషధత్రయంబు రయంబునం గ్రహించి

కరుణావలోకనపరుండై ప్రియవినయగంభీరభాషణంబుల

నిట్టు లనియె.

100

శా. ఏయేభూములు చూచినావె కొరవంజి రూపలావణ్యరే

ఖాయుక్తిం దగు కొమ్మ లెందుఁ గల రీత్యమండలిన్ హావభా

వాయత్తైకవిలాసవై ఖరుల మేలందెవ్వరిం జెందు న గన్.

య్యాయావార్తలు తెల్పవే మది కమందానందముం జెందఁ

వ. అనిన విని యితండు చతుర్విధనాయకానాయకుండును బహు

విధశృంగారశేఖరుండును సకలకలాధురంధరుండు నగు నని

తనమనంబున వితర్కించుకొని యతని కిట్లనియె. 102

సీ. కల్కిచిల్కలపోల్కిఁ గనుపట్టు శృంగార

నటన గుల్కెడుతూర్పునాటి చెలులఁ

బులుగడిగిన ముత్యములఁ బోలి గరగరి

కలు పహించిన పాండ్యకమలముఖులఁ

జిత్రరేఖలఁ దారసిలుచక్కదనముల

రాణించు కన్నడ రాజ్యసతులఁ

బగడంపు జిగిసొంపు తగుతనుద్యుతి పెంపు
నలరెడు యవనశీతాంశుముఖులఁ

తే. గుండనంపుసలాకలయంద మొందు
నంధ్రకన్యల నిదిగాక యంగవంగ
కుకురుసోవీరసోరాష్ట్రకోకకుచల
వితలన్నియుఁ గనుఁగొంటి విను నరేంద్ర! 103

తే. దేవ నవఖండమండలశ్రీవిజృంభ
మాణ మగునివ్వసుధఁ గల్గుమానవతుల
వరుస నందఱఁ గనుఁగొంటి వారిలోన
రేఖ గలయొక్కచెలి నేర్పరింతు వినుము. 104

ఉ. ఈనగరీవతంసమున నే తగువైశ్యుఁ డొకండు శాశ్వత
శ్రీనిధిగేహుఁ డై మదనసేనుఁ డనంగలఁ డద్భుతైకశో
భానవమోహనాకృతి ప్రభావతి వానిపురంద్రి యొప్పు నో
మానవతీమనోజ! యసమానవయగిపరిపాకవై ఖరిన్. 105

మ. దాని ఘనాఘనద్యుతివితానకనద్భవకేశపాశముం
దాని లసద్భిసప్రసవధాశధళీచకితేక్షణంబులుం
దాని సుగంధగంధిలసుధారసబంధురమందహాసము
న్తానవనాథ! మెచ్చుటకు మర్త్యు లమర్త్యులునైన శక్తులే.

క. ఆమృదులోరువిలాసం
బామోహనముఖవికాస మాదరహాసం
బామెడ యానడ యాజడ
యామేని మెఱుంగురంగు నలవియె పొగడన్. 107

సీ. భుగభుగ వాసింపఁ బొసఁగు పుత్తడిబొమ్మ
మాటాడ నేర్చిన మణిశలాక
కలికిచేతలనొప్పు కమ్మక్రొవ్విరిబంతి
తగుజీవకళల చిత్తరువుప్రతిమ
గమనశృంగారంబు గనుపట్టు లతకూన
కలదొలంగని తొలకరి మెఱుంగు
కరచరణాంగసంగతి గన్న శశిరేఖ
హావభావములఁ జెన్నలరు సరసి

తే. యగునని గణింప వినుతింప నలవిగాదు
దానిచరణాబ్జనఖరేఖతోనుబోలఁ
గలరె యీలోకమున నున్న కాంతలెల్ల
విను మహీనాథ యేమని విన్నవింతు.

108

క. ఒకపాటి పేదసంసా
రికిఁ దగ దమ్ముద్దుగుమ్మ రిపురాణ్ణాణిమ
స్తకమకుటఘటితనవర
త్నకళాచకచకితచరణునకుఁ గాక నృపా!

109

క. అని విన్నవించినంతనె
మనమున నుప్పొంగి వైశ్యమహిళానవమో
హనరూపరేఖవిభవము
విని విస్తయ మంది మోహవిహ్వలమతి యై.

110

తే. ఎఱుకవగలాఁడి కోరినవెల్ల నొసఁగి
ప్రియవచోవైభవంబు గాన్పింపఁ బనిచి
కొలుపు చాలించి బోటిక ల్గొలువ నంతి
పురి నొకానొక మణిసౌధమున వసించె.

111

ఉ. అంతట నవ్వణిగ్వురుని యంగనవైఁ దమి హెచ్చి యవ్వుహీ
కాంతపురందరుండు రతికాంతధనుర్ల తికావిముక్తదు
ద్దాంతశరాళికి న్నదమరాళికిఁ జండతరాళి కెంతయుం
జింతిలి వేదనావశవిశీర్ణమతి నిర్వహార్తి నొందుచున్. 112

నీ. చెక్కిటఁ జెయి సేర్చి చింతాకులాత్తుడై
వనిత నేక్రియఁ దెత్తునని తలంచు
నిట్టూర్పు నిగిడించు నేఁ డయో శుకపికా
ర్భటి కోర్వలేనంచుఁ బలవరించుఁ
దనలోన తానేమొ తలయూఁచుకొని మెచ్చుఁ
గలవరించుచు బయల్ గొఁగిలించుఁ
జిత్తరువుననున్న చెలువంపుఁబ్రతిమ న
ల్లదె ప్రభావతీయంచు మదిఁ దలంచు

తే. నించు విలువంచి విరితూపు లేర్పరించి
పచ్చవన్నియచిల్క బాబావజీరుఁ
డుల్ల ముల్లోలముగఁ జేయఁ దల్లడించు
రాజముఖిమీఁదిబాళి నారాజమాళి. 113

ఉ. ఎప్పుడు చూడఁ గల్గునొకొ యిందుముఖివదనారవింద మే
నెప్పుడు విందునో తెలియ దేణవిలోచన కల్కిపల్కు లిం
కెప్పుడు గొఁగిలింతు నలయింతి కుచాద్రులురంబు సోక నా
కప్పుడుగాదె సౌఖ్యపర మందుటలంచు మదిం గణించుచున్.

క. ఉల్లము బెగడ ధరిత్రీ
వల్లభుఁ డి ట్లున్న వేళ వనితామణులం
దెల్లగుణంబుల కిరవగు
పల్లవి యను పేరుగలుగుభామ సుబుద్ధిన్.

సీ. వసుమతీశ్వరుఁ డున్న దెసఁ జూచి పావడ
 చెఱఁగున నెమ్మోము చెమట దుడిచి
 సిగ పొందుగ నమర్చి చిన్నా రివిడికెంపు
 తాయెతుల్చుట్టి కుల్లాయి వెట్టి
 చెవులయొంటులఁ జక్కసవరించి ముక్తావి
 చిత్రహారంబుల చిక్కుదీర్చి
 కలపం బలంది బంగరుగట్టికమ్ముల
 వలిపె దుప్పటి వలివా టొనర్చి

తే. కేలుదమ్మికిఁ గపురబాగాలుఁ బండు
 టాకుమడుపులు నొసఁగి లోకాభిరామ
 వార్త లొకకొన్ని నొడివి యప్పార్థివేంద్రుఁ
 బలుదెఱంగుల నలరించి పలికె నపుడు.

116

క. స్వామి యవధారు మీమదిఁ
 గామించు మనోరథంబుఁ గడతేర్చెద నిం
 కేమిటికిఁ జింత యన విని
 భామామకరధ్వజుండు పల్లవి కనియెన్.

117

తే. వైశ్యభామిని లావణ్యవైభవంబు
 విని విరహవార్ధి మునుఁగున న్ననుప నెట్టు
 లంటు చేసెదో యమ్మచ్చెకంటి ననుచు
 నిచ్చక మొనర్చి యుడుగర లిచ్చి పనుప

118

మ. చని యప్పల్లవి వైశ్యవల్లభుని భాస్వద్దివ్యగేహాంతరం
 బున వర్తిల్లు ప్రభావతిం గనఁ దదంభోజాక్షి రాజావలం
 బనసౌభాగ్యము గన్నధన్యపు ననుం బాటించి యేతేఱ నే
 మి నిమిత్తంబొ యటంచు నిర్మలసుధోర్క్తివై ఖరిం బల్కినన్.

- క. నినుఁ జూడఁగోరి వచ్చితి
ననవుడు సంతోషమయ్యె నని మణిపీఠిం
దను నిలుప రాజదూతిక
యనియెఁ బ్రభావతికి సముచితాయత్తమతిన్. 120
- తే. ఎల్ల సౌభాగ్యములు గలయింట వెలసి
మిగులఁ జక్కనివారిలోఁ దగినదాన
వగుదు నీబంధుజనము నిన్నభినుతింపఁ
గాఁపురము చేసితివి మేలు కమలగంధి. 121
- వ. అదియునుం గాక పురాణదంపతు లగునీయత్తమామల
సుమతిహరదత్తుల నాదరించు నీవివేకంబునకు మెచ్చితి
సాక్షాత్త నోజుం డగు నీమనోహరున కనుగుణం బగునంత
రంగంబునకు సంతోషించితి గురుబుధ బాంధవదాసదాసీ
జనంబులం బోషించునీమహత్త్వంబుఁ గొనియాడ శక్యం
బగునే యని వెండియు. 122
- సీ. గుట్టుతో సంసారి మట్టునఁ జుట్టాలఁ
దనియింతు వని హరదత్తుతోడ
ఘనురాల చల్లనికడుపుదానవు నీవు
సుకృతశాలిని వంచు సుమతితోడ
మదనసేనుఁ డనంగ మఱి నీకె తగు నెంత
చెలువుఁడ వని దానిసెట్టితోడ
విశ్వాసమున నింట వెలయుపాపెల్లఁ బూ
నెద రంచుఁ దగిన బానిసెలతోడ
- తే. నిచ్చక మొనర్చి హితవరియేపుచూపి
చొరవ గల్పించుకొని పరిశుద్ధురాలి

వలెనె తాఁ బోనిచో సారెపిలువనంపు
మచ్చిక యొరర్చె నమ్ముదిమాయలాఁడి

123

శ. అంత నొకనాఁడు రజినీ
కాంతశిలాఘటిత వేదికామధ్యమునం
గొంతతడ వుండి తగనే
కాంతం బగువేళ వైశ్యకామిని కనియెన్.

124

శ. ఓమధురవాణి నీమను
వేమిటనుం గడమ గాక యెంతయు నొప్పెం
దామసుఁ డగువాగ్వినితా
కాముం డొకకొంత కొదవ గల్పించెఁ గదా!

125

వ. అది యెట్లంటేని.

126

సీ. బింబోష్ఠి నీచంద్రబింబాననము వాని
బెడఁగునోటను ముద్దువెట్టఁదగునె
కాంత నీ సిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలు వాని
పరుసుచేతుల నొత్తిపట్టఁ దగునె
యబల నీకనకోపమాంగవల్లరి వాని
కఱకుమే నంటంగ నొఱయఁ దగునె
రామ నీమధురాధరప్రవాళము వాని
వికటదంతముల కొప్పింపఁ దగునె

తే. కొమ్మరో కుందనపుఁ గీలుబొమ్మకరణి
నొఱపుగలదాన వీవు వానరమువంటి
మగనితోఁ గూడి రతికేళిఁ బొగులఁ దగునె
తగదుగా థాత యిరీతి తగులునేయ.

127

తే. తాననుభవింప నేరక తగిన ఘనుని
 దండ నుండంగనీక నిధానమునకు
 బూచి కాచుక యున్నట్లు పువ్వుబోడి
 యెట్లు సంగత మయ్యె నీ కిట్టిమగఁడు. 128

వ. ఐననుం గొదవ గా దిందుల కొక్క మహోపాయంబు
 విచారించితి వినుము. 129

చ. వలపులతేనికి న్నవతువచ్చు విలాసము గల్గి యెల్ల వి
 ద్యలఁ గలమేలిమిం దెలిసి యంగనలం గరఁగింప నేర్చి కో
 ర్ములు సమకూర్పఁ జాలి కడుఁ గొండొకప్రాయము గల్గు
 వాని ని, స్తులతరభోగభాగ్యములు చొప్పడ నీకొనగూర్తు
 మానినీ! 130

క. అతని వివరింతు విను నీ
 మతికి న్నమ్మతి యొనర్చు మనరాజు జగ
 ద్ధితసుప్రతాపభాస్వ
 త్ప్రతిభాభానుండు చిత్రభానుం డబలా! 131

నీ. భావజ్ఞమాళి ధాత్రీవరారోహః
 హస్తలైకైక బాహర్గళుండు
 చల్లనిరాజు సాక్షాత్కారనవమోహ
 నాంగసౌందర్య లీలాంగభవుడు
 దాక్షిణ్యశాలి యాదార్యధైర్యవార్య
 సకలసద్గుణగణార్జవపరుండు
 చేపట్టుఁగుంచ మక్షీణరంగదభంగ
 శృంగారశాస్త్రప్రసంగలోలుఁ

తే. డమ్మహః రాజదేవేంద్రుఁ డంతరంగ
మెల్ల నీసొమ్ముగ నొనర్ప నేమితపము
చేసితివా నాపలు కొకింత చిత్తగించి
తలఁపు నెఱవేర్చు కొనవమ్మ కలికి కొమ్మ. 132

వ. అనిన విని సంభ్రమభయవిస్తయాక్రాంతం బగునిజస్వాంతంబు
నం గొంతతడవు విచారించి దరస్థితప్రీడాభరంబు లీడుజో
డాడ వదనారవిందం బొకించుక వాంచి పంచశరశరప్రాయ
కటాక్షౌంచలంబుల నొక్కించుక చాంచల్యం బంకురింప
నచ్చంచలాక్షి రాజదూతి కి ట్లనియె. 133

క. వీనింతనాటి నుండియు
మానవతులలోన మిగుల మానవతిని నై
యినానాటికిఁ గడచితి నికఁ
నానోచిననోము లే మొనర్పం గలవో. 134

వ. అదియునుం గాక. 135

తే. అత్తయును మామ తలవరులై మెలంగ
మగఁడు పులివంటివాఁడు నెవ్వగ యొనర్ప
నమ్మ! యే జెల్ల! యిక్కార్యమమరుటెట్లు
చాలుఁ జాలింపుమిక నీప్రసంగమనిన. 136

వ. విని తదీయవచనంబున స్వప్రయోజనావకాశం బయ్యె నని
తలంచి తదనుగుణం బగునట్లుగాఁ బల్లవి యి ట్లనియె. 137

ఉ. ఎక్కడి యత్తమామలు నిజేశ్వరుఁ డెక్కడ వంశవర్తన
బెక్కడ దొడ్డు కొంచెమనుటెక్కడనోలలితాంగిమోహము
న్నెక్కొనఁ జక్కనయ్య నొకనిం బిగికొఁగిటఁజేర్చి పెంపుసొం
పెక్కని దేటి ప్రాయ మిది యెన్నఁటికిం గలుగంగ నేర్చునే.

సీ. మగని ప్రక్కనె యుండి తగఁ జేరి జోకొట్టి
 మోసపుచ్చని దేటి ముద్దరాలు
 పసులగోడలనైన వసుధనిచ్చెన లేక
 యొక్క నేరని దేటి యెమ్మెలాఁడి
 తలవరు ల్గునుఁగొన్నఁ దప్పు నొప్పు ఘటించి
 బొంకనేరని దేటి పువ్వుఁబోఁడి
 దొరలు గద్దింపఁ గల్గరివార్త నిజముగా
 నిర్వహింపని దేటి నీటుక తై

తే. యత్తమామల గృహకర్త లగుచు మెలఁగు
 నట్టిధూర్తుల నెల్ల నోరదిమి గదిమి
 పొంచి యుపనాథుతోడఁ గ్రీడించి మించి
 చక్కటికి దిద్దుకొనని దేసరసురాఁలు.

139

తే. ఆడుపుట్టునఁ బుట్టి యింతంతయైన
 దిట్ట గాకున్న నది కడలేటు పెట్టు
 బేలతనమున నీవిత గోలవేని

మానుమోబాల యిఁక నిన్నిమాట లేల.

140

వ. అనినఁ బులకానుపంగం బగునిజాంగంబువలన నంగీకృత
 భావం బెఱింగింప నయ్యంగనారత్నంబునకు నంగనాచియగు.
 రాజదూతిక మఱియు మఱియు బోధించి చంద్రికాసక్త
 చకోరకంబునుఁబోలె వైశ్యభామ కెదురుచూచుచున్న
 రాజపుంగవునకుఁ దదీయకథావృత్తాంతం బెఱింగింప మరలి
 చనునెడ నవ్వణిగ్వరునకు దైవయోగంబున నతిదూర
 ప్రయాణంబు సంభవించిన.

141

చ తనయిలువేల్పు లై మెలఁగు తల్లికిఁ దండ్రికి భక్తియుక్తివం

దనమొనరించి ప్రాణసమతం దగు పెంపుడు ముద్దుఁజిల్క నె
మ్మన మలరించి విద్యుదుషమానశుభాకృతి నాప్రభావతిం
గనుఁగొని పోయిరాఁదగిన కార్యముఁ దెల్ప నవీనదైన్యయై.

సీ. మలయుచో మధురాతిమధురాధరల వాఁడి
చిన్నారి గోరు నీచెక్కుమీఁద
నానుచో రంగస్థలాబ్జగంధులగబ్బి
మెఱుఁగుఁజందోయి నీయురముమీఁద
మించుచోఁ గాంచికాచంచలాక్షుల ముద్దు
మొనపంటిగంటు నీమోవిమీఁదఁ
జేరుచో నెల్లూరు నారీమణుల కెంపు
పసమించు నడుగు నీనొసఁటిమీఁదఁ

తే. నింట నుండిన నీసౌఖ్య మేల కల్లు
ననుచుఁ గన్నుల నూరార్చి యక్కుఁజేర్చి
మోవిచిగురంట నొక్కి తమ్మలమొసంగి
పోయిరమ్మని పనిచె నప్పువ్వుబోఁడి.

143

క. ఈరీతి వణిగ్వల్లభుఁ
డారూఢిగ నోడ బేర మరిగినతటి న
వ్వారిజముఖ కంతుశరా
సారవినిర్ఘాతజాతసంతాపమతిన్.

144

చ. మునుకొని మేరమీటు వలపుందనముంగలత్రోవచూపఁగా
వెనుక రతీశ్వరుండు పదవే యని యెత్తులు వెట్ట నెమ్మదిం
బెనఁగొను లజ్జయుం బొడముభీతియుఁ దన్న రికట్ట నంతలో
నినుఁ డపరాంబుధిస్తునిఁగె నీవెతలం గనలేని కై వడిన్. 145

తే. చరమదిగ్భామినీమనోహరతరాంగ
 రాగవై ఖరి మఱి సాంధ్యరాగ మెసఁగెఁ
 గుసుమితనవీనజాతీనికుంజరీతి
 నుడుగణంబులతోఁగూడ నొప్పె నభము. 146

క. తగనప్పు డజాండంబున
 నిగిడెం గాఢాంధకారనిబిడమరీచుల్
 జిగి కుందనంపుబరణి
 స్త్రగమదపంకంబుఁ గలయనించిన కరణిన్. 147

వ. అప్పు డయ్యెప్పులకుప్ప యగుప్రభావతీసతి విలాసవతీరతీ
 శ్వరుం డగు నమ్మహీశ్వరునితో ననంగసంగరవాంఛ తరంగి
 తంబై తురంగలించు తమకంబున. 148

సీ. నానావిధ ద్రవ్యనవ్యసంభారము
 ల్లలగృహంబులకు బీగము లమర్చి
 మొదవుల నన్నింటిఁ బిదికిన పాల్గొని
 యొనరఁ దోడంటుతో నుట్టిఁ బెట్టి
 పనులు దీర్చిన తొత్తుపడుచుల నిష్టాన్న
 తృప్తి నొందఁగఁజేసి యిండ్ల కనిచి
 యత్తమామలు సుఖాయత్తులై పవళింప
 మృదుపదంబులనొత్తి నిదురవుచ్చి

తే. జలక మొనరించి జిలుఁగుమేల్వలువ గట్టి
 కలప ముడి మితాహారకలనఁ దేలి
 వీడియం బందుకొని యొక్కయూడిగంపు
 బుడుత తనవెంట నడువ నప్పువ్వుఁబోడి. 149

క. తనకుంబ్రాణపదంబును

దనయనుఁగుం జెలియుఁ దనకు దైవం బగుచుం
దనరు తనరాజకీరముఁ

గని యవ్వలఁ జనుట తగినకార్యం బనుచున్.

150

తే. కనకమణిపంజరశుకాగ్రగణ్యుఁ జేరి

కోరి యాత్మీయగాథాప్రకార మెల్ల

మెల్ల మెల్లన దరహాస ముల్లసిల్ల

నంతయును దెల్పుఁ జిల్క యత్యాగ్రహమున.

151

క. కటకటఁబడి పక్షుద్వయ

పుటచలన మొనర్చి మిగులఁ బొగులుచు మదిలో

నిటు నటు దెలియని చింతా

కుటిలస్థితి నింతి కనియెఁ గోప మెలర్పన్.

152

క. ఓహరిణనయన “స్వామి

ద్రోహ మిదంభార” మనుచుఁ దొలుతనె విబుధ

శ్వాహంబు పలుక వినమే

యాహా యీమాట వినఁగ నర్హమె మాకున్.

153

ఉ. *ఓవరవై శ్యవంశకలశోదధికల్పలతా లతాంగి నీ

వోవనివారిముందట నయో మగనిం గడకాళ్లఁ ద్రోచి నేఁ

డీవసుధేశునిం గలయ నెంచితి వెట్లు? పతివ్రతామణు

ల్వాపులు పుత్తురమ్మ తలవంపులు చేయుదురమ్మ జాతికిన్.

నీ. దశకంధరుని మోహదశవిచారించెనే

సకలజగన్తాత జనకజాత

* ఓవరవైశ్యవంశకలశోదధిచారుహిమాంశురేఖ—శబ్దరత్నాకరము.

నహుషభూపాలు మన్నన కొప్పుకొనియెనే
 స్త్రీరత్నమైన శచీపురంద్రి
 యల సింహబలుని మాయలఁ జిక్కి చొక్కెనే
 విపులసద్గుణమాన్య ద్రుపదకన్య
 శబరాధిపునిదురాశలకు లోనయ్యెనే
 రతినిభాకృతి భీమరాజపుత్రి

తే. తొల్లిటి మహాపతివ్రతల్ దుర్మదాంధ
 కాపురుషు లంగభవశరాఘాత వికల
 చిత్తులై తమ్ముఁ జేరి యాచించినపుడు
 సిగ్గు వోనాడుకొనిరఁటే చిగురుఁబోడి.

155

ఆ. ప్రాణహాని మానభంగంబు నగు నన
 కెంతపనికిఁ జొచ్చితే మృగాక్షి
 జగతి నీమనంబు “తెగువయే దేవేంద్ర
 పదవి” యనెడుసుద్దిఁ బొదలఁబోలు.

156

క. పతిభక్తి గలుగుసతికిన్

వ్రతములతో గొడవ యేల వఱలుసుకృతముల్
 పతిభక్తి లేని చెనఁటికి

వ్రతములు చను వేయి యొక్కవ్యభిచారమునన్. 157

వ. కావునఁ గులాంగనాతిలకంబునకుఁ గలకంఠీసముచిత
 కృత్యంబు పాతివ్రత్యంబు నీవు వై పరీత్యం బగుప్రయోజనం
 బాచరించితి విఘ్నేన నిహపరంబులకు దూరం బగుదు నని
 సుభాషితంబులు పచరించిన నవ్వచనంబులు కర్ణపుటంబులకు
 జిలుగుటంపములకులపాలుపు దెలుపఁ గలికి యులికిపడి రూ
 డేక్షణంబుల నాశుశుక్షణికణంబులు చిలుకఁ జిలుకం గనుం

గొనిన నప్పతంగపుంగవం బక్కటా! యిక్కురంగనయన
కనంగత త్వంబు సంభవించె నిది సామంబునం గాని చక్కం
బడ దని తలంచి లంబికావలంబనమహాయోగిచందంబునఁ
గొండొకతడవు నిశ్చలధ్యాన పరాయణం బైయుండి
వెండియు నయ్యంగన కి ట్లనియె. 158

క. వినవమ్మ భామినీమణి
మనమున నీ కితరసంగమము ప్రియమైన
న్తును గొంతి కమలబాంధవు
నెనసియుఁ బొన మెఱుఁగునట్లనే వర్తిలుమీ. 159

తే. కాక తలవెట్టిగొని యల గౌతమాంగ
నామణి సురేంద్రు నొకనాఁడు నంటుచేసి
యాపదలఁ జెంది సకలలోకాపవాద
మొందుటెఱుఁగవె యట్లు గాకుండవలయు. 160

క. నీపట్టు గలుగువాఁడై
చేపట్టుంగుంచ మైన చెలువుని నొకనిం
జేపట్టి రతులఁ దేలక
యేపట్టున రాజు నిచ్చయించితి వబలా. 161

సీ. రాజులు కుటిలసర్పమహోగ్రతరమూర్తు
లధరబింబము పంట నదుము పెట్లు
సార్వభౌములు చండశార్దూలసమచిత్తు
లించువేడుకఁ గొగిలించుపెట్లు
*కువలయాధీశ్వరు ల్దవహుతాశనకల్పు
లండనుప్పొంగి పరుండు పెట్లు

నరవరేణ్యులు భద్రకరిమదాంధమసీషు
 లెనసి బంధరతాప్తిఁ బెనఁగుపెట్లు

తే. చక్రవర్తులు మాననిర్వక్రవర్తు
 లతులతరగాఢసురతవేళాతివేల
 తాడనచపేటము లొసర్పఁ దలఁచుపెట్లు
 తెలిసి కలయికలొనగూడ మెలఁగవమ్మ. 162

క. వారలగుణానుగుణముగ
 వారక కనుగలిగి నడుచువారల కెలమిన్
 శ్రీరంజిలు జయ మొదవు ను
 దారత నీపదు నెఱింగి యలవడు మబలా. 163

వ. ఇత్తైఱంగునఁ దత్తరంబులేక వర్తిల్లుమని విన్నవించిన. 164

క. అభినవవిసీతివార్తా
 విభవం బభిరామలీల వినుచున్న తఱిన్
 నభము నభమైనఁ గనుఁగొని
 యిభగామిని నాఁటి కరిగి యిలుస్తేరుటయున్. 165

వ. అంత నద్ధరాకాంతుండు తదనంతరకథాక్రమం బెట్టిది
 యానతిమ్మనుడు. 166

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ
 నతపదాంభోజుఁ డగు ధర్మనందనునకు
 సరసవైదికలౌకికాచారవిహిత
 హితకథారమ్యుఁ డగు ధౌమ్యుఁ డిట్టులనియె. 167

క. ఆగుణవతి మలునాఁ డను
 రాగాప్తిన్ రాత్రివేళ రమణీయకళా

భోగశుభాకృతి రతిశు

శ్రీగులుక న్రాజసేవ సేయుట కెలమిన్.

163

చ. కలువలు కొప్పున న్నగుమొగంబునఁ గస్తురిబొట్టు పట్టుకు
చ్చలయును జంద్రకావిబురుసాపనివల్వయు మైరహింపఁగా
నలవడు మేల్తుసుంగుపయి నంగరుచిచ్చట లొప్పు నప్పు డా
కలికి రమాకుమారు తురగంబుకడం దగఁ జేరె నంతటన్.

తే. చిలుక ముద్దులు చిలుక రాజీవనయన

ననునయించి వచించు నోయబల నృపకు

లేంద్రుఁ గదిసెద నని వచ్చు టేనెఱుఁగుదు

నుబికి చనఁదగ దితిహాస మొకటి వినుము.

170

— మొదటి కథ. —

క. అనఁగా ననఁగా నొకపుర

మొనరుం జంద్రవతి యనఁగ నుద్యోతవిను

తనఖద్యోతనికేతన

ఘనకేతనరుచిరకనకకలశం బగుచున్.

171

తే. అన్నగరమేలు రత్నాకరాహ్వాయుండు

వికటమత్తాహితవిఘ్నాలుఁ డొకనృపాలుఁ

డతని నగరున నోడకాఁ డగుచు నొకఁడు

వెలయు వసుమంతుఁ డనుగౌర చెలువుమీఱ.

172

వ. వెండియు నయ్యఖండతరసంపత్కు బేరుం డగునతండు. 173

శా. ఏయూరం దనయంగడు ల్నేఱయ నేయేబేరులెందైన నా

తాయత్తైకధనంబు సంచిమొదలై యత్యార్జనం బొందఁగా

శ్రేయఃకీర్తులు సంతిఘల్లుఁ దను సుశ్రీమించఁగా నిల్పె న[నన్.

య్యాయం బేర్పడఁ గోటికిం బడగ లెన్నెనం బ్రమోదంబు.

చ. వలసిన బేరము తైలియవచ్చినవారును వాదుగల్లువా
రలు మఱి గుత్తగొల్లలును రత్నపరీక్షలవారుఁ గార్యము
ల్లలిగిన యింగిలీసుల ముఖాములుఁ జెంగట నుల్లసిల్లఁగాఁ
గొలుపుననుండుఁ జూపఱలకుం గనుపండువు సంఘటిల్లఁగాన్.

శ. *ఈశయు విశంగయును బం

గాళయు మొదలైన పేరుగలదీవులలో

మేలైనసరకు లాతని

కౌలునదిగు మాటనిజము గలవాఁ డగుటన్.

176

తే. అతనివలన మహిదేవుఁ డచట నొక్కఁ
డలఘువిద్యాధురంధరుఁ డగుఘనుండు
తగుఁ గళావంతుఁ డనువాఁడు తలఁప నతని
సరసవాక్పాఠి దొరలెల్ల సన్నుతింప.

177

సీ హాళిపుట్టించు సువ్యత్సుధారసధార
లుప్పతిల్లఁ గవిత్వ ముగ్గడించి
రక్తిఁ గల్పించుఁ గర్ణరసాయనము గాఁగ
సమధికస్ఫూర్తి గీతములువాడి
యింపొనర్చు ధరాతలేశ్వరవరసభా
స్థలి సత్ప్రసంగవార్తలు ఘటించి
యద్భుతం బొసఁగు శబ్దార్థవైచిత్రిని
బంధనకావ్యవైభవము నొడివి

తే. యింతమాత్రంబె కాదు శ్రీమంతుఁడును ని
తాంతశుభవంతుఁ డగువసుమంతుఁ డలర

దండ నొకవేళ నీతిసంధానలీల
బుద్ధులన్నియుఁ దెల్పు నప్పుడమివేల్పు. 178

శ. ఈరీతి సకలధర్మ*వి
చారుం డగునతనిమాట జవదాఁటక య
గ్గౌర మనుచున్నఁ దన్నగ
రీరత్నం బేలునట్టి నృపవరుఁ డెలమిన్. 179

తే. మంతు కెక్కిన యవ్వసుమంతు ననున
యించి ప్రియభాషణంబుల హితవొనర్చి
జలధి కవ్వలదీవులఁ గలసమస్త
వస్తువులు బొక్కసముఁ జేర్పవలయు ననుడు. 180

ఉ. రాజొనరించు మన్ననకు రంజిలి యవ్వసుమంతుఁ డప్టది
గ్రాజమనోభయంకరపరాక్రముఁ డానృపుతోడ నేన య
వ్యాజత దీవికేగి కలవస్తువు లన్నియుఁ దెత్తుఁ బంపుమో
రాజకులేంద్ర యంచు సుకరంబున మున్ను వచించిపిమ్మటన్.

శ. తననగరుఁ జేరి సమధిక
ధనధాన్యసుపుత్రమిత్రదారాలయమం
డనమైన కాపురం బిది
యను వగునే విడిచి చనుట కని చింతిలుచున్. 182

ఉ. కారుమెఱుంగురాచిలుక కస్తురివీణ పదాఱువన్నె బం
గారము రస్తుకుప్ప తెలిగంబుర వెన్నెలలోని తేట యొ
య్యారపుఁడెంకి యందముల కన్ని టికిం దగుపట్టుఁగొమ్మ సిం
గారపుదొంతి యైనకులకాంతనయో యెడఁబాయనేర్తునే.

తే. అనుచు మదిలోనఁ దలపోసి యడలునంతఁ
జెంతనాసీనుఁ డగుకలావంతుఁ డనియె
దొరలచెంగట వెనుకముందును దలంప
కార్యుడు వచింపఁ దగునె యేకార్యమైన.

184

క. మునుకొని తత్ప్రకృతంబును
దనశక్తియు దేశకాలధర్మము నృపువ
ర్తనమును రాణువసంచును
గని మాటాడంగవలయుఁ గద సభలోనన్.

185

వ. ఇతైఱంగునం బ్రవర్తింపక దైవయోగంబువలనఁ బ్రమా
దంబని తలంపక రాజసంతానంబునకు నుబ్బి తబ్బిబ్బుగాఁ బచ
రించిన భవద్వచనం బమోఘంబు గావింపవలయుం గాక
నిరర్థకం బొనరించినఁ గొదవ యగుంగదా సకలజనశ్రేయ
స్కరంబును స్వకీయ జనజీవనాధారంబును బహుప్రసిద్ధి
యునుం గలుగునట్లుగా రాజోచితకార్యంబు నిర్వహింపు
మని విన్నవించిన.

186

తే. సమృదంబున వసుమంతుఁ డుమ్మలించి
కూర్చిబంధుల నందఱఁ గుస్తరించి
గోలయుఁ బతివ్రతాధర్మశీల యగుచుఁ
బ్రాణపదమైన యిల్లాలిపజ్జఁ జేరి.

187

చ. మది వెతఁజెంద బేడిసల మార్కొనుకన్నులు నీరుబుగ్గలై
పొదలఁగ ఘర్తబిందుపరిపూర్ణతనూలత కంపమొందఁగా
మృదుమధురోక్తి తొట్టుగొన మేలుకనంబడ వెచ్చనూర్చున
మృదవతి నాదరించి వసుమంతుఁడు దా నలనాఁటి వేకువన్.

క. పరికరముల మంకెనలును
బరిచారకు లరిదిపనులపట్టుగుడారుల్
సరిబేరు లైనగౌరలు
దొరయం జనవిశ్రుఁ డతనితో నిట్లనియెన్. 189

క. చనుము బహుశ్రేయస్థితిఁ
గని పునరావృత్తి మహిమ గలిగి శుభాప్తిఁ
మను మింకొక్కటి తెల్పెద
వినుము మదీయప్రసంగ వివశాత్తుఁడవై. 190

తే. అతిరయంబున నొకకార్య మాచరించు
నతనియవివేక మఖిలాపదాస్పదంబు
తెలిసి సత్కార్యభాగవర్ధిష్ఠుఁ డైన
ప్రాజ్ఞుఁడు కృతప్రబంధసంపదలఁ బొదలు. 191

మ. అని పల్కన్విని యేతదర్థకృతపద్యం బప్పు తాళీదళం, బున
వ్రాయించి మెఱుంగుకత్తి యొఱలోఁ బొందించి తానత్త
ఱిం, జని పొంతం గనియె న్నహానటజటారూటస్ఫురన్నిర్గళ
ద్భుతధారాపతనప్రకంపితమహాత్మాభాగ భాగీరథిన్. 192

వ. కని యప్పు డప్పుణ్యతరంగిణీజలంబులఁ గృతస్నానదానా
ద్యనుష్ఠానుండై కృతకృత్యుండగుచు నచ్చోటివాసి యిలా
వృత హిరణ్మయరమ్యకభారతప్రముఖబహువిధవర్షంబు లవ
లోకించి తత్తద్విచిత్రంబుల కాశ్చర్యం బంది యవ్వలం
గడచి నడచి యనేక దుర్గవర్గకాంతారమార్గంబు లతిక్ర
మించి చనునప్పు డప్పురోభాగంబున. 193

సీ. స్వరునిష్ఠు రాఘాతసంక్షోభ మునకల్కి
 మైనాకుఁ డెవ్వాని మఱుఁగుఁ జొచ్చె
 మునికోపనిర్ధూతఘనతరై శ్వర్యంబు
 నగభేది కెవ్వాఁడు మగుడ నొసఁగె
 సకలజంతువ్రాత సంరక్షణఖ్యాతి
 జలధరం బెవ్వానినలనఁ జెందె
 సంపత్కటాక్షలక్షణకన్య నలరించి
 దనుజారి కెవ్వాఁడు ధారవోసె

తే నతఁడు ముంగలఁ గననయ్యె నంబుచరకు
 భీరముఖసత్వచటులసంచారజనిత
 బహువిధాభ్రంకషోర్తి కాభయదఘుమఘు
 మారవశ్రీకరుండు రత్నాకరుండు.

194

క. అచ్చోటఁ గడలిరాయని
 నచ్చుగ వీక్షించి కొతుకాయ త్తమతి
 నైచ్చుకొని చేరనరిగె వి
 యచ్చరజనవినుతమైన యవ్వలి దీవిన్.

195

తే. అందలివిచిత్ర వేషభాషాభిరాము
 లగుపరంగులతోడి నెయ్యమునఁ జిక్కి
 చొక్కి బహువత్సరంబు లచ్చో వసించి
 పిదపఁ బ్రభుకార్యభారంబు మదిఁ దలంచి.

196

సీ. నవవిధదివ్యరత్నంబు లేనుంగులు
 గోవతేజీ ల్పచ్చికుంకుమంబు
 కస్తూరి వీణెలు కఱ్ఱజవ్వాది క
 ప్పూరము బన్నీరుచెంబులు పటీర

తరులఖండంబు లందలపుఁగొమ్ములు జల్లి
సవరము ల్పొదరసంబు జాజి
కాయ యింగువ లవంగంబులు నోడపోఁ
కలు పంచలవణము ల్గంధకంబు

తే. కొచ్చివేపులు మానిసిక్రొత్తు లాది
యైన వన్నియు నోడల కనువుపఱచి
కడలి దాఁటించి చెల్లెలికట్టఁ గడచి
యంత నెఱవేటి తనయూరిచెంతఁ జేరి.

197

తే. పటకుటీరాంగణములలో బహువిధైక
వస్తువులు కుప్ప లొనరించి వసుమతీంధ్రు
చెంతకానుక లిడ నెంచు నంతలోన
నంబుజవనీమనోహరుం డ స్తమించె.

198

మ. వసుమంతుం డపు డంతరంగజనితవ్యామోహభారంబున
న్వేసఁ బ్రాణేశ్వరిఁ జూడఁగోరి త్రిజగద్వీరుండు నూరుం
డు తీ, వసుమాస్త్రప్రహతిక హళాహళి యొనర్పం దద్వి
యోగవృథా, వ్యసనాప్తి న్నిలుపోపలేక విరహవ్యాప్తి
న్వగం జెందుచున్.

199

చ. అడలుచుఁ దాళ రానివిరహార్తిమెయిం దురిటిల్లు దానికీ, ల్జడ
పస దానిబేడిసపిసాళికనుంగవ దాని యంచరా, నడుపులు
దాని మోవిరుచినాణెము దాని మెఱుంగు దాని ను, న్నెడ
గును గుబ్బచన్నుఁగవపెంపుఁ దనూలతసాంపుఁ జూడమిన్.

వ. వెండియు.

201

మ. ముకురంబుల్ నునుజెక్కు లక్కులికినెమ్మోమా మఱింజండ
మా,మకు మేలైతగు గుబ్బచన్నులకు తొమ్ముం జాల దా
కన్ను లా,వికచాబ్బంబుల నేలు నయ్యబల నివ్వేళ న్విలో
కింపకే, నకటా యేగతి నైచువాడ నని మోహకాంత
చేతస్కుండై. 202

చ. ననునెడబాయ లేనియెలనాఁగ వియోగభరాత్తి నిప్పుడే
యనువున నున్నదో నిజగృహం బెటులయ్యెనొ యొంటిపా
టునం, గనఁదగునంచు దీక్షితరఖిద్దధరుండయి గూఢవర్తనం
బున వెసఁజేరె నఁతిపురముం దను నన్యు లేటుంగనట్లుగాన్.

ఉ. ఆరసికాగ్రగణ్యఁ డపుడయ్యవరోధవిచిత్ర కేళికా, గార
ము సొచ్చి చొక్కటపుఁగంకట్టవై నొకమోహనాంగశృం
గారునితోడ దీక్షకళిక ల్వెలుఁగ న్నిదురించుచున్న య,న్నీ
రజగంధిఁ జూచి యెదనెగ్గురనంగడు విస్మితాత్ముండై. 204

క. కనుఁగొనల నిప్పు లురులగఁ
గనలుచు శివశివ యిదేమి కారణ మెటులం
గనువాడ నేరితో నే
మనువాడం గొఱతవచ్చెనని చింతిలుచున్. 205

క. కాంతల నమ్ముదురే ధీ
మంతు లిసీ సుతనులతలు మాయామృగముల్
హంతలు జగజంతలు నిసు
మంతయు లోకాపవాద మరయరు మదిలోన్. 206

మ. నిలువెల్లం గనకంబు ముద్దుపలుకు త్నిర్యత్సుథాబిందువు
లొసలపుంజూపులు చంద్రికారుచులటంచున్నట్టి యున్నట్టు

లి,క్కలకంతుల్బువి సాభిమానలని వక్కాణించితిం గానిదో
షలతాదోహదలై ప్రవర్తిలుట యోజం గానలేనైతిగా.

వ అని బహువిధంబుల వితర్కించి. 208

క. రెండొకటిగఁ గంటిఁగదా
దండించుట నీతి యశాఁగదా యని కడును
ద్దండతరచండమతియై
ఖండా యొటడుస్సివైచి కర మెత్తుటయున్. 209

తే. మును గళావంతుఁ డానతిచ్చినసుభాషి
తము లిఖించినచీటి దోర్దండచండ
మండలాగ్రంపుటొటలోన మాటియుండె
గాన నది నేల వ్రాలుటఁ గని యతండు. 210

క. ఇది యేమో యని కేలం
గదియించి ప్రదీప్తదీపకళిక వెలుఁగునం
జదువుచుఁ బ్రాక్తనవిద్వ
త్ప్రదనీతిశ్లోకమగుట భావించి వెసన్. 211

“తే. అతిరయంబున నొకకార్య మాచరించు
నతనియవివేక మఖిలాపదాస్పదంబు
తెలిసి సత్కార్యభాగవర్ధిష్టుడైన
ప్రాజ్ఞుఁడు కృతప్రలబ్ధసంపదలఁ బొదలు.” 212

వ. అని యివ్విధంబునం గననైనఁ దచ్చోక్తకం బరసి నిజవధూ
మణిం దిలకించిన. 213

ఉ. మాసినదీర్ఘవేణి కుటుమాసిన చేలచెఱం గలంక్రియా
వాసముగాని మేను వసివాడిన ముద్దుమొగంబుఁగాంచియు
యో సరసీరుహాక్షి మదయోగభరంబున నిట్లు ఖన్నయై
గాసి వహించియున్నదని కంది వెస న్వసుమంతుఁ డత్తటిన్.

మ. మది నొక్కించుక శాంతినొంది యొఱలో మాద్యద్విరోధి
వ్యథా, స్పదశౌర్యంబగు వాలునేర్చి సతఃజ్ఞంజేరి నిద్రించు
నీ, మదనప్రాయఁడు నన్నుఁ బోలిన జగన్మాన్యైక రేఖాంగ
సంపదఁ జెన్నొందినవాఁ డిదేమొ యనుచుం భావించి
తానాత్మలోన్.

215

క. ఈనాఁ డయ్యెడు కార్యము
గానేరదె టేపటంచుఁ గడునెమ్మది న
మ్మానధురంధరుఁ డతఁడా
స్థానస్థలమునకుఁ జనియె జలజాతముఁభి.

216

ఉ. అంత లతాంతచాపలత యంగభవుం డపు డెక్కుడించెఁ ద
త్కాంత ప్రభాతమయ్యెనని కాంతనిశాకరకాంతమందిరా
భ్యంతరవ ర్తియై తననుఁ డ స్తగిరీంద్రముపొంతఁ జేరుప
ర్యంతము వేగి వేగ విహాగగ్రణి మ్రొలవసించి వేడుకన్.

క. కడమకథ నుడువు మనినం
బడఁతికి శుకలోకపట్టభద్రుఁడు తెలివెన్
వడి నాఘనుఁడు నిశీధిని
గడలేటి ప్రభాత మగుటఁ గని యవ్వేళన్.

218

వ. యథోచిత నిత్యకృత్యం బగుసత్కర్మకలాపంబు నిర్వర్తించి
తదనంతరంబ.

219

తే. లీల రత్నాకరుండు నిండోలగమున
నుండి తనుఁ బిల్వఁబంప నమ్మండ లేంద్రుఁ
జేరి నానావిధద్వీపచిత్ర దేశ
వివిధవార్తాప్రసంగము ల్విన్నవించి.

220

క. తెచ్చిన సమస్త వస్తువు
లచ్చుపడ న్నమ్ముఖమున నలవడ నిడి త
నైచ్చి కొలువెల్లఁ బొగడఁగ
నచ్చో వివరింపఁ దొడఁగె నధిపుం డలరన్.

221

రగడ.—

దేవ యవలోకింపుమిది తెలిదీవిఁ బొడమిన పద్మ రాగము
పావనం బొనరించుఁ దను వనపాయరుచి నల పుష్కరాగము
తళుకుఁ దుమ్మెదతాళి కగునని తలఁపుమీ యీశాపునీలము
వెలఁదులకుఁజేర్చుక్త తుదనొదవించుమురువగునీప్రవాళము
గొప్పలగు చౌకట్లకని చేకొంటి మివెకట్టాణిపూసలు
చెప్పఁ జూపఁగ రావు మక్కాసీమ వీగుజరితివాసులు
ఎత్తుకెత్తు మెలుంగుకుందన మిచ్చి తెచ్చితి మీసిరాజులు
హత్తివాయుమనోజవంబుల నలరు నీసామ్రాణి తేజులు
కురుచలైనను నిచ్చమదమునఁ గొఱలు నీయేనుంగుగున్నలు
దొరయ నొకపరిపాటి దొరలకు దొరకవీవిడికెంపుమిన్నలు
కలువడంబులఁ గలయ వివి చొక్కంబులగు కస్తూరివీణెలు
తెలిసి వేయివరాల విలువలు దీర్చితిమి యీరుద్రవీణలు
నిలుపునిలివెడు సోగవగ పెన్నెరులకివి సమకట్టు జల్లులు
పిలుపులను గడుఁబ్రోదిసేయఁగఁ బెరిగినవి జవ్వాది పిల్లలు
గమ్మరని పన్నీరుతొలఁకెడుఁ గంటివేయివి గాజుపనఁటులు

చిమ్మి రేగెడు కప్పురపురవఁ జెందునీ యేడాకు టనఁటులు
 వహిఁ దొలంగక నీటిపైఁ జనువరుసనీయందలఁపుఁ గొమ్ములు
 బహువిధమ్ములఁ జదువు నివిగోఁ బంచవర్ణము లగుశుకమ్ములు
 పంచలోహపుగట్టిపనులను భద్రమైనవి యివె పిరంగులు
 కంచుమించుగ నడవి మెకములగదుమునివిగో బలుసిఘంగులు
 అల్ల నేరెడువాగుజలములనై నయవియపరంజిలప్పలు
 మొల్లముగ రజతాద్రి కెనయై మొనయు నీ తెలివెండి కుప్పలు
 పట్టుపిడికెడు నెనయు జీనువుపట్టురవలివె జవిడికట్టులు
 యిట్టలపురతివేళఁ గవకివ లెసఁగునీ బకదారిపిట్టలు
 చికిలిపు త్తడి క్రొత్తహరువులఁ జెందు నివిగో సూరెపానులు
 ఒకటఁగ స్తురి మెకము లుండుట కొప్పు నీదంతంపుబోనులు
 ఎసఁగ నన్నములోని విసముల నేర్పఱుచునీ సింగిలీకలు
 అసమశౌర్యధురీణులకు బిరుదందు రల్లవె హరిచెయీకెలు
 సొగసు పటికంబుల నమర్చిరి చూడుమీసొగటాలచందము
 పగడముల నీలముల నిరుగడ బలములవె చదరంగమందము
 గాలికన్నను వేగఁజను చులుకనివి యివె కొల్లారుబండులు
 మేలిమిగ రాహత్తులకు నియమించినవి సింగాణివిండులు
 త్రొక్కినారు పదేసిమణుఁగులు తొలుత నీకుంకుచుపుగోనెలు
 మిక్కుటపుఁ గస్తూరివలపుల మించు పునుఁ గిడఁదగినపూనెలు
 మలయగిరికూటమునఁ గల వీమంచిసిరిగందంపుమ్రాఁకులు
 తళుకుఁ దళుకున మించునివె నిద్దంపుమగతాపిడులబాకులు
 ఆనవాల్లోల్లుటకుఁ దగు నీయబ్బురపు నెలతాలగిన్నెలు
 పూని యుడిగ మొనర్పనేర్తురుపొంత నీయుడిగంపుఁగన్నెలు

రీవి నలఖర్జూరములఁ బురుడించునల్లవె యోడపోకలు
శ్రీవెలయు గేదంగితేకులచెలుపు గల వీపండుటాకులు.222

క. అని గౌర పలుదెఱంగుల

వినిపించి యొసంగు వస్తువితతుల నెల్లం

గొని యెంచుకొని నృపాలుఁడు

మనమున నుప్పొంగి సబహుమానప్రాధిన్.

223

చ. విడిగల కెంపురారవల వింతపనుల్లలతాళి వజ్రపుం

గడియములు న్నుపాణులచొకాటపుచొకళికట్టువర్గము

ల్గడుఁ బ్రియమొప్పనిచ్చి కుతుకస్థితినవ్వసుమంతు నప్పుడ

య్యొడయఁడుపంపనింద్రవిభవోన్నతుఁడై యతఁడింటికేగినన్

తే. అతనిపాణిగృహీతి మోహనతరాతి

రూపవిఖ్యాతి రతి రీతి నేపుఁజూపి

వెలయు గుణవతి తనప్రాణవిభునిరాక

కుబ్బి సంతోషరసవార్ధి నోలలాడి.

225

సీ. పసుపు నల్లుఘటించి వైరాణిసవరించె

జిగిమేని కొకవింత సిరి జనింపఁ

గడల రేఖ లమర్చి కాటుక దీర్చె వా

ల్లన్నుల కొకవింత కాంతి మెఱయ

నిలువుటద్దము చూచి తిలకంబు దిద్దె నె

మ్మొగమున కొకవింత ముద్దు గులుక

జవ్వాదిపదనిచ్చి క్రొవ్విరుల్తుడిచెఁ బె

న్నెఱివేణి కొకవింత హరువు లెసఁగ

తే. మఱియు నిలువెల్ల నొకవంత యొఱపు నెఱప
నింటఁగలచొక్కటపుసొమ్ములెల్లఁ దాల్చి
వినయలజ్ఞాభయంబులు నెనయఁ బ్రాణ
నాథునకు మ్రొక్కి నిలిచె నానలిననయన.

226.

తే. అంతనతిలోకచారిత్రుఁ డగుసుపుత్రుఁ
డతివినయభక్తి తాత్పర్యయుతము గాఁగ
హితబుధాశ్రితగురుపురోహితులతోడ
జనకుకడ నిల్చి సాష్టాంగవినతిసేయ.

227

ఉ. ఎత్తి దృఢాంకపాళిఁ గదియించియు నిన్నటి యర్థరాత్రి నీ
చిత్తజరూపుఁ డీయబలచెంతఁ దమిన్నిదురించుచున్నవాఁ
డిత్తటి నన్నుఁ జేరె భయ మించుక యేనియులేక వీని దు
ర్వృత్తిసువృత్తులేనెఱుఁగుపెట్టులొకోయనిసంశయింపఁగన్.

క. కులవృద్ధు లప్పు డాతని

కళయెఱిఁగి భవత్ప్రియాణకాలంబున నీ
కులకాంతాతిలకంబీ

యళికచ నెలమసలియుండు టది యెఱుఁగవొకో

229

తే. అంత నీశ్వరుకరుణాప్తి ననుదినప్ర

వర్ధనంబైన తద్గర్భవనధి వలన

నవతరించె నితండు నీయకారసుండు

కనుఁగొను మటన్న సంతోషకలితుఁ డగుచు.

230

క. సతిపాతివ్రత్యంబును

సుతునిగుణాధ్యతయుఁ దెలిసి చుట్టపువారల్

మతి సమ్మతించునట్లుగఁ
జతురుండై మెలఁగె నతఁడు సరసీజాతీ.

231

తే. ఇతైఱంగున మన సెట్టి యింటిమీఁది
బాళినైనను నినుఁజూచు బాళినైన
నింతలో వచ్చె నేని నీవింటలేమి
కేమనుచు బొంకఁగలవు పూర్ణేందువదన.

232

క. ఈకథ వింటివి గద య
స్తోకమతిని దెలిసికొమ్ము సూత్రప్రాయం
బై కనుఁగొన నయ్యెడు కా
ర్యాకార్యము లని వచింప నటువేగుటయున్.

233

క. తొక్కలు విదిల్చి లావులు
ముక్కుకొనం దువ్వి మోదమునఁ గంధరముల్
మిక్కిలి దిక్కుగనుంగొనఁ
గొక్కురొకో యనుచుఁ గోళ్లు కూయం దొడఁగెన్.

234

క. ముడిఁగె దొగ లడఁగె తొక్కలు
విడిఁగె బయోజమ్ము లుడిఁగె వెన్నెలలటుగ్రుం
కడిఁగె నెలవడిఁగె గత్తిం
గడిఁగె మరుం డినుఁడు తూర్పుకడఁ బొడమునెడన్.

235

తే. అంత నయ్యింతి యింత యంతనఁగరాని
వంతఁ దన యంతిపురిఁ జేరి కంతునిసిత
కుంతహతిఁ గొంతగుంది సాయంతనాప్తి
నెంతయు దురంతవిరహసంక్రాంత యగుచు.

236

సీ. మెఱుంగంచు కమ్ములు నిరసించు మితిలేని
 వెలనొప్పు మణుల కమ్ములు ధరించి
 సూలచేకటు లొకమూలవైచి సిరాజి
 గనుపుల గళ్ల చేకటులఁ దాల్చి
 యక్కచె వాదుల యరతుబొట్టట వెట్టి
 పుత్తడి మెడనూలి బొట్టమర్చి
 చిటుతపొప్పళిరోసి సరిగంచుపసరు పొ
 ప్పళికుచ్చెల చెఱంగు వలువగట్టి

తే. నేస కొప్పునఁ గపురంపుచిత్రకంబు
 గళమునఁ గుఱాద్రులను దళుగందవొడియు
 వలపు గులికెడు సింగార మొలుకముద్దుఁ
 జిలుకకడ నిల్చెఁ గోమటికులుకులాడి.

237

తే. చెంతనిటు నిల్చియున్న యక్కాంతఁ జూచి
 చిలుక యొకవార్త వివరింపఁ దలచినపుడె
 కలికి నన్న పుడారాజతలకుఁగూర్చి
 మిగుల నుపకార మొనరింపఁ దగుననుండు.

238

ఉ. కాంతరొ యెట్లు కాదగిన కార్యము లట్లగు మున్దళావతీ
 కాంతకు మోహనాంగు నుపకాంతుని నమ్మణిమండనక్షమా
 కాంతుని నేనె కూర్చి యుపకార మొనర్చితి నే తలంపనొ
 క్కింతయు నంతరాయ మగునే విధివ్రాసినవ్రాత కిమ్మహి.

— రెండు వ క థ. —

వ. అది యెట్లంటేని విను మీప్రకారంబునకుం దగిన జగద
 సాధారణం బగునొక్క గాథకలదు వివరించెద నిది సావ
 థానంబుగా నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె.

240

క. కమలాకరమను నొకపుర
మమరు సురప్రజనుతద్వజానీకమరు
ద్భ్రమదభ్రచయప్రమదా
సుమదామకటాక్షజనితసూనశరంబై.

241.

ఉ. ఆపురి రాజ్యలక్ష్మి కిరవై మణిమండనుఁడేలు రూప రే
ఖాపరమన్తధుండు చతురబ్ధిపరీతధరాధురంధరా
రోపభుజార్ద్రుండు చతురుండు సమస్తమదాభియాతिसం
తాపకరప్రతాపుఁ డొకనాఁడతఁ డెంతయు సంతసంబునన్.

క. ఒక చక్కఁ జక్రసమకుచ
లోకదండం దండనాథు లొకచో శకచో
శకళింగ వంగ గూర్జర
కుకుర నృపుల్లొలువ నిండుకొలువగువేశన్.

243.

ఉ. కొమ్ములుమ్రోయ మంటితమకుల్యైస బోరుకలంగఁ బార్శ్వ
భా,గమ్ముల నల్ల నల్ల ప్రజ గ్రమ్ముకొన న్యైస జాగిలంపు మొ
త్తమ్ములు ముంగలన్నడువ దర్పమెలర్పఁగఁ జెంచుపాశైగాఁ
డమ్మునుజేంద్రు కొల్వునకు నచ్చెరువందఁగ వచ్చెఁ జెచ్చెఱన్.

తే. కుటుచవగ కేలుగవమోడ్చి కోరసిగయుఁ
గూడ టొమ్మును మోఁకాళ్లుగూడ వంచి
కొలువు దొరలించుక హసింపఁ గువలయేంద్రు
చరణకంజమ్ములకు మ్రొక్కి చక్కనిలిచి.

245.

సీ. నివ్వరిప్రాలు తేనియ పాలపండులు
కారెనుములపెద్దు చాఱపప్పు

పునుఁగుఁజట్టంబులు పునుఁగు కట్టజవాజి
 కమ్మకస్తురి పచ్చకప్పురంబు
 నేకలంబులకోట లేనుంగుకొమ్ములు
 బురుడుజింకలు వెనుపులుల గోళ్లు
 హరిచ యీకలు నెమ్మిపురి జొంపములు తెల్ల
 సవరము ల్జల్లులు జాగిలములు

తే. విగిలిపిట్టలు డేగలు బెట్టుడుతలు
 పట్టుజిట్టలు ఫణిఫణాభ ద్రకుంభి
 కుంభవరదంష్ట్రదంష్ట్ర కాకోటిగళిత
 కలితముక్తాఫలంబులు కాన్క చేసి.

246

తే. సామి నావిన్నపము విని సారి వెడలి
 యొక్కమలచెంత గడెతడ పున్నఁజాలుఁ
 జెండు బెండాడి మెకముల బెండు పటిచి
 దేవరకువేడ్క వుట్టింతు దేవునాన.

247

క. అని విన్నవింప వినియ
 మ్మనుజేంద్రుఁడు సబహుమానమహిమఁ బులిందుం
 బనిచి నిజాంతగిపురికిం
 జని యాఖేటకవిధాన సత్వరమతియై.

248

సీ. పసరుపట్టుహిజారు మిసమిసలుఱుతకా
 ల్లెఱుగు టంగికి వింత యొఱపు నింపఁ
 గాళ్ళీరపంకసంకలితాంగదీధితు
 ల్కప్పుదుప్పటికిఁ జెంగావు లీన
 జాళువాజిగి జిరాసరిపెణల మెఱుంగు
 చిలుకతాళికి నొక్క సిరి యొసంగ

సిగతాయెతులనిగ్గు జిలుగు తాపిత సన్న
సరిగ జంటకుళాయి కొఱపు నెఱప

తే. నుదుటఁ గ స్తురిరేక వీనులఁ గిరీటి
పచ్చరాపోగులుఁ గృపాణి పాణి నలరఁ
బాదముల జీవదంతపుఁ బావలూఁది
రాజకందర్పుఁ డంతగిపురంబువెడలె. 249

తే. సరిదొరలు దండ నొరయ నాస్థానమండ
పమున నిలుచున్న యంతలోఁ బాదరసము
జోక గలతేజి నిండుసంజోకఁజేసి
యెదుట నటు దెచ్చి నిల్పె సాహిణి యొకండు. 250

క. మనమలరఁగ నత్తురగముఁ
గని కనుదమ్ములనె మ్రొక్కి కర్ణపుటరసా
యనసౌవిదల్ల సాహో
నినదం బెసఁగంగ నెక్కి నృపుఁడు నిపుణుడై. 251

సీ. భేరిమృదంగశంఖారావములు మాగ
ధస్తవార్భటుల దిక్తటము లద్రువ
బిరుద కేతనపరంపరలు శిలోత్తాల
తాలవృంతములతో మేలమాడఁ
దెల్లపావడల దీధితులు ముక్తామణి
చ్ఛత్రకరుచులపైఁ జౌకళింప
సాంబ్రాణి పొగలు నిచ్చలపు ధూమ్రంపుఁ ది
త్తుల దుమారములతోఁ గలసి మెలఁగఁ

తే. జామరద్వయచలనసంజాతవాత

కందశంబులు వదనారవిందఘర్త

కణము లడఁచఁగ వెడలె నల్లడలఁ గదియు

నేనతోనద్ధారాసునాసీరుడంత.

252

వ. ఆభేటసమయసముచితసముత్సాహసన్నాహబహువిధచమూ
సమేతుండై చనునప్పుడు.

253

సీ. వంకులు గుదియలు వలత్రాళ్లు మ్రోకులు

బిసలు మాఱమ్ములు పెద్దవిండ్లు

పచ్చకట్టెలగురు ల్బలుతుపాకులు నెద్దు

లేనుంగులు సివంగు లిఱ్ఱిపోతు

పిడుకకుంపటు లాకుతడికెలు ప్రోగుత్రా

శ్వాడిగొడ్డొడ్డు మవ్వంపుటురులు

పాఁదిగువ్వలు మోటుపలకలు పోటుగుం

జలు చిక్కములునురుల్జాగిలములు

తే. జిగురుగండెలు గాలపుఁజివ్వవెదురు

లాదియగుసాధనంబులు నలవరించు

కొని హుటాహుటి నడలతోఁ బినుఁగులెల్లఁ

గదిసి నడిచిరి యమ్మహీకాంతునటుత.

254

వ. అప్పు డప్రతిభాప్రభావుండై.

255

సీ. మంజులద్రుమలతాకుంజంపుజస్థలీ

ఘటఘటార్భటిలుతత్కిటికులంబు

బహుమహీధరగుహఃగృహవినిర్నిద్రము

ద్రానిర్యదురుమృగేంద్రవ్రజంబు

గండమండలవినిర్గతగళద్దంధాను
 చరదళిప్రోల్లసత్కరిఘటంబు
 సరభసోద్ధతపరస్పరహతాహతభగ్న
 ఖురవిషాణోగ్రకాసరబలంబు

తే. చండతరఘోరశార్దూలసంఘ చటుల
 చంక్రమక్రమదృగ్దాత్రజాతహరిణ
 ధావనం బగు నొక్కమహావనంబు
 మన మలరఁ గాంచి చొత్తెంచె జనవిభుండు.

256

తే. పొలము చోపుడు వెట్ట నన్నెలవరులకు
 సెలవొసంగిన నృపమాళిచిత్త మెఱిగి
 చెంచు లాభేటకక్రియాచుంచు లగుచు
 నట్టు లొనరింప నప్పు డత్యద్భుతముగ.

257

మ చకితేభంబు సముద్యమన్తృగమనాశ్వాసవృథాకీర్ణగం
 డక మత్యంతహఠాల్గుతద్గవయమాథౌకాయమానస్థలా
 వృక మాక్రోశనకృన్తృగేంద్రము రణదీప్తిభత్సకృత్కొలము
 త్సుకభిద్యావతరక్షువైగహన మచోఽఘూర్ణతంజెందఁగన్.

సీ. వడిగాలివడి నిల్వ వసపోక బలితంపు
 సరిపెణల్లునియ వేసరక నిగుడుఁ
 బట్టెడ సడలించుపర్యంతమును దాళ
 కతులరోషాప్తి నిట్టట్టుఁ బెనఁగుఁ
 బదియు నిర్వదియు ముప్పదియు నల్వది చొచ్చి
 కదుపులు చెదరఁ జీకాకు సేయుఁ
 గటికి నెత్తురులతోఁ గంద లుర్లి పడంగఁ
 జేరి పందులపాలచేర్లు గలుచు

తే. నేలికలు వెంట వెస నంట నేపురేగి
 కోపు మీటి జవోద్వృత్తిఁ గూడఁ బఱచి
 యెందుఁ జొచ్చినఁ జొరనీయ కీడ్చి తెచ్చి
 సలుగులనుగూల్చెనొక కొన్ని జాగిలములు. 259

తే. భటుఁ డొకఁడు వింటఁ జూకుంటఁ బంది నేయ
 మిట్టిపడి మించు మెఱసిన ట్టల్లె తూటి
 యది భయదఘర్ణురారావ మడర నతని
 రెండుతొడలును వెసఁ గత్తిరిలఁగఁ జంపె. 260

క. కొంతాన నొకఁడు బెబ్బలి
 గొంతానం * గ్రుచ్చి మెచ్చుకొని తను దెలుపన్
 వంతుకుఁ గడువడి నొకఁడొ
 క్కింతయు బెదరక పిడెమున నెలుఁగుం బొడిచెన్. 261

క. బొటియవడ వేపు లొకకిటిఁ
 గఱచి కఱచి కూల్చెనపుడు కండలు ప్రేవుల్
 మెఱయఁ దమయేలికలకుం
 గుఱిమేరయుఁ బాళ్ల మర్చుకొనుపొంకమునన్. 262

సీ. వల చంగునను దాఁటి వడి నేగు నొకలేటి
 కొంకి కొంకక త్రొక్కి కూల్చె నొకఁడు
 కలగుండు వడ రొప్పిగవినుండి కుప్పించు
 పులి గుండె లవియంగఁ బొడిచె నొకఁడు
 పొదహత్తుకొని సమున్నదవృత్తిఁ జనుహత్తి
 కొమ్ములంటఁ బెకల్చి కొట్టె నొకఁడు

* జిదిమి మెచ్చుకొనఁ జేసినచోన్—శబ్దరత్నాకరము.

పేరెండ నొకకొంత నోరెండుకొనియుండు
గండభేరుండంబుఁ గదిమె నొకఁడు

తే. వెండియు నొకండు నిశితోగ్రమండలాగ్ర
చండతరఘారసుద్ధండశరభకాండ
శశగవయఖడ్గముల నెల్లఁ జక్కునేయఁ
గండ లురులఁగఁ గడుదులఁ జెందె నొకఁడు 263

క. ఈరీతి వేటకాండ్రని
వారణమృగపజ్జీ నెల్ల వడిఁ దటిమెడిచో
ధీరుఁ డలరాజచంద్రుఁడు
కోరుకు లెసకొలుప సుభటకోటులకంటెన్. 264

మ పులులం ద్రుంచికడుందులందునిమిదుప్పుల్నుగ్గుచూచంబులై
పొలియం జేసి వరాహసంఘముల రూపుల్తాపి సింగంపుగుం
పులనెల్లం దెగటార్చి యేనుఁగులతోఁ బోరాడి భల్లూకమం
డలి నిట్టట్టొనరించియుండునెడ దండన్విస్తయంబొప్పఁగన్.

ఆ. ఒక్కనక్క వల గతుక్కునఁ గొఱకి తా
నవలఁ జనఁగ వెంటఁ దవలె బలము
వసుధ నక్కఁ గన్న వాఁ డెల్లవేటకాఁ
డనెడువార్త నిక్కమయ్యె ననఁగ. 266

వ. అట్టి యెడ. 267

ఉ. కోఱలు చప్పరించి కనుగొల్కుల నిప్పుకలొల్క నల్కమై
బోరున రొప్పి వైఁబడినపోతరపుంగిటి నొక్కకేలున
న్తోరట బిగ్గఁ బట్టి దృఢముష్టిహతి న్నడినొంపఁజూచి కే
ల్జాటుటఁ బాతె నమైకము జాగిలముల్యెస వెంటనంటఁగన్.

ఉ. హాళి నృపాలమాళి చతురంగబలంబుల ప్రాపు గోరకం
జాలపరాక్రమించి జవనైంధవము న్నడి బోవ నూకి త
త్కోలమువెంటనంటిచనఘోరవనిన్వెసమాయవయ్యెగా
బోలు ననంగ నమ్మెకము పోవుటకున్తది జింతనొందుచున్.

క. మును వెనుక తెలియ కత్తటి
వనమండలి దిరుగునతని వరవీరభటు
ల్పనుఁ జూడుఁడు ననుఁ జూడుం
డనువారలు వెంట నంట నర్హులు గామిన్.

270

సీ. దుర్దమసమర్థకర్తమస్థలములఁ
జనరాక మదసామజముల డించి
చటులనికుంజపుంజములఁ గాలాడని
కతనఁ గంఘాణసంఘముల నునిచి
తండోపతండమై గండోపలము లుండు
పథములందుఁ గొలారుబండ్ల నాఁగి
వంకలౌ నలునంక లంకమల్లఁట
సమకూడమికి నందలములు డిగ్గి

తే. దారి తెలియక ఘోరకాంతారభూమిఁ
జెట్టు కొకఁ డైరి యారాజసింధురంబు
పొలుపుఁ గనుఁగొనవలసి యుమ్మలికవొడమ
నక్కడక్కడ సామంతు లరసి యరసి.

271

క. కలగుండు వడి పొలంబున
నిలువంబడి మ్రాకులట్లనే యున్నతటికె
జలరుహబాంధవుఁ డస్తా
చలశిఖరముఁ జేరె నంత సంజ జనించెన్.

272

సీ. కకుబబ్బముఖులకుఁ గస్తూరిపూఁతలై
 భూభృదౌఘముల కంబుదము లయ్యె
 భూరి ఘోరారణ్యములకు గజంబులై
 యారామములకుఁ బికాళు లయ్యె
 హర్తృప్రజ్ఞులకు నిర్యధూమరేఖలై
 వరనదంబులకు శైవలము లయ్యె
 భవనంబులకు నీలిపట్టు మేల్కట్టులై
 కొలకుల కెలదేఁటిగుంపు లయ్యె

తే. ననఁగ సకలజగద్భీషణాయమాన
 లీల వన్నియలను నొక్క నీలిమ్రుంగె
 ననుట నిజమై యశేషవర్ణాంతరములఁ
 గప్పుకొని యొప్పు చిమ్మచీకటులు నెఱసె.

273

వ. అంత.

274

చ. పరువడి భేకము ల్తొఱయఁ బ్రాగ్విశనుండి కడంగి తెమ్మెర
 ల్నెరయఁదళుక్కటంచు నడునింగిఁ గడుమ్మెఱయఁఁఘనొఘ
 ముల్, తఱుచుగ దక్షిణం బొరయఁ దత్తణలక్షణము ల్గణించి
 నేఁ, డరయ మహాగ్రవృష్టి గురియంగల దంచు నృపాలుఁ
 డెంచఁగన్.

275

సీ. గళదనర్తళగళద్దళదుద్ధతధ్వను
 ల్లిలకొట్టి మండుకములు చెలంగ
 ధగధగత్ప్రజ్వలత్పటుతటిల్ల తికాళి
 మిసమిస నైఱసి యాకసము నిండఁ

జిటచిటార్భటిసముద్భటనిరాఘాటసం
 ఘటనమై కరక లొక్కటను రాల
 ఘుమఘుమా రావసంకులకులాచలగుహః
 కుహరమై వెనుగాలిగుంపు వీవఁ

తే. బెళ పెళారని బెడిదంపుఁబిడుగు లురల
 ఘనఘనాఘనసంఘము ల్గ్రమ్మకొనఁగ
 ఝల్లుఝల్లునఁ బెనుజల్లు చల్లుచుండ
 బోరుబోరున వర్షంబుధార లురిసె.

276

వ. వెండియు నయ్యఖండతరథారాపరంపర లొండొండ మెండు
 కొని వసుంధరామండలంబు బెండుపడఁ గురియుచుండ
 మహీధరశిఖరశిఖాభ్యంతరంబులం బాఁదు లురిలి పడు
 బృహచ్చిలాతండంబుల వహఃసావంబునకు గహ్వరీస్థలసింహ
 కిశోరంబులు గర్జించు కహకహఃసావంబులకు వెఱవక
 యక్షీణ మహానిక్షేపసంరక్షక బ్రహ్మరక్షోగణంబుల దురా
 ళక్షేపణంబులకు భీతిలక శాకినీడాకినీ ప్రముఖ బహువిధ
 భూతబేతాళగణంబుల కోలాహలంబులకుశంకింపకయ మ్మహా
 రాజమార్తాండుండు కరాగ్రనిశిత కౌక్షేయకంబు నొఱ
 వెఱికి జళిపించినం బొడము ధగద్ధగాయమానప్రభాపటలం
 బులకుఁ దోడుసూపు విద్యుల్లతానికాయంబులవలనం జెట్టు
 గుట్టల సందులం దెరువు కనంబడ నక్కుఱంగట నొక్క
 వటమహామహీరుహంబుం జేరం జని.

277

ఉ. ఆనృపపుంగవుం డటు మహాతరుమూలము డాసి తేజి నెం
 తే నికటార్వి డిగ్గి సముదీర్ణపరిస్ఫుటఖడ్గపాణియై

తానపు డేపున “న్విషది ధైర్య మథాభ్యుదయే త్త మే”తి వా
ర్తానిపుణస్థితిం ధృతిధురంధరుఁడై యొక్క డుండె నెమ్మదిన్.

తే. ఆదిగ ర్భేశ్వరుండైన యవ్విభునకు
మ్రానుపడి మేను బహుతరగ్లాని నొంది
కన్ను గూర్కెడునంత నగ్గహనభాగ
మేలుబేతాళుఁ డతిదుర్నిరీక్షుఁ డగుచు.

279

క. అనరప్రచార మమితం
బనుపమగాఢాంధకార మతిఘోరతరం
బనఁదగు మత్కాంతారముఁ
గననోపునె నుదుటఁ గన్నుగలవాఁ డైనన్.

280

వ. అని యనేక రోషానలజ్వాలాభీల వికటికృత భ్రుకుటీలతా
కుటీల వదనుం డగుచు నచ్చోటికిం గదసినతనిం గనుంగొని
తదీయావయవంబులం గననగు సార్వభౌమముద్రికాముద్రి
తంబు లైన సాముద్రికంబుల నిరీక్షించి సకలశుభలక్షణ
లక్షీతుం డితం డెవండో యని తనమనంబున వితర్కించుకొని
స్వకీయానుచరులతో నిట్లనియె.

281

ఉ. ఈసుకుమారదేహుఁ డిపు డీవని నుండ నుపేక్ష చేసినం
దోసమువచ్చు మీరితనిఁ దోడ్కొనిపోయి చిరత్నరత్న శో
భాసమమైన యొక్క నృపహర్ష్యమునం బవళింపఁ జేసి సం
త్రాసము చెందకుండఁగొనిరండు ప్రభాతమువచ్చునంతకున్.

వ. అని నియోగించిన నంగీకరించి యతనిం గ్రహించుకొని
తదీయపరిచారకు లాక్షణంబ శాంబరీవిడంబనంబునం గుకురు

కరూశ కాశ్శీర మగధ మత్స్య మాళవ మహారాష్ట్ర
సౌరాష్ట్రాది బహువిధదేశంబు లవలోకించుచున్నంత నక్క
ళింగమహిమండలంబున. 283

క. కటక మనఁదగు నొకానొక
పుటభేదన మహితహృదయ పుటభేదనమై
కటకలిత దానధారా
స్ఫుటకరకరటీసహస్రములఁ దనరారున్. 284

క. అందు వెలుఁగొందు నయనా
నందం బగు రాచనగరు నముచిభిదుపలా
మందపరిస్పందరుచిం
గ్రందుకొనినసౌధ మొకటిఁ గని యాలోనన్. 285

చ. చికిలికిరీటిపచ్చల రచించిన చిల్కలకోళ్ల నంద మా
సకినెలపట్టెమంచమున శయ్యపయి న్సుఖనిద్రఁ జెంది యిం
చుక తనుఁ దా నెఱుంగకను జొక్కెడు తన్నుపు నల్లుఁ
డైన పెండ్లికొడుకు నేచి చూచి యవలీలమెయిం గడనుంచి
యచ్చటన్. 286

తే. లీల మణిమండనుని బవళింపఁజేసి
కడకడల నుండునంతఁ దత్కటక మేలు
చారుచంద్రమహారాజచంద్రతనయ
కూర్చి మెఱయఁ గళావతీకోమలాంగి. 287

క. ఆరాత్రి పెండ్లి యగుట న
పారమహావిభవ మొప్పు బలవైరినిభుం

- జేరుటకు నిజవయస్యా
ప్రేరిత యై మితము లేని శృంగారమునన్. 288
- సీ. చలువ దువ్వలువకుఁచెల్లయంచు ముత్తైము
ల్పదనఖప్రభకు సలాము సేయ
ఱవికకట్టడపు దోరపుఁ నిగ్గుజంటీలు
తనులతాద్యుతికిఁ గైదండ యొసఁగ
సొగసు నిద్దపుఁగమ్మమగఁతాలధశధశ
ల్పబలాక్షీరుచికిఁ బరాకు దెల్పు
గమ్మనెత్తావి చొక్కటపుఁ గస్తురిబొట్టు
చికురసందీప్తి కిచ్చకము వలుక
- తే. రవల మఱ్ఱెలసద్దు దుర్వారపాద
కటకనినదంబు మొలనూలుగంటరొదలు
నడఁచి కొనలేని నడలతో నధిపుఁ దున్న
కేళిసౌధంబు గదిసె నక్కీరవాణి. 289
- తే. అపుడు తనవెంట వచ్చు వయస్యలెల్ల
నొక్కొక నెపంబుననె యొక్కరొక్కరరుగ
వసుమతీంద్రు నిరీక్షించి ముసుఁగుతోడ
నిదురవోవంగఁ జూచి యన్నీలవేణి. 290
- క. ప్రాణేశ్వరుండు కడుని
ద్రాణత నున్నాఁ డిదేమొ తనకన్నులకు
ప్రాణింపనొ యితనికి మగ
పోణిమియే లేదొ యనుచుఁ బొక్కుచు మదిలోన్. 291
- ఉ. అండజయాన కూర్చివిభునండన యొక్క తివాసు మీఁదఁ
గూర్చుండి విపంచి మీటుకొనుచుండెడు నంతట నవ్వసుం

ధరా, మండలనాథమౌళిమణిమండలుఁ డొయ్యన మేలు.
కాంచి యుద్ధండత దండనుండెడు లతాలలితాంగి నొకింత
చూచినన్. 292.

ఉ. అగ్రజగామిసీమణి ముఖాంబుజ మించుక వాంచి తమ్మిపూ
మొగ్గల నేలు పూపచనుముక్కులఁ బయ్యెదఁ జక్కఁ జేర్చు
చుం, దిగ్గున లేచి నిల్చి యువతీమకరాంకశుభావతారు సన్.
మృగ్గుణహారు నానృపకుమారుఁ గనుంగొన నాతఁడాత్తలో

క. ఈరామామణి యెక్కడ
నీరత్నవిచిత్ర సౌధమెక్కడ నిటకే
జేరుట యెక్కడ నని యని
వారణను మహాద్భుతప్రవర్తన మతియై.

294.

ఉ. ఈమదిరాక్షి నేలు విభుఁ డెవ్వఁడొకో ననుఁజేరఁగారణం
బేమియొ దైవమా యనిన నెంతని మెచ్చెదఁ దెల్లవాటిన
న్తామక భాగ్య మెట్లయిన మంచిది నేటికి దీనితో రతి
శ్రీమహనీయవై భవముఁ జెందెద నంచు వినిశ్చితాత్ముడై.

తే. అలజగన్తోహనాంగి నొయారమెసఁగఁ
జూచి కడుదిట్టయగునట్టి రాచపట్టి
చెట్ట వట్టి నిజాంకంబుఁ జేర్పఁ జూచు
నంతనయ్యింతి విభుతనుశ్రాంతిఁ దెలిసి.

296.

క. కుందనపు బిందియలనిర
వందిన పన్నీట జలక మారిచి జిలుఁగుల్
పొందుగ నమర్చి నృపసం
క్రందనునకుఁ గలపమలఁది కడుభక్తిమెయిన్.

297

క. సారతరంబుగ మధురా

హారంబుల నానవాల నధికక్షుధార్తిం

దీటిచి వేగమె రాజకు

మారున కాతరుణి యాకు మడుపు లొసంగెన్.

298

తే. సరసురాలైన యలచారుచంద్రతనయ

నెలమి కళలంటి యలరించి యలవరించి

ప్రౌఢతరబాహ్యసురతసంబంధములను

బారవశ్యంబు నొందించి పార్థివుండు.

299

సీ. పూవుగుత్తులవంటి పూపచన్నులు గోళ్ల

నదిమినఁ గిచకొట్టు నట్టివేళ

మెఱుంగనంటులవంటి చిఱుదొడ ల్పుడికిన

నంగంబు పులకించు నట్టివేళ

మృదుపల్లవమువంటి రదనాంశుకము పంట

నంట నొక్కినగెంటు నట్టివేళఁ

బొన్నక్రొవ్విరివంటి పొక్కిలిగిలిగింత

లలరింపఁ జిట్టాడు నట్టివేళ

తే. నదరనీయక యక్కున నదిమి చెక్కు

చిదిమి నెమ్మోము మోమునఁ జేర్చి బుజ్జ

గించి యుపలాలనారతి క్రీడవలనఁ

మగువ నలరించె నారాజమన్తథుండు.

300

క. అంత నవరసికుండగున

క్కాంతుని మన్ననలవలన గడిదేటి వెసం

గాంతామణి తనమదిలో

నెంతయుఁ గసివోని వలపు హెచ్చినకతనన్.

301

ఉ. చెక్కిలి నొక్కిన న్నగుడఁ జెక్కిలి నొక్కు రదచ్చదాష్టిఁ బ
 ల్నొక్క చుటుక్కునఁ న్వెసఁగనుంగొనుఁ గ్రూరకటాక్ష
 దీప్తిఁ జేరక్కునఁజేర్చి గుబ్బచనులంటఁ గవుంగిట నెత్తు
 నప్పుడా, చక్కెరబొమ్మ మార్తలయు చైపులకు నివిభుఁడుల్ల
 సిల్లుచున్.

302

సీ. కొఱికిన మడుపుటాకులు మోవి కందిచ్చి
 యధరాధరము పంటనంట నొక్కి
 కిచకొట్ట బకదారి కివకివ ల్పెవిఁగుల్కి
 కుదురుగుబ్బ లురంబుఁ గదియఁజేర్చి
 యతులితోత్కంఠఁ గంఠాశ్లేష మొనరించి
 బహుబంధసురతసంభ్రమముఁ జూపి
 పారవశ్యసుఖానుభవసంపదలఁ దేల్చి
 యుపచారములఁ గొంత యుబుసుపుచ్చి

తే. వలచి వలపించి జీవితేశ్వరునికేళి
 మెచ్చి మెప్పింపఁ జాలి యమ్మీననయన
 యండఁ బాయనిచో మణిమండనుండు
 వెసఁ బునారతరతిసౌఖ్యవిభవుఁడైన.

303

చ. పులిపులియయ్యె నంగలత పొక్కె సుధాధరబింబ మింతికి
 న్నలినలి యయ్యెఁ గౌను జఘనస్థల మెల్లను నజ్జనజ్జనై
 గులగులయయ్యె గబ్బినుచుగుబ్బలు ముద్దుమొగంబు వాఁడె
 గెం,దలిరుకటారివాని బెడిదంపు దురంబు విభుం డొనర్పఁ
 గన్.

304

తే. రసికశైఖరుఁ డారాజు రాజవదన
 కందికుందిన నెమ్మోముకళలెఱింగి

కడుఁ బ్రియమెలర్పఁ గౌఁగిట నిడుముకొని సు
ఖానుభవలీలఁ బవళించె నంబుజాక్షి.

305.

ఉ. అత్తటినత్తలోదరి రతాంతపరిశ్రమమొందెఁ గావునం
జిత్తజువంటి నాయకుని చెక్కునఁ జెక్కు నురఃస్థలంబునం
గుత్తములైన గబ్బిచనుగుబ్బలుఁ గంతమునం గరాజ్జముల్
హత్తుకొనంగఁ జేసి చెలువార వెస న్నిదురించె నంతటన్.

క. తెలతెలవాటుటఁ గని ని

స్తులధృతి బేతాళభటులు తొలుతటి మగనిం

జెలిప్రక్కనునిచి సామ్రా

ట్కులమణి మణిమండలేంద్రుఁ గొని చని రబలా. 307

క. అని తెల్పునెడఁ బ్రభాతం

బెనయుట రవిరథతురంగ హేషారవమో

యనఁ బక్షిరవము నెలఁగె

న్విని చింతాక్రాంత యగుచు వెస నిలుసేరెన్. 308

క. ఆకాంతామణి కుముద

వ్యాకోచంబెసఁగు వేళ నలనాఁడు ధరి

త్రీకాంతుఁ జేరనరుగుట

కేకమతిం జిలుకఁజేరి యిట్లని పలికెన్. 309.

ఉ. ఓమకరందబిందునికరోపమరమ్యసుగంధమాధురీ

శ్రీమృదువాణి కీరకులశేఖర యల్ల కళింగరాజక

న్యామణివార్త యేతెఱఁగున న్వివనయ్యెను దన్తనోవిభుం

డేమి యొనర్చెనో యెచటి కేగెనొకో మణిమండనుం డొగిన్.

క. అని పల్కఁ జిల్కదొర యి
 ట్లనియెం బళి మేలు జాణవౌదువటంచుకొ
 వనితారత్నంబున కా
 వనితామణిమండనుండు వడి నేగుటయున్. 311

తే. మెల్ల నె కళావతీసతి మేలుకాంచి
 ప్రక్క వేటొక్క మగఁ డున్న బాగుఁ దెలిసి
 యక్క యిది యేమి చోద్యమో యనుచు మిట్టి
 పడి కకావికయై యొండుకడకుఁ జేరి 312

క. పువ్వారుఁబోణి మదిలో
 నెవ్వెఱపడి చూచుచుండ నృపుఁ డుపవడమై
 జవ్వాడులతికయో యన
 నవ్వెలఁది వడంకఁ జూచి యతఁ డిట్లనియెన్. 313

క. మదనాగయాన మగతు
 మైదయంటిన కమ్మదమ్మి మెఱుపుగలిగియు
 న్నది నీముఖాంబుజంబిది
 కొదవగదా క్రొత్త పెండ్లికూతున కనుచున్. 314

సీ. చికిలి చందురుకావి చిగురాకునునుమోవి
 నంటిన మొనపంటి గంటుఁ జూచి
 నెఱికురు ల్చెదరి క్రొవ్విరిసరు ల్వసివాడ
 నొప్పు దప్పిన గొప్ప కొప్పుఁ జూచి
 వలిచన్నుగవ యిక్కువల మిక్కుటంబులై
 గుదిగొన్న నెలవంకగుంపుఁ జూచి
 తెలివాలుగల డాలుగలసోగకనుదోయి
 నింపుగుల్కెడు నిద్రమంపుఁ జూచి

తే. యిది సదాచారమే రాజసదన మిదియె
యిది కులాంగనయే యంచు మది నొకింత
సందియము దోచ నారాచచందమామ
యాగ్రహోదగ్రవిగ్రహుం డగుచు ననియె. 315

తే. నీజనని పుణ్యజనవర్ణనీయసాధ్వి
నీజనకుఁ డెన్న నభిమాననియతధనుఁడు
నీనగరు పోతుటీఁగకు నిలువరాని
దయ్య వెల్లాటక తై వీవౌట యరిది. 316

శా. నీజాడల్లని యొర్పుకోఁ దగునటే నీలాహివేణీ మహా
రాజస్త్రీజన మీవగ ల్వినిన నౌరా యంచు ని నైత్తురే
యేజాతి న్నినువంటి దంట గలదే యిద్ధాత్రిలో నంచు వి
భ్రాజన్తానధురంధరుండు నృపుఁ డుగ్రవ్యగ్రరోషాత్తుఁడై.

క కుటుచవగ చిక్కటారిం
బరికింపక గొంతుచిదుము పనిఁ దలఁచి నరే
శ్వరచంద్రుఁ డాతలోదరి
కురు లొయ్యన నొడిసి పట్టుకొనియె లతాంగీ. 318

తే. అప్పు డాబారి గడతేఱనగు ప్రయత్న
మెట్లు చింతింపవలయు రాకేందువదన
యడుగు దప్పినచోఁ దప్పుఁ బిడుగటంచు
నొడువ మును విందువే కద పుడమిలోన. 319

చ అన విని మందహాసరుచిరాస్య ప్రభావతి వల్కె నీవగ
ల్లని విని యున్నవారి నడుగందగు నోశుకసార్వభౌమ యే

మనఁగలదాన నీవ కలయర్థముఁ దెల్పు మటన్నఁ గీర మి
ట్లను నలభూభుజంగవరు నంగన యప్పు డవార్యధైర్యయై.

క. విడు విడువుమనుచుఁ గ్రొమ్ముడి
విడిపించుక బలిమి నొడిసి విభునిక రాసిం
గుడుసువలిగుబ్బుచన్నుల
నడుమను మొన సేర్చి తెంపునన్వారిలుతఱిన్. 321

తే. నృపకులేంద్రుఁడు వెఱఁగంది నెలఁతకేలి
వాలు కడఁ బాఱవైచి యోవాలుఁగంటి
గోల విటువంటితెగువ నీకేల యనుచు
నెఱికురులు చక్కముడిచి కన్నీరుఁ దుడిచి. 322

ఉ. లాలనమాచరించి నవలానడుగన్న పుత్రోడఁ బల్కు జే
తాళునిబోలు నొక్క పెనుదయ్యము నన్న గలించి పట్టి యా
భీలతనింతచేసి వెఱపించి చనె న్నినుఁ బల్కురింప వా
జ్జాలత చాలదయ్యెఁ గలగంటినొ నెవ్వెఱఁ జెంది యుంటినో.

క. నీవేమొకొలయొనర్చితి
వీవగనది సోకుడగుచు నేచఁ దొడంగె
న్వేవేగఁ దత్ప్రతిక్రియఁ
గావింపక యున్న నెట్లు కడచెద ననినన్. 324

తే. అట్టు లగునని తద్దోష మపనయింప
నభయకరమంత్రతంత్రము లాచరించి
రాజబింబాస్యఁ గూడి యారాజునేక
కంతత వహించె నోకంబుకంతి! యనిన. 325

చ. విని వెఱఁగంది క్రొత్తకథ వింటిని నేడిది చిత్రమంచు నె
 వ్వునమున మెచ్చునంతరవిమండలమయ్యుదయాద్రిఁజెందినం
 గని కనుదమ్ములకొ నిదురగ్రమ్ముకరా నిలుసేరి ప్రేమన
 వ్వనరుహగంధి సంజకడవచ్చి శుకాగ్రణి చెంతనిల్చినన్.

క. మదిరాక్షీ యేతత్కథ

కొదవయగుట తగదు కడమ గూడఁ బలికెద

స్తుదమున విని పొమ్మని య

వ్వుదనునిసామ్రాణి పలికె మధురతరోక్తిన్.

327

క. మణిమండనవిభునినభో

మణిచండనిభు నివ్విభాసమానైకవనాం

గణముననిడి యవ్వీరా

గ్రణులాశుభ వార్త యేలికకుఁ దెలుపుటయున్.

328

తే. అతఁ డతనిదైర్యచర్యసహాయశౌర్య

బహువిధగుణంబు లెంతయుఁ బ్రస్తుతించి

సంధి యొనరించి యమ్మహాసార్వభౌము

ననునయించుట తగుకార్యమని తలంచి.

329

సీ. జనభయంకరసరోషజ్వాలికాధగ

ద్ధగదుగ్రుచుల నెమ్మొగము వెలుఁగ
 సకలపిశాచశిక్షారక్షణాక్షీణ

కౌక్షేయకము భుజాగ్రమునఁ దనర
 శాకినీధాకినీలోకలోకాతీత

బలపరంపర కెలంకులను నడువ

మనుజుఁ టికరోటిమాలికాభసితచ

ర్థాంబరంబులు మేన డంబు సూపఁ

తే. గోరమీసలు మిడిగుడ్లుఁ గుటిలతరక
రాలదంష్ట్రాయుగంబు నుత్తాలబహుజ
టాలజాలంబు నెరయ బేతాళుఁ డపుడు
నిలిచె నాభూవిభునిమ్రోల నలఘులీల.

330

ఉ. అంతకుమున్న యన్నరవరాగ్రణి మేల్కొని విస్తయోదయ
స్వాంత మెలర్పఁ గన్నులవెసంబొడసూపుమహాప్రతాపుఁ డీ
యంతకరూపుఁ డీతఁ డెవఁ డంచు మనంబున నెంచునంత న
పొంత వసించి యమ్మహివిభు న్వి నయోక్తుల నాతఁ డిట్లనున్.

క. బేతాళనాయకుఁడనో

భూతలవల్లభ మహాప్రభుత్వము గలని
న్నీతటిఁ గనుఁగొనుటకుఁ బ్రే
మాతిశయత వచ్చినాఁడ ననిన సుముఖుడై .

332

వ. యథోచితప్రత్యుత్థానాభిగమనంబు లాచరించి కుశలంబడిగి
సుఖం బున్న యనంతరంబ యద్ధరిత్రీపాలునకు బేతాళుం
డి ట్లనియె.

333

ఉ. ఓచతురాగ్రగణ్య భువి నున్న నరేంద్రులలో భవన్నిభుం
డీచతురబ్ధివేష్టితమహి న్నహి యంచు జను ల్నుతింప నీ
యాచరణం బెటుంగక మహాగహనాంగణభూమి నొంటిమై
నేచి చరింప నీతి యగు నే తగు నే యిటువంటి కృత్యముల్.

సీ. అన్యరాజన్యరాజ్యస్థితుం డగు వేళ

సరిదొర ల్సంధింప దొరయువేళఁ

బొరులు కనఁ బయల్పచరింపఁ జనువేళ

నారామములఁ గేళి నలరువేళ

సరగున దుర్గము ల్సాధింపఁ జనువేళ
వైరిభూభుజు లెత్తివచ్చువేళ
గుఱు తెఱుంగనిజను ల్గొల్వవచ్చినవేళ
మృగయావినోదాప్తి మెలఁగువేళ

తే. మండ లేశ్వరుఁ డుద్దండదండనాథ
చండభటవీర సామంతమండలంబు
లండనుండక వెస నొంటి నుండెనేని
గొదవ యగునండ్లు నీతికోవిదులు తలఁచు. 235

తే. మత్తకరిదండ నెరయైన మావటీఁడు
బుద్ధియెఱుంగని కొమరుని పొంతదాది
యతులగ ర్వాంధుఁ డగురాజునండ నాప్త
మంత్రి యొకవేళ నైననేమఱు దరంబె. 236

క. బల మనఁగ నృపునిదేహము
బలమునకు న్నృపవరుండు ప్రాణం బగుటం
బలమును నృపుఁడును ధాత్రి
తలనాయక భేద మనఁగఁ దగునే జగతిన్. 237

వ అనుపమధైర్యశౌర్యనిధియానృపుఁడైనను జైత్రయాత్రగాఁ
జనునెడ దోఁప్రతాపబలసంఘములం ఘను లౌనిజాప్తులం
జనువుఘటిల్ల గొల్లముదుసల్లఁ గులాగతనీతిమార్గవ
ర్తను లగుపెద్దల న్నగరిదండఁ బ్రచండతనుంచఁగాఁ దగున్.

౪. అదియునుం గాక దినదినప్రవర్ధమానుం డగుభూనాథుండు
ధారుణీతలంబు నిర్వైరమండలంబును నిశ్శేషజారచో
రంబును నిబిడీకృతగ్రామకూపతటాకకుల్యారామంబును

గావించి సన్తంత్ర మంత్రాలోచనంబునఁ బ్రవీణుండై యేకా
తపత్రప్రభావంబుఁ గాంచి ద్వివిధవిరోధిశిక్షాదక్షుండయి
శక్తిత్రయాలవాలుం డగుచుఁజతురుపాయసామర్థ్యంబునుం
గలిగి పంచతంత్రంబుల మర్తంబు లెఱింగి షడ్గుణైశ్వర్య
ధుర్యుండన వెలసి సస్తవ్యసనంబుల వర్జించి యష్టభోగంబు
లకుం దగిన నవనిధానంబుల భాండాగారంబులు నియ
మించి పదిం బదియుఁగా రాజ్యపరిపాలనంబు సేయునతండు
పార్థివరత్నం బండ్రు కావున నీ వేతద్విధంబునం బ్రవర్తిల్లు
మని మఱియు ని ట్లనియె. 339

చ ఇది మొద లింక నెం దయిన ని ట్లొకరుండవుఁ బోకు పోయిన
స్తదనమనోహరాంగ మణిమండన నీగురువాన యంచుఁ బ్రే
మదొరల విన్నవించి నృపుమన్న న గాంచి యతండు వోవన
య్యదనునఁబ్రాగ్వియోగబలమవ్విభునింగనిచేరిమ్రొక్కినన్.

క. అందఱు గృపార్ద్రవీక్షా

మందరుచిం గప్పుకొని యమానుషమహిమం

జెంది ముదమంది రాజపు

రందరుఁ డతఁ డూరుసేరె రాజీవముఖి.

341

తే. అని శుకాధ్యక్షుఁ డీరితి నద్భుతైక

గాథ వివరింప నంతలోఁ గమలబంధుఁ

డుదయపర్వతశిఖరాప్తిఁ బొదల నంతి

పురవరంబున కరిగె నప్పువ్వుఁబోడి.

342

సరగున దుర్గము ల్సాధింపఁ జనువేళ
వైరిభూభుజు లెత్తివచ్చువేళ
గుఱు తెఱుంగనిజను ల్గొల్వవచ్చినవేళ
మృగయావినోదాప్తి మెలఁగువేళ

తే. మండ లేశ్వరుఁ డుద్దండదండనాథ
చండభటవీర సామంతమండలంబు
లండనుండక వెస నొంటి నుండెనేని
గొదవ యగునండ్లు నీతికోవిదులు తలఁచు. 235

తే. మత్తకరిదండ నెరయైన మావటీఁడు
బుద్ధియెఱుంగని కొమరుని పొంతదాది
యతులగ ర్వాంధుఁ డగురాజునండ నాప్త
మంత్రి యొకవేళ నైననేమఱు దరంబె. 236

క. బల మనఁగ నృపునిదేహము
బలమునకు న్నృపవరుండు ప్రాణం బగుటం
బలమును నృపుఁడును ధాత్రి
తలనాయక భేద మనఁగఁ దగునే జగతిన్. 237

వ. అనుపమధైర్యశౌర్యనిధియానృపుఁడైనను జైత్రయాత్రగాఁ
జనునెడ దోఁప్రతాపబలసంఘములం ఘను లౌనిజాప్తులం
జనువుఘటిల్ల గొల్లముదుసల్లఁ గులాగతనీతిమార్గవ
ర్తను లగుపెద్దల న్నగరిదండఁ బ్రచండతనుంచఁగాఁ దగున్.

౪. అదియునుం గాక దినదినప్రవర్ధమానుం డగుభూనాథుండు
ధారుణీతలంబు నిర్వైరమండలంబును నిశ్శేషజారచో
రంబును నిబిడీకృతగ్రామకూపతటాకకుల్యారామంబును

మ. పతికిం బ్రాణపదంబు బంధులకు నాకల్పప్రకాండం బన
 వ్వితశౌర్యాబ్ధికిఁ గ్రేవ రాహుతులకు న్వెన్నాసయై శత్రు సం
 తతి నెంతేఁ దెగటార్చి తన్నదమహోద్దండైక వేదండచం
 డతురంగంబుల నెల్ల వస్తువులు దండన్నిల్లు నాభర్తకున్.

తే. భీమబలశాలి దృఢవర్తనాముఁ డైన
 ఘనుఁ డతండు నిజస్వామి కనువుపఱచు
 రాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజకుల మ
 నోభయంకరబిరుదైక వైభవంబు. 350

క. ఇతైఃతైఃగున బహుమహిమో
 దాత్తపరాక్రమము మెఱయఁ దగునాతనికిన్
 మత్తరిపుదమనశౌర్యా
 యత్తుం డొకకొమరుఁ డలరు నతినిపుణుండై. 351

చ. చదువులమేలు సాముపన చక్కఁదనంబు తెఱంగు సంపదం
 బొదలెడు మేల్చి పేర్తిగల భూరిభుజాబలశౌర్యధైర్యము
 ల్సదయతయు నివేకసరసస్థితు లాకృతిఁ జెందెనో యన
 న్నదనమనోహరుండు సుకుమారవరుం డతఁడొప్పు నప్పురిన్.

తే. అతని కేలిక యైన యయ్యవనిభర్త
 కూర్చికొమరున కొనరించుగో మొనర్పఁ
 దల్లిదండ్రులు లోచనోత్సవము నొంద
 నవ్విభుం డొప్పు జయకేతనాహ్వయమున. 353

వ. వెండియు నమ్మహాప్రభుకుమారుండు. 354

సీ. ఒకవేళ యవనచోళకళింగశకవంగ
 గూర్జరుల్గొలువంగఁ గొలు వొసంగు

నొకవేళ విగళన్తదోద్ధండవేదండ
 హయపరంపర నెక్కి యాడఁ దివురు
 నొకవేళ దండనాయకచమూనాయకు
 ల్లాళిమై నడువ వాహ్యళి వెడలు
 నొకవేళ రిపునృపాలకజాలసాలదు
 ర్గమదుర్గహరణైకకార్య మరయు

తే. మఱియు నొకవేళ ధీరసామంతమంత్రి
 పుంగవులతోడ విభునిసమ్ముఖము చేరి
 తెలుపఁదగువార్తలన్నియుఁ దెలియఁజేయు
 ననఘ గుణశీలుఁ డాబాలుఁ డహరహంబు. 355

క. కంతునిభరూపరేఖా
 వంతుఁ డతం డిట్లు మెలఁగ వనితాజనతా
 స్వాంతమనోహరకరమై
 యంతట యశావనముఁ దోఁచె నవ్విభుమేనన్. 356

ఉ. ఔర విలోచనాంబుజము లద్దిర ముద్దుల నెఱ్ఱెగంబు సిం
 గారము బాపురే బవరిగడ్డము మేలు నురఃస్థలోరు వి
 స్తారము చాఁగురే యెగుభుజంబులపొంకమటంచుఁజేమచె
 న్నారఁగ నారులెల్ల ననయంబుఁ గనుంగొని సంతసింపఁగన్.

తే. వానిఁ దనివారఁ జూడనివనజగంధి
 చూచి తలయూచి మెచ్చని సురుచిరాంగి
 మెచ్చి విరహార్తి నొందని మీననయన
 గలుగ దొకతై న నవ్వీటిచెలులలోన. 358

క. ఈలీల నతఁడు వర్తిల

బాళిం దన్న పతిమాళి పరిణయకార్య

శ్రీలలితుని జేయుట కిది

వేళ యితని కగు నటంచు వెసఁ దలఁచుటయున్. 359

తే. అతని జననీజనకు లపు డంతరంగ

మున మహాత్మాహమునఁ బొంగి యనుపమాన

మానసంపత్కులాభిజాత్యానుకూల

మమరు సరిమన్నె దొరలయిం డ్లరసి యరసి. 360

క. లావణ్య మంగ రేఖయు

శ్రీవిలసల్లక్షణంబు శృంగారకలా

ప్రావీణ్యంబును గలకుల

పావనయగు నొక్కకన్యఁ బరికించుటయున్. 361

చ. అలజయకేతనుండు రుచిరాంగతిరస్కృతమీనకేతనుం

డెలమి మదిం దలిర్ప దయనేలికయుం దలిదండ్రులయ్యెడం

దలఁచిన కార్యభాగ ముచితజ్ఞులచే విని నీతికార్యవ

ర్తులగు నియోగిపుంగవులతోడ రహస్యమొనర్చియిట్లనున్.

ఉ. ఎక్కడిజోలి పెండ్లియగుటెట్లు సదుగిఖతరాజవంజవం

బక్కజ మే సహింపఁగలనా లలనం గలనైనఁ జూడఁ దా

దృక్కథలాలకించి విను తెన్నఁడు లేదిది మీ రెఱుంగరే

యక్కట భామినీజనవిహారత మానధురీణుఁ డోర్చునే. 363

సీ. కాలకూటజ్వాలఁ గబళింప నగుఁగాని

యతివలతోడ మాటాడ నగునె

పులులమీసముల నుయ్యలలూఁగ నగుఁగాని
 వారిజాక్షులచెంతఁ జేర నగునె
 దంభోళిహతిసముద్ధతి కోర్వనగుఁ గాని
 లేమలపల్కు లాలింప నగునె
 బడబాగ్నిఁ బిడికిట నొడియంగ నగుఁ గాని
 కుసుమగంధులపొందుఁ గోర నగునె

తే. కటకటా మూర్ఘమర్కటకరతలస్థ
 కల్పతరుసూనమాలికాకల్పఁ డగుచు
 సరసుఁ డగుమర్త్యఁ డంగనాజనమహోగ్ర
 ఘోరసంసారవిషధిలోఁ గూలనగునె.

364

క. అని విడనాడఁగ నాతనిఁ
 గనుఁగొని యోన్మపకుమారకంతీరవ యే
 యనువున నొనరింతుము నీ
 మన మలర నటంచు మంత్రిమణు లవ్వేశన్.

365

సీ. గార్హస్థ్య మిందిరాకాంతాకటాక్షవీ
 ఊణలబ్ధికిఁ బ్రధానకారణంబు
 సంసార మర్థార్థజనమనస్సంతాప
 కార్పణ్యము లడంపఁ గల్పశాఖ
 దాంపత్య మతిశుభ్రతరజగత్పరిపూర్ణ
 వరకీర్తిలతీకాలవాలభూమి
 యాజవంజవము దివ్యైకలోకానీక
 పథము నందించుసోపానరేఖ

తే. ఘనతరకుటుంబ మఖిలోపకారకంబు
 గాన సుచరిత్ర యగుకన్యకను వరించి

మానవిఖ్యాతిలాభసంపన్నః డగుట
యెం తయిన నొప్పు నట్లు గా దేని హాని.

366.

తే. హరిహరహిరణ్యగర్భాదు లగుమహాత్ము
లెల్ల నెప్పుడు సంసార మిచ్చగించి
పుత్రపౌత్రపరంపరాభ్యుదయవంతు
లగు టెఱుంగవే యేకవీరాగ్రగణ్య.

367

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బచరించిన నమ్మనీషివరుల విశేష.
వచనంబు లంగీకరింపక దురంతచింతాపరతంత్రస్వాంతంబునం
గొంతతడవు విచారించి యంతగపురంబుఁ బ్రవేశించి యావ
నారంభసంరంభంబునం బొడముదురాలోచనంబున విజృం
భించి దూరం బరయక యతం డర్థరాత్రంబున.

368.

తే. వేగఁ జనియెద నిక నొక్కవెంత దేశ
మునకు భామాజనంబుల మోముఁజూడ
నోపలేనని తీవ్రసంతాపహృదయ
మున రయోద్ధతి నయ్యంతిపురము వెడలి.

369.

చ పలుచనిదంతపుం దళుకుపాదుకల న్నడలించి కుంచితాం
ఘ్రుల వలిపంపుఁ జేల మునికొంగొక యించుక యొత్తిచిత్త
మిం, పలరఁగ నొక్క యందలము నందుఁ దగం జనియె
న్విభుండు క్రేవలఁ దగ నొంటరీలు గొలువం గరదీపతతు
ల్యైలుంగఁగన్.

370

వ. ఇవ్విధంబున.

371

క. జనపాలునకును జననీ

జనకులకుం జెప్పకతఁడు చని కనియెను గం

ధనిబంధనేంధనాచల

మునకు సమీపంబు పాండ్యభూమండలమున్.

372

తే. కాంచి యచ్చటఁ బాండ్యభూకాంతరత్న

పాలితంబై ననవరత్న కీలి తై క

గోపురం బై నగంధవతీపురంబు

వెలయు నప్పొంత నొక దేవనిలయ మొలయ.

373

మ. కని యంతం భ్రమరస్ఫురత్కమలినీ కాసారతీరంబు నం

గనువిందై యనువొంది చైత్రరథశృంగారంబు గన్పట్టు ది

వ్యనవీనద్రుమపుంజరంజితమహోద్యానంబునుం గాంచి స

జ్ఞనమాన్యుండతఁడందు నిల్చెనొక ద్రాక్షాకాయమానస్థలిన్.

తే. అప్పడయ్యెలదోఁటలో నతనిసరసఁ

బరిజనంబులు పరిపక్వఫలసుగంధ

కుసుమరసపల్లవంబులఁ గొల్లలాడి

యుల్లముల్లాసమును బొంద నుండువేళ.

375

క. తుకతుకనపుడలవనపా

లిక యగు బాలికమృగాంకలీలారేఖా

ప్రకటితకోపవిశంకట

వికటనటద్భ్రాకుటీసువిభ్రమ ముఖయై.

376

సీ. నింఢారఁ బొడమిన బొండుమల్లియతావి

క్రొవ్విరు లెవ్వరో కోసినారు

ప్రబలంపు గాడ్పుచే రాలిన యెలమావి

దోరపం డ్లెవ్వరో యేటినారు

వాటమా దవనంపుఁదోఁటకంపవెలుంగుఁ
 దొలఁగిపో నెవ్వరో త్రోసినారు
 దట్టమై నులిగొన్న యట్టిపందిరిద్రాక్ష
 తీవ లిం దెవ్వరో త్రెంచినారు

తే. కంటి మాయయ్య రావలెఁ గద యి దెవ్వ
 డిందునేనెత్తు వెలిపువ్వు పెత్తుకేలఁ
 బట్టుకొనె నంచుఁ జిడిముడిపడుచుఁ గాఁపుఁ
 బడుచువగలాఁడి యప్పుడప్పజ్జఁ గదిసి.

377

క. తనతేజీ లున్నవి యని
 వనవాటిం గనుఁగొనంగ వచ్చిన లక్ష్మీ
 తనయుఁ డన నొప్పు జయకే
 తనవిభు వీక్షించి మోహతరలేక్షణ యై.

378

క. తనతండ్రి యున్నయెడకుం
 జని తద్వృత్తాంత మంత చతురతరోక్తిం
 గనినట్లు తెలుప విని య
 వ్వనపాలకుఁ డద్భుతై కవశమానసుఁడై .

379

ఉ. ఎచ్చట నుండునో మొదల నెవ్వఁడో యెవ్వరివాఁడో వీఁడు
 నేఁ, డిచ్చటి కేగుదేరఁ గత మెయ్యదియో యని తత్కథా
 క్రమం, బిచ్చజనింపఁ బాండ్యజగతీశ్వరు నీశ్వరసన్నిభు
 న్నము,ద్యచ్చతు రాస్యుఁ గాంచి వినయంబునఁ దద్విధమెల్లఁ
 జెప్పినన్.

380

తే. ధన్యుఁ డారాజలోకమూర్ధన్యుఁడతని
 రూపయావన విభవప్రతాపములకు

నాత్మ మెచ్చి తదాలోకనాభిలాష
నప్పుడుద్యానవనవాటి కరుగునంత.

381

చ. మితపరివారుడై రణసమిద్ధభుజుండు జయధ్వజుండు త
త్తి తిపతిమాళిసమ్ముఖముఁ జేరి విధేయత మ్రొక్కి నిల్చిన
స్తతిఁ గుతుకం బెలర్ప నసమానలసత్కుసుమానమన్తహీ
జతతియెడ న్వసించి సరసస్థితి నాతని కాతఁ డిట్లనున్. 382

క. ఓవత్స నిను మనంబున

భావింపఁగ సార్వభౌమపర్యాయశుభ
శ్రీవిభవము గననయ్యెడు
నీవెవ్వరివాఁడవయ్య నృపకులతిలకా.

383

ఉ. నీపరిణద్ధకంధరయు నీదువిశాలవిలోచనంబులు
న్నీ పటుదీర్ఘ బాహువులు నీవిపులోరుకవాటవక్షమున్
బాపురె సర్వభూవలయపాలనముం గలిగించి మించఁగాన్.
నోపుచునున్న వేల యిటు లొంటిఁ జరించెద నంచుఁ బల్కిన

తే. అప్పుడాజయకేతనుం డతనితోడఁ

దనకులాచారగోత్ర సూత్రములు నొడివి
ప్రేమఁ దనతల్లిదండ్రులు పెండ్లిసేతు
మనఁగ విని యొల్ల కేవచ్చి తవనినాథ.

385

చ. అనవిని పాండ్యమండలమహాప్రభుఁ డల్లన నవ్వి యోసుధీ
జనవర పెండ్లియొల్ల మనుజాడ్యమతు ల్లలరే జగంబునన్
విన నిది వింత యిందు కొకవేటు నిమిత్తము గల్గియున్న నె
మ్మనమున సంశయింపక క్రమంబున నాకెటుఁగంగఁ జెప్పుమా.

వ. అని యడిగిన నప్పాండ్యమహీమండలేశ్వరున కప్పుణ్య
చరిత్రుం డిట్లనియె.

387

తే. విను పరా కింతలేక నా విన్నపంబు
 పూర్వభవమున నే నొక్కభవనమోహ
 నాదృఢతసరోవరంబులో నధివసించి
 రాజహంసంబు నై యుంటి రాజచంద్ర. 388

క. అప్పుడు మత్కులకామిని
 తప్పనిప్రేమం బతివ్ర తారత్నమున
 న్నైప్పు డెడసనక కంటికి
 తెప్పవలెం గాచి తిరుగు రేలుం బవలున్. 389

వ. అదియునుం గాక. 390

సీ. ఆకలి గొనునప్పు డబ్బనాళములలో
 నూటి కొక్కటితెచ్చి నోటి కొసగు
 గమనించుతఱి మందగమనశృంగారాప్తి
 నంటు వాయక వెంటవెంట నెయిదు
 నుబుసుపోవనివేళ నుల్లోల కల్లోల
 డోలికామాలికాకేళి దేల్పు
 బడలియుండినవేళ నొడలితాపము దీఱ
 వలితెక్కసురటిగా డ్వలవరించు

తే. ముచ్చటలు దెల్పు రతికేళి కెచ్చరించు
 సన్న దెలిపి విలాసప్రసన్నవదన
 యగుచు వర్తించు నేను నావగఁ జరింతు
 వరట మదికింపు దొలఁక భావజ్ఞతలక. 391

తే. ఇట్లు వర్తించుచున్నచో నెలమి నన్నుఁ
 గొలిచి విహరించు రాయంచ బలఁగమెల్ల

గెలన నొకపైఁడి నెత్తమ్మికొలను జూడ
నొప్పునని తెల్పఁ దద్విక్షణోత్సుకఘన.

392

మ. చని యద్దివ్యసరోవరంబున యథేచ్ఛాల్లీలవర్తించు హం
సనికాయంబులతోడఁ గొంతతడ వంచల్లీలవర్తించి త
త్కనకాంభోరుహవిభ్రమద్భ్రమరఝంకారధ్వనిం దత్తటి
వనవాటివిహారద్విచిత్రవిహగవ్యావృత్తి నీక్షించుచున్. 393

తే. మఱియు నచ్చోట విహరించు తఱిని మంద
మందగంధవహాప్తి మై మఱచియుండు
నంత నను నెచ్చరింపక యరిగె బంధు
తతి మనంబున నిల్లాండ్రఁ దలఁచికొనుచు.

394

ఉ. అంతట నాశకుంతబల మవ్వరటాతతిఁ జేరి మోహసం
క్రాంతత నంబుజోత్పలకులాయముల నివహరింపఁ జూచి వి
భ్రాంతతనొంది మత్ప్రియుండు రానితెఱంగిది యేమొ
యంచు మ,త్కాంత ననుంగనుంగొననితాపమున నిరహాభి
మగ్నయై.

395

తే. అమ్మ నేఁజెల్ల; నెవతెయోయవలనొక్క
కొమ్మ నాప్రాణవిభు నేలుకొనియె నేమొ
కాకయుండిన ననుఁ జేరరాక యున్నె
యని ప్రలాపించి కనుమూసె నాక్షణంబ.

396

క. ఈవార్తలు సవసవగా
నే విని ప్రాణేశ్వరీ యిదే నను నొంటిం
జోవిడిచి చనుట తగదని
భావించి వియోగవహ్ని పరితప్తుడనై.

397

తే. నాఁటి యలహంసజన్మంబు వీటిఁబుచ్చి
మగుడ మానుష వేషసంభవుఁడనై న
నేటికిని దద్వధూటిపై నెనరువాయ
నైతి నిక నేమనందుఁ బాండ్యక్షితీంద్ర. 398

ఉ. కావున నాఁడు నేఁ డితరకాంతల నేరిఁ బరిగ్రహింపనో
భూవర యంచుఁ దెల్పు నృపపుంగవుఁ డౌనని మెచ్చి బంధుసం
భావితలీల నాఘనుని భావ మలర్చి విశేషవస్తు సం
భావన లెల్ల నిచ్చి యులుపా లొనరించి పురంబుఁ జేరినన్.

వ. అంత. 400

తే. గరిమఁ దత్పాండ్య రాజన్య కన్యయైన
శాలికానామబాల యవ్వేశ నిజపు
రోపవనభూమి మునివృత్తి నొడిఁగియుండు
నలజయధ్వజవిభువార్త లాలకించి. 401

చ. నలనిభుఁ డీజయధ్వజుఁడె నావిభుఁ డంచుఁ దలంచునంతలో
వలపులతోఁడు కెంపుజిగివంపు మొగంపుఁబటాణి నూకి క
న్నులు గలవింట నప్పుడు వినూత్న శరావలులేసి యార్చె న
మైలత మెఱుంగుగబ్బిచనుమిట్టల హారలతల్ చలింపగన్.

క. అంత నలయింతి విరహః

క్రాంతమతి న్నిమిష మొక్కకల్పంబుగ న
త్యంతతరదురవగాహన
చింతం దంతన్యమాన చిత్తాంబుజయై.

403

* శా. మారుం జేర్కొనిదూటు గంధవహుఁ బల్కాటుం దుటా
రించి వేసారుం జైత్రుని గేరుఁ గేళివనసంచారాథ మై

తెల్పినం, జాటుం గేకి పికాళిసంఘములు వాచావై ఖరిం
బోరుఁ ద,న్నారీరత్నము తజ్జయధ్వజసముద్యన్తోహసంక్రాం
తయై. 404

తే. అలహరిద్రానిభాంగి సౌధాగ్రసీమ
నుండ కవనికి డిగియె రేయెండ కళికి
ప్రాణసఖు లెల్ల నెండకుఁ బశువు దలఁకి
నట్లు నీవేల తలఁకెద వనుచుఁబలుక. 405

*క. భావమెఱిగింప నేరక
యావెలఁదుక యున్నఁ జెలువ లవ్విధ మెల్లన్
భూవల్లభునకుఁ దెలిపిన
నావేళ నమాత్యహితకృతాలోచనుఁ డై. 406

ఉ. కన్నియ యీజయధ్వజునిఁ గాని వివాహ మొనర్ప నొప్పదే
ధన్యుఁడు నై నవాఁడు పనితాజనతై కపరాజ్ఞుఁడు సా
మాన్యమనీషి కీవగ యొనర్చుట కెద్ది తెఱంగు తెల్పుఁడో
మాన్యచరిత్రులార! యనిమంత్రులతో విభుఁ డానతిచ్చినన్.

క. పౌసఁగ దిది యనుచు మంత్రులు
గుసగుసలంబోవ రాజకుంజరుతోడన్
వెసమ్మదులవాణి యనఁదగు
బిసరుహముఖి యొకతె విన్నవించెం బ్రీతిన్. 408

ఉ. వలవిచార మింతుల నొకింత యెఱుంగని ఋష్యశృంగుని
బాలికలండఁ జేరి యొకబాలికఁ బెండ్లి యొనర్చి భామినీ

*క. అవివరమెల్లఁ బాండ్య, త్వావల్లభుఁ డెఱిఁగి శాలికాబాలికకున్
తీవివివాహమొనర్చుట, కావేళ నమాత్యహితకృతాలోచనుఁ డై.

లోలునిఁ జేయువార్తమహిలో నుడువ న్వి నరేమొ యట్లనీ
శాలిక నాసమగ్రగుణశాలికిఁ బెండ్లి యొనర్తు నాపుడున్.

తే. ఆవిభుండు ప్రమోదసద్భావుఁ డగుచు
సెలవొసంగిన నిరుమ్రాలఁ జెలులు గొలువ
నవ్వరారోహనాందోళికాధిరోహఁ
జేసి కార్యప్రవర్తనోల్లాస మెసఁగ.

410

సీ. నేల జీరకయుండఁ గేలఁ గుచ్చెలఁ బూను
కొని యూడిగపుసతు ల్గునిసి నడువ
మడమెత్తు పర్వుతో మంత్రాక్షతము లీయఁ
బాల్పడి భూసురభార్య లెదుర
నొక్కకీ లొరఁగువై నునిచి యేకాంతంబుఁ
దెలుపుచుఁ గూర్చి నెచ్చెలులు సనఁగ
జయకేతనునివార్త సారె విచారించి
వచ్చి ప్రగడకత్తె లెచ్చరింప

తే. సొంపుతోఁ బొర కామినుల్లుంపుకూడి
యమ్మ యిదిగాక సౌభాగ్యమనుచు మెచ్చ
నప్పు డుద్యానవనవాటి కవ్వధూటి
నెలమిఁ దోతెచ్చి యాచెంత నిలుచునంత.

411

చ. పిలపిల నాజయధ్వజుని బెద్ద లెదుర్కొని రాకురాకుఁడో
యళికచలార భీతహరిణాయతనేత్రుల మత్స్రభుండు నా
వలనను జూడ నోడుననువార్త వచించిన మందహాసకం
దళవదనం బెలర్పఁగ ముదం బలరన్నదువాణి యిట్లనున్.

క. మునుమున్న తద్రహస్యము
విని యున్నదిగానఁ బ్రౌఢవృత్తి నలసుధీ
జనములతో నను గాంతా
జనరత్నము మధురరసవచస్సుటఫణితిన్. 413

ఉ. ఈయెలదోఁట నుండఁదగ దింకొకచక్కి వసింపనేగుఁడో
ధీయుతులార ! పాండ్యనరదేవతనూభవకేళికాగృహ
ప్రాయత నిందునెప్పు నిరపాయమున నివహించుచుండు నే
డాయెలనాఁగ గ్రుమ్మరుటకై యదెవచ్చెఁ దలంగుఁడి త్తటిన్.

తే. ఇంతమాత్రంబెకాదు పూర్ణేందుముఖులు
సమ్ముఖంబునఁ గార్యప్రసంగవశతఁ
బెండ్లియనుమాటఁ బేర్కొన్నఁ బెనిమి టనిన
మిట్టి మీనైయదల్చు నమ్మిననయన. 415

క. ఇది యేమినిమిత్తమొ యని
మది నెంచితి రేనిఁ దత్క్రమంబంతయు నీ
యదన వివరింతు వినుఁడిం
పొదవం దొల్లింటిజన్త మొదవినవేళన్. 416

ఉ. తానొక హంసియై సరసతన్ని జవల్లభుఁ డుల్లసిల్లఁ జి
త్తానుగుణోన్నతి నైలఁగు నంతటిలో నొకనాఁడు చెంత నిం
పైనసరోవరంబుఁ గని యచ్చటికేగి విభుండు నిర్నిరో
ధానుపమానసౌఖ్యవిభవాప్తి మెయి న్వెసరాక చిక్కినన్.

క. మగఁ డేల రాఁడొ యొండొక
మగువం దగులుకొని నన్ను మఱచెనొకొ మనం
బగలెడు నని దిగులొందుచుఁ
దెగువం బ్రాణములు విడిచె దీనాననయై. 418

ఉ. వావిరి నప్పతత్రికులవాడ్డిసుధాకర రేఖయీధరి

శ్రీవరకన్య యై యవతరించి విభుం డొనరించి నయ్యుపే
క్షావిధ మెన్ను చన్న దని సారె వచించిన మంత్రు లద్భుతం
బై వెలయం జయధ్వజున కత్తెఱగెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పినన్.

క. వినినంతఁ బెన్ని ధానముఁ

గనుఁగొన్న దరిద్రుఁబోలి ఘనుఁడా జయకే

తనుఁ డలతలోదరీమణి

తనసొమ్ముని తలఁచి యతులితత్వరమతి యై.

420

తే. సమ్మదాశ్చర్యమోహము ల్పందడింప

నుద్దవిడి లేచివచ్చి యమ్ముద్దుగుమ్మ

యెద్ది యెద్ది యటంచు నయ్యించుఁబోలు

లలరఁ జని పాండ్యనృపకన్య యండఁగదిసి.

421

చ. నిను నెడఁబాయఁజాల దరుణీ యని నీయనివార్యవిభ్రమం

బనిమిషులందునైనఁ గలదా యని దాయనిరూఢి నెంచి న

న్తనసిజబాధకోర్వఁదరమాయని మాయనిమోహదాహమే

యనువునదీర్చువాడనహహాయని హాయనిచేరి మ్రొక్కినన్.

క. వనితాలలామ లజ్జా

వినమస్తుఖ కమలతం బ్రవీణత లేమిన్

గని రాజదూతి యనియెం

గనికరమున నక్కుమారకందర్పునకున్.

423

చ. పసిరికపామువంటి దని పల్కుదురీయలివేణివేణి న

ప్పసమును నిండుఁగుండలయి భాసిలు నీలలితాంగి గుబ్బ లీ

ముసిముసినవ్వులాడి కరము న్వెసమూసిన ముత్తియంబు నీ

కుసుమసుగంధి కేవలము గోలసుమీ యనమీఁదలంచుమీ.

చ. అనుటయు దండనాథసుతుఁ డాన్మపకన్యకనాదరించెఁ ద
జ్జనకుఁడు సమ్మతించె సరసస్థితిఁ బెండ్లి యొనర్చి వైభవం
బెనయఘటించి యొక్కవిమలేందుశిలామయసౌధమందుఁ జే
ర్చిన నెనరొప్పఁగా విడిద చేసుక యంత వసించి వేడుకన్.

క. మును నేనొనర్చు నేరము

మనమున నెంచంగఁ దగదు మగువా యనుచుం

గనకాంగి నూఱడిలఁగా

నని నెజ్జం గారవించి యధికప్రాధిన్.

426

సీ. కాశ్చీరపంకసంకలితాంక మై పొంక

మగుబాహుమూలంబు లంటియంటి

వరమృగీమదపత్రవల్లరీరుచి నొప్పు

నుదుటుసిబ్బెపుగుబ్బ లొత్తియొత్తి

నానావిధబహుప్రసూనై కగంధంబు

నివ్వటిల్లెడుకొప్పు దువ్విదువ్వి

తాంబూలరసరక్తిమంబైన యమృతంపు

బింబాధరము ముద్దువెట్టివెట్టి

తే. ఘనజఘనకంబు కంధరకదళి కామ్మ

దూరువులవాఁడి కొనగోళ్ల నొరసియొరసి

యెలమి నలయించి మించి యయ్యలరుఁబోఁడి

నతనుసామ్రాజ్య మేలించె నవ్విభుండు.

427

క. ఈమాడ్కి నమితభోగ

శ్రీమెఱయఁగ నొక్కనాఁడు చిత్తమున నిజ

స్వామియుఁ దలిదండ్రులుఁ దను

గోమించిననడతఁ దెలిసికొని యతఁ డెలమిన్.

428

తే. మామతోఁ దెల్పి కాంతాలలామయైన
 శాలికాకన్యతోఁగూడ సకలనైన
 మిరుగడలఁగొల్వఁ దనపురీవరముఁ జేరె
 నేలికయుఁ దల్లిదండ్రులు నిచ్చ మెచ్చ.

429

క. పతి నేవగించుసతికిన్

సతినొల్లనిపతికి బద్ధసఖ్యము గలుగన్
 మతినిర్వహించి కూర్పఁగఁ
 జతురిక యగు దూతి వలయు జలజాతులకున్.

430

వ. కావున నేతత్ప్రయోజనసంధానకారిణి యగు నీరాజ
 దూతిక తాదృగ్విచక్షణలక్షణోపలక్షిత యగుఁగదా యిత్రై
 ణంగైటుంగక యున్నఁ గార్యభంగం బగు ననివచియించు
 సమయంబున.

431

తే. విమలతరతారహారము ల్వేస నొకింత
 చల్ల నగుటయు నలశరచ్చంద్రవదన
 సదనసంచారమున కేగ జలజహితుఁడు
 చరమగిరిఁజేరె నంతలో నొరపుమీఱి.

432

చ. కులికెడుగుబ్బచన్నసిండి కుండలు నిండిన కుంకుమంబు జ్ఞా
 బ్బిలవలిపంపు మేల్మవిక పిక్కటిలన్ వెలిపట్టుచీర ము
 ద్దులు వెలయింప వింతవగడుప్పటి పైవలెవాటమర్చి పా
 వలు మునివ్రేళ్ల మెట్టి శుకవద్యునిమ్రొలలతాంగి నిల్చినన్.

క. ఆతఱిఁ బుండ్రేక్షురస

ఖ్యాతరుచిన్ రాజకీరకంతీరవ మా

కాతరనేత్రకుఁ దెల్పెన

తీతంబగు నొక్కకథ యతిప్రీతి మెయిన్.

434

క. ఓనీలవేణి మదిలో

మానవుఁ డొక్కటి తలంప మఱిదైవము తాఁ
బూనుఁ బెఱకార్య మొక్కటి
కానఁ దదీయాజ్ఞవలయుఁ గార్యాద్ధులకున్.

435

వ. అత్తైఱంగునం బ్రవర్తిల్లనియట్లయినం దొల్లిటిసమయంబున
గుణవల్లభుండను మహీసురవల్లభుండు భల్లూకనఖభల్లహ
తుండైన యట్ల యగు నది యెట్లనిన వివరింతు నాకర్ణింపు
మని యిట్లనియె.

436

— నా లు గ వ క థ. —

సీ. అప్రతిమప్రభుం డగణితైశ్వర్యధు
ర్యత్వసాక్షాత్త హారాజరాజు
రూపరేఖామన్త ఫోపమానాంగుండు
ధరణీధరోద్దండధైర్యశాలి
యా ర్తరక్షణుండు సత్కీర్తికల్లోలిసీ
డిండిరితశు ధాంసుమండలుండు
నత్యుద్ధతప్రభావాంకుండు సకలస
జ్జనవర్ణనీయశోభనచరిత్రుఁ

తే. డలరు నొకరాజు కర్ణాటకాంగవంగ
నృపమకుటఘర్ని తాంఘ్రి నీరేరుహగ్ర
నఖరశిఖరుండు భువిఁ గీర్తి ముఖుఁ డనంగఁ
దనరి యంశుమతీపురాధ్యక్షుఁ డగుచు.

437

తే. అతఁడు కమలాక్షియను ప్రియురాలివలనఁ
గన్న లీలావతీనామకన్య నెలమిఁ

బ్రోదిసేయంగ నలయించుఁ బోణి వెలయు
మలయుపరువంపు జవ్వనం బలము కతన.

438

క. చిత్తరువు ప్రతిమయో తెలి

ముత్తియమో కమ్మపైడి బొమ్మయొ యన న
మ్మత్తచకోరాక్షి శుభా
యత్తమతిన్తోహనాంగి యై యుండునెడన్.

439

చ. చెలి నునుగబ్బిగుబ్బలకు సిబ్బెపు తల్కొకవన్నె వాలుగ
న్నులకు మిటారిచూ పొకవినోదము గెందలిరాకు మోవికిం
గలికి తనంపునవ్వాకచొ కాటము మేని మెఱుంగు తీగకుం
దలఁపు వహింపఁజేయు నెఱతావియొకానొకవింతయైతగున్.

వ. ఆసమయంబున.

441

తే. అన్నగరమందు నెపుడు పురాశ్రితుండు

పల్లవాగ్రేసరుఁడు గుణవల్లభుఁడను
పేరు గలవాఁడు గలవాఁడు ధీరజనవి
రోహితుం డగు నొక్కపురోహితుండు.

442

వ. వెండియు నతండు.

443

ఉ. శాంతులొనర్చి గండకలుషంబుల నెల్లనడంచు శత్రుకా

లాంతకరూపమైన జపమాదరణం బొనరించి యమ్మహీ

కాంతునకు న్ముఖంబు లెసఁగన్ జయమున్ సమకూర్చుసారసి
ద్ధాంతి యితండటంచు విబుధప్రకరంబు మదిన్ గణింపఁగన్.

క. అలకాలజ్ఞకులాగ్రణి

యెలమిం దద్రాజకన్య నేలాగుననో

కలఁగన్నయట్టు లొకనాఁ

డలవోకం జూచి మన్తఘాజ్ఞావశుఁ డై.

445

క. అందనిమ్రానిఫలం బిది

యందుకొనుట యెట్టులొక్కొ యనుచు మనమునన్

దుందుడుకుచే ధరామర

కందర్పం డతఁడు మేలు గలవాఁ డగుటన్.

446

తే. అంత నత్యంత కాముకుం డగునతండు

ఛాందసుఁడు గానఁ దనమనస్తాప మెల్లఁ

దెల్లమి యొనర్పఁ దగదంచుఁ దెలియనేర

కల్ల నగరింట నొకదాది ననుసరించె.

447

ఉ. ఈనరనాథకన్యపిఱుఁ దించుక ముట్టఁగనిచ్చి మేనునా

మేనున నంటఁ జేర్చి రుచి మించిన మోవి యొసంగె నేని భూ

దాన హిరణ్యదాన ఫలదానము లిచ్చినయట్ల విప్రుఁ డెం

త్రై ననుదానయోగ్యుఁడుగదాయని నన్బ్రతికించునావుడున్.

తే. అది దిగుల్పడి యెట్లు నోరాడె నొర

పలుక నీరీతి నో వెట్టి బాఁపనయ్య

ముక్కటయుఁ గమ్మలునుదాల్చి మురియుచున్నఁ

జూడఁజాలక యిట్లాడినాఁడవేమొ.

449

క. అన విని తత్పదయుగళం

బునఁబడి నీధర్మసత్రపుం బ్రాహ్మణునిన్

నను మన్నించిన నిక నే

నొనరించిన ధర్మమెల్ల నొసఁగెద నీకున్.

450

తే. అనుచుఁ గడతేటి పోవుచో నజ్జడాత్తుఁ
డన్యభామారతోత్సాహు డగుటఁజేసి
లీలలీలావతీకన్యకాలలామ
నెత్తెఱంగునఁ జేకొందు నెట్లుమందు.

451

క. ఇవ్విధమునఁ దలఁచుచు నతఁ
డువ్విఘ్నారంగ శుభముహూర్తపుఁదటి నా
పువ్వుంబోడికి బాల్యము
జవ్వాడి తొలంగునంత సమరతపాడమెన్.

452

మ. అపుడాకీర్తి ముఖుండుఁ దత్సతియు నత్యానందసంధానతన్
నృపకాంతాజనముల్తహీసురపురంధ్రీరత్నము ల్గొల్వఁగా
రపణం బుప్పతిలం దదంతవిభవారంభంబుఁగావించి య,చ్చ
పలాక్షీమణికిన్వివాహ మొనరించంగార్యమూహించుచున్.

తే. రాజమకాళియుఁ దత్సతీరత్న మపుడు
తగుకులస్థుఁడు రూపకందర్పుఁడైన
వరుఁడెవఁడొకో యటంచు భావమున నెంచు
నంతఁ గపటాత్తుఁడైన సిద్ధాంతియనియె.

454

క. ఈబిడ సుముహూర్తకళా
ప్రాబల్యమునం జనించు భాగ్యంబున సు
శ్రీబలముఁ జెంది నీగృహ
మాబలజిదోభిగసమధికాస్పద మయ్యెన్.

455

వ. తదనంతరంబ.

456

తే బాలదుష్టవేళఁ బ్రథమరజస్వల
యయ్యెఁగాన దీని యవగుణమున

రాజ్యలక్ష్మీఁ బాసి అంపిల్లు నీయిల్లు
కలిమి పెంపుఁ బాసి పొలియు ననఘ.

457

క. అనవిని గుండియ యదర

న్ననుజేశ్వరుఁ డాపులైన మంత్రులతో ని
ట్లను నేనేర్పనఁ దీర్చెద
రనవుడు నద్దుష్టమంత్రు లవివేకమునన్.

458

తే. సీతపుట్టి లంకచెఱచినచందానఁ

బుట్టఁదగనిముద్దుపట్టి యైన
బాలికాగ్రగణ్యలీలావతీకన్య
యిల్లుచెఱపఁ బొడమె నేమొ యనుచు.

459

చ. మును వెనుకేనియుం గనక మోసమునం గడుకార్యభంగ
మౌ, ననక సుకీర్తిహాని పద మంచుఁ దలంపక కన్యకామణి.
న్వనధిపరీతయై పొదలు వాహినిలో నొక మందసంబునం
దునిచిరయంబున న్నెడల నొత్తుట నీతి యటంచుఁ దెల్పినన్.

క. కీర్తిముఖిన్మృపవరుం డప

కీర్తి జనించునని మిగుల ఖిన్నతనపు డ
వ్వార్త వినలేక బహుళత
రార్తి న్నిజకామిసీసహాయత వనటన్.

461

క. కడుపు చుమ్మలు చుట్టఁగాఁ గన్నకన్నె

చిలుక నెడఁబాసి యేరీతి నిలుచువాఁడ
నెక్కడివివేకమున మంత్రులెల్లఁ గదిసి
కువలయేంద్రునితో గున్వకోలుగొనుచు.

462

మ. మునుగుంతీసతి కూర్చి నందను మహాంభోవాహినిం జేర్పదో
మనువంశాంబుధిచంద్రుఁ డాదశరథక్షృభర్త శ్రీరామునిన్

వనవాటి నివహరింపఁ బంపఁడొ కృపాస్వాంతై కవాత్సల్య వ
ర్తనముల్ చూడఁగ రాజనీతియె నరేంద్రాయంచు బోధించు
చున్.

463

తే. *మానుమీ మోహమని తెల్పి మానవేంద్రు
చిత్త మొగ్గించి యొకమాటఁజేసి రాచ
కొమిరె నిదురించుతఱి మందసమున నుంచి
వీడువెడలించుకొని తెచ్చువేళ నెదుట.

464

సీ. కలశోద్భవానీత కలితపుణ్యసమేత
యఖిల జగత్పూత యైనమాత
జడధినాయకు నేలుబడి గన్నయిల్లాలు
నిఖిలపుణ్యపుఁజాలు నిలుచుప్రోలు
అభ్రఘట్టనభేలనాభీలకల్లోల
యఘటూలికాజాల మడఁచు కీల
ఫణిలోకవిజ్ఞానపాటవాంతర్హీన
వినుతసత్య వితానమునకు సోన

తే. యధిపతి సమాగమార్థప్రయాణసమయ
సమధికోత్తుంగ భంగసంచారజనిత
ఘనగరుధ్వానపటపటాత్కారసార
భూరిసితపక్షభేరి కావేరి వెలయు.

465

ఉ. ఆవరవాహినింగని దురన్వయు లచ్చటి మంత్రులెల్ల లీ
లావతియున్న పెట్టియ నలంఘ్యతరం బగు తజ్జలంబునం
బోవిడిపించి భూవిభునిపొంతనె యెప్పటియట్ల యుండి రా
హు వివరం బెఱుంగని దురాత్ములకృత్యము లట్టివేకదా

* 'మంత్రులందఱుఁగూడి యామానవేంద్రు' అని పాఠాంతరము.

వ. కావున.

467

క. నృపతి యగువాఁడు విద్యా
నిపుణుఁ బహుకార్యభారనిర్వాహకు శాం
తపరజనమర్త భేదన
కపటమతిన్తంత్రీఁ జేయఁగానగు నబలా.

463

వ. అది యెంతైనం గల ద తైఱంగునకు నిమిత్తంబేమి యట్లుండ.
నిమ్ము తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింతు నని యిట్లనియె.

క. జనకుఁ డగువార్ధి రాజుం
గనుప్రేమం దల్లియైన కావేరికడం
జనుకమలపాణి యనన
వ్వనజాయతనేత్ర యేఱివడి నేగుటయున్.

470

చ. తను మునుజూచి మోహపరితాపము గన్న పురోహితుండు
గ్రుక్కున నిదివేళ యీకుసుమకోమలితో రతికేళివైభవం
బనువుగఁ గోర్కి దీర్చుకొన నంచు మనంబున నెంచి తత్తటి
వనతలకుంజమంజులనివాసము న న్వేస నొంటి నుండఁగన్.

వ. ఆసమయంబున.

472

తే. ఒదిఁగి యలమందసములోన నున్న రాజ
కన్యకామణి మేల్కొంచి కలవరించి
బహువిధంబుల విలపించెఁ బంజరమునఁ
జిక్కువడియున్న క్రొత్తరా చిలుకవోలె.

473

సీ. జనకు నెమ్మనము వజ్రప్రాయ మాయెఁగా
మాయగావించి యీమాడ్కిఁ బనుపఁ

దల్లికి వీనులెంతయుఁ జల్లనాయెఁగా
 నాయగాధప్రయాణంబు విన్న
 దాదియపఖ్యాతిఁ దలఁపలేదాయెఁగా
 దాయగాఁబోలు నింతయు సహింప
 నాళీజనశ్రేణి కాత్మ కింపాయెఁగాఁ
 బాయఁగారాని యీబారి నొంద

తే. నకట! నాయీడు రాచకన్నె కలకెల్లఁ
 గడఁగి నన్నాడుకొన నోరు గల్గె నేమ
 నందు నిక నెందుఁజొత్తు నాహవిధాత
 వ్రాత యవిలంఘ్యమనియెంచు వడిఁ దపించు. 474

క. అన్నీలవేణి యివ్వగ
 నున్నంత సమీపభూమి నొకరాజు శుభా
 భ్యున్నతుఁడు రళిక శేఖరుఁ
 డెన్నఁగ హిమధామనాముఁ డేపుదలిర్పన్. 475

తే. అతులితోత్సాహమున వేటలాడియాడి
 కడఁగి యచ్చోటనే వీడువిడిసెఁ గానఁ
 గర్జయుగమునఁ దత్కన్యకాప్రలాప
 కలకలధ్వను లాలించి జలదరించి. 476

మ ఇదియేమో మనపాశెమెల్ల వగ న ట్టి ట్టి వెతం జెంద ని
 న్నదిలోన న్విసనయ్యె నాఁడుమొఱ కాంతారత్న మిందెవ్వ
 తో,మది నూహింపఁగరాని దుర్దశ వహింపంబోలు నేడీవిప
 త్పద మేమో వివరించుఁడంచుఁ గరుణాపారీణచేతస్కుఁడై.

ఉ. భూరిజలప్రచారులగు బోయలఁ బంపిన వారలాపయగి
 పూరమున నైలంగు కలముం బలె నుండెడు మందసంబు న

త్తీరము సేర్చి యందు సుదతీమణి యుండు టెఱింగి యద్దరి
త్తీరమణుం గనుంగొని విధేయతఁ దత్కృమ మెల్లఁ దెల్పినన్.

క. విని యప్పు డానృపాలుఁడు
కనుకనినమ్మందసమునఁ గలకలవాణిన్
మన మలరఁ దోడి తెండని
తనదాదులఁ బంపె నోసుధాకరవదనా.

479

ఉ. అంత నతిత్వరైకమతి నజ్జరతాంగన లేగి యమ్మహీ
కాంతుననుజ్ఞఁ బెట్టెఁ బిగఁగట్టుల నెల్ల సడల్ప రోహిణీ
కాంతుని రేఖఁ గ్రొమ్మెయిలు గప్పుటఁ బాసి రహించినట్లు త
త్కాంతతనూవిలాసరతికాంత తళుక్కనఁ జెంతనిల్చినన్.

క. కని యత్యంతకుతూహల
ముననజ్జరతాంగనాసమూహము వెసన
వ్వనితారత్నము కులగో
త్రనిరూపణమున్వచింపఁ బ్రార్థించుటయున్.

481

చ. కరతలసక్తగండఘలకస్థలయై చిగురాకువంటి వా
తెఱవసివాఁడ ముద్దువగఁ దిన్నని మో మరవాంచి దీనతన్
సురసురస్రక్కి యుస్సురనుచుం దనవర్తన మెల్లఁ దెల్పినన్
సరసతఁ గొందఱుండు నృపు చక్కటి కుద్ధతి నేగి వేడుకన్.

క. ఓరాజకులశిఖామణి
యారాజీవాక్షి చెల్వ మతిచిత్రము శృం
గారవతి యువతిన్యపక
న్యారత్నము దానిఁబోల నతివలుగలరే.

483

చ. చిటుదొడలంద మాచికిలిచెక్కుల చొక్కట మామెటుంగు
వా, తెఱసొబ గావినీలమణిదీధితులన్ను సుఁగొప్పుచంద మా
గురుతరశాతకుంభమయకుంభకుచంబులగుల్కుబింక మా
తెఱవకె యొప్పు నత్తెఱవ దేవరకే తగనొప్పు భూవరా.

క. అని తెలిపి రాజు చిత్తము

కని క్రమ్మటిరాజకన్యకం దెచ్చుటకై
వినయొక్తుల నంతయెల

ర్చినఁజింతాజలధిమగ్నచిత్తాంబుజ యై.

485

సీ. ముకురద్యుతికపోల మకరికాలతలతోఁ

గమ్మకస్తురి చిత్రకమ్మ చెదర

వక్త్రగంధానుధావన్తిళిందములతోఁ

గప్పుపెన్నెఱిగొప్పు కంప మొందఁ

గర్జి కాకుసుమరింఖన్తరందంబుతో

నిడువాలుఁగనుదోయి నీరు చిలుక

గళదనర్గళఘర్తకణపరంపరలతో

నటుతము తైపుసరుల్దొరసి యాడఁ

తే. బీనవక్షోరుహమును లేఁగొను ఘనని

తంబ మలరఁ బదంబు లందంద వడఁక

నడఁకువదలిర్ప నన్న రేంద్రాగ్రగణ్య

కెలని కేతెంచె నలరాచకలువకంటి.

486

క. వచ్చుటయు రాజు చూచి వి

యచ్చరవరకన్య యేమొ యని మెచ్చుతటికా

మచ్చరమున నమ్మదనుఁడు

పచ్చని విలుఁబూని పంటఁబగవట్టెఁజెలీ.

487

తే. ప్రేమ నవ్వేళ నేకాంతసీమకరిగి
సరసుఁ డైనట్టి యమ్మహేశ్వరవరుండు
లీలదళుకొత్త లీలావతీలతాంగి
నించువిలుకానిరాజ్యమేలించి మఱియు. 488

క. ఆరామయండఁ బాయక
యా రాజవరుండు నిజపురాంతగిపురముం
జేరి సుఖంబున నుండె ను
దారతరోత్సాహుఁడై సుధాకరవదనా. 489

మ. అని రాచిల్కలతేఁడు పల్కునెడ నుద్యద్ధోరగాఢాంధకా
రనివృత్తిఁ జగ మొప్పు నూరుజవధూరత్నంబు వీక్షించి యొ
య్యనఁ గేళీగృహసీమకేగి రవియస్తాద్రిప్రవేశంబునం
దినవేశం దమిరేఁగి భూవిభుని నర్థింజేరఁ జారుక్రియన్. 490

క. శృంగారరస మెసంగన్
బంగారపుబొమ్మవంటి బాలిక యపు డ
య్యంగజరాజతురంగము
చెంగటి కేతెంచి వాగ్విచిత్రప్రాధిన్. 491

క. శుకసార్వభౌమ నేఁ డీ
సకలజ్ఞుఁ డైనరాజు చక్కటికరుగన్
సుకరమయి యున్న దీదిన
మిఁక వేగమ తెల్పు మవలి యితిహాసంబున్. 492

మ. అనుచుం జిల్కలకొల్కివల్క విని యత్యానంద మింపొం
ద నిట్లనియెం గీరకులప్రభుండు హిమధామాఖ్యుండు తా
నూరికిం, జనుచో నెచ్చెలియున్న మందసములోనం గ్రూర

సక్రొధచం,డనిరాతంకము నొక్కభల్లుకము నుండం జేసి
గర్వోన్నతిన్. 493

తే. అమ్మహావాహినీజవాభ్యంతరమున
విడిచి చనెఁ గాన నది నీటివెంట నరుగఁ
దొలుత నమ్మందగమనపై వలపుఁజెంది
పొంచికొనియున్న యవ్విప్రపుంగవుండు. 494

క. కనుఁగొంటి నదె నిధానము
గనుఁగొన నొక మాళ్లబిందె గలిగెఁ గదా యే
మనవచ్చు దైవయత్నం
బని తలఁచుచు మోహవశత నవ్యగ్రమతిన్. 495

మ తనశిష్యులైనవెంటరా నడిచి యుద్దండస్థితిం దన్నదీ
వనమధ్యస్థలినున్న మందసములేవం దెచ్చి తత్తీరమం
దునవీనద్రులతానికుంజమున మెచ్చుల్లుల్కుచో నుంచి య
త్యనురాగంబునఁ గామినీగమనమోహానూనచేతస్కుండై.

సీ. వలుదలై మెఱయు పార్వణపు ముద్దలవంటి
వలిచన్ను లెన్నఁడు వ్రచ్చికొందుఁ
బుణ్యాహపల్లవంబులఁబోలు కెమ్మోవిఁ
గడువేడ్క నెన్నఁడు గఱచికొందుఁ
గొనలు గల్గిన దర్భకోటి నేలెడునెఱు
ల్లటిగా నెన్నఁడు పట్టుకొందుఁ
బంచామృతముఁ గ్రిందుపఱచు వాక్సుధ చెవు
ల్లనివంద నెన్నఁడు ద్రావికొందు
తే ననుచు నేఁగోరికొని యుందు నట్టితలఁపు
లన్నియు ఫలించెఁగా నేటికని తలంప

వీని జన్మంబు కిష్కింధలోన నేమొ
కావలయునంచు శిష్యవర్గము గణింప.

497

క. వేదము చదివినఫలమున్
వాదించినఫలము సంధ్యవార్చినఫలముం
బైదలి నీకు నొసంగెదఁ
గాదనినం బ్రహ్మహత్యఁ గట్టుదుఁ జుమ్మి.

493

తే. అని యనన్వయరీతి నెన్నైన వదరి
పదరి యొక్కింతయును నీతి మది గణింప
కతనుఁ డనుమృత్యు వెసకొల్ప నల్లమంద
సమునఁ గల చీలలన్నియు సడలఁజేసి.

499

*నీ. అవునషే నను వివాహముగమ్ము విద్వాంసు
రాల వయ్యెదవు శీతాంశువదన
వివరింతు నొక పిన్న విన్నపం బాలింపు
మభిమతార్థంబు నీకగు మృగాక్షి
యలయింపనేటికే యకట నీశిష్యప్ర
శిష్యుండ నగునన్నుఁ జిగురుఁబోడి
పంచాస్త్రుఁ డిదె నేడు బాధించుచున్నాఁడు
బ్రదికింపవే నన్నుఁ బంకజాక్షి

* రాజాపేటదగ్గఱ మద్దిరాలలోఁ దెచ్చిన ప్రతిప్రకారము.

నీ. అవునషే నను వివాహముగమ్ము విద్వాంసురాలవయ్యెదవు శుభ్రాంశువదన
అవునషే నను మనోభవకేశి నేలవే సోమిదమ్మవుదువె శోమలాంగి
అవునషే నామాటలాలింపవే పురోహితురాలవోదువే యిగురుఁబోడి
అవునషే ననుబొందు మవిరళశ్రాద్ధాలయామాశనము తిందు వజ్రవదన

తే బ్రాహ్మణోత్తము నిపు డింత భంగపఱచు
 టెంతయు నధర్త మని చెంత కేగునంత
 నుల్ల మగలంగ నయ్యుగ్రభల్లుకంబు
 గుటగుట యటంచు రొప్పి యక్కుటిలుఁ గదిసి 500

క. మెడఁబట్టుకొని తనూలత
 జడియం గుదియించి నేలఁ జదికిలఁబడి య
 మ్మడియఁడపుడెంత పొరలిన
 విడువక మృత్యువుకొనరై విందు లతాంగీ. 501

క. అని కీరకులశిఖామణి
 యనుగాథ కృతావధాన యై విని యయ్యం
 గన యిది విచిత్రతరమకా
 ననుచుం దరహసితవదనయై యుండు తఱిన్. 502

తే. యేల నన్నింత యేవఁగ నేల వినుము, వనిత నీధర్తసత్రపు బ్రాహ్మణుడను
 మనలనమ్మినవాడు బ్రాహ్మణుడటంచు, నేటికైనను దయఁజూడు నీరజాక్షి.

వ. అని మఱియును.

సీ. గోదానఫలదాన భూదానఫలములు చేరునంతటికైనఁ జేరుఫలము
 వివరించి తెల్పెద విన్నపం బాలింపు మభిహితార్థంబు నీ కగుమృగాక్షి
 ఆలయింప నేటికే యకట నీశిష్యుండ నగు నన్నుఁగాఁ జూడు మిగురుబోఁడి
 పంచాస్త్ర డివే నేడు బాధించుచున్నాఁడు బ్రతికింపవే నన్నుఁబంకజాక్షి.

తే బ్రాహ్మణోత్తము నిపు డింత భంగపఱచు
 టంతయు నధర్త మని చెంత కరుగునంత
 యల్ల మలరంగ నయ్యుగ్రభల్లుకంబు
 గుటగుట మటంచు రొప్పి యక్కుటిలు నొరసి.

మ. ప్రకటాకాశవిభుం డహర్వభుని మత్ప్రియైకనక్షత్రమా
లిక సీవేటికి దాచినా వనుచు హాళిం బల్కుచో నాతఁడ
త్యకలంకస్థితి నగ్నితప్తచటులం బొలోహఖండంబు సా
త్వికరీతిన్ వెసనెత్తినట్లు రవి తీవిం బ్రాగ్విశం దోచినన్. 503

క. అంతటఁ దననగరుకుఁ జని

కాంతాతిలకంబు ప్రొద్దుగడువమి నెంతో

చింతిలుచు నుండునెడ భా

స్వంతుఁడు పశ్చిమపయోధి వడిఁ గ్రుంకుటయున్. 504

క. కలధౌతరత్న రశనా

కలితబహుక్షుద్రఘంటికాతతి మెఱయన్

వలతేని భద్రగజమనఁ

జెలి యారాచిల్క చెంతఁ జేరినయంతన్. 505

చ. కనుఁగొని యోసఖిజనశిఖామణి నేఁడొక గాథఁ దెల్పెదన్
విని చను మన్యనాయకుని వేడ్క మెయి న్రమియింపఁ బోవు
చోఁ, బెనిమిటిఁగన్నయంత నొకబింబఫలాధర ధైర్యవర్త
నం, బనువుపడంగఁ దెల్పు టరయ నివరింతు నటంచు
నిట్లనున్. 506

— ఆ యి ద వ క థ. —

క. *కనువిందై యొకపురవర

మనువందున్భువి మదేభహయభటరథ రం

జనమై యఖర్వరిపుభం

జనమై పొలుపారుచు నివశాలం బనఁగన్ 507

*కనకాంగీ కనకస్థల, మనఁగా నొకపురము గరము నలరును హర్తా శ్రీ
గ్రనిహతహరిమణితిమిరో, జ్ఞనితరహాకేళిసౌధజాలంబగుచున్. అని పా.

క ఆనగరీవరమేలు మ
హానటనిటలస్థలీబృహదాభానుమహా
శ్రీనిర్జితసమదరిపు
క్షానాథుడు భీమసేన జనపతి కడఁకన్. 508

క. ఆరాజు రమ్మ పొమ్మని
గారామొనరించి మనుషఁగా మోహనుఁడ
నేరుగలవాఁడు తగుగుణ
వారిధియగు నొక్కబచ్చువాఁ డవ్వీటన్. 509

ఉ. మైనపుటంటు పల్వగలమచ్చులచా లొరగల్లు కల్లెలుం
దూనిక నాలుగేన్నోరలతోఁ దగువట్రములోననున్న నా
నానగరోద్భవంబులగు నాణెము లుండెడుసంచిఁ గొంచు జే
రానకువచ్చు నన్నయధురంధరుఁ డంగడికిం గణింపఁగన్.

తే. *అతని కనుకూలవతి రూపవతియునైన
భామినీమణి దనరు సౌభాగ్యసీమ
యాత్మనాయకపాద సేవాభిరామ
నవ్యగుణవతి శుభవతీ నామ యొకతె. 511

ఉ. ఆలలితాంగి పుష్పవతియై దివసత్రయముం గ్రమించినన్
నాలవనాఁడు దాగురుజనంబులు కుంకుము సంకు పొంకముం
బోలెడు చల్వయుంబసుపుముద్దయుఁగైకొని తోడరామహా
కేళిరథాంగయైన నదికిం జని మజ్జనమాడి వేడుకన్. 512

*అతనికులకాంత నవమోహనాంగవిజిత, కాంతరతికాంత రుచిరరేఖానికాంత,
వఱలు పరపాదకమల సేవానిధాన, యగుణవిధేయ శుభవతీనామధేయ.

ఉ. అత్తయొసంగ నొక్కకబళాన్నముఁ గైకొని వీటికారుచుల్
క్రొత్త మెఱుంగులీను రదకోరకము ల్లబళించి తేని ప
ల్లొత్తులు బట్టబైట నిడనోపుచు వాతెఱ నీనె గట్టఁగా
నత్తరలాక్షీ చూపులు నిజాంఘ్రుల నిల్పుచు వీధినేగఁగన్.

వ. ఆసమయంబున.

514

చ. చిటిలిన గంధముం దళుకుచెంపనువ్రేలు రుమాలు జాటుదు
ప్పటియునునిద్ర దేటుముఖపద్మముచెక్కిటికాటుమూఁపుచెం
గట నులిగొన్న జన్నిదము కన్నులకెంపు లతాంతవీటికా
పటిమ రహింపవచ్చె వరభద్రుఁడనావిటుఁడొక్కఁడత్తఱిన్.

ఆ. వచ్చి మదికి మెచ్చువచ్చు నచ్చెలి బడా
పగలఁ జూచి వింత పదమువాడి
కేకరించి కొన్ని పోకలఁ బోయి య
చ్చేడెచూపు దన్నుఁ జేరకునికి.

516

క. నొగులుచు మరుబరిగోలలఁ
బొగ్గులుచు నయ్యిందువదన పొందునుగూర్పం
దగువారులేరు దీనికి
నగువారేకాక యని ఘనం బగుచింతన్.

517

సీ. తనమాట యేమెఱుంగనియంగనకు జార
మమకార మొనరించు మందు గాఁగఁ
దనప్రాధి సందు గానని సుందరికి గోడ
చివ్వున దాట నిశ్రేణిగాఁగఁ
దననేర్పు గురుభీతతతనితంబకు సాహ
సక్రియ కభయహస్తంబుగాఁగఁ

దనబుద్ధి బొంక నేరని పంకజాక్షికి
ధవునివాకట్టు మంత్రంబుగాఁగ

తే. నమరు నవ్వీట నన్న పూర్ణాభిధాన
మదనమాయామహాస్థానమంత్రసాని
దానితో మాటలాడి చూతము విచార
మేల యని వేళగని దాని యింటికడకు. 518

చ. చని వరభద్రుఁ డల్లగుణశాలిని జూచుటఁ దెల్పి దానిమో
హనమగు రూపమెంతకొనియాడెద నేఁడు దురంతకంతుకుం
తనిహఁతిఁజింతవంతఁబడితాంతలతాంతము చంద మొందె నా
తనువి దెచూడు వేడుకొనెదన్న నుఁగూర్పుముదాని నేర్పునన్

క. నాకనఁగాఁ గనకము భా
మాకనుఁగొనఁ జిల్లపెంకు మాత్రము దానిం
జేకూర్చిన నాతనువిదె
నీకుం గైవస మొనర్తు నీతోడు సుమీ. 520

మ.*అని సూచించినమంచిదంచు విని యయ్యబైక్షినింగూర్పు నా
తనికిం బాసయొసంగివీడ్కొలిపితత్కార్యార్థమూహించిమో
హను గేహంబునకుం బ్రయోజనశతవ్యాపారముల్ దెల్పికొం
చునిరూఢంబగు రాకపోక లొనరించున్నాయ డాయంపుచున్.

క. అంతట నాశుభవతి కది
యంతింతనరాని యంతరంగంబున నా
ద్యంతమధురో క్తచాతురి
సంతతము నివ్వంతసంతసం బెసఁగించున్. 522

* అని తెల్పున్విని మంచికార్యమని పాఠాంతరము.

క. ఆలలనామణి కాగ

య్యాళి యొకానొక్క వేళ నక్కటతో సు
వ్యాలున్మోభనములు ధవ
ళాలు న్నొదలైన పాటలం దగ్గ నేర్పున్.

523

చ. వనజదళాయతాక్షి మగవాఁడు పరాంగనపొందుఁగోరువాఁ
డని వినవేమొ యట్టిచవు లంటినచో మఱిచౌకనేయఁడే
నిను నటుగానఁ బూని మగనిం బెఱత్రోవలఁ బోవనీకు నే
ర్పుననని బుద్ధిగాఁగఱపు ముద్దియ సందియమందకుండఁగన్.

క. అంతట నొకనాఁ డొక వెల

యింతియు మోహనుఁడు నప్పలిచ్చినపనికై
మంతనమాడఁగ నమ్ముది
జంతయు వెసఁబోయి వానిసతికిం జెప్పెన్.

525

తే. చూపి యిన్నాళ్ళు నిటువంటి సుద్దిగాదు
కాదటందువు గద దానికాళ్ళమీఁద
సాగఁబడి మ్రొక్కి యిల్లాలిఁ జక్కఁజూడఁ
గావుమని బాసలీయఁగాఁ గంటి నేను.

526

ఉ. బిడ్డయొపాపయో చిదిమిపెట్టినకై వడినున్న నిన్నుఁదా
సడ్డయొనర్పకవ్వలఁబిశాచమువంటి గరాసుఁగూడె నీ
యెడ్డెఁడు గుట్టుతోడ నిఁక నేనియు నాపలు కాలకించు నే
నొడ్డెద దీనికిం దగినదొక్కయుపాయము తోయజాననా.

క. తిట్టిన మెట్టినకై వడి

నెట్టింగని పొడిచినట్లు చేకూడమఱి
నెట్టుకొని నేఁటినుండియు
గట్టిగ వేటొకనిఁ గూడఁగావలె నీవున్.

528

చ. తెలియదుగాక నీకు సుదతీ రతి నైపుణిః జూపవచ్చునో
కలకల నవ్వువచ్చునో వికాసపుముచ్చటఁ దెల్పువచ్చునో
బలువగ పారువాపలుకు పల్కఁగవచ్చునో కుల్కవచ్చునో
చెలువునిచెంగటం బరునిచెంగటఁ బోలెఁ గురంగలోచనా.

క. కొసరువగమాట లలుకలుఁ

గుసిగుంపులు తిట్లు మోరికొట్టులు జారుం

డసమసుఖంబుగఁ గైకొను

బసవెద్దగు మగఁడు మండిపడుఁ గుసుమాంగీ.

530

తే. నోరెటుంగనియట్టి జంతువులునైత

మంబుజానన యిచ్చావిహార మందు

బ్రతుక నేర్చిన తనువొక్కపతికొసంగి

బంగరమువంటి మనసుఁ గెంటంగ నేల.

531

క. అని చెలి పుడకలు విఱచినఁ

గనుఁగొని యదిక్రొత్తగుమ్మ కావున మనసొ

గ్గిన నదియును నేనొక్కనిఁ

గొనివచ్చెద నూరిబైటి గుడికడ కనుచున్.

532

క. చింతాకు ముడుఁగుతఱిఁ ద

త్కాంతంగొనితెచ్చి మేరుకార్డుకగేహో

పాంతమున నిల్చి మఱితా

నంతక వరభద్రుఁ బిలువనరిగె న్వేగన్.

533

తే. అరిగి యతఁడింట లేకున్న నాత్మబొగిలి

కొదవవచ్చె నటంచు నమ్ముదిపిసాలి

తిరిగి చనుదెంచుచోఁ గాంచెఁ దెరువులోన
వానిఁబోలిన నెఱసీటుకాని నొకని.

534

క. కని పొలివోవనిమగనా
లిని గూర్చెద నీకుఁ జాలలేవడిఁ బాల్తా
లినయది యనుచుం బిలిచినఁ
జని యాతఁడు కాంచె నాబిసప్రసవాస్యన్.

535

క. కనుఁగొని తనయిల్లాలని
మనమున నతఁడెఱిగె నంత మగువయు నాథుం
డని తెలిసెం దత్సమయం
బున నాశుభవతి మఱెట్లు బొంకఁగవలయున్.

536

క. తెలిసిన నేగుము తెలియని
యలవైనం బోకు కొంచెమా పరపురుషుం
గలయుటలు నిలువనాడం
గలదానికిఁ జెల్లుఁగాక కరివరగమనా.

537

వ. అని యివ్విధంబునం గీరసునాసీరుండు పలికి యూరకుండిన
నవై వ్యశ్యాదృశ్యమధ్య యతిథ్యానాధీనయై యలక్ష్యనిక్షిప్త
వీక్షణంబున నున్నమితభ్రూలతంబుగాఁ గొంతతడవు విచా
రించి భూతలాధిపాసీతయగు రాజదూతిం గనుంగొని యిం
దేమైననుం దెలియునె యనియడిగి ముఖవికారంబునం దాని
యజ్ఞానం బెఱింగి రెండవచంద్రమండలంబునుం బోని తన
ముఖం బెత్తి చిగురాకుమఱుఁగునం బొడముమొగ్గయుం
బోలె మధురాధరంబుచాటునఁ దలసూపుదరహాసకందళం
బుతో నచ్చిలుక కిట్లనియె.

538

తే అరయ నిక్షేప ముంచినయట్టివారె
 తెలియవలెఁగాక యొకరికిఁ దెలియఁదగునె
 యింత యేమిటి కిప్పుడు నీయిడినచిక్కు
 నీవె విడిపింపు మన శుకం బిట్టులనియె. 539

ఉ. అప్పుడు తద్వధూటి చలితాధరయై వరుఁ గుప్పుతెప్పునం
 జప్పుడుగా నదల్చి పరసారసగంధులఁ బొందనంచు నా
 కొప్పనిబాస నిచ్చితి వహోయిటు లెంతకు నెత్తుకొంటి విం
 కెప్పనికై న నమ్మఁదగునే ననుఁ జంపఁగఁజూతు వింతటన్.

ఉ. నీమదిఁ జూడఁగోరి తరుణీజనధర్మముగాకయున్నచో
 నేమని దీనిచేత నిటకేఁ బిలిపించిన వచ్చి తన్యభౌ
 మామతి నిప్పుడిట్లు పరమానినియైన రమింపవచ్చి నా
 తోమదిమోహమగుగతిఁ దోపఁగ నుండుట కిచ్చగించితో.

క. చుట్టాలకుఁ దెల్పుదు మది
 దొట్టినకినుకం దలాన్లతోఁ జెప్పుదుఁ గూ
 పెట్టుదు దొరముందఱ నను
 బట్టకు మని పఱవ నతఁడు బరువగుభీతిన్. 542

తే. పాదముల వ్రాలి నేనేమిపాప మెఱుఁగ
 నీమహాదేవునాన పూర్ణేందువదన
 రవ్వయొనరింపవలదంచు రమణిఁదోడు
 కొనుచు గుట్టునఁ దనగృహంబునకుఁ జనియె 543

క. అని చిలుక పలుకఁ గుతుకం
 బున నౌరా యెంతబొంకు బొంకెను మృగలో
 చన యని ప్రభావతీసతి
 యనుపమమతి మెచ్చుకొనియె నవనీనాథా. 544

వ. అనిన నద్ధరాకాంతుండు తదనంతరగాథాప్రకారం బెవ్విధం
బని యనుడు. 545.

శా. విశ్వామిత్రమనఃప్రియంకరకరావిర్భూతదానక్రియా
శశ్వత్తోషితధారిణీసుర సురేశస్తుత్యశౌర్యాతిల
బైశ్వరోజ్జ్వలవైభవోన్నత నతాయాసాపహృద్విమహా
క్షాశ్వాస్త్రాసవిరామ రామబలగర్వారంభనిర్వాపణా. 546.

క. ధారాధరవర్ణ సుధా
ధారాపరిపూర్ణ వాక్య ధారావిబుధా
ధారానిజకౌక్షేయక
ధారాదళితాహితవసుధాధరధారా. 547.

మాలినీ.—

జలధరనిభ దేహః సజ్యకోదండబాహు
ఖిలదనుజవిదారి కంధిదర్పాపహారి
కులగిరిసమధైర్యా కుంభినీనాథవర్యా
సలలితగుణజాలా జానకీకేళిలోలా. 548

గద్యము. ఇది శ్రీమత్భాదిరీనృసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమా
గతకవితాధార పాలవేకరికులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడి
గోళ్లకరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్ర పవిత్రచరిత్ర కదుర
ధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కవిరక్షణానుసంధాయక.
ఖదిరీపతినాయక ప్రణీతంబైన శృంగారస్తతియను మహాప్రబం
ధంబునం ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శు క స స్త తి

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

రామాంక ధరాజా

తారామవసంతసంతతామితవిభవో

దారా మాధుర్యవచో

ధారా మార్తాండధామ దశరథరామా.

1

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ

నతపదాంభోజృ డగు ధర్మనందనునకు

సకలవైదికలౌకికాచారవిహిత

హితకథారమ్యృ డగు ధౌమ్యృ డిట్టులనియె.

2

ఉ. అంతటృ దెల్లవాటిన దినాంత మొకానొకరీతిృ గాంచి త

త్కాంత మెటుంగు గుబ్బకవక స్తురిపూతను రంగుచెంద వె

న్నంతయు వేణికారుచుల నండగొనం గయిసేసి నీలచే

లాంతర దృశ్యయై హరిశిలావృత హేమశలాకృబోలుచున్.

క. జనవరసురేంద్రుకడకుం

జనృ జూచినృ జూచి చిలుకజాబిల్లి యనున్

మనమున నొకకథృ దలృచితి

విని పొమ్మా కొమ్మ యింత వేగిరమేలా.

4

— ఆ ట వ క థ. —

తే. అనుచుఁ దెలుపఁ దొడంగె నోయంబుజాక్షి
మదన మనుపట్టనం బేలు మదవదరిస
మూహములఘాలతలముల మోడ్పుఁగేలుఁ
బెనఁచ నేర్పిననందనుం డనెడురాజు.

5

క. ఆరాజశిఖామణి దే
వేరి శశిప్రభ యనంగ వెలయు న్నిగులం
బొరందరమణిబృందము
దూఱం దరమైన నెటుల దొరలెడు సిరులన్.

6

సీ. మగువసోయగపు నెమ్మొగ మెంచఁ గొలుపున్న
వెలిదమ్మివానికిఁ దలము గాదు
పడఁతి నితంబబింబము నెంచఁ బుడమిమో
పరియైనవానికిఁ దరముగాదు
కలికి నెన్నడు మెన్న ఖచరుల కొజ్జయై
వఱలెడువానికి వశముగాదు
నలినాయతాక్షి లేనడ లెంచ నంచవ
య్యాళిక తైకు నైన నలవిగాదు

తే. భామినీమణి గబ్బినిబ్బరపుగుబ్బ
కవనుతింపంగ నల్లబంగారుకొండ
వింటివానికిఁ గూడ దవ్వెలఁదిమూర్తి
వర్ణన యొనర్ప నింక నెవ్వారు గలరు.

7

క. ఆపడఁతియు నందనధర
ణీపతియు న్నిజమనోజనితసంతోష

వ్యాపారాపారసుఖం

బేపార నైలఁగుచున్నయెడ నప్పురిలోన్.

8

క. దేవాలయంబు కలదు త

దావాసమున న్వసించు నంతర్గలిత

శ్రీవత్సునకు రథోత్సవ

మావిష్కృతమయ్యెఁ బశ్యదఖిలామరమై.

9

వ. ఇతైఱంగున నభంగనభోమధ్యరథ్యాధ్వనత్సముద్యధ్వజం
బును నదభ్రమేరు భ్రమావలమానభానుకంబును నిజాంతర
దంతురితమారజిక పాణవికదుర్దమమర్దలధ్వాననృత్యమాన
వైమానికమానినీనికరంబును నగరథోత్తమంబుపై మధు
విరోధి యధినసించినం దదుత్సవాలోకనాయాతనానాజన
పదవ్రాతంబులతో నదృష్టపూర్వం బగుట నొగలందగు
దారుకల్పితదారకాకారంబునకుదేవతామనీషంజేసి గోరంట
యంటునం గెంపుసొంపుగ్రమ్మకొనుకేలుదమ్ము లెత్తిమ్రొక్కు
నెడ నందులకుఁ గ్రొత్త గుమ్మలనియాతతాయు లొత్తు
కాండ్రునుం దారును లేని జగడంబుల బహులంబు లగు
తుములంబులు గల్పించి గుంపులు చేసిన నాసందునం దమ
తమ జనంబులం గానక కాందిశీకులైనవారల మీవారిం
జూపెద మని తోడుకొనిపోయి విజనస్థలంబుల నొడంబడ
కుండినఁ బుడమిం బడవైచి యీలువుగొని విడిచినం గ్రమ్మరి
తమ్ము నన్వేషించునత్తమామలం గలసికొని తేలుగుట్టిన
దొంగలం బోలె మెలంగు ముగ్ధాంగనలును బూర్వాను
భూతలగునుపభర్తలం బ్రయత్నంబులం గాంచి కనుసన్నలఁ
గొన్ని చిన్నెలు నెఱపిన నదిగని రోషకషాయితాక్షులై

యాక్షేపించుచు స్వజనంబులు సొచ్చి సమృద్ధిబాహు
 శ్యంబునం బోలి వెలమచ్చెకంటుల నంటుగల్గుటంజేసి వారల
 నవ్వలకుం ద్రోసిచనినఁ జేయునది లేక యిచ్చావిహారవిరోధి
 యగు నిజకులాచారంబులం దలంచుకొని యుస్సురను
 విదగ్ధముగ్ధేందుముఖులును, బరపురుషభోగాయ త్తచిత్త
 లగుటం గ్రందుకొను సందడిం బడి కంటికిం బ్రియంబైన
 వానిం గామించియు గోరంజీరియుఁ గొంత యాసతీర్చు
 కొని యంతట నతం డెఱింగినం గలంగి తొలంగి చన
 వెండియు నతండు వెంటంబడిన నదరంట జంకించు కామిను
 లును, దైవనమస్కారంబులు దూరంబుచేసి పదుగురైదు
 గురు గుమిగూడుకొని కోడెకాండ్ర రూపాధిక్యహౌన్యంబు
 అపన్యసించు సామాన్యకన్యకలును మఱియుఁ గటిఘటి
 తార్ద్రవసనఖండంబులతోఁ బొద్దుదండంబు లిడువారలకు
 మార్గక్షుద్రశిలాకలాపంబు లవ్వలం ద్రోచివైచి యెండ మెం
 డునం బెండుపడకుండ గడితంపుపచ్చడంబు లుల్లెడలవడుపు
 నంబట్టువారును నిట్టసిగలు మిట్టిపడ లలాటపట్టికలం బెట్టిన
 పట్టెవర్ధనంబులు వర్ధమానఘర్తజలంబులం గరంగ భక్తి
 పారవశ్యంబున నాయాసం బెటుంగక వర్తించుభాగవతు
 లకు వ్యజనవీజనంబుల దయాభాజనంబు లగుచు వీచు
 వారును నాగంతులకు శీతలోదకంబులుం బానకంబులును
 నీరుమజ్జిగయుం దెచ్చి కైకొనుం డని ప్రార్థించి యిచ్చు
 వారునుం గలుగు రాజవీధుల వేంచేయు నప్పుడు 10

చెప్పెడి దేమిఁక నొకచో
 దెప్పురమగు నుక్కుజీను దిగ వైచిన వే

నెప్పుకొని కదలకుండెడు
కప్పలి తీరునను దేరు గదలక నిలిచెన్.

11

సీ. ఇటుకుమ్రాకులవైచి యేలెల్ల యనుచుఁ దో
పించిన నింతైనఁ బెగల దయ్యెఁ
జూడవచ్చినవారిఁ బీడించి వెనుమోకుఁ
బట్టింప నింతైనఁ బాటదయ్యెఁ
దమతమభక్తి యెంతయుఁ బురికొల్పుఁగా
జనులు ప్రార్థించిన సాగదయ్యె
నిమ్నొన్నతక్షితిని సమంబుగాఁజేసి
జన్నెలమిఁదెత్త సడలదయ్యె

తే. భాగవతులెల్ల నుపవాసపరత సుక్కుఁ
దెరలి చూపలులెల్లఁ బందిళ్ళు నేర
నేగుదెంచిన నృపులెల్ల నిండ్ల కరుగఁ
జేరి యధికారులెల్లను జిన్నఁబోవ.

12

క. ఆకార్యము విని నందన
భూకాంతుం డేను మ్రొక్కుఁబోకునికిఁ జుమి
యీశొదవ గలిగె నని తన
రాకాచంద్రాస్య వెంటరా నరుదెంచెన్.

13

ఉ. అత్తటి బాటదార్లపరవైన భువిం బడువారి నెత్తకు
న్నత్త గజంబుఁగన్న గరిమన్తోలత్రాడని గట్టినట్టివా
రెత్తిరిత్రాణకొద్ది పరువెక్కడివేడుకలంచు నంతను
ద్యత్తర యయ్యె వీధి ధవళాతులచే నవరోధముం బలెన్.

తే. వెంటనరు దెంచు తనమచ్చెకంటితీరు
సొట్లు శోధించి క్రింగంటఁ జూచికొనుచు
నీటువాటిల్ల నరిగలనీడఁ బెండ్లి
నడల నవ్వీధి కరిగె నప్పుడమితేడు.

15

క. ఆవేశ శశిప్రభ రే
ఖావిభవముఁ జూచి పౌరకమలేక్షణలా
హా పుట్టిపడినయట్లన్
దేవునిఁ గన మఱచి యిట్లనిరి తమలోనన్.

16

తే. ఆడుదనమెల్ల నొక్కటే యట్టిపట్ల
నింతి యొప్పులకుప్పయై యెసఁగకున్న
నిమ్మహారాజు చేపట్టునేల యిట్టి
పడఁతి గల్గుట నీతఁడే భాగ్యశాలి.

17

క. అని పొగడుచుఁ గనుఁగొన న
వ్వనితలలో డాఁగి యాధవశలోచనఁ గ
న్గొనియె నొకవర్తకుని నం
దనుఁడు ప్రవీణుఁడనువాఁడు తత్సమయమునన్.

18

క. చూచినయంతనె మదనుం
డాచపలుని నడ్డంగిచె నాతరువాతన్
వాచాగోచరదుర్మద
వైచిత్రిం బొగడ దండ వై చెం బెలుచన్.

19

క. ఈరీతి నతఁడు బహుమో
హారూఢిం బొగులునంత నాన్మపతి నమ

స్కార మొనరించి పోవం

దేరొకనిమిషంబులోన నెలవున కరిగెన్.

20

క. ఆతరువాతఁ బ్రవీణుఁడు

జాతరవాతతమిళిందసమితికి సుమరే

ఖాతతవారికి నిజకర

కాతరవారిజమరీచికలకే దలఁగన్.

21

క. ఆందోళన మొందుచు న

య్యిందుముఖం బొందకున్న నిందవుగద యీ

బొందికిఁ బ్రాణము లని య

మ్మందుం డొక నేర్పు తనదు మదికిం దోఁపన్.

22

క. ఆరూఢి యశోదయనం

బేరుపడిన పేదరాలి పెద్దమగ్గుహముం

జేరం జని యాయవ్వయు

రారమ్మని ప్రియ మెలర్పఁ బ్రముదితుఁ డగుచున్.

23

చ. సడికొడిగట్ట లేని కనుచాటుమెలంకువతీఁగబోడ్లకుం

గడుపులు దించ నింతులకుఁ గాంతవశీకరణార్థమంత్రముల్

నొడువఁగఁ బల్లవాళిగతి లోకపుపూతలు మేతలీయనే

కడమయులేక నింటఁగడకట్టితి నిన్ గొనియాడశక్యమే. 24

క. నీ కీవఱకెన్నఁడు వ

క్కాకున కీలేదు నిర్దయామతి నేలా

కోకొవ్తూయని పిడికెఁడు

రూక లొడింజల్లి యాతురుండై మఱియున్.

25

- క. నందననృపాలుసుందరి
యందముఁ గనుగొంటి మొన్న నదిమొద లెదలోఁ
గందర్పదర్పమార్పమ
దిందెఱకువ శరణుసొచ్చితి న్నీకిచటన్. 26
- క. అని దీనాలాపములా
డిన నవ్వుచు నయ్యశోద డెప్పరమగు నీ
పని యైన నే నృపాంగన
నినుఁగూర్చెదఁ జూడు నాదు నేర్పని పనిచెన్. 27
- క. రాకాశశాంకవదన ప
రాకా యిఁక నయ్యశోద రాజాంగనతో
నేకై వడిఁ గూర్పఁగవలె
నాకాముకుఁ దెలిసెనేని యానతియిమ్మా. 28
- క. అని చిలుక తేనియలు బో
రనియెడు జడివాన వెలిసినటువలెఁ బలుకం
దనయంతనె తానిల్చిన
విని కోమటిచిటుకులాఁడి వెస నిట్లనియెన్. 29
- క. ఓరామచిలుక మాకీ
మారాము శ్చెట్లు తెలియు మగవారమె నీ
దారిఁ బలుపోకలం గడి
దేఱం దరువాతిగాథఁ దెలియం జెపుమా. 30
- చ. అనవుడుఁ జిల్కఱేఁడు విడియంపుదువారపుఁ గెంపుఁగన్నజ
వ్వని నునుదొండపంటి జిగివాతెఱజాఱిన ముక్కునిగ్గు వా

సననెడ సేయఁ గుంకుమవసంతము సల్ల కథావిశేషమి
ట్లనితెలుపందొడంగె వసుధాధిపుదూతికచిన్నఁబోవఁగన్.31

సీ. నడునెత్తి మఱ్ఱిపాలిడి తాలిక లొనర్చి
కడలుకొల్పిన గొప్పజడలదిండు
నలికభాగమునఁ జింతాకు వెడల్పుగఁ
బొసఁగించుకొన్న విభూతిరేఖ
సందిట నిరువంక నొందుపైఁడి కుసుళ్ల
నందంబు నొందు రుద్రాక్షపూస
కటితటిఁ గానెవై గట్టిగాఁ బిరుచుట్టు
గట్టినకుటుమాపుఁగావికోక

తే. నాగ బెత్తంబుఁ దామ్రపునందిముద్ర
యుంగరము జన్నిదపువాటు యోగపట్టె
యమరజంగమురా లయ్యె నఖిలపల్ల
వావలీకృతసమ్మేద యయ్యశోద.

32

క. ఈలీలఁ గ్రొత్తజంగము
రాలై తనవెంట శిష్యుడై యొక్కఁడు రా
నాలలన యిల్లు వెడలెన్
గోలయుఁ బలె నొక్కపెట్టకుక్కంగొనుచున్.

33

చ. వెడలి పురంబునంగలుగు వీధులపీధుల సౌధయాథముల్
బడిబడిఁజుట్టి యాశునకభామఁ గనుంగొని యిట్టిపుట్టు వె
క్కడనులభించె నీకుమమకారముగానము మేల్రహింపఁగాఁ
దడఁబడనన్నె టుంగవుగదాయనుచుంజరియించియెంతయున్

క. ఆనందనాఖ్యధరణీ

జానియగారంబు బలుహజారముఁ జేరం

గా నరిగి కృతప్రత్యు

త్థానత బహువిధములందుఁ దనుసేవింపన్.

35

తే. వారితోఁ గాశికాకృతావాస ననియు

నిపుడు రామేశ్వరంబున కేగుచున్న

దాన ననియు ఫలాహారమాననీయ

ననియు వసియింప వైరాగ్య మార యనుచు.

36

తే. వారుచెట్టునఁ దనదాన యారఁబండి

నట్టి పరువంపురసదాడియరఁటిపంటి

గొలలు చక్కెర నెయ్యి మక్కువ నొసంగ

నన్నియును సన్న చే శిష్యుఁ డందుకొనియె.

37

క. చూపట్టఁగ గోమయమునఁ

జేపట్టొనరించి జడలఁ జెక్కినలింగం

బాపోకలాఁడి గైకొని

వేపికడన్నిలిపి భక్తివివశయపోలెన్.

38

క. ధూపంబు కడ్డివత్తులు

దీపంబు నొసంగి తనకుఁ దెచ్చినఫలముల్

చూపి యుపహారమిచ్చి ని

శాపతిథరుఁ గుక్కనొక్కసరిగాఁ గొలువన్.

39

చ. గుమిగొని పైలపైలఁబడికొంచు భటావళీచూడఁబోవ వె

చ్చము గొనిపోవుదాదులు నిజంబు గనుఁగొని యాశశి

ప్రభా, రమణికిఁ దెల్పు నాయమ నిరంతరవిస్తయమంది చూ

తమా, క్రమమని వారిచేఁ బిలువఁగాఁ బనుపం జని మ్రోల

నిల్చినన్.

40

తే. ఆశశిప్రభ జంగమురాల యేమి
కారణం బిటు కుక్క లింగంబు నొక్క
సరిగఁ బూజింప నిది వింతసరణిగాఁగ
దోఁచుచున్నది తెల్పుమా దాఁచకనిన. 41

క. ఆమాయలాఁడి యపు డా
కోమలిమొగము గని గోడుగోడున నేడ్వం
గా మఱియు వెరవుదోపఁగ
నామంజులవాణి యనునయాలాపములన్. 42

క. ఊరార్చి యడుగ నమ్ముడి
బేరజమిది విన్న నీకుఁ బెనుదుగిఖంబౌ
నేరీతినైన మఱి వినఁ
గోరిన నన్నొంటినడుగు కువలయనయనా. 43

క. అనుమాట విని వయస్యా
జనములు కడకరుగ నవ్విశాలేక్షణతో
మనకథ యవితథముగ విను
మని యంతన్తాయజోగురా లిట్లనియెన్. 44

చ. మునుపటిపుట్టున న్తనము మువ్వర మొక్కతె కుదృఢవింపనం
దనఘచరిత్రయైన మన కగ్రజనాథునిఁగాని తన్నుఁగో
రినమగవారలం దననిరీక్షలకుం బ్రియులైనవారలం
దనివిదొరంగఁ గూడనికతంబున నీగతిఁబుట్టెఁ గుక్కయై. 45

క. నీవపుడు వీఁడు వాఁడని
భావింపక గుడిసెవైచి పరులంబొందన్
దేవేరి వైతివౌ వసు
ధావల్లభమణికిఁ గేళితత్పరమతివై. 46

క. వనపుడు కోరివచ్చిన
వానినమ్రమియించుట నభివాసీపతిసే
వానిరతియు జాతిస్తర
తానూనత్వంబుఁ గల్గి హర్షముఁగంటిన్.

47

క. కాపున సహోదరీ మై
త్రీవిధి నీవేపితోఁ జరింతున్ శివపూ
జావేళనైన నని యనఁ
గా విని యారాజముఖి వికాసోన్ముఖయై.

48

ఉ. గ్రక్కున మ్రొక్కి పూర్వజనికాలసహోదర లైనమిమ్ము నే
నక్కఱదీఱఁ గంటి నొకయక్కకు నిట్టి యవస్థ వచ్చెనే
యక్కట నేననన్యరతనై యొకరాజును గూడియుంటి ని
ట్లెక్కడవచ్చునొక్కొ యిక నెత్తుభవంబున నిట్టిదుర్దశల్.

49

నీ. అక్క నాకిచ్చావిహారంబు గూడ దీ
పట్టున దొరచెట్టఁబట్టియునికి
నింకొక్కజన్మమం దేనియు జాతిస్త
రత్వవిఖ్యాతిచేఁ బ్రబలవలయు
నప్పటి కన్యప్రతాభావజనితమై
శునకత్వ మెడలించుకొనఁగవలయు
నటుగాన ననుఁగోరినట్టి చక్కనిచిన్న
వాని దోతెంచి నావాంఛదీర్పు

తే. మాతఁ డవరోధగమన మెట్లనుచు వెఱచి
యొడఁబడకయున్న నాప్రాణ ముత్తరింతుఁ
దనకుఁ గానని యేనంటి ననుచు ధైర్య
మిచ్చి తోడ్కొని ర మ్మిప్పుడేగు మనిన.

50

చ. చని యదియొక్కనాఁ డరిదిజంగమురాలయి శిష్యుఁగాఁగఁ
 నై,కొనుచుఁ బ్రవీణుఁ దెచ్చి యొనఁగూర్చినఁ బెచ్చుతమి
 న్మశిప్రభా,వనరుహపత్ర నేత్రయును వాఁడును వేడుకమీ
 టఁ గేళికిం, బనుపడి సౌఖ్యమొందిరి ప్రభావతి వింపె.
 యశోద నైపుణిన్. 51

క. ఈరీతి నేర్పుగలిగినఁ
 బోరాదో మగనికన్నుఁ బొడిచినరీతిన్
 రారాదో లోకములో
 వారికినీ కనుటగాదు వారిజనేత్రా. 52

మ. అని యూరీకృతమూకభావుఁడయి కీరాధ్యక్షుఁ డుండంగ వై
 శ్యునియిల్లాలతివిస్త యాంబునిధియందోలాడుచి త్తంబుతో
 డనిజంబొనె యశోదవంటిది నిరూఢప్రాధ చ్చేకూర్చినన్
 జనితస్వైరవిహారధీరసురతేచ్చాకాముకశ్రేణికిన్. 53

క. అని తెల్లవాఱవచ్చుటఁ
 గని నిద్దురకరిగెఁ గీరకారణజన్తుం
 డును నేటికిఁ దక్కిఁ గదా
 కనకాంగికి మాన మని సుఖస్థితి నుండెన్. 54

ఉ. అంతటఁ జక్రవాకవిరహప్రదమా సమయంబు వచ్చినం
 గంతుఁడు రాజదూతసతీకన్నను మున్నుగ హెచ్చరింప సం
 భ్రాంతమనోబ్జయై యలప్రభావతి యింద్రశిలావిభూషణా
 నంతరుచిచ్చటల్ వెనకులై తనచూపులనంటి కొల్వంగన్. 55

క. కలపంబునలఁది కస్తురి
 తిలకము పొలుపొంద రత్నదీప్తము లగుపా

వలు మెట్టి మేలిమిం గురు

వలువమరం గట్టి వింతవగ గనుపట్టన్.

56.

తే. రాజు తొలునాఁటిరేయి విరాళిఁగొనుటఁ
దెలుపుచును వెంటవచ్చుదూతికయుఁ దాను
సరస కేతేర నక్కిరసార్వభౌముఁ
డరిది యపరంజిపనులపంజరము వదలి.

57

క. చనువేళ నిలిచి పొమ్మని
యనరా దవశకున మచుట నైన న్నివై
నెనరునఁ దెలిపెద నొకకథ
కనకాంగీ వినిన నేర్పుగలుగు న్నికున్

58

వ. అని పలికి యాభామినీమేదురావలోకనాసారంబునం దదీ
యాంగీకారంబు నెఱింగి యప్పతంగపుంగవుండు హాసం
బుతో నితిహాసం బిట్లని చెప్పం దొడంగె.

59.

— ప డ వ క థ. —

తే. అమర సౌవీరదేశంబునందు విటత
రంగితాభంగమోహంబురాశి చంద్ర
కార్యకృద్వారభామాప్రకాశమాన
లపనమండల మగువిశాలాపురంబు.

60

క. ఆపురము నరోత్తముఁ డను
భూపాలుం డేలు నతనిప్రోపున వైశ్యుం
డేపారు నొకఁడు ధర్మ
వ్యాపారం బలర విమలుఁ డనునామమునన్.

61

ఉ. ఆతనియాలు డీలుపడనట్టిమనోజునివాలు వాలుకం
జాతముచాలు పూలుగలసంపగికోమ్మల గీలుగ్రాలు ము
క్తాతలిడాలు మేలుకొనుకల్వలతావలమేలు జాళువా
జోతులజాలు జాలుకొనుచూపులఁ జూపఱనేలుప్రోలునన్.

క. దానికి మోహనయను నభి
ధానము దగు విమలుఁ డాసుధాకరముఖితో
నానావిధసౌఖ్యప్రద
సూనాయుధ కేళి నింపుసొంపు వహింపన్.

63

తే. వానికై చంద్రరేఖ యన్వారవనిత
మునుపు తొడసోక కుండియు మోహమందు
వానియిల్లాలికై ధనవంతుఁ డనెడి
వన్నెకాఁ డట్టి మదివట్టి వలపుఁజెందు.

64

క. అంతట నొకనాఁ డలధన
వంతుం డేరీతి వైశ్యవనితామణితోఁ
గంతురణకేళిఁ దేలం
గాంతుం దైవకృపకలిమిగా కని మదిలోన్.

65

సీ. అవ్వీట నమరుగా హాలావికృతహాస
కహాకహాధ్వనిసంగ గ్రామగంగ
యాయమ్మపురుషుఁ డభ్యర్థియైనవధూతి
నబలకార్యార్థిని యైనపురుషు
బలివెట్టికొలువ వారలకోరుకు లొసంగు
నటుగాక నొకవెలయాళి నంపి
యద్దేవికర్పింతు ననియెంచె నాచంద్ర
రేఖాబ్జముఖయు నారీతిఁ దలంచె

తే. నిష్టమొనరించి తమి నెలయించి యొకనిఁ
గాలికాభుక్తిచేసి నాకాంక్షదీర్చి
కొందు నని చూచె మఱి యొనఁగూడె దైవ
ఘటన నయ్యిద్దఱకును సంగమసుఖంబు.

66

తే. కల్పితాన్యోన్యవిరహంబు కంతుసమర
సముదితాళీక దైన్యవాచావిధంబు
సకలధనశాంబరీనిరాశాగుణంబ
ఖండగతినొప్పుఁ దద్వంచకద్వయంబు.

67

సీ. కల్పితప్రణయవిగ్రహకాలవైదగ్ధ్య
జనితమాయాతాపసంభ్రమంబు
ప్రతివాక్యశపథపారంపరీవిజ్ఞాపి
తాత్త్వియకృతకమోహాతిశయము
దంభేతరానుబంధనిబంధ నిహ్నావ
జల్పితసూన్యతశపథశతము
కపటనిద్రాజాతకై తవోత్స్వప్నప్ర
ణామవాచామిథోనామధేయ

తే. మురుతరచ్ఛద్మసప్రయత్నోపగూహ
నసకృదతులితకృతవశాంతరదశంబు
సౌఖ్యముఖ్యత్వవంచనాసమ్మదంబ
ఖండగతి నుండె నవ్వంచకద్వయంబు

68

తే. ఇవ్విధంబున నయ్యిద్దఱ తొనసినట్ల
యుండి యొకనాఁటిరేయిఁ బ్రచండకుసుమ
కాండభండనమున సరికట్లఁ బెనఁగి
సుప్తిఁబొందిరి తెమ్మెరల్పూరనాడ.

69

క. ఆమీఁదఁ జంద్ర రేఖా

భామామణి లేచి యులికిపడి భయమున సు

శ్రీమించఁగ ధనవంతుని

తో మాటలఁ దొట్టుపాటు దొలకం బలికెన్.

70

క. ఓరి నాయాకారము

కూరిమిపటమునను వ్రాసికోరా యది నా

మారుగఁ జూడర నాబం

గారయ్యా నీవు చల్లఁగానుండు మికన్.

71

క. అనవిని మది నిది వంచన

మని కని ధనవంతుఁ డింతయాగడ మే మ

య్యెనొకో నామీఁదానే

నను జంపితి తెలుపు మనమనం బలరారన్

72

క. కలగంటి నీవు వేటొక

కలకంఠిం గూడినట్లు గావున నికఁగాఁ

గలుగును బ్రాణత్యాగం

బెలమిం జేసికొన నిశ్చయించితి మదిలోన్.

73

చ. కనుఁగొనఁజాల వేటొకతె కౌఁగిట నీవు సుఖంప నిప్పుడే

పనివిని వాసనావశత భావిభవంబుననైనఁ జెందెదన్

నిను నటుగా దటన్నఁ బరనీరజనేత్రులఁ బొందనంచు నిం

పునఁ జనుదెంచి గంగగుడిముందటబాస యొసంగుమి త్తటిన్.

క. అని చంద్ర రేఖ పలుకం

గనుఁగొని నగవలర నట్లకాని మ్మని యా

ననబోడి వెంటరాఁగా

ధనవంతుఁడు గంగగుడి కుదగ్రత నరిగెన్.

75

సీ. కాపుగుబ్బెతలు పొంగళ్లు వెట్టినపాల
 కడవచాటికలపొక్కళ్ళతాలు
 దొరలు దెప్పించి బంతులుగట్టి యర్పించు
 పొట్టేళ్ళ నెత్తురు బురద రొంపి
 కోర్కిచెల్లినభుజంగు లొసంగఁ బెటికిన
 కుక్కుటపటలంపు తెక్కగుంపు
 మంత్రముల్ ఫలియింప మాంత్రికుల్ పయిజోతి
 వన్నెయుంచిన పంచవన్నెకోళ్లు

తే. పరఁగ గుడ్గులగురుధూపపరిమళంబు
 శాకినీడాకినీభూతసంభ్రమంబు
 చరదిత ప్రాణమృత్తికాతురగచయము
 నలమ నాగంగగుడిఁజేర నరుగునపుడు.

76

క. తనుదునుమఁ దలఁచు తత్కా
 మినికన్నను మున్నెయతఁడు మిసిమికటారిం
 దునిమి బలియొసఁగె సాహస
 మెనయం దలమొత్తిబాస యిచ్చెద ననుచున్.

77

సీ. బలుకప్పు నెరిగొప్పు పై నొప్పు బుడుతజా
 బిల్లితోమృదుతనూవల్లితోడ
 నునుపైఁట తెరచాటుగొనునీటుగుబ్బచ
 న్కట్టుతోఁ గపురంపు బొట్టుతోడఁ
 గరుణారస ముదారగతిమీఱఁ జూపట్టు
 చూపుతో రతిఁగేరు రూపుతోడఁ
 దలిరాకుజిగి జోక వెలిసూకఁగల మేలి
 కేలుతో నెలదేఁటి డాలుతోడఁ

తే. గెంపు పవడంపు జిగిసొంపు నింపుముద్దు
మోవితో గుమ్మరను నిండుతావితోడ
సంతసము వింతగా ధనవంతుచెంత
శాంతయై రుద్రకాంత సాక్షాత్కరించి.

78

క. మెచ్చితి వరమడుగుమనం
దచ్చిత్రదయాత్వమున కతం డలరి సము
ద్యచ్ఛరిత విమలునాకృతి
యచ్చొత్తినరీతి నొసఁగు మని వేడుటయున్.

79

క. ఇచ్చితిఁ బొమ్మని కాళిక
విచ్చేసిన యపుడె యతఁడు విమలునిరూపం
బచ్చుపడఁ దాల్చి యందుల
కచ్చెరుపడి యింటికరిగె నతిగూఢగతిన్.

80

ఉ. అంతట నోడ బేరమునకై విమలుండు చనంగ నెమ్మదిన్
వంత దొలంగఁజేసి ధనవంతుఁడు వాని గృహంబుఁ జేరె న
త్యంతధనంబుతోడఁ గల మంబుధిలోనమునింగె నయ్యెడన్
దంతురవీచికల్దరికిఁ దార్చిన వచ్చితి నంచుఁ బల్కుచున్.

81

క. ఊరిదొరబేరులెల్లను
నూరార్పఁగ నిట్లు వచ్చియుండెడువానిం
జేరి నిజనాథుఁడని క
న్నీరు వడిందొరఁగ మోహినీసతి పలికెన్.

82

ఉ. అక్కట ప్రాణనాథ ధన మంబుధిఁ గూలినఁ గూలనిమ్ము వే
టొక్క తెఱంగునం బడయనోపమె వి త్తచయంబు లేనిచో
నిక్కడివేదవారి మన మెవ్వరిఁ బోలుదు మింతె చాలుఁ బో
గ్రక్కుననక్కఱిన్తోగ మొగంబులు చూచికొనంగఁగలైఁగా.

తే నేటి కీపాటి నీవు నాత్రాటిమహిమ
నింటి కేతేరఁ జల్లగాఁ గంటి నింక
నిదియె పదివేలు వైభవం బెల్లనాఁడు
నల్లపూసలు చెవియాకు నాకుఁ జాలు. 84

క. అని ధైర్యమిచ్చి తగమ
జ్జనభోజనములను దృష్టి సలిపి దినాంతం
బున నాతండును దాఁగే
ళినిశాంతముఁ జేర నరిగె లీలాపరతన్. 85

క. ఈకై వడి నెచ్చెలి తన
యాకాంక్షలు దీర్ప నిర్భరానందముతో
నాకోడెకాఁడు చివురుం
జేక త్తివజీరు సడ్డసేయక యుండెన్. 86

తే. వచ్చె విమలుండు నిస్తులవస్తుచయముఁ
గొనుచు నింటికి వచ్చిన ఘోరకలహ
మయ్యె ధనవంతునకు వాని కాగృహంబు
నాదియన నాదియనఁగ నొఁ గా దనంగ. 87

క. పురజనులు తమ్ముఁగనుఁగొని
యిరువురియాకార మొకటి యేర్పటుపఁగ నె
వ్వరివశ మనుచుం జూడఁగ
దొరముందఱఁ బడిరి వాదుతోడ న్నారల్. 88

క. ఆదొర యేగతి వారల
వాదుడుపన్నలయు వింటివో వినలేదో
పైదలి యనినఁ బ్రభావతి
మోదము వెలిజిలుకఁ జిలుక మొకరికిఁ బలికెన్. 89

తే. వింటి నంతయు మేదినీవిభుఁడు వారి
కలహమేరితి నుడిపెనో తెలియరాదు
ధర్మసంకట మిదియేల తడవుసేయ
కవలికథఁ దెల్పుమయ్య కీరాగ్రగణ్య.

90

చ. అన విని చిల్కపల్కు వినవచ్చు ప్రభావతి యన్న రేశ్వరుం
డనఘత మోహినిం బిలువనంపి భవత్పతి నిన్నుఁ బెండ్లియా
డినతఱి నుంకువే మొసఁగె డెందమునం దలపోసి తెల్పుమా
కనవుడు నూలుమాడలనె నావిమలుండును నట్ల పల్కినన్.

క. ధనవంతు నట్ల యడుగం
దన కది తెలియమికి నీళ్లు దా నమలిన నా
తని వెడల నడిచి ప్రమదం
బున నాదంపతులఁ గూర్చి పొవ్తుని యనిచెన్.

92

క. ఇంతటి నేరుపు గలిగినఁ
గాంతా కడతేలు జారుఁ గదియుట లేదా
కాంతుం డెఱిగిన నాతని
పొంతకు నే మొగముతోడఁ బోయెదు చెపుమా.

93

క. అని చిలుక యూరకుండినఁ
గనుఁగొని యక్కలికి దీపకళికలతోడం
దనమోము వెలుకపాటం
జనియెన్ని దురింపఁ గేళిసదనంబునకున్.

94

తే. పల్లవియుఁ దెల్లవాఱ నప్పార్థివేంద్రు
కడకుఁ జని చిలుకసేయు విఘ్నములఁ దెలిపి

యతఃఁడు ప్రార్థించి పుత్రేర నరుగుదెంచెఁ
బొలఁతిచెంతకు నంతకుఁ బ్రొద్దుగ్రుంక.

95

ఉ. గందపుఁబూతఁబోలు అవికందగగుబ్బలమీటు హారపుం
జందెపువాటుమాటు బురుసాపని పయ్యెదనీటుఁ జాటుసే
యందగు మేల్తుసుంగమరనల్లఁ బ్రభావతివచ్చె మీనుడాలో
పొందినరాచవాని యొటలోనికటారిఁ దుటారమాడుచున్.

ఉ. వచ్చినఁ జూచి కీరమురువారముమీఱ ముఖారుణద్యుతుల్
బచ్చెనపన్న నాన్మపతిపాలికిఁ బోయెదవేమొ పొమ్ము నీ
యిచ్చకు వచ్చినట్లు రమియింపు మొకానొక మాటపుట్టినకొ
నెచ్చెలి లేదుబంతియను నేర్పున దిద్దుకొనంగఁ జాలినన్. 97

చ. వదినెలపోరుమాన్ప నిజవల్లభు నిద్దుర పుచ్చ మామనో
రదమఁగ నత్త గారికి భయం బొనరింప మఱిందినూరకే
గదమఁగఁ దోడికోడలి కొకానొకనిందఘటింపవచ్చుఁబో
కదిసిన నేర్పుచేత బెళుక న్వెరవొందిన జారకాంతకున్. 98

— ఎ ని మి ద వ క థ. —

ఉ. ఇందులకొక్క గాథ గలదింతటిలోఁ బతిపాటిపోవఁడో
యిందునిభాననా వినుమ యిందిరకుం దిరమైన యిల్లు సం
క్రందనరాజధానికెనగాఁ దగుశూరవరావలోక మా
రందసమాఖ్యచే నొకపురంబు పరంతపరాజు ప్రోవఁగన్. 99

తే. అచట జనవల్లభుండన నమరు నొక్కఁ
డంగసౌష్ఠవమున రతి యశాననంగ
నలరు మెండైన నిండుప్రాయంబుకలిమి
రస్తుమీటుచు నాతని గేస్తురాలు.

100

తే. వీటఁగల గోడెకాండ్రెల్ల వింతరతుల
జప్తులమరగించి భయము లజ్జయును దీర్ప
జారవిద్యలఁ గడు గడిదేటి యామి
టారి విడివడ్డమరుతేజి దారిమీటి.

101

క. తిండికతంబునఁ గండలు

మొండుగఁ దాఁ బెంచి మగఁడు మెదలఁ డనుచు ను
ద్దండత నది మిండనికీ
వండిన కుడు మనఁగ దుడ్డువై ఖరి మెలఁగున్.

102

చ. పలుమలు నేటిసీటి కని బానిసఁ బిల్చెద నంచు తోలురో
కలికని కూరగాయ కొనఁగావలె నంచొకలేనికార్యమే
పలుకుచుఁ గోడెకాండ్రకనుపండువుగా నడయాడువీధిన
వ్వల నిక మాట లేలతలవాకిటఁ గాపుర మయ్యె దానికిన్.

చ. కలయని వింతవాఁ డెదురుగానడతేరఁగడాసి యవ్వలం
బెళుకుచు నమ్మచెల్ల తరుణీ చెఱఁగించుక సోకె దానికిం
దలపున నేమిసేయునొకదా యని నెచ్చెలితోడఁ బల్కి మె
చ్చులు దులకింప వాఁడుతనుఁజూచినఁబక్కుననవ్వు వీధులన్.

తే. తనదుచిన్నె లకై యాసఁ దడవుసేయ
నడుగవచ్చిన మనసురానట్టివారి
రట్టుగావించి మగనాలిఁ బట్టడాసి
తొర మొట్టోయటని దుమ్ము తూరుపెత్తు.

105

క. కంటికిఁ బ్రియ మగువానికొ
గెంటని తమకమునఁ గామినీభూత మనకొ
వెంటఁబడి కొఁగిలింపక
నింటికిఁబో దన్వధూతి కెంతటి తమియో.

106

క. పతిఁ బ్రక్కఁబండినప్పుడు
రతికొంగక నిదురవోదురా యయ్యో నా
చతురుడ గుఱకలు చాలున్
గతి చెప్పు మటంచు వానిఁ గడుబాధించున్. 107

క. ఇట్టివగనడుచుతనవగఁ
జుట్టములకుఁ దెలుపు మగని సుద్దులు విని యా
దిట్ట చని వారితో మఱి
యెట్టువిడుం దన్ను నాథుఁ డొల్లఁడటంచున్. 108

తే. మఱియు నమ్మాయలాఁడికోమటి నెలంత
లందఱును గువ్వకోల్గొని యగడుసేచు
వారిఁ గూర్చుండఁ బెట్టి నావర్తనంబు
దెలియదే కద మీకంచుఁ బలుకఁ దొడఁగు. 109

ఉ. అన్నెముపున్నె మేనెఱుంగనమ్మ మతిం బతినాదుపాలికిం
బెన్నిధిగాఁగఁ జూతు మెఱమెచ్చులుగావొరునెట్టివానినేఁ
గన్నులనైనఁ జూడ నిదికల్లయొ సత్యమొ చూచుచున్న వాఁ
డన్నలినాపుఁ డింకొకటి యారజ ముట్టిపడ నైలంగుదున్.

తే. అట్లు మెలఁగుట యేమిటి కంటిరేని
నింక నెక్కడిసిగ్గు మాయింటి యతని
కాసపుట్టింప మెలఁగుదు నట్టులయ్యు
బూచివలెఁ జూచునను వానిఁ బొడిచిత్రోయ. 111

చ. కలిగినవాఁడుగా మరునికన్నను వన్నియగల్గువాఁడుగా
కులమున మేటిగా సవతిగోరము గానమటంచునెంచి వే
డ్కలకెదురేగుదు న్నగఁడుగల్గియు లేని విధంబుసేసి తా
నెల గలనైన నన్నుఁ గరుణింపఁడు భోగము వారిపొందునన్.

క. నాసుద్ది యింతగనిమది

దోసమనక తనదుసెట్టి తొత్తులకేమో

బాసలట బండికండ్లట

చేసన్నట విన్నవారు చెప్పిరి నాతోన్.

113

తే. పాన్పుకెక్కించి తనప్రక్కఁ బవ్వలింపఁ

గోరినేఁ జూడ తేలు తాఁగుడిచి కట్టి

యూరకే యిల్లు వెడలునాయుసులుతాఁకి

దీపములునైత మల్లాడుఁ దెఱవలార.

114

సీ. పతిపత్ని నని మేనఁ బసుపుపూసికొనంగ

సొగసులాయని ముంతపొగ ఘటించుఁ

బెనిమిటి గలదాన నని కాటుక ధరింప

వేడుకలాయంచు విఱచికట్టు

ముత్తైదువనటంచుఁ బత్తి బొట్టువహింపఁ

జిన్నెలాయని కాలఁజేతఁబొడుచు

ధవసంగత నటంచుఁ దులదువ్విముడిచిన

మురువులా యని ముడ్డిమూతి నులుచుఁ

తే. బొలుపు దిగనాడి నేచిన్నఁబోయి యున్న

నతని కెక్కడ కీడొనొ యనుచు నాతఁ

డెంతచేసిన నేమాన కింటఁగలుగు

సొమ్ముమెయిఁబూని కాననిచోటుఁ గందు.

115

క. ఇల్లీలనుండ నింటం

బల్లియు నను జౌకసేయు పలుకులు వినరే

యెల్లెడ లోకములో మగఁ

జొల్లనియాసతిని మారి యెల్లదనంగన్.

116

ఉ. నాకనరాదుగాక మలినత్వము పోగయి సేయు జోకలన్
రేకల నన్నుఁ బోలఁగలరే కలకంఠులు నేరరా యయో
పోకలు వారబాలికల పోలిక వారలమాయచేత నన్
జౌక యొనర్చు నాథుఁ డది చాలక దిట్టును గొట్టు నెప్పుడున్.

చ. కటకట నన్ను దూతెదరుగాక వివేకము లేక మీకు ని
చ్చట మగవారు లేరెకద చర్చయొనర్పఁగ నాఁడుదానికే
మిటి కని నాథుఁ గూర్చువిధి మీరలెటుంగ రెయిట్టిపోడిమే
యటమటమైనఁ దాళవశమా నెఱప్రాయపుఁబూవుఁబోడికిన్.

క. అని చిత్తిని మగఁడొల్లని
తనువేటికిఁ దనకటంచు దయపుట్టఁగ బో
రున బాష్పంబులు తెలిగనుఁ
గొనలం గురియంగ గోడు గోడున నేడ్వన్.

119

తే. వార లెల్లను బంగారువంటి నిన్నుఁ
బాసి పలుగాకులకుఁ గొంగుపఱచు చెలుల
నంటివర్తింప వానికేమాయె ననుచు
నంతయు నిజంబనుచు నిండ్ల కరుగు నంత.

120

క. జనవల్లభుండు బాంధవ
జనముల వెసఁగూర్చి భార్యచందము దెలుపన్
విని వారంద టిదేమని
నెనరున గద్దింపఁ జిత్తినీసతి కడకన్.

121

తే. ఇంత యేటికి నీరేయి నితఁడు పడుక
టిల్లువెలువడి యెక్కడికేగుఁ దలుపు
మూసి గడియ బిగించెద మోసపోక
తెల్లవాఁతిన మీరది తెలిసికొనుఁడు.

122

క. ఏనిల్లు వెడలిపోయినఁ

దాను గవాటంబె మూయఁ దలపఁడె యంతఁ

దానం దెలియదె తనవగ

నానేరము సెప్పఁడేటి నగుఁబాటిచటన్.

123

క. అన విని వారిది యగునని

చనుటయు నానాఁటిరేయి శయ్యపయిన్నా

ధునిప్రక్కనుండి తమిరేఁ

గినఁ జిత్తేని చనియెఁ దలుపు గిలు కనకుండన్.

124

తే. అంత నిద్దురలేచి వై శ్యాగ్రగణ్యుఁ

డనుఁగుటిల్లాలు లేకుంటఁ గని కవాట

బంధన మొనర్చి తానుండెఁ బాన్పుమీఁదఁ

బంత మీడేతె ననుచున్న యంతలోన.

125

చ. చనుఁగవజోడుపోటొకభుజంగునకుం బదఘాతమొక్క జా

రునకుఁ గటాక్షనీలమణిరోచు లొకానొక తేరకానికి

న్ననసిజకేళి యొక్కయుపనాథునకు న్నలిగించి వేగు జా

మునఁ జనుదెంచెఁజిత్తినిసముజ్జ్వలకేళిగృహంబుఁజేరఁగన్.

తే. వచ్చి యరకనిరోధంబువలనఁజూచి

కాంతుచేష్టయొటింగి చేగడియ దివియఁ

గూడ దెత్తఁగరాదింకఁ గోరివచ్చు

చెనఁటిచుట్టాలచేత బజీతనగుదు.

127

క. అని యెంచి వరుని వాకిటిఁ

కనుపం దానిల్లుసొచ్చి యరరముమూయం

దనతప్పుఁ దప్పుఁ జిత్తిని

వనితా యేత్రోవ త్రొక్కవలయుం జెపుమా.

128

తే. అనఁ బ్రభావతి రసభంగ మగు నిదేల
మాటిమాటికి నడిగి నామన్నిఁ గొనఁగ
వినఁగఁ జడిముడి పడియెడువీనుదోయి
చిలుక నాతోడ నీవది తెలుపు మనిన. 129

ఉ. కీరము కెంపుసొంపునడఁగించు మెఱుంగులముక్కులెక్కుచె
న్నారఁగఁ బల్కుఁ కల్కి వినుమత్తటిఁ జిత్తిని చిత్తవీధిలో
ధీరతఁ బూని లేనితెగదెంపు వహించుచుఁ బల్కెనల్కతో
నేరము లేనిదానికరణిన్బతి యింపున నాలకింపఁగన్. 130

తే. వెడలిపోయితి నివ్వీధి వెంట నరుగు
పెండ్లివారలఁ జూడ నాపిన్నతనము
గూల నింతటిలో వట్టి కోపమెత్తి
తలుపు బిగియించె మగఁడేమి తలఁచినాఁడొ! 131

క. చుట్టాలచెంత నాకున్
ఱట్టొనరింపంగఁ దలఁచెనా యందుకు వా
రెట్టును జాలరెకా సడి
గట్టఁగలరె నొసటఁ గన్ను గలవారైనన్. 132

ఉ. ఏనటువంటిదాననె యహీనపతివ్రత నేను గల్గఁగా
వానలుఁ బంటలుం బుడమివర్తిలు నింత యెఱుంగ లేక తా
నేనను రవ్వచేసినఁ దృణీకృత మింతె శరీర మొక్కమ
ట్టైన ననూనదుగిఖ మెనయన్ దనకాపుర మెత్తిపోవదే.

క. కానీ బహుతరతోయా
నూనంబైనట్టి బావి యున్నది నేను
న్నానంచు మిగులఁ జప్పుడు
గానపుడే యగ్గయాళి గ్రక్కునఁ జనియెన్. 134

క. చని నూతిలోపలగుభు

ల్లన నొకగుండెత్తి వైచి యల్లనఁ గనుచా
టున నిలువఁబడియె నిజమని

జనవల్లభుఁ డాత్మలో విచారముమీఱన్.

135

క. ఎత్తెదగాకని చనియె

న్మత్తచక్షోరాక్షి కేళిమందిర మపుడు

ద్వృత్తిఁ జొరబాటి మూసిన

ముత్తైమువలెఁ దలుపుమూసి మొక్కలమిడియెన్.

136

క. అదిగని నివ్వెరఁగున నె

మ్మదిగానక తద్వరుండు మ్రాన్పడి యుండెం

జదికిలఁబడి యంతట రవి

యుదయించిన వచ్చి బంధు లొక్కటఁ జూడన్.

137

తే. వారితో నది యోయన్నలార కంటి

రా వితవితగ నన్నింత అట్టు సేసి

తానె తొత్తులకాంక్ష మదంబుకతన

నిల్లుపట్టక తిరిగెడు నివ్వధమున.

138

క. అని పలుక వార లలుకన్

జనవల్లభుఁ దిట్టి వానిజాతికి వెలిగా

నొనరించిపోయి రోచ

క్కనికొమ్మా యింతనేర్పు గలిగినఁ బొమ్మా.

139

క. అనినఁ బ్రభావతి తనయా

త్తనె యారా యాఁడువారి తల్లియ యనిచి

త్తినిఁ బొగడి తెల్లవాటుటఁ

గని చనియెంగేళిలసద గారంబునకున్.

140

వ. చని యథోచితవిధంబునం బ్రవర్తిల్లెఁ దదనంతరంబ క్రమ
క్రమంబున. 141

చ. హరనటనాతివేగగళితాలికలోచనవిస్ఫులింగమై
సరసిజబంధుఁ డస్తగిరిచక్కటివ్రాలఁ దదీయకీచకో [నం
త్కరములు గాలు క్రొందగుపొగల్బలెఁ జీకఁటి పిక్కటిల్లె
బరమునమించుఁదత్ప్రతితమా క్తికముల్బలెఁజుక్కులొప్పఁగన్

చ. అపుడు ప్రభావతీరమణి హారమణీఘ్రిణి ధోరణీప్రసూ
నపటలయు న్వివీలవసనభ్రమరాళియు నై లతాకృతిం
గపురువహించి వచ్చిన శుకంబు “మనోరథసిద్ధిరస్తు తే
చపలవిలోచనే” యని యసహ్యాపు దీవననిచ్చి యిట్లనున్. 143

❀ తొ మ్మి ద వ క థ ❀

ఉ. వింటివె యొక్కవింతకథ వీనుల కింపు ఘటెంపఁజాలు ని
ష్కంఠకరాజమాళి దొరగా విదిశాపురి మించు నందునే
వెంటఁ గొఱంతవోని పృథివీసురుఁ డొక్కఁడు సోమశర్త్త పే
రింట నెసంగు భార్యయయి రేవతిపేరి వధూటి గొల్వఁగన్.

సీ. గాదెలఁ గొలుచు ముక్కారుఁ బండెడు మల్లు
నత్తోపు నడబావు లండ దొడ్డి
యాకుఁదోటలగుంపు పోకమ్రాకులుగుత్త
చేలు గొఱ్ఱెలకదుపాలమంద

— చెఱకుగానుగమొద లైడకవర్ధిలు నేర్పు
బానిసె ల్బడవాళ్లు బంటువైద
పారిగోడలు గొప్పపడసాల మేల్తచ్చు
గారముంగిలి వింతగాని పొరుగు

తే రాగి నగలు సదాచారరతియు దేవ
పూజ నిత్యాన్నదానంబుఁ, బూసబొట్టు
చిదురఁ జల్లిన తులసెమ్మచిన్ని తిన్నె
గలిగి కనుపట్టు నాతనికాపురంబు.

145

తే. ఇట్లు వర్తింప నాతని యింతి గర్భ
కలితయై చిట్టుముల బయకలు మొగమునఁ
దెలుపుఁ గనిపింపఁ దొమ్మిది నెలలు నిండి
పసిడి రేకనఁదగు నాడుపడుచుఁ గనిన.

146

తే. పురుడు వెడలిన వెనుక నాభూమిదేవుఁ
డాశిశువు జన్మనక్షత్రమరసి ఖిన్నుఁ
డై సురార్చన మొనరింప నరుగుదేర
కున్నఁ గనుఁగొని రేవతీయువతి చేరి.

147

క. ఇదియేమి మీర లిత్తటిఁ
జదివితె రేమేమొ పడుచుజాతకమునకై
†యదిమొదలు చిన్నఁబోయితి
రెద నడరెడు భయము నుడువుఁ డేలాదాపన్.

148

క. అన విని యిది యేమియులే
దనఘగుణా! మీఁద జారయగునిది యటుగా
వునఁ జింతించెదననఁ బతిఁ
గనుఁగొని యమ్మగువ నగవుగలమొగ మలరన్.

149

*గీ. కలికి యాతని కులకాంత గర్భచిహ్న
కలితయై చాలముద్దులు గులుకు మొగము

† యదిమొదలు చిన్నఁబోయితి
రిదియంతయు నాకుఁ బలుకుఁ డేలా దాపన్

క. *బౌలెండ యేటి మాటలు
మేలే యిది బ్రదికినట్టిమీఁదటఁగద యా
జోలి యెటులైన నైదువ
రాలై మనపడుచుగాఁగ నమరినఁ జాలున్. 150

క. అని చని యాయమ జననీ
జనకులకుం దెలుప సంతసంబున వారల్
విని మనుమరాలుగావున
ననువారము దాని జారయని పిలుచుటయున్. 151

తే. ఊరివారెల్ల రావె యోజార యనఁగ
నదియె పే రయ్యె నాజార కంబుజాక్షి
యంత నది యింతయై యంతయై వినూత్న
పేశలాకారయై మించి పెండ్లి కెదుగ. 152

తే. అడుగవచ్చినవార లయ్యబలరూప
శీలకులగుణ విఖ్యాతి చాల మెచ్చి
జారయను పేరు విన్నంతఁ జాటుటయును
బీట మీఁదిటిపెండ్లిండ్లు పెక్కులెడసె. 153

చ. పాలుపుగ మోసులెత్తుచనుపూపలు తొమ్మన నిక్క నాకట
స్తలమలమాడఁగా జెఱఁగుమాసిన దోసము వచ్చునంచు న
గ్గలికలతల్లి కూడడఁగఁగట్టె మహీసురజాతిధర్మముల్, దెలు
పుచుఁ బెండ్లిపేరకట దేవుఁ డెఱుంగు మెఱుంగుబోఁడికిన్.

క. *బౌలెండ యేటిమాటలు, జాలిం బడనేల మనము సరగునదీనిం

బోలంగ నొక్కతెఱఁగునఁ బాలింత మటన్న సతికిఁ బతి యిట్లనియెన్.

క. బాల యిది యాయు వలరుచు, మేలిమిగాబ్రతికినట్టి మీఁదటఁ గదయా
జోలి యెటులైన నైదువ, రాలై మనపడుచుగాఁగ నమరినఁ జాలున్.

- క. వేతేపనులకువచ్చిన
వారిం గని పడుచు నడుగ వచ్చిరటంచున్
గారాబుకూతునకు సిం
గారింఁచుం దల్లియాశ్వుకమలం బలరన్. 155
- క. ధరణీసురమాత్రుఁడు పే
రరయక యరుదెంచి పెండ్లి యాడినఁజాలున్
వరదక్షిణతో నిచ్చెదఁ
దత శేక్షణ ననుచుఁ దండ్రి తలచున్తదిలోన్. 156
- తే. వార లీరీతి నుండిరో వామనయన
యంత బుధవంత మనునగ్రహారమునను
వినయవిఖ్యాతి మించు గోవిందుఁ డనెడు
బ్రహ్మచారి చతు ర్వేదపారగుండు. 157
- తే. ఆతఁ డుపనీతుఁడైన యనంతరంబ
తల్లిదండ్రులు వోవ సంతాప మెడలి
యప్పురివరమందె విద్యార్థి యగుచు
నఖిలవిద్యలుఁ దనకుఁ దానభ్యసించె. 158
- క. అంతట నవ్వటుమణికిం
గంతుపర బ్రహ్మతావిఖండనచణవే
దాంతతిరస్కృతికరణా
నంతం బైనట్టిజవ్వనం బరుదెంచెన్. 159
- చ. ఇవిధంబున సంప్రాప్తయావనుండై యతండు సమావర్తన
హోమంబుల వ్రేల్చువారలం గనుంగొని మోమువ్రేల్చియుఁ
గల్యాణకంకణధారులం గనుంగొని యేకారియు నాకబలి
సంవిధానంబు లాచరించువారలఁ గనుంగొని గ్రుక్కిళ్లు

మ్రుంగియు నూతనవధూయుక్తు లై యూరేగువారి నిరీ
క్షించి మనంబునం గుండియు నార్తవశోభనపరాయణులైన
వారలం గనుంగొని ఖన్నత్వంబునొందియు వివాహ
వాంఛాధీనుండై కన్యార్థియై పోయి యొక్కచోట నక్ష
త్రానుకూల్యంబులేక మనోవైకల్యంబునందుచు నొక్క
యెడ జాతివిరోధం బైన వెలవెలం బాటుచు నొక్క
చాయ రాశిమిత్రత్వంబు చాలకుండినం బెండువడుచు
నొక్కదారి గణవైపరీత్యంబైన నత్యంతం బనుతాపించుచుఁ
బుడమి యెల్లం జెల్లందిరిగి యలబ్ధమనోరథుండై యుండి
వెండియు.

160

తే మునుపు చదివిన శాస్త్రసమూహమెల్ల
నూఁచముట్టుగ నొజ్జల కొప్పగించి
యుద్వహనకేళి చింతింపుచునికిఁ జేసి
పలుకు నిద్దురలోఁ బెండ్లికలవరింత.

161

క. ఊరెల్లఁ బిలిచిరేని య
పారంబగుచింత మునిఁగి పలుకం డదిగోఁ
జేరె వివాహమటన్నం
దోరంబగు కాంక్ష నోరునోరే తెఱచున్.

162

తే. ఇట్లు చింతించి యవ్వటుఁ డేగుదెంచి
సోమశర్తగృహళిందభూమి కొక్క
నాఁడు గ్రాసార్థమైరాఁగ వానినామ
మన్వయంబును నడిగియు నక్కుటుంచి.

163

క. మనయింటఁ గన్నెయున్నది
యనఘా యిదియేమి పెండ్లియాడెదవే మీ

కును మాకును బంధుత్వం

బనుతరమై బ్రహ్మానుండి యమరినదరయన్.

164

క. అని యనియు ననకమును పే

యనఘా యే బ్రతికితిని మదన్వయ మిదిపా

వనమయ్యె ననుచు నవ్వటఁ

డనితరగతిఁ దత్పదద్వయంబున వ్రా లెన్.

165

తే. ఆతఁడును బొంతనము లెల్ల నరసి లెస్స

యున్నవని పల్కియా రేయి యొక్కలగ్న

మేర్పఱిచి యిరుగుపొరుగు నెఱుంగకుండఁ

దనతనూభవ నతనికి ధారవోసె.

166

ఉ. అంతట దానిపేరు విని యల్లుఁడు మెల్లన మామగారి నే

కాంతమునందుఁ జేరి వినయంబున నీయభిధాన మెట్టులీ

కాంతకుఁ గల్గెఁ దెల్పుమనఁగా విని యాతఁడుదానిపూర్వవృ

త్తాంతముఁ దెల్పి దీనిఁ జెడుగై పడనీయక కాచిఁగొవ్వునన్.

తే. మంచిదని నాగవల్లట మించినపుడె

యాలిఁ దోడ్కొని తనయగ్రహారమునకుఁ

బోయి తనగృహమధ్యంబు పోతుటేగ

కై న బొలయక యుండంగ నలవరించి.

168

క. తలయంటు నలఁగుఁ బెట్టున్

జలకములార్చు నైఱుంగు చలువలు గట్టుం

దిలకంబుదీర్చుఁ గలపం

బలఁదుంగోవిందుఁ డయ్యెయారికి దినమున్.

169

తే. ఇట్లు పోషింప నాశారదేందువదన
కెలమి దళుకొత్తు బెళుకుంగన్నులును ముద్దు
లొలుకు నవ్వులు గులుకుగుబ్బలమెటుంగు
జిలుకు పెక్కులు దగువయశ్రీనెసంగె

170

వ. అంత.

171

సీ. వీధి నేగెడు ప్రాధవిటుడు పాడెడువిత
యేలపదా లట్టె యాలకించు
బొరుగింటిమగవాని పొలువైన బెనుగోడ
యివ్వలతోటిపై నెక్కిచూచు
నాయివారములకై డాయువారలతోడ
జోలిద్రవ్వుచు బెక్కుసుద్దులాడు
వరుసతో మాటాడవచ్చువిప్రులమ్రోల
రాకపోకల నొయారంబు నెఱపు

తే. నింటికేతెంచు నెదురింటి యింతితోడ
దానిహృదయాధినాథువర్తనము లడుగు
రతు లెటుంగకమున్నె యారాజవదన
వ్రాత తప్పింపజేయ నెవ్వరితరంబు.

172

తే *ఆగృహంబున నిచ్చావిహారమునకు
మనసు పరువులువాట నేమాడ్కి నైన
సందు గానక యినుపపంజరములోని
చిలుకపోలిక దలకు నక్కులుకులాడి.

173

క. ఆలలన జారలీలా

లోలితమతి యుడుపుపెట్టులో జాణవు నీ

* అనుదినంబును నిచ్చావిహారమునకు.

వాలోచన మెయిఁ దెలుపుము

బాలాయనఁ జిలుకతోఁ బ్రభావతి పలుకున్.

174

క. *మగువయె విడిచెద ననిన

న్మగవాఁడా నిలుపువాఁడు మానము నీవే

వగఁ జెప్పెదవో విని తగుఁ

దగ దనియెదఁగాని తెలుపు తత్కథ యెల్లన్.

175

చ. అన విని మంచిదంచు విహాగగ్రణి యిట్లను నట్టిభార్య వ
ర్తనమున కార్తినొందుమతిఁ దద్ధరణీసురమాళియొక్కనాఁ
డనుపమవై భవం బలర నార్తవశాంతి యొనర్చి నిత్యశో
భన బహులాభ కారి యగు బ్రాహ్మణభోజన మైనపిమ్మటన్.

తే. చిటునగవుతోడ నిజకాంతఁ జేరఁ బిలిచి

నీకు నేర్పెడువారలు లేక యునికిఁ

దెలుపవలెఁ గద కేళిమందిరమునొకట

తోయజామోద లెల్లను డాయువిధము

177

క. మొగమున మసిబొట్టులు కర

యుగమునఁ గప్పెరయుఁ గత్తియు స్వేలునెఱుల్

దిగమ్రుంగెద ననుపలుకులు

దగఁ జేరఁగవలయుఁ గేళిథామంబునకున్.

178

తే. అనిన నంగీకరించి తానానతిచ్చి

నల్లె యేతెంచుదానితో నతనుకేళి

దేలి ప్రతిరాత్రమును నట్టి తెఱఁగుమీఱఁ

బడుకయిలు సేరఁగా నేఱుపఱిచె నతఁడు.

179

* మగువలవగలునువలపులు, మగవాఁడా నిలుపువాఁడు మానమునీవే.

ఉ. అంతటఁ గొన్ని నాళ్లరుగ నయ్యురగాయతవేణి యేటికిం
గాంతుఁడు వోవ వీధిఁబొడకట్టిన కేశవనామభూసురుం
జంతతనంబునం దలుపు చాటున నుండి కరారవిందసం
భ్రాంతిని సన్న చేసి వలరాయనిబారికి లోనొనర్చినన్. 180

తే. ఆతఁ డదియాదిగాఁగ నయ్యబలమగని
మొఱఁగి చావడిలోనిల్చి మొగముసూపుఁ
జిన్నలకు లోఁగు కంచంబుచెంత పిల్లి
కరణి నెదురింటివాకిటఁ గాచియుండు. 181

క. గోవిందుఁడు సవసవగా
నావిధ మించుక యెఱింగి యాత్తోపాయ
శ్రీవెలయింపఁగఁ దలఁచిర
సావేశమ్మున మెలంగు నంగనతోడన్. 182

క. ఎల్లుండి సమారాధన
చిల్లరవెచ్చములు గొనఁగ శీఘ్రమె యిదె యీ
పల్లియసంతకుఁ జనియే
నెల్లిటి కరుడెంతు పదిల మిల్లని పలుకన్. 183

చ. అది మదిఁదోచు వేడుక బయల్పడనీయక వేడికంటినీ
రొదవఁగ మోమువాంచనతఁ డోచెడుఁద్రిష్టరిసమ్మదాశ్రువు
ల్గద యివి యంచు నాత్తను దలంచుచుఁ జింతిలనేలఱేపె వ
చ్చెదనని బుజ్జగించి యతిశీఘ్రమునం బురి నిర్గమించినన్.

క. అతఁ డూరు వెడలిచను డ
య్యతివ పదింబదిగఁ దెలిసి యపుడామెదుటన్

ధృతినిల్చిన కేశవుతోఁ

బతి యరుగుట తెలిపి గూఢభంగిన్తఱియున్.

185

క. ఈరేయి నన్ను నిలుపున

నీరుగఁ గరఁగింపవలయు నేడున్నవి నీ

నేరుపు లన్నియు నని నయ

గారపువగలాఁడి యనుపఁగా నతఁడరిగెన్.

186

క. రవిగ్రుంకెఁ బంకజాత

చ్ఛవి డొంకెఁ జక్రవాకచక్రోల్లాసా

రవ మింకె జారరతమా

నవిబొంకె న్సాధునీతి నాథునితోడన్.

187

క. అంతట నగ్గోవిందుం

డెంతయుఁ గనకుండఁ బడుక యిలు సొచ్చి తద

భ్యంతరమున వస్తుసమా

క్రాంతం బగు నటుకమిఁదఁ గదలకయుండెన్.

188

తే. అంతటను గేశవుం డూరి యలబలంబు

మట్టుపడఁ జూచుకొని మాటుమణిగె ననుచుఁ

గటికి చీకటి నెఱనేస్తకాఁడుఁ దాను

ధృతి యెసంగఁగ దాని మందిరముఁ జేర.

189

చ. ఎదురుగ వచ్చియు న్బడుకటింటికిఁ దెచ్చియు మోవి యిచ్చి
యుం, గుదురు మెలుంగు గబ్బివలిగుబ్బల గ్రుచ్చియు నాత
గానికే, ముద మొదవించి యమ్ముదిత మున్నటికై వడిఁ గేళి
గేహముం, గదియఁ దలంచి లేచి చని గ్రక్కున రాకటు
తామసిఁచినన్.

190

- క. నన్నిచట నుంచి చనియెం
గన్నియ మఱి రాక తడసెఁ గపటోపాయం
బెన్నెనొకొ యెవ్వఁ డెఱుఁగుఁ బ్ర
సన్నాంబుజముఖుల యింద్రజాలము లెల్లన్. 191
- తే. అనుచుఁ దదృఘాసురుం డెంచునంతలోన
సురియ నిప్పులు రాలుకప్పెరయు మొగము
మీఁద మసీబొట్లుమించ నమైలత రాగఁ
జూచి దిగులొంది యిదిగోఁ బిశాచి యనుచు. 192
- తే. అతఁడు పరువెత్త నిదియేమి యూర పోకు
పోకుమనుపల్కుతోడ నప్పుడది నడచి
వెంటనే యంట నీదయ వేగఁగాలి
పోవనిష్టుంచుఁ దన గేహమునకు నేగ. 193
- తే. అంతలో దానిపెనిమిటి యటుక డిగ్గి
గూఢముగ నేగి పెరటి బల్లోడదాఁటి
వెలుపటికి వచ్చి యెవ్వరే తలుపు తెఱవ
వేయనుచుఁ బిల్వనచ్చెల్వ వేషమడచి. 194
- క. గడియ సడలింప నతఁడ
య్యెడ నవ్వగలాఁడిఁ దప్పకీక్షించి యిదే
మడరెఁ బరపురుషవాసన
చెడుగా నొడువుమని కాలఁజేతం దన్నెన్. 195
- చ. అదిమొద లవ్వధూమణి పరాప్తికి దండము వెట్టె వాసనా
భృదయము నాయకుం డెఱుఁగుతో యని యెంతయుఁ గేశ
వాఙ్మసం, విదితతదీయమూర్తులయి వేడుకకాండ్రది తల్లి

తోడుగా, మది గణియించిరోచెలి సమర్పణమయ్యెనె వాని
నైపుణుల్. 196

క. అనినఁ బ్రభావతి యిదిగా
దనవచ్చునె పురుషులే యుపాయపరుల్ వా
రిని గెలువఁ దరముగా దని
యినుఁడుదయింపంగఁ బడుకయింటికి నరిగెన్. 197

క. అంతఁ గ్రమంబున నలినీ
కాంతుం డపరాబ్ధి మునుఁగఁగాఁ బుణ్యాజనా
త్యంతా ర్తికరణపాపం
బంతయు వెడలె ననఁ దిమిరమడరెం దఱచై. 198

చ. అనుపమలీలనప్పు డసితావరణాంబరదీ ప్తిగు ప్తయై
తనులత మబ్బులోని తెరతల్కులమించు నదల్చుదూతిఁ దో
డ్కొని చనుదేరవచ్చునల కోమటికోడలికొమ్మఁ జూచి యి
ట్లను శుక ముత్పలాశముకుళాంచలచంచలచుంచుచువై.

చ. పనివడి రాజుఁ జేరఁ జలపట్టినదానవు చేరకుందువే
విను మఱి రాచవారు మదవిహ్వలు లించుక నేరకున్నఁ గో
పనియతిచేత మొక్కపఱపం దమకింపుదు రట్టులైన నా
ధునియెడ బొంకఁగా వెరవు దోచినఁ బొమ్మ సరోజలోచనా.

— ప ది య వ క థ. —

తే. అమ్మ దీనికి నొకయితిహాసమలరు
వినుము ధనపాలుఁ డనురాజు పెనుప వెలయు
మేదురోద్భటభటసింహనాదచలిత
దిగ్గజవరంబు పద్మావతీపురంబు. 201

క. అందు సువేషుండను ధృతి
మందరనిభుఁ డొక్కఁ డమరు మరుక్రొవ్విరితూ
పుందెగడి సుమతియనువే
రందినసతి యందగ తై యై వర్తింపన్. 202

తే. ఆతఁ డిల్లాలిపై మోహమతిశయిల్లఁ
బెల్లుగాఁ జెల్లవిడిచి వర్తిల్లు కతన
నరయఁ బాటించుకొని గణనాథుఁ డనెడి
బంటువానికి మానముఁ బ్రాణమిచ్చు. 203

తే. కూర్మిఁ జూపట్టుఁ జేపట్టుఁగుంచ మగుచు
వాఁడు వర్తింప నెఱనీటు వగలుపూన
నెంచి యించుక రై న నాసించదొరుని
రతులకాసించదాచేడె ప్రాణవిభుని. 204

క. తలనొప్పి కడుపుకుట్టుం
బలుగురుపుం గాళ్లతీపు పాటించుచు న
చ్చెలి మూల్గుఁ బొన్నుమీఁదం
జెలువుఁడు దత్తచ్చికిత్స చేయన్నగుచున్. 205

క. *మున్నె కొలువున్న వానికి
జన్నె విడిచి యన్నెలంత చక్కనివరు నే
మన్నా రావన్నా పో
వన్నా యనుఁగాని యోయి యన దెంతైనన్. 206

క. కనుచాటుతిండి నడిపిన
పనులం గండలును బెరిఁగి బకుతండ్రిహిడిం

బుని కొడుకన గణనాథుఁడు

ఘనబలమున బిరుదుజెట్టి కై వడి మెలఁగున్.

207

సీ. చెప్పనిపని నీళ్లు చేదెదనని పోవు

సంతకుఁ బొమ్మన్నఁ జింతసేయుఁ

జేటఁ గైకొని యాళ్లు చెరిగెదనని పోవు

దండు వొమ్మన్న సంతాపమందు

వలదన్నఁ గందులు గొలిచిచూడఁగఁ బోవు

నగరికిఁ బొమ్మన్న దిగులుపడును

నొనరవేఱగ నెండు సెనఁగ లెత్తఁగఁ బోవు

నూరికిఁ బొమ్మన్న నులుకుఁ జెందు

తే. నింటిలోపలి పనుల నెన్నెన్నఁ జేయుఁ

గడపదాఁటెడు పనియైనఁ గళవళించుఁ

బెట్టుపోతల సొగసాని సెట్టిసాని

యింటికడనుండి నఱ్ఱాడు బంటువాఁడు.

208

క. యిది యేమి సెట్టి యెటుఁగఁడె

కద పెంచినచనువుబలిమికడఁ బనిముచ్చెచ్చ

యెదురాడుచున్న వాఁ డని

మది నెంచుచుఁ బొడము కినుక మగుడ నడంచున్.

209

తే. అంతనయ్యూరిదొర ముత్తియములఁ జూచి

తెమ్మని సువేషు దవ్వులదీవికేగు

మనుచుఁ గట్టడసేయఁగా నతఁడు వచ్చి

పయనమెఱిగింప సుమతి సంభ్రమమునొంది.

210

సీ. *మలయుచో మధురాతిమధురాధరలవాఁడి
 చిన్నారిగోరు నీచెక్కుమీఁద
 నానుచో రంగస్థలాబ్జగంధులగుబ్బ
 మెఱుఁగుఁజందోయి నీయురముమీఁద
 మించుచోఁ గాంచికాచంచలాక్షుల ముద్దు
 మొనపంటినొక్కు నీమోవిమీఁదఁ
 జేరుచో నెల్లూరు నారీమణులకెంపు
 పసమించు టడుగు నీనొసటిమీఁద

తే. †నింటనుండిన నీసౌఖ్య మేల కలుగు
 ననుచుఁ గన్నుల నూరార్చి యక్కుఁజేర్చి
 మోవిచిగురంట నొక్కి తాంబూల మొసఁగి
 పోయిరమ్మని పనిచె నప్పువుఁబోఁడి.

211

తే. అంత బుడిబుడి యేడ్పుతో నడలుదాని
 బుజ్జగించి సువేషుఁ డప్పుడె ప్రయాణ
 భయసముత్కంపితగ్లాని బంటువాని
 నింటికడ నిల్చి వైనమై యేగుటయును

212

చ. ఇపుడుగదా తపంబు ఫలియించెనటంచు మహానురక్తిభా
 వపరత రేబవల్లు తలవాకిలి వేసినయట్టు లుండ స
 న్నపువిరిదమ్మితేకువసన న్నరుతూపులఁదుప్పు మించఁగా
 నపరిమితప్రమోదరసులై రమియించిరి వారలిద్దఱున్. 213

* ఈపద్యమే 39-వ పుటలో వాడినాఁడు

† నింట నేయుండఁ బెరిమిచ్చెకంటినంటఁ, గూడకల్లాడు నీకనుకూలుఁడయ్యె
 నృపతి పయనంబు చెప్పుట నీవుగోరు, పోదుములుగల్గు నిక నేమి పోయిరమ్ము.

- క. ఇంటి మగఁ డయ్యె దానికి
బంటుతనం బుడిగి వాఁడు బానిస యయ్యెన్
నంటున బోఁటియు వానికి
నింటన్ మేలువడి సాఁగ నిచ్చుం బరఁగున్. 214
- క. ఈరీతి మెలఁగువారల
దారుల్విని రాజుకొడుకు ధవళాఖ్యాకుం
డౌరా గగ్గోలుగన
న్నారెపయింబడుదు నని ఘనం బగుప్రేమన్. 215
- క. ధనముల జాలెలు రతనపుఁ
బనితగు నొకవరుససొమ్ముఁ బనిచిన గణనా
భునకీవచ్చుఁగదాయవి
యని కోమటికొమిరె వాని యప్పనఁగొనుచున్. 216
- ఉ. అమ్మక చెల్ల నేను వెలయాలనొ త్రిమ్మరినై పురంబునం
ద్రిమ్మరఁ జూచెనో తనకుఁ దేటమిటారపునిండుఁబ్రాయపుం
గొమ్ములు లేరొ నాముదుకగోకయుఁ గోమటియెడ్డెవీకయున్
సమ్మతమయ్యెనే యని యసత్యపుఁదక్కులుతక్కి వెండియున్.
- క. రమ్మను మిచ్చటికిది
కానిమ్మని యనకున్న నగరమేలెడివొర దా
నెమ్మదిఁ గనలుచు దండుగఁ
దెమ్మనినన్నెట్టి యేడఁ దెచ్చు న్నెఱతున్. 218
- క. అని పనిచిన దూతికయుం
జని తెలుపన్రాజసుతుఁడు చరమాంబునిధిన్
మునుఁగ రవి నెఱయుచీకటి
గనుఁగొని కేలుట్టిపడఁగఁ గట్టాయితమై. 219

చ. తలవరులింతనంత వెడదాటులతో గగనంబు చించులీ
లలవిలసిల్లి వెంటఁ బదిలంబుగరాఁ జని యూడిగంబులన్
వెలుపలనిల్చి తానొకడ వేగ నగారము సొచ్చి యోరవా
కిలియయియున్న తల్లలితకేళినిశాంతముఁ జేరి యచ్చటన్.

క. కనియెం బాన్పునఁ గినుకం
బెనఁగొని కాట్లాడుపికిలిపిట్టలచందం
బున సుమతియు గణనాథుఁడు
మనసిజరణకరణకేళిమగ్న తనుండన్. 221

క. కనుఁగొని యిది ననుఁ బిలువం
బనిచియు వేటొకనిఁ గూడఁ బాడియెయని యె
ఱ్ఱనికనుఁగవతో ముడిచిన
కనుబొమ్మలతోడఁ జేరఁగాఁ జని వేగన్. 222

క. బెడిదపుటడిదముఁ గైకొని
గడితపుటొఱడుస్సి వాఁడిఖడ్గముచేతం
దడఁబడ మొదలంటంగా
జడఁగోసి యతండు వేగఁ జనియె లతాంగీ. 223

క. అమ్మఱునాఁడె సువేషుఁడు
క్రమ్మరి యయ్యూరియేటికడనుండి ప్రమో
దమ్మునఁ దనరా కనుగుం
గొమ్మకుఁ దెలుపుమని బంటుకొడుకుం బనిచెన్. 224

ఆ. వాఁడువచ్చి మగఁడువచ్చినాఁ డనువార్తఁ
దెలిపినపుడె భీతిఁ గలఁగె సుమతి
నెఱులపోకకింక వరునితో నేమని
బొంకవలయుఁ దెలుపు పువ్వుబోడి. 225

చ. అనినఁబ్రభావతీరమణి యద్దిర యయ్యెడ బొంకుటెట్లు నే
కనినదిగాదు విన్నదియుఁగాదది తెల్పినఁ దెల్పు లేకయుం
డిన మఱియూరకుండెదవు నేనిటువంటివెఱుంగఁజాలుచాల్
దినమును రాజుఁజేరఁజనఁదీరక నీకథ వించునుందునే. 226

మ. అనినంగీరము కోపమేల వినవమ్మా కొమ్మ యమ్మాడ్కిఁదె
ల్పినబంటుంగని యూరుజాబ్బముఖి మేల్వేయేండ్లు వర్ధిల్లు చ
క్కనినానాథుఁడువచ్చెనంచుమునుగల్గన్వచ్చియామేలు వా
ర్తనిజంబొందఁగఁ దెల్పితంచు మదిమేరల్పిఱుధైర్యంబునన్.

తే కాకి కఱ్ఱనఁ దోడనె గౌళి పలికె
బొలిచె నట్టింటఁ గుమ్మరిపుర్వు మెలఁగి
యిన్నియును గల్గ గాకుండనేగుదెంచె
హృదయనాయకుఁడోయన్న యిదియెచాలు. 228

క. అని పతితో నేనటకుం
జనుదెంచినదాఁక మీరచటనే యుండం
బనిగలదనుమని పనిచినఁ
జనియెన్వాడంత నవ్విశాలేక్షణయున్. 229

క. ఇల్లలికి మ్రుగ్గువెట్టి మ
హోల్లాసము పల్లవింప నొక్కమెఱుంగుం
బల్లెమునఁ గోసివై చిన
యల్ల జటాఖండ మిడియు నలరులతోడన్. 230

ఉ. ఐదువరాండ్లతోఁగదలి యాత్మమనోవిభుఁడాయఁబోయి య
పైదలివేణితోఁ జెలఁగుపల్లెర మారతిభంగిఁ ద్రిప్పి యా
మోదముఁజూపెనాతఁడదిముందఱఁ దెల్పుమటంచువేడఁగా
నాదయితుం గనుంగొని దృగంచలమం దుదయించు సిగ్గునన్.

చ. చెడుకలగాంచి దానిఁ జని చెప్పితిఁ బెద్దలతోడ వారల
యొడననుఁజూచి నీదుహృదయేశుఁడువచ్చెనటంచు విన్న నె
క్కుడు నెనరొందఁ గీలుజడఁగోసి నివాళియొనర్పు మప్పుడే
కడమయు లే దటంచనిరి కావునని త్తటి నట్లచేసితిన్. 232

క. నెలులనఁగ నెంత తేపే
పురిగొని తెగబారెడేసి పాడమెడు మీరే
మురువుగ జడ యల్లెదరీ
కరణిస్తీరరుగుదేరఁగాంచుటె చాలున్. 233.

చ. అననతఁ డింతభక్తిగలయంగన యింట వసించి నాకుశో
భనములు గోరఁగాఁగదయపాయముచెందక తేమలాభము
ల్లని యిలుచేరుటంచును దలంచి వధూమణియుక్తుడై నికే
తనమునకేగె వింటివి గదా సుమతీస్ఫుటచాతురీస్థితుల్. 234.

చ. అనవుడుఁ జిల్కఁజూచి వణిగగ్రణిరాణి సుపాణిము తైపు
న్నినుకులురాల నవ్వి యొక నీరజలోచన యట్లొనర్చినన్
వనితలకెల్ల వచ్చునపవాదశతం బని పల్కునంతలో
నినుఁ డుదయింపఁగాఁ బడుకయింటికినేగె నసిద్ధయత్నయై.

ఉ. అంతఁ గ్రమంబునన్రవి నిజాంతరశౌరిని మామగారిగే
హింతముఁజేర్చుదారి నపరాంబుధిఁ గ్రుంకనవారితోత్సుక.
స్వాంతప్రభావతీవికచవారిజలోచన చేరి నిల్చినం
గంతుపరాణియుం గతలకారితనంబున మీటి యిట్లనున్.

క. చనియెద పక్కటతో న
య్యనుప్రక్కకుఁ ద్రోవ నొక్క యిక్కటైనం
గని మొక్కవోక గ్రక్కునఁ
జనుదేఱ నుపాయ మెలుఁగఁజాలుదె బాలా. 237

వ. ఏతదర్థసమాయాతం బగునొక్కపురాణవృత్తాంతంబు గల
దంచు మాటలఁ బీటవెట్టి యానెట్టిపట్టితోఁ జలపట్టి పచ్చ
చట్టుపలపిట్టదిట్ట యిట్టనియె. 238

— ప దు నొ క ం డ వ క థ. —

క. *నలినావాసం బనఁగాఁ
గల దొక పుర మబ్ధికన్యకామణికిం దా
వలమై మదసారంగో
జ్వలఘ్రింకారవిదళితదిశాభాగంబై. 239

క. ఆనగర మేలు దుర్దమ
సేనుం డనున్యపతి యతనిచెంతను శూరా
ఖ్యానుం డనునొక్క రౌతు మ
హానతరిపుభీతిహేతు వై వర్తిల్లున్. 240

నీ. గీటునామము చిన్ని కోరమీసలు చెంపఁ
బనిమట్టుసిక బొందు పట్టునూలు
వెనుకకట్టురుమాలు వెడఁద గాయపుఁగాయ
దారిఁ గాన్పించు గందంబుఁబూత
కష్టపంచెయు గట్టికష్టదుప్పటి వల్లె
వాటు కెంగేలిలో వంకవంకి
పట్టుచేనపరంజిపరుజుతోఁ దగుకత్తి
పలుచని బచ్చెనపావుకోళ్లు

* క. గంగాతీరముచెంతను, బొంగెడుసంపదలచేతఁ బూర్ణంబగుచున్
శృంగారఖనియొ యిదియనఁ, జెంగల్వపురంబు పేరఁ జెలఁగుచునుండున్.

తే. చికిలిచౌకట్టు సరివెణ ల్రక మెసంగు
నుంగరంబులు నొకవెంత యొటపు నెటప
నేలి నాతనికొలుపున కేగుదెంచు
జూపటు నుతింప నయ్యాయుధోపజీవి.

241

క. అతనికిఁ గలహప్రియ యను
సతి గల దయ్యతివ నడచుచందములెల్లన్
మతినరయ నతనిపాలిటి
ప్రతిబంధపుఁ బేరఁటాలు పంకజవదనా.

242

క. ఆరమణినడత యొకటియుఁ
బేరొకటియుఁగాక యుండఁ బెనుదుగిఖముగాఁ
బోరాడ విసివి వేసరి
శూరుఁడు స్త్రీహత్యఁజేయఁ జూడనికతనన్.

243

తే. వెడలనడిచినఁ బ్రతిరాజవీర మనెడి
పురమునందున్న పితృగేహమునకుఁ బోవఁ
దలఁచి యయ్యింతి డింభకద్వయముతోడ
నరిగెఁ బథికులచే మార్గ మరసికొనుచు.

244

ప. ఇవ్విధంబునం గతిపయప్రయాణంబుల నరిగి యొక్కనాఁటి
పయనంబున నది మార్గంబుదప్పి కాలిత్రోవంబడి యత్కుద్ర
నిద్రావి రామసమయసముదితహార్యక్షకిశోరత్తు ధారావసమా
కర్ణనాతిభీతగర్భస్రవదర్భకానవలోకి పలాయమానధేనుకా
వితానంబును, దదీయశ్రవణపవనచలితకీచకాన్యోన్యకర్షణసం
జనితధనంజయశిఖాభిముఖధావనాశార్దూలంబును, దదీయ
భీషణాకారవికారావలోకనమాత్రత్రస్తతటాక గాహనప
రాయణవరాహంబులును, దదీయ పతనచలితజలజాగ్రసము

త్పతద్ర థాంగసముత్తుంగపక్షపుటపటపటాత్కారసంభ్రాంత
 సకలశకుంతంబును, వెండియు వలీముఖపరికంపితశాఖాగళిత
 కుసుమరసవిసరంబులపై ముసురుకొనునసమభ సలంబుల వినీ
 లంబైన నేలయుఁగురంగనాభి కాసద్యస్త్రుతమృగమదపంకి
 లం బైన భూమియు నభేదత్వంబుఁ జూపఁ బరిస్త్రుతప్రసవ
 పరాగంబును, సప్తచ్ఛదరంభా స్తంభపతితరజో వ్రజంబును
 వేటులేకమీఱఁ దరణికిరణవిదారిత వేణుము క్తముక్తామణు
 లును నచిరప్రసూతకుండలివనితాండంబులు నఖండంబులై
 మెండుకొనఁ గాసరంబులకు వాసరంబులును, గవయంబుల
 కు నిలయంబులును, దుష్పలకు నెప్పును, జమరవాలంబులకు
 విభ్రమస్థానంబును, భల్లుకంబులకు నుల్లోకంబును, ఖడ్గసం
 తానంబునకు నిశాంతంబును, మయూరంబులకు జయారంభ
 స్థానంబును నై సురసరణ్యానీతాగ్రయగు నొక్క యర
 ణ్యానిం బ్రవేశించి కించిచ్చలనఁబులేక యయ్యాకాశమధ్య
 యభ్యగ్రఘరీమధ్యంబునం గూర్చుండి మార్గాన్వేషణంబు
 నేయుచున్న సమయంబున.

245

తే. చెంతబా రెడులోనికుంజాంతరమున
 నొక్క బెబ్బలియుండి యయ్యవిదఁ జూచి
 కూర్చెనాహారమాఁకలిగొన్న నాకు
 దైవమని యంతలో వేటుతలఁపు వొడమ.

246

క. ఇదినాపద మిదినానద
 మిదినాపాద చేరవెఱతు రెవ్వరు నేఁడీ
 మదవతికి నెన్నిగుండెలో
 కదలకనే యున్నయునికి కార్యమెఱుంగన్.

247

ఉ. ఈవనమెల్ల నేలెడు మృగేంద్రుడునై తము సాపరాధుఁడై
నేవకుఁడార్తినామఱుఁగుఁ జెందినచో మదనుజ్ఞమీఁదసం
భావితుఁడేసి వాని బహుమానముతోఁ గొనిపోవుఁగాని తే
జోవిభవంబు చూప వెఱచుం బలవంతుఁడ నేనుగావునన్.

తే. అట్టినన్నునుఁ జేరి భయంబులేని
పొలుపుతోనున్న దీపువుఁబోణి చెంత
ననుచుఁ గవుకునఁ బట్టరా దరయవలయు
యోజనయొనర్చి సేయుట రాజనీతి.

249

క. కార్యాకార్యము లెఱిగిన
యార్యుఁడు నామంత్రి జంబుకాగ్రేసరుఁడా
ధైర్యనిధి సుమతినాయకుఁ
డర్యమపదభక్తుఁడెచటి కరిగెనొ యెఱుగన్.

250

తే. అతని రావించి నావిచారానువృత్తిఁ
జెప్పుదునొ దీని నేటి విచార మింకఁ
గమిచి నామేనిర క్తమాంసములఁ బీల్చి
సాఁగె నతిగాఢతరలుతజ్ఞాతరాన్ని.

251

క. అని తెంపు చేసి కనకనఁ
గనుఁగొనల న్నిప్పు లురలఁగా వాలము భూ
మినిఁ దాటించుచుఁ దద్గళ
మును జూచుచు గుఱక యుఱుకఁ బోనటు లున్నన్.

252

క. అబ్బెబ్బులింగన వచ్చెం
దబ్బిబ్బు లింకేమిసేయుదాన ననుచున
బ్బిబ్బోకవతి మనంబున
నబ్బురమును భయముఁ ద్రొక్కులాడఁగ నుండెన్.

253

- క. ఆకలహప్రియ పులిచే
నేకరణిం బ్రదికి యూరికేగఁగవలయున్
రాకేందువదన తెల్పుఁగ
దే కందముగాని నీయతిస్థిరబుద్ధిన్. 254
- క. అనినఁ బ్రభావతి యిఁకనే
మని తెల్పుదు నాకుఁజూడ నగపడియెన యా
వీనితపులివాతి; కేగతి
వినిపించెదొ దానిబ్రదుకువిధ మిఁకమిఁదన్. 255
- ఉ. నావుడుఁ జిల్కపల్కు లలనా విను మత్తటి నవ్వుధూటి ప్ర
జ్ఞావతియాట నిప్పులి నిజంబుగ నన్లనుఁగొన్నయప్పుడే
చేవదలిర్పఁ బైఁబడక చింతయొనర్చుచుఁ బేలుపోయె నే
నేనగదాననో యనుచు నీయెడ భీతియుఁ జూపఁగాఁదగున్. 256
- క. అనుచుఁ దనూజులనిద్దఱఁ
గొనగోటంగిల్లి వారు కోయనియేడ్వం
గనుఁగొని యూరార్చువిధం
బున నిట్లను విసివినట్టిపూనిక దోషన్. 257
- తే. ఏలయేడ్చెద రాకటి కేమియెల్ల
రకట పులిమాంసమేకాని యన్నలార
మిఁకొఱకు వ్యాఘ్రములఁ జంపిమిఁటుకతన
దూఱుమఱివ్యాఘ్రహంతయ నేర్పుఁగంటి. 258
- క. ఇలువాసి మీకు గ్రాసపు
పొలవాసిం గూర్ప రోసి భువిఘోరమృగా
వలికిందలఁకక యడవిం
బులికిం బులినగుచుఁ దిరిగి పులిపులినైతిన్. 259

తే. ఐన నేమయ్యె నిచ్చోట నరయుచున్న
దానఁ బులులున్న వో యని కాన నింక
రెండుగలిగిన మీయిద్దటికిని జాలుఁ
గాక యొకటుండినఁ జెఱిసగంబు గలదు. 260

క. అని పలుక జళుకు మదిఁబెనఁ
గొనఁగా మేనెల్ల ముచ్చికొనుచుం బులిమె
ల్లనె యవలికేఁ జని వెసఁ జం
గుననచ్చటిలతలు ద్రెంచికొనుచుం బాతెన్. 261

క. అనినఁ బ్రభావతి మదిఁబ
ర్విననివ్వెఱ ముక్కుమీఁద వ్రేలిడి తలయూఁ
చి నిజంబుగ మగువలెపో
ఘనసాహస లనుచుఁ బ్రొద్దుఁగని పల్లవితోన్ 262

క. కనుఁగొంటివె యదిచక్కన్
మనసిజన్మపకీ ర్తిరుచిసమాజపు మొక్కన్
మినుకులకులములయిక్కన్
వినుచక్కింజొక్కమైన వేగుంజుక్కన్. 263

తే. అనుచుఁ గేళిగృహంబున కరిగె మఱి గ్ర
మక్రమంబునఁ దరణిబింబంబు వ్రాలె
నపరవారాశిఁ దనుఁజూచి యచటిమీన
కోటిపలలం బటంచు ముక్కులను బొడువ. 264

మ. తనమేనం దగఁదోచుసొమ్ము లయినం దజ్జ్యోతి లోఁగొం
చు న,ల్లనిమేలౌ బురుసీసుకప్పడము చాలన్తించ నేతెంచెఁ
బ,చ్చనివిల్కానిజయాస్పదం బగుజి రాసంజోక తేజీవిధం,బున
నవ్వేళఁ బ్రభావతీసుదతి చూపు ల్వన్నె లంబర్వఁగాన్. 265

క. చనుదేరఁ జిల్కతత్కర

మున వ్రాలి మెటుంగుబోడి ముక్కుకొనఁ జుటు
క్కున గీరి కడమకథయున్
విని పోయినలెస్స గాదె విమలేందుముఖి.

266

వ. అని పలికి రాజసంభోగసమారంభవిజృంభమాణాధీనం బగు.
నమ్మానవతీమానసంబుఁ ద్రిప్పి చెంగటం జెలంగుమెటుంగు.
టవరంజిపీటపయిం గూర్చుండిన యక్కురంగనయన తరం
గితనిజవాంఛాఫలరసవీచికలం బ్రార్థింప నింతింతతరితీపు.
చూపుచుఁ గీరపుంగవం బిట్లనియె.

267

మ వినుమారీతిఁ బదాభిఘాతపతితోర్విజాతమై భీతివీడని
శీఘ్రంబున దూరమేగి దగదొట్టన్ వ్యాఘ్రమాదండ ను,
న్ననిగండోపలమెక్కి యక్కలికి యందం బందు నల్లిక్కులం
గనుపింప న్నెడగుండెకాయ లదరం గాలూఁదలేకున్నెడన్.

తే. కనియెఁ దన్తంత్రియైనసృగాలమాళి
సుమతినామకుఁ డారీతిఁ జూచి యచట
కేమిటికి వచ్చెనో వానినేలినాతఁ

డనుచుఁ జెంగటిపొదఁజేరి యాత్మలోన.

269

సీ. తనయున్ని యెటుంగ కుద్ధతిఁ జెంతఁ జను లేటి
కొదమపైఁ బెట్టదు క్రూరదృష్టి
దగ్గఱ గంతులు తగవేయుచున్నట్టి
కుందేళ్లఁ బట్టని యందమేమొ
చెంగటఁ దిరుగుచుఁ జెంగునదాఁపెడు
దుప్పలఁ బట్టక తప్పెనేమొ

మొక్కలంబునఁ జేరి సొక్కుచుఁ దిరుగాడు
 మనుబోతుఁ బట్టంగ మఱచె నేమొ
 తే. యనుచుఁ దనలోన నూహించి యాత్మఁ జెదరి
 చూచి ధైర్యంబు వదలక చోద్యమంది
 చెంతఁ జేరఁగ భయమంది చాలఁ గలఁగి
 తఱుచు భ్రమవొంది యంతటఁ దానె తెలిసి. 270

ఉ. నాలుక వ్రేలవైచి వదనంబు వివర్ణవిధంబుఁజెందఁగామ్రాలఁ,
 జెలంగియాడెడు రురుప్రముఖంబుల మీఁద నేమియున్
 వ్రాలనిచూడ్కి గుండెయదర న్నిలుపోపక యున్నయట్టిశా
 ర్థాలకులేంద్రుఁజూడ భయదోషముఁజెందినరీతిగన్పడన్.

క. నాయంతమంత్రి యుండి య
 పాయం బగునట్టివేళ నధినాథుసుఖ
 శ్రీయుతుఁ జేయక యుండుట
 నాయమె యిదిపోదు పతిమనంబలరింతున్. 272

క. అని తలఁచి సుమతి చేరం
 జని పులికిం గేలుమొగిచి సవినయముగ న
 వ్వనినుండి యుబుసుపోకం
 జను దెంచితి రేమొ యిచటి జూడలుచూడన్. 273

క. దొరయైనయతఁడు మఱచియుఁ
 బరభూమికిఁ బోవరాదు పనిగల్గినచో
 నురుతరనిజభటయుతుఁడై
 యరుగందగు లేకయున్న నాపద లొదవున్. 274

క. అసహాయశూరులరు గను

క సముత్సాహంబు వొడమఁగా వచ్చితిరి

వ్యసుధయును గంటిరేకద

వసతికే బోవుదము తడయ వలదిచ్చోటన్. 275

చ. అనఁ బులి యాతఁ డచ్చటిమృగాక్షికతోరవచో విశేషముల్

వినినది లేదుగాన బహువింతలు తెల్పెద వంచు నెంచి నె

మ్మనమునఁ దోచుభీతిని నమందతరస్వర మొప్ప నాతనిం

గనుఁగొని పల్కు దైన్య మధికంబుగ దిక్కులు పాఱఁ

జూచుచున్. 276

క. విను తల్లికి నే మరలం

జనియించితి నేడు నీదుసల్లాపకథా

వనధిం దేలఁగఁ బుణ్యం

బునికిం బ్రదికితిని కీర్తిభూషణమూర్తి. 277

ఉ. సిగ్గులచేటు సుమ్మది వచించిన నాప్తుడ వౌట నీకు నే

నిగ్గురుభీతిహేతు విపుడింతయుఁ దెల్పెద నన్యు లెవ్వరి

డగ్గఱలేరుగా మనదిటంబుఁ గనుంగొన నంచు మెల్ల నే

యగ్గజయాన పల్కిన మహాకటుభాషలు విన్నవించినన్. 278

క. ఆటదిగాదది మృగముల

వేటాడ న్వచ్చుమృత్యువే తప్పదు నో

రాట మిదియేల యిచ్చట

నేటి కెడయొనర్చుకొనుట నీతియొ కాదో. 279

క. అని పలుక సుమతి యెంతయు

విని యకటా యెవ్వతెయొ వివేకవిహీనుం

డని యితని బేలుపఱచెం

జనదు గదా పిఱికిదొరల సరసం గొలువన్.

280

క. పతికి భయమడరుచో నది

యతిశయముగఁ జేసి మాన్యుడై బ్రదుకుం గు

త్సితమంత్రి యతనిఁ గైకొను

నతిదుర్మతి యైన నాథుఁ డాపుడుగాఁగన్.

281

వ. కావున నేకాచారంబగు నమాత్యపథంబునం బ్రవర్తిల్ల నాకు

నకారణభయభ్రాంతుండైన యతని కనుగుణంబుగా నడు

చుట కర్తవ్యంబుగాదు బహుకాలం బేతదర్థంబునఁ బోషి

తుండనై యుండి యివ్వెరవుఁ దెలుపకుండిన సామాన్యులలో

గణ్యుండనగుదు నితండు మదీయ వచనంబులు వినియెనేని

మే లట్లు గాక దుర్బుద్ధియై మదీయస్థానహానిపర్యంతంబుఁ

దలంచినఁ దలంపనిమ్మని నిశ్చయించి యాస్మగాలంబు శార్దూ

లంబున కిట్లనియె.

282

తే. ఎలుగులకు వేరువిత్తు దుప్పలకు గండ

మేదులకు మిత్తి లేళ్లకు నెదురుచుక్క

కాసరంబుల పాలిటికంటినొప్పి

యసదు గాదుగదా భవదన్వయంబు.

283

చ. అలవి యెటుంగ కొక్కపులి కల్గినవాడయి భీతిఁజెందయ

కొలపగఁదీర్చుకోఁదలంచి కోడెవయాళివజీరుఁ డెప్పుడు

మెలఁగెడు వ్యాఘ్రచర్మమనుమి నెఱడాగు ధరించిశూరతా

కలన భవత్కులంబునకుఁ గల్గదు జోడు మృగాన్వయంబునన్.

క. భిన్నేతరమగు సకలస

మున్నతవిభవాభిజాత్య మున్న దె కద ని

న్నెన్ను తటిఁ గొంచగాఁడవె

యన్నన్న నఖాగ్రనిర్జితారివి గావే.

285

తే. ఇట్టిసీవాక్కభామ యేమేమొ పలికె

ననుచు వెఱచితె ననులెల్ల నరయ నాకు

బుద్ధి శోధింపఁగాఁ బోలుఁ బొసఁగ దొరలు

తలఁప సేవకహృదయభేదకులు గారె.

286

తే. కాక వెఱచినమాట నిక్కంబ యేని

నేఁడు నీవంక శార్దూలనికరమునకుఁ

జెల్లఁబో మాంసకబళంబు బెల్లమయ్యెఁ

బ్రాతపరివారముల నోట బగ్గిపడియె.

287

క. మనుజాంగనయఁట తనయుల

కనవరతము పులులఁ ద్రుంతు ననెనఁట యిదియే

వినినంత శరీరముతోఁ

జనుదెంచితె యకట నీదుశౌర్యము గూలన్.

288

తే. రమ్మ నావెంటఁ గొంతదూరముననుండి

దంటతనమున నను వెన్నునంటి చూడు

నీకుఁ గై కాన్కఁజేసెద నేఁడు దానిఁ

దత్తనూజులకంతరక్తంబుఁ గ్రోలు.

289

క. అన విని శార్దూలం బను

విను మిచ్చటఁ బ్రేలవచ్చు వెస దానిఁ గనుం

గొననంత మాట వెడలునె

నినుఁబోఁటికి నే నెఱుంగనే నీబలమున్.

290

క. తగిలించుకొన్నపిమ్మట

నిగిలించుటె కాని కార్యమే మున్నది యా

మగువఁ జననిమ్ము పోవుద
మగునె యసాధ్యమున సాహసాదృతి సలుపన్.

291

క. చలమున నది పైఁబడినం
జులుకనివాఁడ నని యుటుకఁ జూతువు మఱి మాం
సలదేహుఁడ థావనచే
నలసితిఁ బరు వెత్తఁజాలనౌ నిటమీఁదన్.

292

క. నావుడు గోమాయు వనున్
నీవిటు తప్పించుకొన గణించెదు కాయం
బీవగల డాఁచికొని యా
హా విను మెన్నేండ్లు బ్రదుకుదయ్య మృగేంద్రా.

293

క. బలవన్త్వగమంతులయెడఁ
దలవంపుల కోర్కలేక తఱిమెద మదిలోఁ
దలఁపకు బహుభీతిని లె
వ్వులఘుపరాక్రమ మొనర్ప నందుం గీర్తుల్.

294

క. నను నమ్మవేని యిచ్చటి
వని తీఁగెలు చుట్టి పెనఁచి నాకున్నీకుం
బెనవైచికొమ్ము ర మ్మిక
నిను జూచిన నవ్వధూటి నేలం గూలున్.

295

తే. అనుచు నక్క నిజాధీశు నతులశౌర్య
మెనయ బోధించి పెనవైచికొనుచుఁ దెచ్చెఁ
గురుబలావళిఁజేర నుత్తరుని ధైర్య
శోభితుని జేసి తెచ్చు నర్జునుఁడు వోలె.

296

క. ఈలీల వచ్చు నాశా
ద్దూలస్యగాలముల భయముతోఁ గనఁ జేయం

జాలుట గలహృప్రియ కిం

కేలాగునఁ గలుగవలయు నిందునిభాస్యా.

297

తే. అనుచుఁ జిలుక పలుక నాప్రభావతి యిట్టి

యవగడంబు మాన్పు నది యెఱుంగు

నిపుడు నీవెఱుంగు దింతియేకాని యీ

తెంపువగలు మాకుఁ దెలియ వనిన.

298

శా. కీరంబిట్లనునట్లు ఘోరతరభంగిన్ వ్యాఘ్రగోమాయువుల్

చేరన్త్రాఁ దిలకించి యవ్వనిత కించిద్భీతియున్లేక ధైర్యా

రూఢిన్ మృగధూర్తముంబలుకు నాహా సత్యవాక్యత్వమీ

డేఱుం దబ్బుటకాఁడ వైతి గద యిం కేరితి సైరింపుదున్.

తే. పులులరెంటిని దెత్తు నీపుత్రయుగళ

మునకు నని నమ్మిక లొసంగి పోయియిప్పు

డొక్కశార్దూలమును దెచ్చి యొప్పగించె

దొల్లఁబో కాననేడు నీయుసులుఁ గిసురు.

300

మ. అనుచుం దిద్గునలేచుదానిఁగనియవ్యాఘ్రేంద్ర మాశౌరఛ

ద్వనసేసెం గద నక్క యెక్కరణి నమ్మన్వచ్చు నంచున్భయం

బున దానిన్వెస నీడ్చికొంచుఁబటచెన్ భూభాగ మల్లాడఁగాఁ

దనకంచుం బరువెత్తుచోఁగలవె కాంతావంచనాసంపదల్.

క. అనఁ జిలుక కాప్రభావతి

మునుపటి వగకన్న నధికముగ వెఱపించెన్

వినుమా కలహృప్రియ యిం

తనిరూఢం బైన నేర్పు దానికె చెల్లున్.

302

వ. అని పలికి విరహిజనమథనంబున మనసిజుండు పట్టించు *ధర్మ
దారోదయంబునుంబోలి మిక్కుటంబగు కుక్కుటారవంబున
నరుణోదయం బగుట యెఱింగి యక్కురంగనయన యంతరి.
పురంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 303

క. వనజరుచిఁ గొనఁగ సమయం
బనుచోరుఁడు రోదసీగృహముఁ జొచ్చి భయం
బునఁ బఱవ నడఁచుదీపం
బునఁ బోల్పంబడుచుఁ బ్రొద్దు పొటుకునఁ గ్రుంకెన్. 304.

చ. ప్రవిమలమౌక్తికంబుల తురాయి నిగన్నిగల నైఱుంగు చ
న్దవ మనుగెంపుదండల దగద్దగలం బయ లొందనీక నీ
లవసనపు న్దుసుంగు పొదలంగఁ బ్రభావతి వచ్చె నత్తటిన్
గవినెన లోపలం జకచకల్లల దర్పణలక్ష్మీఁ గేరుచున్. 305.

క. వచ్చుటయు నిచ్చలంబున్
బచ్చలపంజరము వెడలి పడఁతీ యిదె యే
నిచ్చట నున్నా నని యను
పచ్చనివిలుకాని తేజిఁ బరికించి వెసన్. 306.

క. నిన్నఁటికథ మఱి యింకను
నున్నదియో యుండెనేని యుచితవచస్సం
పన్నతఁ దెలిపెదె గ్రక్కున
న న్నరపతిపొందు నేఁటికైన న్వలయున్. 307

క. అన శుక మిట్లను గుతుకం
బునఁ గథ కొదవ యన నెంత మూఁడేమాటల్

* ధర్మదార=యౌద్ధమఃమాన్సుటకై పట్టించుకాహళధ్వని.

వినిపామ్ము పోయి యచ్చట

జనపతి రతిఁ జొక్కి తామసము చేయకుమీ. 308

మ. అని యాశావశఁ జేసి యాశుకసుధాశాధీశ మీశానశీ
ర్షనదీశోభికు శేశయాంతరరసశ్లాఘావిశేషాపనో
డనశీలాతివిశాలశీతలగుణోదారోక్తిధారానిగుం
భనగంభీరముగాఁగ నిట్లనుచు దెల్పంబొచ్చె నచ్చెల్వకున్.

క. కాంతా వింటివె కద వి

భ్రాంతపుఁబులి నక్కఁగొనుచుఁ బటచుట మును పే
యంతం గలహస్త్రియ త

త్కాంతారము వెడలి తల్లిదండ్రులఁ జేరెన్. 310

శా. నిర్దాక్షిణ్యమనస్కు యన్వనిత యంటె న్నెంటనే యంచుఁ ద
చ్చార్దూలం బతిభీతిఁ బాటెను లతాసంబంధ మకాట న్నహః
దుద్దాంతోగ్రశిలాభిఘాతవిగళద్భోరాస్రధారాతీసం
మృద్ధాధ్వంబగు నక్కనీడ్చుకొని సంభ్రాంతాన్యజంతుత్వరన్.

క. ఈరీతిఁ బటచి పరచిం

తారంభము మఱచి ధావనాయాసమునన్
నోరెండ నిలిచె నొక కాం

తారమునం బిటికిగుండె తటతట నదరన్ 312

క. నిలిచి దగదీర్చుకొని హె

చ్చిలుకోపముతోడ నింతచేసిన దీనిం

దలవ్రచ్చుక మ్రింగెద నను

తలఁపున జంబుకముఁ గ్రూరతరముగఁ జూచెన్. 313

క. అప్పుడు సృగాల మద్దెసఁ

దప్పించుకొనంగ నేమి తలఁపఁగ వలయుం

జెప్పుము ప్రభావతీయన

నప్పులుఁగున కాసుధాకరానన పలికెన్.

314

తే. కాలిసంకెల లతికానికాయబంధ

మప్పులి యటన్న నాగ్రహవ్యగ్ర మింక

జాటిపోరాదు సాంత్యనసరణిఁ గూడ

దెట్లు తప్పించుకొను నక్క యిట్టియెడను.

315.

వ. కావున సృగాలంబునకు శార్దూలవదనగహ్వరంబె యవ

శ్యంబు భావ్యంబని తలంచెదఁ గాని తత్ప్రాణగోపాయ

నంబునకు నుపాయంబు దోచదు మదీయ శేముషీవిశేషం

బింతియ, యనంతరకథావృత్తాంతంబుఁ దెల్పు మనినఁ గీరం

బిట్లనియె.

316.

క. ఇది తెలియ కున్న బుద్ధికిఁ

గొదవనుట ల్లాదు జారుఁ గూడఁగఁ జనుతో

యదకచ కిట్టి విషదృశ

యద నెఱిఁగి యడంపవలయు ననియనుట చుమీ.

317

క. అవ్వలి కథ వినుమా యెల

జవ్వని యారీతిఁ జూచుశార్దూలపతిన్

నివ్వెఱఁ గనుఁగొని జంబుక

మవ్వేశకు నొకనుపాయమాత్తందోచన్.

318.

మ. పులికిం గేలుమొగిడ్చి పల్కువిను మంభోరాశిగంభీర నా

పలుకు ల్లోహ మొనరెచరా యనుచు నాపైఁ గోపమే కాని

రాఁ, గలకార్యం బెఱుఁగంగ లేవు సముదగ్రక్రోధయై

యావధూ, తిలకం బిచ్చటి కేగుదెంచుఁ దనుజ్ఞోద్రేకక్షు

ధల్ మాన్పగన్.

319.

క. మన మున్న చోటెటుంగునె
యని తలఁప న్వలవ దుపలహతి గళితాస్త
త్తనుర క్తధార త్రోవం
గనుఁగొని యదె యడవిజాడఁగాఁ బఱతెంచున్. 320

క. మున్నొనరించిన నేరం
బెన్నకు తత్ఫలముఁ గంటినేకద యిఁకమీఁ
దన్నీకు శుభ మొనరెచ్చెద
నన్నరయకు మింక వంచనాపరుఁగాఁగన్. 321

క. పెనఁ ద్రెంచి యెచటికేనియుఁ
జనుమా శార్దూలహంత్ర జాడమెయింగ్ర
క్కున వచ్చిన నినుఁ బొరిగొను
ననఘా జై వాతృకత్వ మంధుము నీవున్. 322

క. అని పలికినపుడె నఖములఁ
బెన పటుకునఁ ద్రెంచివైచి బెబ్బలి పఱచెం
జనియెన్నక్కయు వేటొక
వనమునకుఁ దెలియ వింటివా తెలిగంటి. 323

క. అనినఁ బ్రభావతి నివ్వెర
గున మ్రాన్పడి యుండి తెలిసికొని చిలుకా యీ
యనపా యోపాయస్థితి
నను నడిగిన నాకుఁ దెలియునా యెంతైనన్. 324

క. అని యంతఁ దెల్లవాటుటఁ
గని యంతగిపురము సేరెఁ గాంతామణియా
దిన్దకరబింబము గ్రుంకిన
దను కాకీరమణి యొప్పిదంబున నుండెన్. 325

క. అంతటఁ జీకటి గని య
క్కంతామణిన్పతి జేరఁగాఁ బోవుతమిం
జెంతకుఁ జేరినఁ గనుఁగొని
కంతుని నెఱతేజ ముద్దుగాఁగఁ బల్కెన్.

326

తే. ఎంతవేగిర మమ్మ పూర్ణేందువదన
మాటుమడిగినఁ జనుమ యమ్మనుజవిభుని
ధామసీమకు నిపుడు సందాక నొక్క
యమలతరమైన కథ వినుమనుచుఁ బలికె

327

పండ్లండవకథ.

క. ధర్మై రాజపురంబునఁ
బరఁగెడు నొకరెడ్డి గలఁడు పరిహితనామ
స్ఫురితుఁడు కృషికార్యధురం
ధరుఁ డలరున్ హాళికావతంసుం డగుచున్.

328

క. ఆరెడ్డి కిద్దతాండ్రు ప
యోరుహబాణుని శరంబులో యనఁగా శృం
గారిణియు సువేషయు నను
పేరుల మెలఁగుదురు సొంపు బెంపెసలారన్.

329

తే. చెలువుఁ డెప్పుడుఁ బగలెల్లఁ జేసి పనులు
కోరి మెలఁగుట రేలెల్లఁ గుంభకర్ణ
నిద్రఁ బాల్పడి రతికి సంధింపకునికి
వార లిద్దఱుఁ గడిదేటి జారలైరి.

330

ఉ. చామనిమేనులు న్ననువుఁ జల్లెడుమోములలోనఁ గల్లుబల్
గోములు మానవుం బొడవులుం బిడికింట నడ్డుగుకొనులుం

గోమలబాహువుల్లరులుకొల్పెడుచూపులుముద్దుమాటలుం
గాముని కొక్కచేవ యెసఁగన్విహరింతురువార లిద్దఱున్.

సీ. గొంటుపూసలు రెండుగుండ్ర ముంగరలు మై

జారుచీరలు పెనసన్న గొలుసు

పెద్దమట్టెలు మట్టిపిల్లాండ్లు బొబ్బిలి

కాయ లొత్తులతోడి కడియములును

గప్పుపల్వరుస లుంగరములు తూలెడు

గొంగులు బలుచెంపకొప్పు లంచు

కమ్మగవ ల్పన్న కాటుకరేకలు

నాభినామంబులు నానుచుట్లు

తే. పసుపుఁబూఁతలు గుబ్బలబాగుదెల్పు

బిగువుఱవికెలు చిగురాకుఁ బెదవులంటు

వీడియపుఁగప్పు లెప్పుడు వెలయ రతుల

బేరమాడుచుఁ గాఁపుగుబ్బెతలజోడు.

332

క. పనుల కొడ ల్వంగక కా

మిను లిద్దఱుఁ గూడి గోళ్లుమీటుచు దాదుల్

దినదినము మిసిమియిడఁగాఁ

గనుపింతురు గున్నగచ్చగాయలకరణిన్.

333

చ. దిటమున రెడ్డి పాటుపడి తెచ్చి యిడంగను గూటిప్రాదు సం

కటితఱివెన్న మజ్జిగలు కంకటి పైఁ బవలింటి నిద్రలున్

బెటుకులుఁ జెల్లిరా సొగగు వెట్టుచు మన్నథ కేళిమీఁద నె

క్కటివడి జారసంగమసుఖంబునకే తమకింతు రిద్దఱున్. 334

- చ. వెనిమిటి చేని పాటుపడి వేర్చుశ్రమంబున నింటికేగుదెం
చినతటి దానితోఁకపయిఁ జేర్చిన కాఁగులనీరు మజ్జనం
బున కమరించి దేవతలపుట్ట మొసంగుచు బొడ్డుగిన్నెలో
మనుతురు రాగిసంకటి తలోదరు లద్భుతభక్తిజూపుచున్.
- ఉ. ఒక్కతె రెడ్డిప్రక్క వినయోక్తుల వింతలఁ గొఁగిలింతలన్
జక్కిలిగింతల నైఱసి జంతతనంబునఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచో
నొక్కతె జారుప్రక్క మెలుపొందిన పెక్కులఁజూపుచొక్కుల
న్తిక్కిలి చొక్కుచు న్నదనునిం జరితార్థునిఁ జేయు రాత్రులన్.
- చ. చెలువుని ముందట న్నవతి చిక్కునఁ బోరు ఘటించిలేని యీ
సులు ప్రకటించి మోసమునఁ జొచ్చెద రొండొరు మీఁది
చాడి మాటల మఱి మాటమాట జగడంబులు చూపి
యతండు పోయినం, గలకల నవ్వుకొండ్రు తమ కౌశల
మాతఁ డెటుంగలేమికిన్. 337

- క. ఈరీతినుండి యొకనాఁ
డారెడ్డన పసికిఁ దలుగు లమరించుటకై
నారలు గావలె నని పొరు
గురికినై పోయి మఱ్ఱియూడలు దేరన్. 338

- వ. తదనంతరంబ. 339

- చ. చిటిపాటిమబ్బు లాకసపుసీమఁ గనంబడ గొప్పగొప్పలై
పటపట మ్రోయుచు న్నలినబాంధవబింబముఁ గప్పికొంచుఁజీఁ
కటి ఘటయించి యధ్వగనికాయము బెండగిలం దటిల్లతా
కుటిలతఁ గొంచెపాటి చినుకు ల్గొరఁగించె ధరాతలంబునన్.

- క. అనవధివనధివిహారం
బున నధికవ్యధల కార్థమును బొందుతఱి

న్య నసిజః డేయుశరంబుల

యనువున నవ్వేశః జినుకు లడరె న్నదులన్.

341

సీ. గొంగడిముసుఁగుతో గొల్లలు చట్రాతి

పైని బందారాకుఁ బఱచికొనఁగ

నాలమందలు మేఁత కరిగి యేతెంచి యం

భారవంబులతోడ మందగొనఁగఁ

బొదుగుదూటుల మాని యొదిగి క్రేపులగుంపు

జననీనికాయంబు చాఁటుఁ జేర

నొకటి నొక్కటి చూచి యుటికి మేకలు చెట్టు

నీడలఁ గుమిగూడి నెమరువెట్టఁ

తే. దనరు నంబుద కాండ వేదండయాథ

గర్జితోర్జితభూరిభూత్కారగళిత

వమధుశీకర వారదుర్వారమగుచుఁ

జలువతెమ్మెర లేతేర సన్నతూర.

342

తే. అప్పు డాకాపునలిగుబ్బలాండ్రుపథికు

లుసుటునునముసుకుకొన్న యమ్ముసుకులోన

రాఁడు పతి యంచు నిర్భరరతులఁ దేల

మందిరమునకుఁ దెచ్చిరి మాటుమగల.

343

తే. తెచ్చుకొని యిచ్చలోపల హెచ్చుకోర్కు

లెన్నిగల వన్నియునుదీఱ నెనసిచతుర

రతుల కఱవునఁ బడినట్టు లతులసౌఖ్య

వారినిధి దేలుచుండిరి వారలంత.

344

క. పరహితుఁడు మిన్నఁగనుఁగొని

దురుసౌనికమీఁద వానతూర ల్నిజసుం

దరు లెదురెదురే చూతురు

మరుబారికిఁ జిక్కి కాన మగుడన్వలయున్.

345

క. గ్రక్కునఁ జని యక్కఱతోఁ

జక్కెరవిలుకానికేళిఁ జతురుడనై నేఁ

డక్కాంతలనిద్రఱ నిరు

ప్రక్కలనునిచికొని మేలువడసెద ననుచున్.

346

క. తలపై నూడలమోపుక

మొలఁగ త్తియు నింటిమీఁది మోహము మదిలోఁ

దలఁకొనఁ జలికిఁ జలింపక

బలుబూతమువోలి పెద్దపరువునవచ్చెన్.

347

తే. వచ్చి యాత్మీయమందిరద్వారసీమఁ

దెప్పునను మోపువైచిన చప్పుడు విని

నరకఁ డదె వచ్చెననుచు నొండొరులతోడ

గుసగుసలువోయి రాతని కూర్చిసతులు.

348

ప. ప్రభావతీ యనిర్దమసావకాశం బగునిజగృహంబునం దల్ల

డిల్లు నుపవల్లభుల నప్పల్లవాధర లెవ్వడువున వెడలింపవలయు

నిదియెఱింగిన యంగనలకుం బరపురుషసంగమంబును బతి

ప్రమోషంబును సులభంబగునని పలికినం దెలుపనేరక వెల

వెలంబాటు నమ్ముద్దియ నెమ్మొగంబుఁ గనుంగొని యయ్యనంగ

తురంగం బవ్విధంబును నేన తెలిపెదనని యిట్లనియె.

349

సీ. ఆరీతిఁ బతివచ్చె ననివేగ శృంగారి

ణీవధూటి సువేషతో విచార

మేటికి నీవు కవాటంబుఁ దెఱచి వా

డించీకి రాకుండ నేర్పుతోడఁ

- గడప కడ్డముగాఁగఁబడి సివమాడుము
కొదవకార్యము చూచికొనఁగవచ్చు
నని యుపదేశింప నది యట్లసేయ వి
భ్రాంతుడై నిలిచినభర్తజేరి
తే మఱ్ఱియూడలనుండి యమ్మగునమీఁద
గాలిసోకెనొ యనుచు శృంగారిణియన
నంతలోన సువేషదంభాతిరోష
ఘోషయై వానిపైఁ బండ్లు గొఱికికొనుచు. 350
- శా. ఓరి నాపదమైనమఱ్ఱిమద రేఖోద్వృత్తిఖండించి తీ
వేరా యిప్పుడెపోయి మ్రొక్కుఁబడిగా నీయూడలా చెట్టునక
ధీరోదారతఁగట్టిరార మదిలో దేవేరిపైఁగోర్కెనిం
డారంగల్గిన నన్నెఱుంగవె పిశాచాధీశవిఖ్యాతునిన్. 351
- క. అనవిని పరహితుఁ డాత్మక
వనితామణి బ్రదికియుండినం జాలు వటా
వనిరుహము కడకు నిటపో
యిన నేమగుననుచు దానికెరఁగివినీతిన్. 352
- క. ఇదె మఱ్ఱిమీఁదనిడి వ
చ్చెద నూడల్నేరకేను జేసినసేతల్
మది నుంచకు వటభూరుహ
విదితనివేశా పిశాచ విబుధాధీశా. 353
- క. అని యతఁడు మఱ్ఱిపైఁ గ
క్కుననిడఁ జన మారుకేళికొదవల్దీఱం
బనిచిరుపనాయకులనం
గనలిక నిటువంటి నేర్పుగావలె నీకున్. 354

తే. అనినఁ జిలుకఁజూచి యాప్రభావతిచెల్ల
నేనెఱుంగ నయ్య యిట్టినేర్పు
లిద్దఱగుట వార లింతచేసిరి గాని
యొక తెకెట్లుగూడు నో శుకేంద్ర.

355

మ. అని యక్కోమటికొమ్మ దేవనిలయప్రాంచన్త హామర్దల
ధ్వనిచే వేగుటెఱింగి యత్తఱినిశాంతంబొంది యాసంజ సం
జనితానంగశరాత్తి వేగుచుఁదమిస్త్రస్ఫూర్తివీక్షించి త
జ్జనపాలాయతనంబుఁజేరఁజనుచో శౌకేశ్వరం బిట్లనున్.

— ప దు మూఁ డ వ క థ. —

ఉ. అక్క పరాకు నీకుఁబ్రమదా ప్తిఘటింపఁదలంచి పల్కు దే
నొక్కకథోత్తమంబు విను ముజ్జయినీపురి నొక్కజెట్టివాఁ
డుక్కునఁ దీరినట్లు కఠినోగ్రశరీరముతోడ మీఱునే
దిక్కునమాటులేక బలదేవుఁ డనం బలుపేరుదాల్చుచున్.

శ్రీ. శీర్ష వర్తులశిలాస్థిరమైనకేకినాఁ
జిన్నారిపొన్నారి సిగపొసంగఁ
దనుమేరుగిరిమీఁది తరుణాతపంబునాఁ
బలుచని మట్టిదుప్పటి యెసంగఁ
గమనీయముఖచంద్రుఁ గబళించుచిల్వనా
డంబైన బవరిగడ్డముచెలంగ
బాహుభుజంగమపతినాలుక యనంగఁ
జేతసాణాకత్తి చెలువుమీఱ

తే. మ్రోల వీణయు సాధన మురువునడలు
బిరుదు టందియ వెంబడి పిల్లజెట్లు

నమర దొరకొల్వుచేసి గేహమునకేగు
మత్తరిపుశైలదంభోళి మల్లమకాళి.

358

క. ఘనశ్రీబొందియు నాతఁడు
దినదినమును గొంతకొంత దిరుగుచురాఁగాఁ
దనవారు శత్రులై రట
గనుగొనఁగా వానిలక్ష్మీ కడచనిపోవన్.

359

సీ. ధనవారములు చోరతతులపా లయ్యెను
సొమ్ములు కుదువను సొగిసి చనియె
గాదెలధాన్యమెల్కలకయ్యె గుత్తకై
యెనసినగ్రామంబు లెల్లనెండె
నప్పలిచ్చినచోట నటమటించిరి డాచి
కొనినపత్రంబులు చినిగిపోయె
వాడకంబులు గొన్నవార లేగిరి తోట
లెల్లను బరులచేఁ గొల్లవోయెఁ

తే. గప్పడంబెల్ల గాలిచేఁ గదిలి యురియు
నింట దొల్లెడు కుండలు నినుపకట్ల
మానిముంతలునిలిచె నమ్మల్లపతికి
వార్ధికన్యాకటాక్ష మవ్వలికిఁ జనిన.

360

వ. ఇవ్విధంబున నక్షుద్రదరిద్రత్వంబు వహించియు నతండు
కుటుంబభరణాదరుం డై.

361

ఉ. మాసికవై చికుట్టినరుమాలును జాలనిదట్టి బట్టయు
న్తాసినయెడ్డెదుప్పటి దనర్పఁగఁ గోమటివారిఁజేరి శం
కాసమవాప్తి నొల్లమనఁగాఁ దనుమర్దనమాచరించుచుం
గాసును గీసు దూసికొనుగాని విడం డతఁ డేమి చెప్పుదున్.

తే. అనినఁ జిలుకఁజూచి యాప్రభావతిచెల్ల
నేనెఱుంగ నయ్య యిట్టినేర్పు
లిద్దఱగుట వార లింతచేసిరి గాని
యొక తెకెట్లుగూడు నో శుకేంద్ర.

355

మ. అని యక్కోమటికొమ్మ దేవనిలయప్రాంచన్త హామర్దల
ధ్వనిచే వేగుటెఱింగి యత్తఱినిశాంతంబొంది యాసంజ సం
జనితానంగశరా ర్తి వేగుచుఁదమిస్త్రస్ఫూర్తివీక్షించి త
జ్జనపాలాయతనంబుఁ జేరఁజనుచో శౌకేశ్వరం బిట్లనున్.

— ప దు మూఁ డ వ క థ. —

ఉ. అక్క పరాకు నీకుఁబ్రమదా ప్తిఘటింపఁదలంచి పల్కు దే
నొక్కకథోత్తమంబు విను ముజ్జయినీపురి నొక్కజెట్టివాఁ
డుక్కునఁ దీరినట్లు కఠినోగ్రశరీరముతోడ మీఱునే
దిక్కునమాటులేక బలదేవుఁ డనం బలుపేరుదాల్చుచున్.

శ్రీ. శీర్ష వర్తులశిలాస్థిరమైనకేకినాఁ
జిన్నా రిపొన్నా రి సిగపొసంగఁ
దను మేరుగిరిమీఁది తరుణాతపంబునాఁ
బలుచని మట్టిదుప్పటి యెసంగఁ
గమనీయముఖచంద్రుఁ గబళించుచిల్వనా
డంబైన బవరిగడ్డముచెలంగ
బాహుభుజంగమపతినాలుక యనంగఁ
జేతసాణాక త్తి చెలువుమీఱ

తే. మ్రోల వీణయు సాధన మురువునడలు
బిరుదు టందియ వెంబడి పిల్లజెట్లు

జీరచాకింటఁదెచ్చెదనంచుఁ జనిచేరుఁ
 దరుణపల్లవుఁ డున్న తాపిచోటుఁ
 జిక్కంటె యెరవు దెచ్చెదనంచుఁ జనియిచ్చుఁ
 గమనాతురున కింపు కౌఁగిలింపు

తే. నిట్లు జారోపభుక్తయై యేగుదెంచి
 మగఁడు వినలేమిచెంగట మందిరంబు
 వెడలి తిరుగాడవలసె నివ్వీటవిధిని
 దూఱవలదా యటంచుఁ గన్నీరునించు. 368

చ. పురమిది చూడనింత చెడిపోయెనయోమఱియాఁడుతోడఁ
 బు,ట్టరె ననువంటిసాధ్విని బడాపగలంగనుగొండ్రు జారులె
 వ్వరుగనుఁగొన్న లేమిఁ దలవంచి రయంబున వత్తునమ్మయో
 పొరుగుపొలంతియంచుఁ బువ్వుఁబోడి యను నివ్విభుఁ డాల
 కింపఁగన్. 369

క. పడియుండఁ గంటి నని యీ
 యెడల న్తామేనమామ యిచ్చెనటంచుకొ
 బడఁతి యుపనాథుఁ డొసఁగిన
 తొడవులు చీరలు ముదంబుతో ధరియించున్. 370

తే. నీవు మఱియింటిలోన గుండ్రించుచున్నఁ
 గడుపునిండునె దొరఁజేరి గ్రాసమడుగు
 పొమ్మనుచుఁ బల్కునాథు నప్పొలఁతిజార
 కాంతుఁబొందుటకై సందుగలుగవలసి 371

క. ఈగతి మెలంగునంగన
 లా గాబలదేవుఁడెఱిగి లలనా రావే

బాగాయెంగద చిన్నెలు

నీగరితతనంబుఁగంటి నే నివ్వేశన్.

372

ఉ. ఓసి గయాళికాన నను నుగ్రు నెటుంగవె రోసమెత్తినం
దోసమెటుంగ వీటఁ గలతోయ్యలులెల్లను గుంపుకూడి సం
త్రాసముచెందనీగళము రాట్న మునంబిగియించి యొంతునో
కోసుకతిందునో యనినఁ గోమలి నిశ్చలధైర్యధుర్య యై. 373

ఉ. గొంటుఁదనంబునం గులుకు గుబ్బలపయ్యెద చక్కఁజేర్చి యే
మంటివి నన్నువంటి సుగుణాకరకాచెడుబుద్ధి లెస్సగాఁ
గంటివిగాక నాదునడక ల్కలగంటివొ కల్తీవోవ వె
న్వెంటనెపోవు నే మఱి వివేకము లోకములోనివారికిన్. 374

ఉ. లేవడిమీఁద బానిసలు లేనికతంబున నూరకుండినం
బోవమి నప్పుసప్పులకుఁ బోవుట వేటుగఁ దోచె నేమొకో
కావలె నట్టులైన నవుఁగా దననేటికి నేఁటినుండినా
థా వెలికేగఁ బ్రాణవిభుఁ డల్లినకార్యము సేయవచ్చునే 375

తే. ప్రతిన వలికెద నేను నీపాదమాన
యకట మోసంబు లేదు కొండంతపనికి
నైన బతిమాలి నీవు పొమ్మన్న వెడలి
పోవ నూరక యుండు మీపోరుచాలు.

376

క. ఆన విని ముదితల హృదయము
గని యెటుఁగమి నతఁడు నిజముగా నెంచెం ద
ద్వనితయును మదనవేదన్
దినశేషము దీర్చె యుగముఁ దీర్చినరీతిన్.

377

చ. లకుచకుచాలలామ శుభలక్షణలక్షితకౌతుకప్రదా
యకమగు జారుగోరు దరహాసము మీసము మీఁదికేలు

నా,త్తకుఁ దమినించు మ్రొక్కు వగతక్కులు చెక్కులు లేని
మోహమూ,రక కలహించి మించు పెనురాపులు చూపులు
నేచ నెప్పుదిన్. 378

ఉ. ఎప్పుడుపోదుఁ బోయిహృదయేశ్వరుమాటలువానికెప్పుడేఁ
జెప్పుదుఁ జెప్పివాని మదిఁ జిత్రపుమోహముచేత నెప్పుడేఁ
గప్పుదుఁ గప్పి వానియెడ గబ్బిచనుంగవచేత నెప్పుడేఁ
గుప్పుదుఁ గుప్పి వాని రతికోరుట యెప్పుడటంచునెంచుచున్.

వ. ఇవ్విధంబున నూహించుచు నాచంపకగంధియు నొక్కయు
పాయంబు పెంపున. 380

ఉ. ముంగిటనిల్చి యో పొరుగుముద్దియ నాపతి నెత్తిమాసె నే
నంగడి కేగలేనిపు డహర్తుఖ మాతటిఁ దెచ్చి యిచ్చెదం
జెంగటిగోడఁ జేరి యొకచిట్టెఁడు నూనె యొసంగలేవె య
భ్యంగ మొనర్తునంచడిగియాకె యొసంగఁగఁ దెచ్చివేడుకన్.

మ. తలమాసెం గద రంగదాప్తకులయూథా నాథ నాథన్యతా
కలనాథర్తముచే నసంఖ్యముగఁ బ్రేంఖద్వైభవాహోగ్యముల్
గలుగం గాంతునె యంచుఁ దేనియలు చిల్కంబల్కి
యక్కల్కి వె,న్నెలలో నాయకు నుంచి నిల్చి తలయంటెం
దాశమానంబులన్. 382

తే. ఇట్లు తలయంటి యటకలి యిడి సులక్ష
ణాసరోజాక్షి యొకనెట్లు నాథ జలము
తెరలియున్నది దొరలింపఁ దెచ్చికొనఁగ
బాగుగా దూరి యవ్వలిభావినీళ్లు. 383

క. వీనరుగరాదు గద నీ
పై నానలు పెట్టుకొనుటఁ బడుపాటులుగా

కేనాఁటివారికై నం

గానీ గేహమున బావి గలుగ న్వలదే.

384

క. అన విని బలదేవుండో

వనితా యానలకు నేమివచ్చెంబో వే

కొనితేవే జలములు గ్ర

క్కున నీచలిచేత నిలువఁ గూడ దటన్నన్.

385

క. ఓనాథ సతులగుణముల

నేనాఁటికిఁ బురుషు లెఱుఁగ రే నెచ్చటికిం

బోనేల నీకుఁ గోపము

రానేల యటంచు నదిపరాకై యున్నన్.

386

క. బలదేవుఁ డబల నాపైఁ

జలమా నానేరమెల్ల సైరించి జల

మ్ములు దెమ్ము వేగఁ బొమ్మని

పలుమఱు వేడుకొనఁ గపటభయ మెనయంగన్.

387

ఉ. మంచిది నీవు పంప ననుమాన మిదేటి కటంచుఁ బల్కి య

క్కాంచనగాత్రి రజ్జుఘటకమ్రకరాంబుజయుగ్మయై కటా

క్షౌంచలచంచలాలత యొయారపుఁగొప్పు మెఱుంగునుబ్బుల

న్తించఁగ నేగె ముద్దునడ నీటునఁ గూపసమీపభూమికిన్.

మ. చని యాచేరువఁ జారుభూరుహలతాసంతానతంతన్యమా

ననవీనాళిల సూనసౌరభనిశాంతం బైనపూఁదోటలోఁ

దనమేకోలున వచ్చియున్న యుపనాథప్రాధు నాథౌకమా

ననిరూఢద్రధిమానురాగ మిగురొందంగూడి క్రీడింపఁగన్

తే. అలరె వేగుఁజుక్క యది చూచి భయమందఁ

దనరెఁ బక్షిరుతము దాని వినుచు

దిగులుపడఁగఁ దూర్పు తెలతెల గావచ్చె
వారి కిట్లు తెల్లవాతె నంత.

390

క. వినుమో ప్రభావతీ సతి
తననేరం బెట్లు తప్పదాటన్వలయున్
మనమున దీని కుపాయము
గననేరని నారి జార గారాదుసుమీ.

391

క. అని పలుకు చిలుకపలుకుం
గనుఁగొని వై శ్యాంగనాశిఖామణి యిచ్చో
నను నడుగు టుడుగు బెడఁగుగ
ననఘగుణా నీవె నొడువు మవ్వలికథయున్.

392

ఉ. నావిని కీర మిట్లను ఘనాఘనవేణి సనాతనప్రవీ
ణావలిఁ గేరు నీకుఁ దెలియం బడకున్న దె యైన మద్వచః
శ్రీ వెలయింపఁ గోరి తిఁకఁ జెప్పెద నప్పగిదిం బ్రభాతవే
ళావిభవంబు మీటుడుఁ గలంగుచుజారుడు లేచిపోయినన్.

ఉ. అచ్చపలాక్షి యింటిమగఁ డంపఁగ నిప్పుడె బావినీటికై
వచ్చితి వచ్చి జారరతివాంఛలనుండితి నింతలోనఁ దా
నెచ్చటనుండి వచ్చె రవి యీతని కెక్కడఁ బ్రొద్దువోదు నా
యిచ్చ గలంగసాగెనిక నేమనియేను గృహంబుఁజేరుదున్.

వ అని వితర్కించి ధైర్యం బవలంబించి యొక్కకార్యంబుఁ
గాంచి యాయపాయంబున కీయుపాయంబ యుచితం బని
తలంచి నిశ్చయించి కుంభంబు జలపూర్ణంబుగావించి సరజ్జ
కంబుగా దిగవిడిచి తానును మెట్లవెంబడిఁ గూపంబులోని
కిం డిగ్గి కటీదఘ్నంబు లగు జలంబులం గలపడుకు లూఁది
ప్రభాతసమయోచితంబుగా వికసించు కమ్మని తమ్మియుం

బోలె నెమ్మొగం బెగయించి మీఁదఁ జూచుచు దృశ్యం
బగు భయపారవశ్యంబున నున్న యవసరంబున. 395.

ఉ. ఒక్కకృషీవలాచలపయోధర నాయకుప్రక్క నిద్రకుం
జిక్కి విహంగమధ్వనులచే వెడ మేల్కొని తాటుమాటుగాఁ
గ్రక్కునఁ గట్టుకొన్న చిటికెమ్ములచీర తగంగఁ దత్కటీ
భాక్కుచకుంభ కుంభమునబాగొనరం జనుదెంచెనూతికిన్.

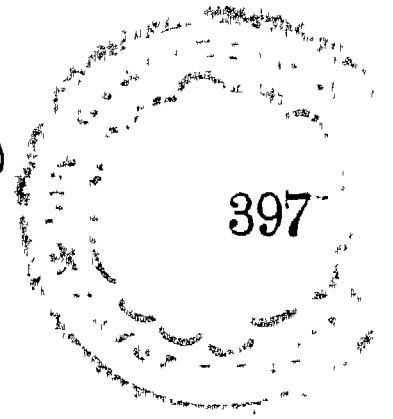
తే. వచ్చి జలములుచేద నవ్వామనయన
యాననాబ్జంబు వాంచి నిజాధినాథు
తోడిపాలయల్కఁ దోయంబుఁ దొలఁగివచ్చు
వరుణసతివోలు నమ్మల్లతరుణిఁ గనియె.

క. కని మొఱవెట్టినఁ జెంగటి
జనులొక్కట మూఁగ వారి సందడిపలుకు
ల్విని యాఁడువారు సేరం
జనుదెంచెం జెట్టి దట్టిచల్లడములతోన్.

తే. వచ్చి నిజభార్య చేసిన వగలు గాంచి
దిగులుపడి మున్నుగా నరుదెంచి యున్న
దాని యుపభర్తతోడుగాఁ బూని వెడలఁ
దిగిచి తోడ్కొనిపోయె నమ్మగువ నతఁడు.

క. ఏవంవిధ చాతుర్యము
నీవెఱిగితివేని మేదిసీవరుఁ జేరం
బోవచ్చుఁ బోయి క్రమ్మర
రావచ్చుఁ బ్రభావతీ పరాకా యనినన్.

క. నాకేమి తెలియు నని య
క్కాకోదరవేణి కమలగంధాంధమరు

త్పాకము రాకనిశీధిని

పోకడ గని యంత నంతిపురమున కరిగెన్.

401

క. చని దిన మను వననిధినీ

దినయదియై రాత్రి వేరి దీవిం గని య

వ్వనజాక్షి యూటడిలి నృపు

నెనయం జనుదేటఁ జిలుక యిట్లని పలికెన్.

402

శా. కాంతా సంతసమయ్యె నామది వధూకందర్పఁడౌ నద్ధరా
కాంతుం జేరఁగ నుత్సహించియును మద్గాధాసుధాలోలుప
స్వాంతత్వంబునఁ జేరవచ్చెదు భవత్సౌలభ్యసాద్గుణ్య మే
నెంతంచు న్గొనియాడ నేర్తు మఱి నీవే నీకు జోడిమ్మహిన్.

క. *క్రమ్మటనొక కథఁ దెలిపెద

ధమ్మిల్లోత్ఫుల్లకుసుమధామంబులపైఁ

దుమ్మెదలు చిమ్మిరేఁగం

గొమ్మా తలయూచి మెచ్చికొమ్మా పిదపన్.

404

— ప దు నా లు గ వ క థ. —

చ అని తెలుపందొడంగెవిను మంబుధి మోహపురాణివాసమై
తనరెడు కృష్ణతీరమునఁ దామ్రపురం బనుకాఁపుటూరుభూ
వనరుహగంధి నెమ్మొగము వైఖరిమీఱు విశేషకాంతి వ
ర్తనమువహించి మించు విదితంబుగఁజూపఱకింపొనర్చుచున్.

చ. కొలుచు సమగ్రభంగి నొనగూడ దివాణపువారి చేతికాఁ
కలుహుసివోవఁగాఁ గఱపుకాల మెఱుంగక పూసబొట్టులం

* ఇది హంసవింశతిలోఁగూడఁ గలదు.

బలికలిసీళ్లుఁ జందనపుమానికెఁ గొల్చినమాళ్లు గల్గి శో
భిలుదురు రెడ్డిబిడ్డలు కుబేరుని పిల్లలనంగ నచ్చటన్. 406

*తే. అచట నొకరెడ్డి వెలయు హలాంకుఁ డనెడి
పేరుగలవాఁడు కులములోఁ బెద్దయింటి
వాఁడు బొంక నెఱుంగనివాఁడు వాఁడు
పట్టినదియెల్ల బంగారు పనులపట్ల.

407

సీ. అచ్చమై వాకిట రచ్చతాయి మెఱుంగు
పంచతిన్నెలు గొప్ప పారిగోడ
కంపతెట్టులును రాకట్టు ముంగిలి మల్లె
సాలెదేవరయటచవికె యొకటి
కోళ్ల గూండ్లును గొట్టు కుటుగాడి యేడికో
లులు కాఁడి పలుపులు గలుగు నటుక
దూడలు పెనుమూవకోడెలు కుటుకాఁడి
గిత్త లీనినమేటిగిడ్లవొడ్డి

తే. యిటుకుమ్రాను పెరంటిలో నెక్కుబావి
మునుఁగలును జొప్ప పెనువామి జనము రుబ్బు
తోలు పిడకలకుచ్చెల దాలిగుంత
దనర నిరతంబు వెలయు నాతనిగృహంబు

408

తే. అతనికి సుకేశి యనియెడు నాలి వెనుక
నబ్బె గుణవతి యనఁగ నిల్లాలోకర్తు

*ఉ. అందునవానికెల్ల సుహలాంకుఁ డన న్నొకపెద్దరెడ్డిచె
ల్వాందు సుభోగుడై నగరిలోపల వన్నియగన్న యట్టివాఁ
డందునఁ బెద్దకాఁపనుచు నందఱుఁ గొల్వఁగ లెక్కలేని వె
ల్లందగుమినుక్కులుం గలిగి యాతఁడు రాజిలుచుండు నప్పరిన్.

చిత్తసంభవు చేకత్తి చివుకువోవఁ
జేవదొరకినమాడ్కి నచ్చెరువుగాఁగ.

409

సీ. సాక్షాత్కరించిన జలదేవత యనంగ
నీలాటిరేవున నీటుచూపు
రథముపైఁ గనుపించు రతిదేవి యన జొన్న
చేనుఁ గాచుటకు మంచియ వసించుఁ
గేళికాగళితమాక్తికము లేతెడు వనాం
బుజపాణినా నిప్పపూవు లేటుఁ
గాలచక్రముఁ ద్రిప్ప కమలనాభునిశక్తి
నా నూలువడుక రాట్నంబుఁ ద్రిప్ప

తే. మేఁతగొని వచ్చు తమ్మిరుమ్మిపిరంగి
దొరతురంగీవిలాసంబు దొరయఁగొల్చు
గంప లింటికిఁ దెచ్చు నాకాఁపుబిగువు
టాగవగల గుబ్బలాఁడి యొక్కొక్కవేళ.

410

సీ. తిరునాళ్లకై పోయి తిరుపతిలోఁ గొన్న
నొక్కుపూసలపేరు పెక్కుసూప
జిగికుందనముఁ గూర్చి మగఁడుచేయించిన
మెటుఁగుకమ్మలు వింతయొలుపు నెఱపఁ
దనుఁ జూడవచ్చుచోఁ దల్లి తెచ్చిన యట్టి
యల్లికనాను సోయగ మెసంగ
మొదటికోడలి దంచుఁ దుది నత్తయిచ్చిన
చుట్టుమెట్టెలజోడు సొంపునింపఁ

తే. గడియములు కెంపురవలయుంగరము వెండి
కుప్పె సౌరంబు కుటుమాపుకూనలమ్మ
చీర కుడివైటలోఁపలి సిస్తుటవిక
యెసఁగఁ జరియించు నిట్టు లయ్యెమైలాఁడి. 411

తే. దానివలలకుఁ జిక్కి మోదమునఁ జొక్కి
యుండెడుహలాంకుఁ డొక్కనాఁ డుదయవేళ
మితి యెటుంగక తుంపురు స్త్రీదఁబడఁగ
జొన్నకూడును మజ్జిగ జుట్టిలేచి. 412

సీ. మొలకు సగంబును దలకు సగంబుగాఁ
గట్టిన యయగారి కరలచీర
వైనల్లకమ్ముల పచ్చడమ్మును దోలు
పావలు చేతిలోఁ బట్టుకట్టి
కత్తెఱగడ్డంబు కఱకు జుంజురు మీస
ములు రోమశంబైన పలకఱొమ్ము
మొలయుంగరము వ్రేల వలముగాఁ దీర్చిన
నాభినామము బీదనరము లమరు

తే. గడుసుఁబిక్కలు గలిగిన మడమలమర
వెంట నిరువంకఁ బెంపుడువేపు లరుగఁ
గెలనఁ దగు నెడ్లకొట్ట మీక్షించికొనుచు
నింటివెలుపలి తిన్నియ కేగుదెంచె. 413

చ. దుసికిలజాటు కోరసిగ దుప్పటిసీటు లలాటిపట్టికం,బొసఁగు
విభూతివైఁ బసుపుబొట్టును దొట్టిన కల్లు చొక్కు వె,క్కస
ముగ నెట్టివాఱిన వికారపుఁ జూపులుగాఁ గనంబడ,న్వెసఁ
జనుదెంచె నొక్కబవనీఁడు తదీయసమీపభూమికిన్. 414

తే. వచ్చి జమలిక వాయించి వరుసతోడఁ
దాతతండ్రుల చౌదరితనము లెల్ల
నెన్ని కై వార మొనరించి యింపు నెఱప
నతనిఁ గూర్చుండనిడుకొని యాదరమున. 415

మ. కలలో దేవర చెప్పె రేయి యెదుటం గన్పించి నెయ్యింబు
వా,టిల నీపాలికి దేవుఁ డింక బవనీఁడే యంచుఁ దానాఁడ
గా,వలె నేబాఁపనమొప్పెలైన సరియే వారెల్ల సాత్కా
లునీ,వలె గోరించిరె నిన్నె కొల్తు ననుచు న్వర్ణించుచో
నంతటన్. 416

తే. ముదుక తలపాగయును బాహుమూలమందు
గవిలె చర్మపుటొటలోని క త్తిగంట
మలతి నీర్కావిదోవతు లమరి గ్రామ
కరణ మే తెంచి రెడ్డిచెంగట వసించె. 417

క. ఈరీతి నెల్లవారలుఁ
జేర హలాంకుండు రచ్చనేయఁ దదీయాం
భోరుహముఖి సరికాఁపుటొ
యారులఁ గూడుకొని నిజగృహాంతరసీమన్. 418

తే. దివసమంత వితాపోయె నవ్వర రా రె
గుంపునంపును లేకుండ గుండుపోగు
గాఁ బదాఁటింతిరమునుగాఁగ నూలు
వడకరే యంచు నొండొరు ల్నొడివికొనుచు. 419

క. వడిదారము చెవులుం ద్రొ
క్కుడుపలకయు దిండు కదురు గుంజలునుం ద్రొ

క్కుడుబొమ్మయునుం ద్రిప్పుడు

పుడకయునుంగలుగు రాట్నములు గైకొనుచున్. 420

తే. ఎడమదెస వొడ్డుగా వైచి యేకులెల్లఁ

గెలనఁ బలువగ వేపుడుగింజ లునిచి

చేవపీటలమీఁద నాసీనలైన

వారలై వావివరుసలు వదరికొనుచు. 421

సీ. గుంపునంపును లేక కొనసాగఁ బ్రోగువెం

ట మెఱుంగుఁజూపు పేరెములువారఁ

బ్రాయంపుపడుచులఁ బనిగొంటివే దూది

యనెడి పాటలఁ దేనెచినుకు లీన

నేకుతోఁ జెలఁగుకేలెత్తుచో భుజమూల

కాంతులు బయలు బంగారు నేయఁ

బుడుకఁ ద్రిప్పెడురయంబునఁ బైఁటజూచుచో

మినుకుగుబ్బలు తళుక్కనిరహింప

తే. ముడిచికొన్నట్టి తెలిగంజి మడతచీర

లరిదితోడనిగ్గుచే పసుపంటినట్లు

పొసఁగఁ జరణాభ త్రొక్కుడుబొమ్మమీఁద

బచ్చెనఘటింప వడికి రప్పద్దముఖులు. 422

సీ. పోలిరెడ్డికి మగపోడిమి లేదుగా

గాది కేలాగునఁ గడుపునిక్కె

వదరకే మగవారు వచ్చెద రదె చక్కఁ

జెక్కుకో పయ్యెద చెఱఁగుకొండి

యోసి లేవే మల్లి వేసాలుసేయకు

మగవార లెటుంగని మర్త మెద్ది

నీకేటి సిబ్బిత నెరరాగవై మించి

యడంగఁ ద్రొక్కినదాన వత్త గారిఁ

తే. బెద్ది వినలేదె మనసుబ్బు పెరఁటిగోడ

దాఁటగా మామ గనెనట యేటిసుద్ది

యెసఁగి మగఁ డొల్లకున్న నదేమిసేయు

ననుచుఁ గసివోవఁ బలుమాటలాడికొనుచు.

423

తే. ఎన్ని కలుషట్టి పుంజంబు లేర్పరించి

పంటకఱ్ఱలు మఱితోడుపడగ లూఁచ

కండె లొనరించి చాలించి కాఁపుటింతు

లున్నయవ్వేళ నద్భుతం బుట్టిపడఁగ.

424

సీ. నునుపుగా దువ్వి తీర్చిన కెంపుబాలేందు

పసమీటు నొసటి కెంబసుపుబొట్టు

మెడతోలు పావాలు నిడుదగవ్వలదండ

సన్నంపుఁ జికిలిదర్శనపుఁ బేరు

నెడమచేఁ బల్లిక నిడినబండా రన్య

పాణిఁ బట్టిన నాగపడిగకోల

కటిఁ గానెకట్టుగాఁ గట్టిన చెంగావి

నిద్దంపుగుబ్బల నీలిఱవికె

తే. పదయుగంబున గజ్జెలు బాగునెఱపఁ

బరశురామునిపైఁ బాటఁ బాడికొనుచు

సొంపుమీఱంగ నెక్కలో జోగటంచు

ముంగిటికి వచ్చి నిలిచె మాతంగి యొకతె.

425

తే. దానికై యిల్లుగల రెడ్డిసాని జోగు
పెట్టుటకుఁ బోయి పొదిగిలిపట్టి నిలిచి
గణకుఁ గని వాని ప్రాయంపు కలిమియెల్లఁ
గొల్లలాడుదునని యెంచికొనియె నంత.

426

సీ. మెలిపెట్టి చుట్టిన తెలిపరంగి ముడాసు
పైలపేటాడబ్బు పనులఁ జెలఁగు
బంగరువ్రాతలపట్టు హిజారు కం
బరు చీనినిమతానిపాడునొసలు
తనుకాంతి గనుపింపఁ దనరు నంగీజోడు
వలిపెంపు శాలువ వల్లెవాటు
పడుదలలోన డాబాకత్తి వదలుపా
పోసులు గోరంటఁ బొలుచు గోళ్లు

తే. నడుమసీలున్న తోలుడా ల్బేడఁగుసూప
నభయముగ వెంట నరు దెంచు సభరువాడు
నమరు ముస్తైదుతేజితో నరుగుదెంచె
దారుణాకారుడైన యుద్ధారుఁ డొకఁడు.

427

తే. వచ్చి యయ్యారివెలుపలి రచ్చరావి
క్రేవదుర్వారుడై 'తలారికి బులావు
ధగిడికే' యనుమాటకుఁ దలఁకి రెడ్డి
తోడివారలతోఁ జేని త్రోవబట్టె.

428

శ. అంతటఁ దదీయగేహః
భ్యంతరముం జొచ్చెఁ గరణ మతిభయమునఁ ద
త్కాంత తదాకృతి గొంతకుఁ
గొంత విలోకించి మించి గుణవతి యాత్మన్.

429

తే. కోరినప్పుడె యీతనిఁ గూర్పవచ్చె
 నొక్కొ నాపాలి యాదేవుఁ డొకరిపాలి
 బంటుగా కిట్లు తురకరూపంబు దాల్చి
 యనుచుఁ దలపోసి యేకాంతమగుటఁ దెలిసి. 430

క. అళుకక రమ్మని భయముం
 దెలుపుచుఁ దద్యామిసురుని దేవర యటలో
 పలనుంచి కమ్మలూఁగం
 గులుకుచుఁ దాఁ గడపమీఁదఁ గూర్చుండె వెసన్. 431

తే. కలికిచూపుల మాటల కందువలను
 జేరిక లొనర్చి మేకొనఁ జేసి వాని
 నెనసి యప్పుడె దేవరయిల్లు పడుక
 యిల్లు గావించె నంతఁ బూర్ణేందువదన. 432

క. అది మొదలుగ నాతనిచే
 వదలక మఱి తాననంగ వాఁడనఁగా నె
 మ్మది వేటులేక తమిన
 మ్మదవతి మస్తథునిలంకె మానిసి యయ్యెన్. 433

సీ. కలికిమాటలు కిలకిలనవ్వు లోరచూ
 పులు మోవివిటుపులు గులుకునడలు
 బెళుకునందములు గొబ్బిళ్ల పాటలు కొప్పు
 సవరించు నేర్పు చేసన్నవగలు
 గోటిచిమ్ములు తెచ్చికోలు నివ్వెఱలేని
 వెఱపును నెచ్చెలి వెన్నుచఱపు
 మోముద్రిప్పులు బొమ్మముడి తొమ్ముతాటింపు
 రానిజంకెన కావరంపుఁ బొవరు

తే. మొలకసిగ్గులు వట్టి కొంకులును వలపు
చాటునిలకడ లలఁతివేసటలుఁ జూపు
గడియలో వాని దారునఁ గన్నయపుడె
కొమ్మ మారుని జంత్రంపుబొమ్మకరణి.

434

సీ. పొరుగుారి సంతకుఁ బోవువారలచేతఁ
దెప్పించుఁ బోకలు తెల్లనాకు
మితిలేని కూలి చాకెత కిచ్చి కైకొను
గడియకొక్కటి గాఁగ మడుపుఁజీర
లూరినంబికి మోహ మూరించి తెప్పించి
పూను మాపటివేళఁ బూవుటెత్తు
లగసాలె కేమైన నర్పించి పలుమాటు
మెలుఁగువెట్టించుఁ గ్రొమ్మిసిమికమ్మ

తే. లనుదినంబును దలగడు గవధరించు
నరిది గందపు నెఱపూత లలవరించుఁ
గమ్మసారాయికై సంచకర మొసంగు
చిత్తజాయ త్తయై కాపుచిన్నెలాడి.

435

వ. ఇవ్విధంబున నున్నంత.

436

క. ఆపల్లె నుల్లసిల్లెడు
కాపులకుఁ బురోహితత్వగౌరవమునకుం
బ్రాహ్మణుచు నొకమహీసురుఁ
డేప్రాద్దు సుశర్మ యనఁగ నింపెసలారున్.

437

ఉ. అక్కట పొట్టచించిన నొకక్షర మైనను రాదు టెక్కులుం
డక్కులు గాని యమ్మనినడమ్మననేరఁడు వేదమందు సొం

పెక్కిన యన్నివిద్యల నహీనుడ నేనని కాపువారిచే
మ్రొక్కులు గొంచునాతఁడు సమున్నతగర్వముహత్తివర్తిలున్.

చ. తెరువరు లైనయట్టి పరదేశమహీసురు లర్థవాంఛఁ ద
త్పురమున కేగుదేర వెడదోస్యములం బచరించి వారిని
ర్భరగతితోడఁ గూయుఁ దమబాపఁడె గెల్చెనటంచుఁ గాపుల
చ్చెరుపడ నాదు కంటికి దిసింతురె వీరని యాతఁ డుబ్బునన్.

క. జలముల మొసలియు గుహలోఁ

బులి గందపుమ్రానిమీఁద భుజగముబలె నా
హలిక గ్రామంబున నతఁ

డలరుం బరులెవ్వ రైన నడుగిడకుండన్.

440

క. అతని కుటుంబిని పతిదే

వతయై వర్తిల్లు శీలవతి యనఁగ నరుం

ధతికిం బ్రతియై గుణసం

తతికిం గతి యగుచుఁ బురజనంబులు మెచ్చన్.

441

తే. అమృహీసురుఁ డొక్కనాఁ డాహలాంకు

డెలమి వింతటి పండుగ కలిమి వెలయఁ

జేయునార్తలు వినుచుఁ దాఁజేనికడకు

నేగు తత్తట మొనగూడ నిల్లువెడలి.

442

సీ. అటుతఁ గీల్కొన్న ముత్తరములధావళి

యంసాగ్రమున గోనె యసిమిసంచి

కట్టినముతకనీర్కావిధోవతియునా

పై బిగించినయది ప్రాతబట్ట

తలచుట్టుకొన్న చింపులబైరవాసంబు

చెమటచేఁ గరఁగెడు సేసబొట్టు

మారేడుబుట్టలో మంత్రాక్షతంబులు

పదములవిజ్ఞోడు పాదరక్ష

తే. లొడిసి పంచాంగ మొక కేలఁ బొడుపువేల
వెండియుంగరమును మెడవ్రేలుముఱికి
జందెములు నవ్యయాచ్యుతస్థరణమాస్య
సీమఁ గనుపింపఁ బటతెంచెఁ జేనికడకు.

443

ఉ. వచ్చినఁబెద్దరెడ్డి సుగవాసివి మేలిపుడైన నీడకున్
వచ్చితె యంచు బావయనువానిని ద్రస్తరలాడి బాపఁ డా
యిచ్చటఁ జల్లువిత్తు ఫలియించునె వేళగుణం బెఱింగి నా
యిచ్చకు మెచ్చుగా వదరు మిప్పుడ నన్నిని యాతఁ
డుబ్బుచున్.

444

ఉ. చెప్పిన నేమిలేదుగద చింపులదోవతిఁ జూడు మేను మీ
కెప్పుడు మేలుఁగోరి మఱియెక్కలిదేవికి గ్రామగంగకుం
జప్పిడిఁ దిండు మ్రొక్కుకొనుజాడ లెఱుంగవె యిట్టిపట్ల నే
చొప్పున నాశ్రితుం గరుణఁజూడరుగా కదియేల యిత్తటిన్.

ఉ. నిన్నటిరేయి నాయెదుట నిల్చెఁజూమి కలలోన మీకు మే
ల్పన్నెడు వేరటా ల్నిలిచి బాపఁడ రెడ్డికిఁ దెల్పరాదె న
న్నెన్నఁడు దిన్నె బెట్టి నుతియించుచుఁ గొల్వరటంచుఁ బల్కె
నా, కన్నుల నీరుదొట్టి పులకల్గనుపట్టెడుఁ జూడు మిప్పుడున్.

క. అన రెడ్డిమనసు గరఁగం
గనుఁగవ నీరొదవి జాఱఁగను బాపఁడ నే
వినలేను తాళు చెప్పకు
మని మునుపటి దానిచిన్నె లాత్తకుఁ దోఁపన్.

447

క. ఆలని యెంచక మనియెడు

కాలంబునఁ దల్లిమాట గడవక దానిం

నేలనిడి కాలరాచితి

నీలాగున వచ్చు ననుచు నెవ్వఁ డెటుంగున్.

448

తే. అనుచు ధైర్యంబుఁ దాల్చి యాయమృత్యు

మప్పుడేకంటి నింకఁ దా నడిగినట్లె

తీనెఁబెట్టుక కొలిచెదఁగాని నేఁడు

మొదలు నామాటుగా నీవు మ్రొక్కికొనుము.

449

తే. అనియె నీరీతిఁ దానికై యవనిసురుఁడు

సివముపుట్టించి యపుడు చేజేతఁదీసి

కొనియెఁ బుట్టెఁడు విత్తులు కొలుచు మంచి

వేళవచ్చితి ననుచు భావించుకొనుచు.

450

వ. అయ్యవసరంబున.

451

చ. తలపయిఁ బైఁటచుట్టపయిఁ దాల్చినపుట్టికలోనఁ బొల్చునం

బలిగల పంటియుంజిలుమువాయఁగ దోమిన కంచము న్నము

జ్వలమగుచూపుడాలు ముఖవారిజవైరికి వెల్లపావడ

ల్బలెఁ దగరెడ్డికోడలు విలాసముతోడుత నేగుదెంచినన్.

తే. అప్పు డవ్విప్రుఁ డలికఘర్తాంబుపటలి

జాటి వీడెంపుచొల్లుతో సంధినేయ

బెరుఁగు నివ్వెరతో నోరు తెఱచికొనుచుఁ

దప్ప కీక్షించె దానిసౌందర్యమహిమ.

453

తే. చూచినప్పుడె విలుపాటవైచి సరస

తామరసభీమతరగదాదండమెత్తి

దండహత్తి మనోజుండు దండవెట్టె
నమ్మహీదేవు నెమ్మది రిమ్మవొడమ

454

ఉ. అంతట రెడ్డిపంపగ మృగాక్షి గృహంబున కేగ దాని యా-
ద్యంతశరీరసౌష్ఠవమునందు మెలంగు మనంబులోపలం
గంతులుగోరి కోరికలు గంతులువైవఁ గృషీవలాజ్ఞ గే
హాంతర మొంది చెందు విరహజ్వర ముజ్జ్వలమైనఁ
గుందుచున్.

455

తే. అద్ధరాదేవుఁ డాహలికాబ్జవదన
గన్న కన్నుల కింటిలో గరితరూప
మెట్టులుండునొ కాని సహింపఁడయ్యె
దద్భహుకృతోపచార విధంబులెల్ల.

456

సీ. కీలుగం టిదియేల పోలఁగా నునుఁగొప్పు
గీల్కొల్పు కొమ్మంచు గీజుపోరు
బసుపుబొ ట్టిదియేల నొసటవిభూతిరే
ఖ యమర్చికొమ్మంచు గంటగించు
గానెక ట్టిదియేల కపురుగా మైజారు
చీరఁదాల్చు మటంచు జిమ్మరేగు
లక్కాకు లివియేల చొక్కంపుటంచు క
మ్మలు ధరించు మటంచు నలుకఁ గాంచు

తే. భార్యతో నాయమయు వెట్టిపట్టె నేమొ
యనుచు నాలాగె కావింప నతఁడు హలిక
లికుచకుచవేషమే కాని యకట దాని
యొరపులేదని యాత్మలోఁ బరితపించు.

457

తే. గేస్తురా లొక్కపరి రతికేళిమీఁద
మనసుపాటినఁ గంకటి మైలచీరఁ
బఱచి విడె మొల్ల రే యంచుఁ బలుకరింపఁ
గుక్కకూఁతుర వలదంచు వెక్కిరించు.

458

సీ. ఒడిలోనఁ బంచాంగ ముంచుకొన్నది గాన
కెటుపోయె ననుచు నూరెల్ల వెదకుఁ
బనిలేనిపని వీధిఁ జరుచుఁ గ్రమ్మరు నాత్త
గృహమంచు నెంచి యిల్లిల్లుఁ దూఱు
నపుడు భుక్తి యొనర్చి యవునషే సంకటి
తింటినా యని యింటి తెఱవ నడుగుఁ
గునుచదోవతి గట్టికొని యెవ్వరో యిట్లు
గట్టిపోయి రటంచుఁ గలవరించు

తే. గడియలోఁ దెల్లవాతె భాస్కరుఁడు గ్రుంకె
జాగు లేలంచు సందెపై సందెవాచ్చుఁ
గంతుమాయల నుమ్మెత్త కాయదిన్న
పొలుపు సారెకుఁ దెల్పు నప్పుడమివేల్పు.

459

వ. ఇవిధంబునం బునఃపునఃప్రవర్ధమానమన్తఘోష్టాదుండై యమ్మే
దినీదేవుం డొక్కనాఁ డహర్తుఖంబున సంధ్యావందనార్థంబు
తటాకలితవిటపిచ్ఛటాకం బగుతటాకంబున కరిగి తదీయ
తోయజామోదమేదురమధువ్రతవ్రాతతీవ్రాతతారవంబులం
బొలుచుచున్న సమయంబున.

460

క. మేలిక డానిసడాకల

పోలికగల యిరుగుపొరుగు పొలఁతులతో నా

- హాలికబాలిక శశిరే
ఖాలిక యచ్చటికి నీటికై యరుదెంచెన్. 461
- క. వచ్చిన మేనికిఁ బ్రాణము
వచ్చిన యట్టైన మెచ్చి వసుధావిబుధుం
డచ్చపలాక్షీమణికిన్
ముచ్చటతోఁ జేతులెత్తి మ్రొక్కినయంతన్. 462
- తే. అయ్యవారెవ్వరికిఁమ్రొక్కె నంచుఁబలుక
నెవ్వతెకు నేలమ్రొక్కునో యెవ్వెలాఁడి
నమ్మియేదేవరకు మ్రొక్కినాఁడోయనుచు
నవ్వుచేడెలఁ గూడియన్నాతి చనియె. 463
- క. వాలాయము దినదినమును
బాలామణి వచ్చుననుచుఁ బాటుఁడుప్రాతః
కాలమునఁ దత్తటాకము
కూలంబున ముక్కుపట్టుకొని కూర్చుండున్. 464
- తే. ఉండి నీటికివచ్చున య్యవిదఁజూచి
సన్నఁగామ్రొక్కుమ్రొక్కఁ దజ్జలజనయన
తనకుమ్రొక్కుటఁ దానాత్మఁ దలఁచితలఁచి
యేటి యాలోచనయటంచు నింటికరుగు. 465
- క. అంతట వినుమొకనాఁ డ
క్కాంతామణి యతని మనసుఁగనవలె ననుచుం
జింతించి జోడుప్రాయపు
టింతుల నెడఁబాసి నీటి కేతెంచుటయున్. 466
- తే. అతఁడు గనుఁగొని యిదిసమయంబటంచు
మఱియుమఱియునుమ్రొక్క నవ్వుందగమన

కడవయటడించి తెలిసెదఁగాక యనుచుఁ
జెంతకేతేర నాతఁడు చేర నరిగి.

467

క. ఆశీర్వాదము మేరుధ
రాశాసిభవత్కుచద్వయంబునకు సుధా
పేశలహాసాననరా
కాశశికిన్ నీకు మేలుగావలె నబలా.

468

క. ఇన్నిదినంబులు సనియె
న్నన్నన నీవెన్నఁడైన మము నమ్మినవాఁ
డున్నాఁడీ బాఁపండని
వెన్నెలచూపులను జూడవే కద నన్నున్.

469

చ. అనవిని నవ్వి యవ్వికసితాంబుజలోచన పైఁటకొంగుకే
లుననులివెట్టుచుం దళుకుతళ్ళునఁ జూపులఁజూచి రెడ్డినీ
ఘనతయెఱింగి తానడవఁగా నదిగాదని యేనుజేయఁగ
ల్లినపని యేమియున్నదవులే దయఁబల్కితివేమొ యీగతిన్.

క. అదియుండనిమ్ము నేనడి
గెద నొక్కటి నీవు దినముఁగేలెత్తి ముదం
బొదవఁగ మ్రొక్కుఁకుటెంతవు
గద యదియెవ్వరికిఁ దెలుపఁగావలె ననినన్.

471

తే. ఆతఁడిట్లను నోజనజాస్య నీకుఁ
గాక యింకెవ్వరికి మ్రొక్కఁగాఁగడంగు
సతులధర్తపవిత్రంబులైన నాక
రంబులనుమాట లింక నేల త్రవ్వవలయు.

472

క. అతేధినయివచ్చినాఁడ

నృతిభిక్షయొసంగి నన్ను రక్షింపఁగదే

సతిసీపితృదేవతలకు

గతిగల్గెమననిన హలిక కామిని కలఁకన్.

473

తే. అమ్మనేఁజెల్ల బాఁచనయ్యామతేమి

రజ్జాలాడెదు మంచిగురస్తువగుదు

చేరిమాటాడినపుడె నాసిగ్గువోయె

నారయంటివి లెస్సబాగాయెఁ గాదు.

474

తే. ఓడ కీటువలె నీవితవాఁడ వేని

మించి తగినట్టి బుద్ధిచెప్పించవచ్చు

గ్రామమునకెల్ల మాలిమికాఁడ వగుట

బ్రతికిపోతివి పోర బాఁచనగరాస.

475

క. అనుమాటలు చెవినిడకా

యన యిట్లనిపలుకుఁ దన్నుగాక్షీ మణితోఁ

జనుమనుచుఁ ద్రోయవిస్తరి

చినిగెడునన్నట్లు వలపుచెడ్డదిసుమ్మి.

476

సీ. పట్టెవర్ధనము నీపాదాబ్జములు సోఁక

మ్రొక్కినఁగాదషే ముద్దుగుమ్మ

జందెముల్నీగుబ్బచన్నులంటఁగఁ గౌఁగి

లించినఁగాదషే మించుఁబోఁడి

వేల్చివేల్చినచేత వెసనీకువక్కాకు

లిచ్చినఁగాదషే యిందువదన

వేదముల్గడుఁ జదివిననోట నీమోవి

యానినఁగాదషే యబ్జనయన

తే. యింతకంటెను నన్ను నీవేమిసేయు

దనుచు నొండాడవేని ప్రియంబుఁగంటి

నీవుతెచ్చినకడవలో నీళ్లుదెమ్ము

థారవోసెద నావిప్రధర్మమెల్ల.

477

క. వేదము చదివినఫలము

న్వాదించినఫలము సంధ్యవార్చినఫలముం

బైదలి నీకునొసంగెదఁ

గాదనినం బ్రహ్మహత్యకట్టెదుసుమ్మి.

478

తే. అని యతఁడువల్కు నచట నేకాంతమగుట

మరుఁడు ప్రక్కలుపొడిచి సమ్మతముఁజెందు

మనుచు నిర్బంధమొనరింప నతనికనియెఁ

గలికి నాలుగుదిక్కులుఁ గలయఁజూచి.

479

క. నసగొట్టు బాఁచనయ్యా

విసవెట్టికిఁ దగులువడి తపింపఁగ నేలా

బసవెద్దు గదలకుండెడు

వసతికి రమ్మచటికేను వచ్చెదఁబొమ్మి.

480

తే. అనిన సంభ్రమమంది యయ్యవనిసురుఁడు

శీఘ్రమేవత్వదీయేష్టసిద్ధిరస్తు

స్వస్తిరస్తు తథాస్తు తథాస్తు హాలిక

వనజగంధి యటంచు దీవనలొసంగి.

481

సీ. వలుదలై మెఱయు పార్వణపుముద్దలవంటి

వలిగుబ్బ లెన్నఁడు వ్రచ్చికొందు

బంచపల్లవముల మించినపెదవి యాఁ

కలిదీరనెన్నఁడు గఱచికొందుఁ

గొనలుగల్గినదర్శకోటి నేలిన కురు
 ల్లట్టిగా నెన్నఁడు పట్టుకొందుఁ
 బంచామృతముఁ గ్రిందుపఱచు వాక్సుధచవు
 ల్తనివంద నెన్నఁడు ద్రావికొందు

తే. ననుచుఁ గోరుచు నవ్వుచు నాడికొనుచు
 సారె గేరుచుఁ జూచినవారు వీని
 పుట్టు కిష్కంధలోను గాఁబోలుననఁగ
 నాసుశర్తయు నాత్మ గేహమున కరిగె.

482

తే. ఇవిధంబునఁ దనయింటికేగి హలిక
 కాంత రమ్మనె బసవెద్దు గదలకుండు
 చోటికక్కట యదియెట్టుచోటు తెలియ
 నడుగలేనై తినని ఖిన్నుఁడై కృశింప.

483

ఉ. శీలవతీశిరోమణి విచిత్రతరంబగు భర్తహర్ష మ
 వ్వేశనుదోఁచు తద్వ్యభయ వేషఱుగన్గొని చేరి దీనతా
 శ్రీలలితంబుగా నతఁడుచెప్పిన నించుక చింతనేసి వా
 చాలసమానమాధురి విశాలము గాంచి రహించ నిట్లనెన్.

క. బసవెద్దుగదలకుండెడు
 వసతియు నన్నదిది యన్న వనజారికళా
 లసమానమాళికోవెల
 మసలక యటు పొండు నేఁటి మాపటి కనినన్.

485

క. పరమామోదత నెంతటి
 వెరవరి విది తెలిసినపుడె విద్వాంసునికూఁ
 తురవగు దని యతఁ డా సుం
 దరి వడ్డింపంగ భోజనముదీర్చి వెసన్.

486

సీ. సోలనీటను నీడఁ జూచుచుఁ బట్టెవ
 ర్థనము నిండఁగనక్షతలను మెత్తి
 యడుసులోఁబడు వరాహముచందమొదవంగఁ
 దగ వేఁచెక్కగందంబలంది
 నరసినసిగలోన నంబివాఁడిచ్చిన
 గన్నేరుపూవులు కొన్ని తుఱిమి
 తడియాఱి యాటకుండెడు ప్రాతదోవతి
 బట్ట వేమఱుఁ బింజవెట్టి కట్టి

తే. కూర్చిసతి పెట్టెలో దాచికొన్ననల్ల
 గరలపండుగుచీరఁ బైఁ గప్పకొనుచు
 నతనుఁ డెసకొల్ప దేవాలయంబుఁ జేరి
 ప్రొద్దుగ్రుంకమున్నె సొంపులు జనింప.

487

క. ఈదారిఁజేరి యేచెలి

రాదాయె నిదేమి యనుచు బ్రాహ్మణుఁడు బహి
 ర్వేదికి వచ్చుచుఁ గోవెల
 లోఁ దూలుచునుండె నంతలోనఁ దలారుల్.

488

తే. అతని తహతహ గనుఁగొని యశార యీతఁ
 డేవధూమణిరాకకో యిచట నున్న
 వాఁడు మంచిది యదియును వచ్చినపుడె
 పట్టుద మటంచుఁ బొంచిరో పద్మనయన.

489

ఉ. హలికబాలికామణియు నంత నిజాంగముమీఁదనున్న ని
 ద్రాళుమనోధినాథుని కరమ్ముల మెల్లనె డించి సాహస
 శ్రీలసమానయై వెడలి శీఘ్రగతిం జనుదెంచి చొచ్చె దే
 వాలయము న్ననోరథపరాయణుడైన సుశర్మ మెచ్చఁగన్.

క. గురికాఁడు రాక మన మీ
తరుణీభూసురులఁ బట్టఁదగ దని చుట్టుం
బురిగొనుచుండిరి యాతల
వరు లంతట నదియు నతనివాంఛలు దీర్చెన్. 491

క. ఆలోన యామికావళి
యాలోచన యెఱిగి మగని హలికాళికచం
జాలిబడకుండఁ గావఁగ
శీలవతీకాంత కొంత చింత యొనర్చెన్. 492

క. అని మఱియు నాప్రభావతిఁ
గనుఁగొని యచ్చిలుక పలికెఁ గలికీ యిఁక న
వ్వనితామణి వారలనే
యనువునఁ గావవలెఁ దెలియ నడిగెదఁ జెప్పుమా. 493

క. అని యడిగినకథ కద్భుత
మున మునుఁగుటఁ బలుక లేని ముద్దియమొగమున్
గనుఁగొని యదియుం దెలిపెద
వినుమనియెం జిలుక యమృతవిధమధురోక్తిన్. 494

తే. అట్లు తలపోసి యొకయుపాయంబుఁ గాంచి
బల్లెమునఁ బెద్దజోతి యేర్పఱుచుకొనుచు
నిల్లు వెలువడి దేవతాగృహము చేరఁ
దెగువమై వచ్చె శీలవతీలతాంగి. 495

క. ఆనాతిఁ జూచి తలవరు
లేనెలఁతయొ గండదీప మెత్తఁగ వచ్చెం
బోనిమ్మని కనుఁగొన న
మ్మానిని గుడిసొచ్చి కనియె మగనిన్తగువన్ 496

క. కని వచ్చితి వెఱవకుఁ డని

తనచేలము దాని కిచ్చి దానిపటంబుం

దనకటి ధరియించి రయం

బునఁ బల్లెర మీవుగొంచుఁ బొమ్మని పనిచెన్.

497

క. *పనిచిన మెచ్చుచు హలికాం

గన యీశ్వరుమ్రొక్కు చెల్లెఁగద యింక మము

న్ననపటివలె మనుపుము దయ

నని చని పతిప్రక్క ముగ్ధయై పవళించెన్.

498

ఉ. అంతఁ దలారు లాత్తవిభుఁ డచ్చటికిం జనుదేర జారవృ

త్తాంతము దెల్పుఁ బట్టుఁడని యాతఁడనం గుడిసొచ్చి దివ్వటి

ల్పెంతకుఁ దెచ్చి చూచి యిది శీలవతీసతి యీతఁ డెంచఁ ద

త్కాంతుఁ డటంచు సిగ్గువడి తప్పెఁ బ్రయోజన మంచుఁ

బోయినన్.

499

తే. రమణుఁ దోడ్కొని తనమందిరమునకరిగె

శీలవతియంచు వచియించు చిలుకఁ జూచి

యాప్రభావతి యప్పుడే యదిగొఁ దెల్ల

వాతెనని యేగె నంత నగారమునకు

500

క. చని నాఁటిరేయి నరపతి

నెనయం దద్దేహసీమకేగెడుదానిం

గనుఁగొని యొకకథ వినుమని

యనియెం గీరంబు పలుకు లమృతము దొలకన్.

501

*క. అప్పుడాశీలవతికేల నొప్పుపల్లె, మెలమి తానందుకొని కాఁపుటింతి శివుని

మ్రొక్కుచెల్లించువిధమున ముద్దునడల, గుడివెడలిచేర నిల్లుల్గుబృలాఁడి.

— ప దు నై ద వ క థ. —

క. కుముదబిలం బనునొక పుర
మమరు సురవ్యజనితధ్వజానీకమద
భ్రమద ప్రమద ప్రమదా
సుమదామకటాక్షజనితసూనశరంబై .

502

*క. జగతిఁ బొగఁడొందు విద్యా
నగరంబునఁ బరమధూర్తనాయకులగుచున్
నెగడుదు రిద్దఱుభూసురు
లగణితులై విందుఁడనఁగననువిందుఁడనన్.

సీ. తల్లిబిడ్డలు నన్నదమ్ములకైన నాఱునిపోయగల్పించి రట్టుసేయ
యామికావళికన్నుఁబ్రామి యంతకిపురాంగణములైనను జొచ్చికన్న పెట్టు
పతిభక్తి సతి నరుంధతివంటివాల్గంటినైన బెల్లించి వెల్లాలిసేయఁ
దప్పక శకునియంతటివానినైన జూదంబునగెల్చి పంచెంబు గొనఁగఁ

తే. జీరకును గొఱ్ఱెకును లంజవారితల్లి
పూటకొప్పించి తియ్యనిమాటలాడి
రాయి గరగించుచును నప్పురమున వార
లొకనికొక్కఁడు మెచ్చకయందు రెపుడు.

సీ. పగడసాలలఁగోడిపడవులఁ బుట్టచెండాటల నిష్కారణార్థనింద
మదిభోగములఁ జేరి మగదాలిచక్కటికథల దుర్వ్యవహారకర్తృకలన
దీవుల నీరాటరేవుల రచ్చల మాటలజనవశ్యమంత్రశక్తి
బొమ్మలాటలవట్టిఁ బూటకంబుల పంతుపాటిల కొక్కపఠనశక్తి

తే. పగటినిద్రల వెలయాండ్రఁ బట్టుపనులఁ జాడికూతల పరిహాససరణినడక
లేనిదుడుకులబెట్టుటఁబూనికొనుచు బ్రొద్దుపోనిత్తు రెపుడును భూమిసురులు.

తే. అందుఁ దనరారు వీరాఖ్యుఁడైన యొక్క
 రౌతు వానికి దోసిటిప్రాలముద్దు
 గుమ్మ మదవతి యన నొక్కకొమ్మఁ గలదు
 కమ్మపూవులరెమ్మ బంగారుబొమ్మ.

503

క. ఆలలన నాయకుని యుప
 లాలనమునఁ దనివిలేక లలితాకారా

తే. వారలంతట నలకంచి వరదరాజు, గరుడసేవ నిరీక్షింప నరిగి పోవు
 పరుసవెంబడి జని యన్యభామినీవి, లోకనాపేక్ష నెమ్మదిలోన హెచ్చు.

సీ. వృద్ధవేశ్యతనూజవిటుఁడిట్టుమాటల

వెలపువ్వుఁబోండ్ల నన్నించుకొనుచు

నత్తకోడండ్ర కాట్లాటమాటలఁ

గులస్త్రీలసిబ్బితచూపి చెప్పికొనుచు

వరునితో నిల్లాలు ప్రతిరాత్రి యాడుమా

టలఁ గులాంగన గుట్టు కలఁచికొనుచుఁ

గొట్టకే గొణిగెడు గుందనిమాటల

కొమిర బానిసెగుంపుఁ గూర్చుకొనుచుఁ

తే. గోడెకాండ్రెల్లఁ గూడిరాఁ గొంతతడవు

కథలు మఱికొంతతడవు శృంగారవతుల

చిత్తము తెలుగు నేర్పులుఁ జెప్పికొనుచు

నరుగుచోఁ ద్రోవఁగడపి రయ్యవనిసురులు.

తే. పరుసడ్గినచోఁ దమవంతువగల

కాసపడి చూచు కొమిరయిల్లాండ్రచెంత

నగుచు నన్నేలవేల్పు లన్నంబు వార్చి

కొండ్రువారలు పండినకూరలిడఁగ. (పాఠం)

వాలములగు జారుల కను

కూలముగా మెలఁగుచుండుఁ గోర్కులుదీరన్.

504

సీ. అత్తగారికిని దీర్ఘాయువిచ్చినయట్టి

బ్రహ్మదేవునిమీఁదఁ బండ్లుకొలుకు

భర్తకుఁ బొరుగురుపయనంబుఁ జెప్పని

ధరణీధవునిమీఁదఁ దప్పలెంచుఁ

జంద్రసూర్యులప్రకాశము మాయఁ జేయని

కటికిఁచీఁకటిమీఁదఁ మెటికవిటుచు

బసులగోడలునాన్ని వసుధపైఁగూల్పని

ముసురువానలమీఁదఁ గసరుఁజూపు

తే. వదినెలకు రేలు మఱి పారవశ్యగరిమ

నెనయఁజేయని నిద్ర నేమేమొదూఱుఁ

దవులుకోర్కులచే వెలిచవుల కరుగ

సందుగానక కుందు నయ్యిందువదన.

505

చ. కడకుఁ దొలంగినం గెలనఁగాఁపుగనుండెడు చేడతోడ నీ

వెడపక వింతవానిరతికేగతి నేగుదువమ్మచెల్ల యె [మె

క్కుడుభయమయ్యెడుం దలఁచికొన్న నెయంచని యిట్టిసౌఖ్య

క్కడఁగలదంచు విస్తరముగా నదిచెప్పినఁ గోరుజారులన్.

చ జననము నందినం బురుషజన్తము కావలెఁ గాక యాఁడుదై

నను గుడిముద్రవైచికొనినం దగులేక కులాంగనాస్థితిం

దనరినఁ గామరూపమయిన న్వలదాయని చింతనేయు న

వ్వనరుహపత్రనేత్రతలవ్రాతకుఁ దప్పులుగల్గనేర్చునే. 507

క. పెనిమిటియు నత్తవదినెలు

కనుఁగలిగి మెలంగ వెడలఁగా నెడలేమిం

దినదినముఁ దత్తలోదరి

మనముననే యిట్టి నేలమాలెబుద్రవృన్. 508

చ. వరునింగన్ను మొఱంగి యిల్వెడలి పోవం బోయి జారోప
భో, గరతింజొక్కఁగఁ జొక్కుచోఁ దలవరుల్లద్దించినం డాఁ
గ డాఁ, గి రయోదారత నిల్లునేరి సతిభంగింగుట్టుతోబంధు
మో, హరముంజెందఁగ నవ్వధూమణి యుపాయం బెంచు
నెల్లప్పుడున్. 509

మ. ఇది జారుం డిలునేరఁగాఁ దగినతా విచ్చోటఁ దత్సంగమా
భృదయాత్మం బిది యింటివారెఱిగినం బొమ్మచు వాని
న్రయం, బొదనం బంపఁగవచ్చు త్రోవయని తానూహించు
గేహంబున, న్నదవత్యంబుజలోచనామణి మదోన్మాదం బుదా
రంబుగన్.

క. ఈరీతినుండి యయ్యం
భోరుహముఖి మగఁడు మోసపోవనికతనన్
జారరతికొకమహోపా
యారంభముఁ బూని దీనయైవదిపోలెన్. 511

క. ఒకనాఁటిరాత్రి నిజనా
యకుతో గురుభూమిఁ దగుమనంబ జనానం
దక యెటువలె నున్నదియో
యకటా మాయన్న ధవళుఁ డరుదేఁడేమో. 512

తే. తొమ్మిది పదేండ్లు గావచ్చెఁ దోడుఁ జూచి
గురుతునైతంబు మఱచితిఁ గోరి యటకు
మీరు నన్నఁపఁగాఁబోరు వారు నిటకు
రారుగా చూచుటెట్లు వారలను నేను. 513

క. అని పలుక న్వరుఁ డూరా
 ర్చినమాటలు వారితిన్నెఁజేరిన పథికుం
 డనుపమధూర్తుం డొక్కఁడు
 విని చూతము గాక దీనివిధ మని యంతన్. 514

తే. వేగ మటునాఁడె యంగటివీధి కేగి
 పచ్చడము చీరయును బండ్లుఁ బసుపుఁగొనుచు
 వచ్చి వారింటి కేగి బావా యటంచు
 వీరునకు మ్రొక్కి యతని నివ్వెరగుఁ గాంచి. 515

క. తివిరి జనానందక గా
 రవమున నీయనుజఁ జూచి రారా పోరా
 ధవళాయన వచ్చితి నన
 నవహితుఁడై వీరుఁ డద్భుతానందమునన్. 516

క. ధవళుఁడ వీవేనా యని
 కవుగిటఁ గదియించి నెనరుగలబంధుఁడవౌ
 దువు నేఁటికైన వచ్చితి
 వవసర మిపుడైనఁ గలిగెనా యని పలుకన్. 517

తే. వారిమాటలు విని మదవతి మదీయ
 వచన మేజాణయో విని వచ్చి యిట్లు
 సందుకొన్నాఁడు కార్యంబు చక్కనయ్యెఁ
 గాంక్ష యొనఁగూర్చు ధవళుఁడే కలఁడటంచు. 518

తే. వచ్చి కల్పితసంభ్రమావార్య యగుచు
 మ్రొక్కి దీవించునాతనిమోముఁ జూచి
 యన్న యాశీర్వాదించినయంతఫలము
 నీవు వచ్చినకతమున నేఁడు గలిగె. 519

సీ. మనయమ్మ కడుసుఖమ్మన నున్నదే యయ్య
 పెద్దవాఁ డయ్యెఁగా వేర్చి నతనిఁ
 బోషింతురే మీరు పొర చూపు లేక నా
 యరిది చెల్లెలి వచ్చి యత్తవారు
 తోడ్కొని పోయిరే దూరంబుగాన యే
 వార్తయు వినము మావదినె వేక
 టని వింటి నే బిడ్డఁ గనియెను మగవానిఁ
 గనియెనో యది మేలుగాక యాఁడు

తే. దాన నై పుట్టి మిముఁ జూడఁ గానకిట్టు
 లేను బడుపాటు చాలదా యెన్నఁడైనఁ
 దలఁతురా నన్ను మీరు డెందంబునందు
 నేల తలఁతురు మఱచిపోయితిరి నన్ను. 520

చ. చెలియలి పెండ్లి చేసితిరి చిల్లరపబ్బము లెన్నియైన శో
 భిలె నను నెన్నఁ డైనఁ బిలిపించితిరే పిలిపింపకున్న నే
 మలరెడుకూర్చి నాఁడుఁబడు చాసపడుం గద యంచుఁ
 బచ్చపోఁగులు గలచీర యంప నొనఁగూడకపోయెనె
 యేమి చెప్పుదున్. 521

తే. ఇపుడు మీపుణ్యమున నాకు నేమి కొదవ
 యుండె నేను ధరింపఁగా నొకరి కీయఁ
 గలదులే యందులకు నంట గాదు మీద
 యాతిదాక్షిణ్య మిటువంటి దంటి నింతె. 522

క. అనవలసి యంటి నిన్నుం
 గనుఁగొనుటే చాలు బడలికలు కనుపించెం

జనుదెమ్ము కంచ మిడినది

యనుచుం గను గీటి పిలువ నాతఁడు మదిలోన్.

523

తే. కల్లవగజూదక తైలఁ గంటిఁగాని

యింతమాయల జగజంత నెందుఁగాన

నెట్లు నమ్మెడి దౌర యీయింట దీని

కడమనడతలు తెలుతముగాక యనుచు.

524

క. చని యది వడ్డింపఁగ భో

జనకృత్యముఁ దీర్చి యంతఁ జలజాప్తుఁడు గ్రం

కిన దానికన్ను సన్నం

గని కూటములో వసించెఁ గంకటిమీఁదన్.

525

చ. మదవతి యంత నాత్త విభు మన్నథ కేళిని దేల్చి కూటి చొ,

క్కొదవఁగ నిద్రఁజెందు పతి నొయ్యన నారసి లేచి చెంబు

తో, నుదకముఁ గొంచు ధూర్తమణి యుండెడిచోటికి నేగి

మాయపు, న్నిదురవహించి యున్నయతనిం గరసంజ్ఞల

లేపి యిట్లనున్.

526

క. ఏమోయి నిన్న నడిచిన

నామాటలు పొంచి విని ఘనంబై తగుమ

త్రేమ యొనఁగూర్పవచ్చిన

సామివి గద నిన్ను మెచ్చఁ జనదే నాకున్.

527

ఆ. అందఁగాడ వగుదు వప్పుడె కంటి నీ

దారి మగఁడు నిద్రఁ దేటి నన్ను

వెదకు నటకుమున్ను వేగఁ బోవలయు నీ

బోలి యేల ప్రక్కఁ బోటాసంగు.

528

చ. అనవిని వాఁడువల్కు భవదద్భుతచాతురిలో శతాంశమై
నను గలదా మదీయనిపుణత్వము నేర్పరులందు నిన్ను నె
న్నినఁ దగు మున్ను నాగుటును నీవు నెటుంగవు నిన్ను నే
నెటుంగనెకద యిట్టిచో నిజముగా నిలనాడితి గాన
మాననీ. 529

క. అది యెంతయైన నున్నదె
కద యాయద్భుతము బోక గలుగుట మే లా
ముదిత కొఱగానివా వి
ట్లొడవినచో మదనకేళి కొడఁబడఁ దగునే. 530

క. అన విని యది యిట్లను నా
మనముఁ గనన్వలసి పలుకుమాటలు చాలు
స్తన యిద్దటి ఘనసాహస
మునకు న్ఫల మతనుకేళి మోదము గాదే. 531

క. చక్కనివనితాపురుషుల
కెక్కడివావులు మనోజుఁ డెక్కడనున్నాఁ
డక్కడఁ దగవులు నడచునె
మొక్కలితన మేల మేలములు వల దింకన్. 532

క. అని పలుక మఱియు నాతఁడు
మనసీయక యున్నఁ జూచి మంచిది పఱిచే
నినుఁ దునిమించెద ననుఁ గనుఁ
గొనరా యని బోఁటి పోటుకూఁతలు వెట్టెన్. 533

క. గడగడ వడంకి యతఁ డొ
పడఁతీ నీవానతిచ్చుపనిఁ జేసెద నా

కడ నెగ్గుఁ దలఁపవ ద్దని

యొడఁబడిన న్తంచి దని సముత్సాహమున్.

534

క. మది నాతని రక్షింపఁగ

నది యెంచెఁ బ్రభావతీ మహామతి వాదే

కద యెట్లు కావవలెఁ బది

పదిగ విచారించి తెలియఁ బల్కు మ టన్నన్.

535

క. కోమటిమిటారి చిలుకా

నామతివిస్తార మేమనన్వచ్చు వచ

శ్రీమెఱయ నీవె తెల్పుము

నా మంచి దటంచుఁ గీరనాథుం డనియెన్.

536

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మదవతీవరారోహ యుపాయపరాయణయై
యుండె నంతకమున్న కర్ణనిర్భేదనం బగుతదాక్రోశంబు
నిద్రాభంగంబుఁ గావించుటయు నవ్వీరుం డదరిపడి లేచి
కృపాణపాణియు వికటీకృతభ్రుకుటీనిటలుండును నగుచు
వచ్చునంతకమున్న యయ్యింతి సమంతిక్రవర్తియగు నా
ధూర్తుని సవికారంబుగాఁ బడియుండు మని బోధించి
యగాధవృథాబాధితయుం బోలె నిజనాథుని కెదురుగాఁ
బఱతెంచి సాక్రందనంబుగా ని ట్లనియె.

537

క పని గల్గి నీరపాత్రము

గొని ముంగిటి కేగుదెంచి కోయనుకూత

ల్పిని చేరిన వికృతాకృతిఁ

గని యున్నాఁ డన్నయేమి కతమో యెఱుంగన్.

538

క. ఇన్నాళ్లు రానివాఁడే

యెన్నిక లొనఁగూర్చ నిచటి కేతెంచెనొ మా

యన్ననుఁ గనుఁగొన రావే

ని న్నని వచ్చుట నుపేక్ష నించుట తగునే.

539

క. అన విని వదరకువే యా

తని కేమియు లే దటంచు దాని పిఱుందం

జని వీరుఁ డతని యాకృతిఁ

గని త్రోవం గాలి సోఁకె గావలె ననుచున్.

540

తే. వెన్ను చటచి ధవళ వెఱనకురా యంచుఁ

బలుక నంత నతఁడు తెలివి నొంది

వారిఁ జూచి లేచి మీరేల వచ్చితి

రేమి యెఱుఁగనైతి నింతతడవు.

541

చ అనవుఁడు నవ్వి వీరుఁడు నిజాంబుజలోచనఁ జేరఁబిల్చి మం

తనమున నీతఁ డొంటికి మనంబున భీతి వహించె నేమొ నీ

వినుఁ డుదయించుదాఁక వసియింపు సహాయముగాఁగ

నంచుఁ బో, యిన నగి ధూర్తుతోడ రమియించె వధూ

మణి యాస దీఱఁగన్.

542

క. అంతటఁ దెలతెలవాతెం

గాంతాయని పలుక వైశ్యకామిని యిచట

న్వీంత గదె తెల్లవాతె శ

కుంతల యని యంతిపురము గుట్టునఁ జేరెన్.

543

తే. చేరి రేయి మహీకాంతుచెంత కరుగు

దానితోఁ బూని తోయజోద్యన్తరంద

ధార లూరఁగఁ గీర మోతరుణి యొక్క

కథ విను మటంచు వెస నరికట్టి పలికె

544

❧ ప దా ట వ క థ. ❧

క. ఏలానగరంబున గో

పాలుం డొకఁ డమరు విష్ణుభక్తుఁడు ధర్మా
లోలమనస్కుఁడు తంత్రీ

పాలుం డనువాఁడు నిఖిలబంధుప్రియుడై.

545

సీ. పులుల వాకట్టుమందులు పాముబదనిక

ల్పొదుగు చేపుఁడుమంత్రములను గోడె

దామెనపగ్గము ల్లలత్రాళ్లు నురిత్రాళ్లు

చిక్కంబులును జల్దిచిక్కములును

మాటుమానిసిఁగన్న దూటువేపులజోళ్లు

కొలికి చెప్పులు జమ్ముగూడ లలఁతి

పిల్లగ్రోవులు నెక్కువెట్టినవిండ్లు కం

బళ్లు దుప్పట్లును వల్లెత్రాళ్లు

తే. మొదలుగాఁగల పరికరంబులఁ గొఱంత

లేక భూమిారుహఁచ్ఛాయలే గృహఁళి

గాఁగ వాఁడాలమందలఁ గాచుబాళి

నడవిమానిసి యై తిరుగాఁడు నెపుడు.

546

చ పిదికిన యాలపాల్యెదురుబియ్యము కావడికుండ నించి య

య్యదుఃతికింబ్రియంబుగఁ దదాహృతవహ్ని సమిత్పరంపరా

భ్యుదయము నొందఁజేసి పయిపొంగలి వెట్టి భుజించునాతఁ

డిం, పొదవఁగఁ డేకుటాకుల వనోర్విని మందలఁ గాచువేళ

లన్.

547

సీ. మేరలెంచక నూరివారిండ్లకేగి పా

ల్పైరుఁగు వెన్నలు మ్రుచ్చిలించె ననుచు
నీరాడుతటి నాఁడువారుకట్టినపాఁత

లెత్తుకపోయి చెట్టెక్కె ననుచుఁ
బ్రతుకుభాగ్యము క్రిందఁబడఁగ బాపన యిండ్ల
కరిగి యాకటికిఁ గూ డడిగె ననుచుఁ

గడపటఁ జుట్టాల గరితలపైఁటలోఁ

జెయివేసి యేమేమొ చేసె ననుచు

తే. వ్రాసికొన్నారు బాపనబైసిగాండ్రు
కొలముస్వామి విచారించుకోక యిట్లు
చేయునే యంచుఁ బెద్దలచేత వినెడు
కృష్ణకథలందు నిటువంటి వెల్ల వినఁడు.

548

సీ. తులసిపూసలు బోడితలయు నడ్డాదిడ్డి

పట్టెనామములు సంభ్రమమునొప్పుఁ
బరువులె త్తిన యెద్దుపై నొంటి తముకురా
నములును వేణునాదములు పొసఁగ

రచియించు త స్తముద్రలును బైఁపైఁబల్కు

గోవిందలును హాస్య మావహింప

నతిరసంబులఁబుట్టి యవనతులైన వా

రలకొసంగెడు దీవనలు నెలంగఁ

తే. గొలమువా రెంచఁగల గొల్లకొడుకుఁ గనఁగ

బంటులునువోలెఁ జుట్టము ల్వొంటనంటఁ

గోరి మ్రొక్కులు చెల్లించుకొఱకుఁగాఁగ

నాతఁ డేఁటఁ దిరుపతి కరిగివచ్చు

549

క. వానికి మనోహర యనం

గా నొక యంగన యెసంగుఁ గంతునితేజీ

కూనయన వానిగేదగి

జీనీజముదాళి యనఁగ నేమ మెసంగన్.

550

క శోభితముఖదారితశశి

వైభవ యాలోకన గురుప్రవర్ధితమదన

ప్రాభవ యెవ్వరితరమ

య్యాభీరగభీరనాభి నభినుతిసేయన్.

551

చ. చనుగవయొప్పు నెన్న డుము సన్న దనంబు మెఱుంగులీనుమో

మునఁగలతేట నెన్న డలముద్దును మాటలనేర్పు కోపుచూ

పునఁగల యందముం బిఱుదుపొంకముఁ గల్గినదానిఁజూడగొ

బ్బునఁ బదివేలమన్నభులు పుట్టుదు రప్పురిఁ బల్లవాత్తలన్.

శా. మైనిగ్గు లైరయెత్తగా నమృతకుంభంబంది యేతెంచు మా

యానారాయణీలఁ దక్రఘట దీవ్యన్త స్తయై చూపుల

జ్ఞానమ్రత్వముఁజెందఁ జల్లఁగొనరో చల్లంచు నేతెంచుచో

దానింజూచిన కంతుఁడైన రతిమీఁదం దప్పు గల్పింపఁడే.

క. ఆలీలావతి తంత్రీ

పాలుఁడు దినదినము మందపాలై తిరుగన్

జాలివడి మనసుఁ బట్టం

జాలక పరపురుషభోగసంగతిఁ గోరెన్.

554

సీ. అరిది సిబ్బెపుగుబ్బ లన్యచేతికి నిచ్చి

నప్పుడే చనదె శుద్ధాన్వయంబు

పవడంపుజిగిమోవి పరుపంటిమొన కిచ్చి

నప్పుడే చనదె గుణార్జవంబు

మితిలేని మెఱుఁగుమే నితరుకౌఁగిటి కిచ్చి
 నప్పుడే చనదె మహాభిమాన
 మతనిఁ గన్తోటఁగి యీగతి జారుఁబొందిన
 సుద్దెఱింగిన రాజు బుద్ధిచెప్పు
 తే. నింత యేమిటి కాజారుఁ డేలుటెంత
 తెవులుగొన నమ్మరాదంచుఁ దెలిసికొనరె
 యకట తిమిరంపునిండు ప్రాయంబు కతన
 నెఱుఁగ రింతియెకాక రాకేందుముఖులు.

555

ఉ. అమ్మహిళాలలామ వినుమాగతి జారులఁ గోరి కానికా
 ర్యమ్మగునై న మాకొలమురాధకు వచ్చినదూఱు నాకు రా
 నిమ్మని నిశ్చయించి యెదురింటి గుణార్ణవనామధేయునిం
 గ్రమ్మినబాళినంటి యెలప్రాయము చూటలొసంగె వానికిన్.

సీ. ఒక తెల్వి వొడము నయ్యెఱపులాఁడికిఁ గమ్మ
 తమ్మియందము గ్రమ్మ నెమ్మైగమున
 నొకనవ్వు వొడము నయ్యరగవేణికి మిన్న
 గన్న కెంపులవన్నె చిన్ని మోవి
 నొకతల్కు వొడము నయ్యవిదమిన్నకు మంచి
 యంచగుంపులసంచు మించునడల
 నొకనీటు వొడము నయ్యరునితంబకు మేటి
 రంగుబంగరపు బెడంగు మేన

తే. నత్తయానతి మజ్జిగలమ్మువేళ
 దానిదారున నీక్షించె నేని యింక
 జాలిమాటలు తలమీఁది చల్లకడవ
 పడుటనై తము నెఱుఁగ దప్పడఁది యపుడు.

557

సీ. *ఆగుణార్ణవనియిల్లాలికి మెలుమెచ్చు
 కూర్చితో వండినకూరవెట్టుఁ
 గమ్మనేతులు చల్లకడవలోపల డాచి
 కొనిపోయి పురయామికుల కొసంగు
 నేరంబులోమెడ నయితెకానికి గట్టి
 మీఁగడ కానుకగాఁగ నిచ్చు
 నాజ్ఞవెట్టుఁగఁ గర్తలైనబంధులకు నె
 య్యంబున నడుగని యప్పులిచ్చు

తే. దనవిధంబంత మెల్ల నేతప్పదార్చు
 వలసి యీలమెలఁగు నవ్వనజగంధి
 జారవిద్యల కొడిగట్టు సతుల కింత
 యెచ్చరిక యుండవలయుఁ బూర్ణేందువదన. 558

క. వినుము ప్రభావతి నేమ
 న్ననఁదెలిపెదఁ జూపి మోపి యనుటయుఁ గాదా
 యని తలఁపకు మీఁక నీకై
 నను హెచ్చరి కింతలేక నడువం దగునే. 559

తే. తగనవధరింపు మవలికథావిశేష
 మమ్మనోహర యిట్లు గుణార్ణవనకు
 మేలువడియున్న నొక్కనాఁ డేలినాతఁ
 డనుప నాతఁడు పొరుగుారికరుగుటయును. 560

క. ఆఘోషాంగన మదన
 జ్యాఘోషం బితరవరసమాక్రమనిష్ఠా

*ఇంటవండినకూరలిడి సారెకును గూర్చి చెలువునితోడ మచ్చికలునేయు.

ద్రాఘిష్ఠ్యంబై మించె ని

దాఘసమవియోగవహ్ని తనమది ముంచన్.

561

సీ. అదలించి పిదుకని యావులుండఁగ వేగ

దోహనధేనువుదూడవిడుచు

బానలోపలఁ బచ్చిపాలుండ మించిచే

మిరియిడ్డ పాల్పొయిమీఁదఁబెట్టుఁ

బేరి పక్వంబైన పెరుఁగుండఁ గవ్వంబు

పులిచల్లలోనుంచి చిలుకఁబోవు

వెసలలో మూనాళ్ల వెన్నలుండఁగ నాఁడు

కాఁచి డించిననెయ్యి కరఁగఁబెట్టు

తే. దివమునను సంజకడయంచు దివ్వలెత్తు

దద్దరిలినట్లు నడురేయి ప్రాద్దుపొడిచె

ననెడుమతిఁ బాచిపనులు చేయంగఁబూను

వలపువెట్టికిఁ జిక్కి యవ్వనజగంధి.

562

క. ఈరీతినుండ మచ్చిక

దేరన్వలసినవియెల్లఁ దెప్పించుటకై

వారసతు ల్బొజుగులతోఁ

బోరామియొనర్పఁ బసులపొంగలి వచ్చెన్.

563

సీ. ఇంక నాల్గావంబు లిడనైతిఁగా యంచుఁ

గుమ్మరి నెమ్మదిఁ గుండికొనఁగఁ

గుడుమురూకలకెల్లఁ గొననైతిఁగాయంచు

బేరి తేరని యారివేర మొంద

గొఱియమందల నించుకొననైతిఁగాయంచు

గొల్ల వాఁడూరకే క్రుళ్లుకొనఁగఁ

బెనుపసుపే విత్తు కొననై తిగాయంచుఁ

గాఁపు నిద్దురలేక కళవళింప

తే. మొనసి వెలచూపిచూపకమునుపె వారి

సరకు లమ్ముడువోయె నేజాతివారి

కేని బాటింపవలసి పేరెక్కినట్టి

యాదినంబున నంబురుహాయతాక్షి.

564

తే. అపుడు పొంగటికై న బియ్యంబుఁ దెమ్ము

శీఘ్రముననంచు నొకరూక చేతికిచ్చి

యత్త పొమ్మన నమ్మనోహరతరాంగి

సాంద్రమైనట్టి చెంగటి సంతకరిగె.

565

క. తండులములు గొని పుట్టిక

నిండం బెట్టుకొని రాఁడె నేఁ దైనను జా

రుం డని మదిఁ దలఁచుచు న

మిండం దేతేఱఁ దత్సమిహిత మొదవన్.

566

క. కనుచూపు మేర దానిం

గనుఁగొని యమ్మగువ యగునొ కాదో యనుచుం

జనుదెంచి గుణార్ణవుఁ డే

గినకార్యము చక్కనగుటఁ గెరలిన తమితోన్.

567

క. అంత మనోహరుఁ గనుఁగొని

సంతసమున మనసు నిలుపఁ జాలక యపుడే

కంతురణకేళికై యుప

కాంతునితో నచట వల్లి కాగృహసీమన్.

568

తే. చేరి పుట్టిక వెలుపలి చెట్టునీడ

డించి పొదలోని కరిగి యమ్మించుఁబోడి

జారుతోఁ గూడి తమ్మినేజావజీరు

దురమునను దన్తయావస్థతో రమించె.

569

చ. అదిగని యొక్క భూర్తవరుఁ డబ్బెర పొంగటి కంచు నెమ్మ
దిం, బెదరక మెల్ల నే యరిగి బియ్యముఁ గైకొని యెంచరా
నినే, ర్పొడవఁగ గంపలోన సికతోత్కరము న్వేస నించి
పోయిన, న్నదవతి జారుఁ బొందెడు సుమాళమె కాని
యెటుంగ దేమియున్.

570

తే. అంతఁ బొదరిల్లు వెడలి గుణార్ణవనకుఁ

బురముఁ జేరంగఁ బెజ్రోవఁబోవఁజెప్పు

సందడిని గంపయెత్తి మస్తంబు మీఁదఁ

దాల్చి కొనివచ్చె నది యాత్మ ధామమునకు.

571

ఉ. వచ్చిన నత్తగారు తల వాకిటికిం బఱతెంచి యింతనే

పెచ్చట నేమి యంచని శిరోగ్రమునం దగుగంప డించి నే

మెచ్చితిఁ గోడలా యసుక మేదినిఁ బుట్టదటంచు నెంచియొ

తెచ్చితివంచు నాగ్రహవతి న్నెమకె న్వలెత్రాడుముంగిటన్.

క. ఆయెడ నాగోపాంగన

యేయనువున బొంకవలయు నెఱిగింపఁగదే.

కాయద్యుతినిర్జితశం

పా యన నచ్చిలుకతోఁ బ్రభావతి యనియెన్.

573

క. చిలుకా యీచిక్కులు సం

ధిలుగాథలు నాకుఁ గానె నేర్చితివో కా

వలసి తలంపునఁ దలఁచితో

తెలియదు గద యవలికథయుఁ దెల్పుము వేగన్.

574

వ. అనిన విని యాభామాలలామంబునకుఁ గీరసార్వభౌముం
డి ట్లనియె. 575

క. ఆదారి నత్త కినిసెనొ
లేదో యాలోన నుమ్మలించుచు నేనిం
కేదియుఁ జెప్పిన నిక్కము
గాదే కద యనుచు గోపకామిని యేడ్చెన్. 576

క. ఆమాటలు విని యత్త ద
యా మేదురహృదయయై ప్రియంబున నడుగం
గోమలి యి ట్లను గోకిల
కోమలకాకలిని శేలిగొనియెడి పగిదిన్. 577

తే. ఓపలేనన్న వినక కెం పొదవు చూడ్కి
నంపఁగా నేను మీకు మాతాడ వెఱచి
సంతకేగితిఁ గద యందు సరఁగఁ జెఱఁగు
ముడి విడువ రూక వెస జాటి పడియెనమ్మ. 578

క. వెదకితి నచ్చోఁ గానక
కద యంతటఁ బ్రొద్దువోవఁగా భయమున నె
మ్మది నింటికిఁ జని తూర్పె
త్తెద నని యచ్చోటి యిసుము దెచ్చితి గంపన్. 579

చ. వెలుపల వడ్డి కిచ్చినను వీసము వచ్చును నట్టు లాయెనో
బలబలవేగ వచ్చు నలబాపని కిచ్చినయట్టు లాయెనో
యలయక నాల్గుచట్ల పెరుఁ గమ్మినఁ జేతికి రానిరూక నా
వలె నలసంతలోనఁ బడవై చినవారలఁ గాన నెచ్చటన్. 580

క. అని పల్కు నత్త కనికర
మున రావే యెంత లేదు పోయిన యపుడే
మనసొమ్ముగాదు వగవకు
మని యూరార్పంగ నది గృహంబున కరిగెన్. 581

క. ఇట్టివగఁ గనినఁ జనుమా
గట్టిగ నని చిలుక పలుకఁగాఁ దమితోడన్.
నిట్టూర్పు నిగుడఁ గోమటి
పట్టపుదేవేరి కేళిభవనం బెనసెన్. 582

క. ఆపగలు గడవఁ బడుటయు
భూపతిభవనంబుఁ జేరఁబోయెడుతటి నా
కోపనఁ గనుఁగొని సుమన
శ్చాపుని యెకిరింత సంతసం బుప్పొంగన్. 583

శా. కోగ్రగ్రావభిదాదికీర్తితగుణవ్యాఘోహ గాఢత్రినే
త్రగ్రావోద్ధరణోగ్ర బాహుబలగర్వగ్రంధిలంకాధినా
థగ్రీవగ్రసనోజ్జ్వలాద్భుతభుగస్త్రస్థేమ వాతూలభు
గ్భుగ్రజత్పటుశౌర్యవై భవ హృతాంభోధిప్రభుప్రాభ వా.

క. భోద్రేక బ్రథ్నవచః
కద్రాభవభూరిభావుకప్రాభవ దై
త్యాద్రివరధ్వంస సద
క్షుద్ర కృపావీక్ష భానుకులహర్యతా! 585

హంసయానవృత్తఖడ్గబంధము —

దారితారిభూరిధైర్యధామధామభూరుహః
భారతీశవంద్యశౌరి భాస్వదబ్జలోచనా

నారదస్తుతప్రభావ నవ్యమేఘసన్నిభా
భారతీశశాంకకీర్తిభా సుసూరిరంజనా !

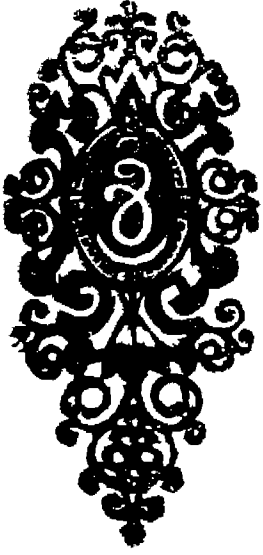
586

గద్య. ఇది శ్రీమత్థాదిరీన్యసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగత
కవితాధార పాలవేకరికులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడి
గోళ్లకరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపాత్ర పవిత్రచరిత్ర కదుర
ధరామండలాఖండల పుత్రవిద్వత్కవిరక్షణానుసంధాయక
కదిరీపతినాయక ప్రణీతంబైన శుకసప్తతియను మహాప్రబం
ధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.
శు క స స్త తి

తృ తీ యా శ్వా స ము.

జానకీమయూరీ

రాజన్తేఘాయితాంగరతిరాజశత

భ్రాజితసౌందర్యసుధా

రాజతగిరికీర్తిసాంద్ర రామనరేంద్రా!

1

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ
నతపదాంభోజౌ డగుధర్మనందనునకు
సరసలౌకికవైదికాచారవిహిత
హితకథారమ్యౌ డగుధౌమ్యౌ డిట్టు లనియె.

2

తే. అటులు నిజగృహమున కేగి యబ్జవదన
పగలు గడవంగఁబడుటయు బార్థివేంద్రు
కేళిగృహమున కరుగునవ్వేళఁ గాంచి
మరునియెకిరింత సంతోషభరిత యగుచు.

3

క. ఒకకథ వినియెదె మఱి పొం
దికతో నటు నిల్చి తర్జనీనాసాయో
గకరణధురీణ మిది యని
యకలంకసుధావిధోక్తు లలరం బలికెన్..

4

క. ధర శాలివాహనుం డను

నరనాయకమాళి పెనుప నలువై విభవా
కరము ప్రతిష్ఠానం బను
పుర మలరు న్వేల్పుతేనిప్రోలుం బోలన్.

5.

క. ఆప్పురిఁ గు బేరుకలిమికిఁ

దప్పులు ఘటయించు సోమదత్తుం డనుపే
రొప్పు నొకవైశ్యుఁ డలరుఁ గ
కుప్పటలిని గీర్తివల్లికోటులు ప్రాకన్.

6.

సీ. నవరత్నములు సువర్ణమును వెండియును లో

హాంతరములు పటలాంశుకములు

గోవజవ్వాది కుంకుమపూవు పచ్చక

ప్పురముఁ బన్నీరు చెంబులుఁ బటీర

తరుఖండపటలి యందలపుఁ గొమ్మలు జల్లి

సవరము ల్పాదరసంబు జాజి

యింగువలేలాలవంగము లోడపోఁ

కలును గోరోచనగంధకములు

తే. కొచ్చికుక్కలు మానిసిక్రోతులరిది

పంచెవన్నెలచిలుకలు బహువిధముల

పారువాతెన్నె లికమీఁద బలుక నేల

పొదలు వానింటఁ బులిజున్ను మొదలుగాఁగ.

7.

క. ఈశయు ముమ్మెంగీయు బం

గాళము వైగోవ మొదలుగాఁ బొదలెడుద్వీ

పాళిఁగలసరకు లాతని

కౌలున దిగు మాటనిజముగలవాఁ డగుటన్.

8.

శా. ఏయూరం దనయాపణంబు మఱియింకేజేరిపేరైన నా
త్తాయత్తం బగువిత్త మేయడవియందైన న్నిజద్రవ్య మీ
చాయన్సంపద వృద్ధిబొంద ధనదస్పర్థాళుడై నిల్వెబోనన్.
యాయూరవృద్ధు గోట్లకుంబడగ లేనైనం బ్రమోదంబు

చ. వలసిన బేరము దైలియవచ్చినవారలు వాదుగల్లువా
రలు తెగగుత్తగొల్లలును రత్నపరీక్షలవారు కార్యము
ల్లలిగిన యింగిలీషులముఖాములు చెంగట నుల్లసిల్లఁగాఁ
గొలువొసఁగు న్నహీశుగతిఁ గోమటి యాత్మగృహింగణా
బునన్.

10

క. ఆతఁడు ధూర్తచకోర

ఖ్యాతంబగు నొక్కచిలుక నతులితగమనా
యాతేరితవిజ్ఞాన స

మాతులశేముషిఁ గృపాళుడై పోషించున్.

11

తే. అప్పురంబునఁ గామసేనాభిధాన

యైన వెలచాన మీలు జయైకతాన

మీనకేతననలిన ప్రసూనశరస

మానతానూనవీక్షావితాన యొకతె.

12

ఉ. కారుమెటుంగురాచిలుక కస్తురివీణె పదాటువన్నె బం

గారము నచ్చుకుప్పె తెలిగంబుర వెన్నెలలోని తేట సిం

గారపురీవి లేనగవుగల్గిన చక్కెరకీలుబొమ్మ యొ

య్యారపుజీవగణ్ణి యన నచ్చెలి మెచ్చులు గాంచెనొచంగన్.

సీ. ప్రత్యక్ష బాహుటపాంచాలనటనలు

గనుపట్టఁగాఁ బుస్తకములు చదువుఁ

గనుఁగొన్న రూపమచ్చున నొత్తినట్టులఁ
దళుకొత్త భాపచిత్రములు వ్రాయు
నట్టువకాని యందముగాక వింతగాఁ
గోపులు గల్పించుకొనుచు నాడుఁ
జేరి తంబుర మీటి సారసుధాసూక్తిఁ
దేటలూరఁగ వింతపాటఁ బాడు

తే. జాతివార్తలు దొలఁక రసంబు గులుకఁ
గవిత రచియించుఁ గల్పించి కతలు నుడువు
మనసు గరఁగంగఁ దీయనిమాటలాడుఁ
జిలుకరౌతుకటారి యవ్వెలమిటారి.

14.

సీ. పలుకుముద్దులకుఁ గోవెలజియ్యగాండ్రెల్లఁ
గుంటెనకాండ్ర వెన్నెంటఁబడఁగఁ
జనుజక్కవలు గన్న సన్నాసులైనను
దలవరివారితోఁ జెలిమిసేయఁ
దళుకుఁజూపులకు విద్వాంసులైనను నిజ
రామలతోడ రారాపొనర్పఁ
బొలుపున కాచార్యపురుషులైనను దమ
వేషభాషలమీఁద వెగటు పడఁగఁ

తే. దెఱపిగని చూచినట్టి పతివ్రతలును
నిజకులాచారవృత్తిపై నెటికె విటువ
వింత యొయ్యారమెసఁగఁ గోవెలకుఁ బోయి
మరలి యింటికి వచ్చు నమ్మచ్చెకంటి.

15.

చ. తొలఁకెడుతత్తఱంబువగతోఁ దొడనిగ్గు హిజారుమీఁద మె
ట్రిలువడినొంటికట్టున ఘటించినచీరసగంబు మూపు పై

నలవడబోటి దట్టి మొదలై నవితేఁ దిరుమంజనంపువే
శలు దటితప్పెనంచు నవలా భయమందుచు నిల్లువెల్వడన్.

క. కొడుమెత్తుకొఱకు గుడికిన్

నడుచు న్వెలపడుచు నాభినామమునుం గ్రొ
మ్ముడిసారు న్నడిచారు
న్వడిజాటుంబైఁట వింతవగఁ గనుపింపన్.

17

సీ. తానున్న కేళికంతటికి గణాచారి

పెక్కుసుద్దులుమ్రోయు పెద్దబేరి
పేరుకోఁదగినట్టి యూరలేని యుటంకు
పరులబుద్ధులకుఁ జొప్పడనిమంకు
కల్లలు పచరించి గద్దించుతాటోటు
పూనియొక్కరి కీయలేని జూటు
కలహంబె కూడుగా మెలఁగెడుగయ్యాళి
నిష్ఠురత్వము సూపు నెఱకరాళి

తే. బేరజపుగట్టిజంత పాడూరిసంత

చలము సాధించు దిట్ట రోసాలపుట్ట
లోకములకెల్ల సూచి యల్లుండ్ర బూచి
యెంచఁగల యుచ్చమల్లి యయ్యింతితల్లి.

18

తే. దాని నుతియింపఁ దరమానె తాటకావ

ధూటితల్లియొ పూతనతోడఁబుట్టా
శూర్పనఖమేనగోడలొ చూడ లంకి
ణీతనూజయొ యనఁగ వన్నియకు నెక్కె.

19

సీ. ఇరుగింటిదయ్యంబు పొరుగింటికినిగూబ
యెదురింటివారల కెదురుచుక్క
వాడకుఁబగ యూరివారలతలనొప్పి
పెంపుడుకూఁతుండ్ర పెద్దపిడుగు
పరదేశులకుఁ బులి బాఁచలగాలంబు
యాచకకోటుల కాసవిలుపు
దాసర్లమి త్తి సన్నాసుల తెరబొమ్మ
జోగిజంగాలకు సొంటికొమ్ము

తే. పాఠకులకొట్టు నట్టువపాలియదురుఁ
గ్రోవి భరతంపుటయగారి గుండెదివులు
బట్టువాకట్టు బవనీలపాముకూన
యనఁగ విఖ్యాతిఁ గాంచు నాయాఁడుఁగూచి.

20

సీ. గూనివీఁ పనరాదు కోలమూతినిజాఁచుఁ
గొడిపెమో మనరాదు గొడఁగసాగు
బాకిమో మనరాదు పగసాటి బెదరించు
నొంటిపల్లనరాదు కంటగించు
నరవెండ్రు కనరాదు నాఁడెల్ల జగడించు
వాటుగా లనరాదు చేటుఁదెచ్చుఁ
జెవు డనఁగారాదు చేట యెత్తుకవచ్చు
గుడ్డికన్ననరాదు గొట్టుసేయు

తే. వెట్టి యనరాదు వైఁబడి వెక్కిరించు
గామి డనరాదు మొగమున గంటువెట్టు
పెంకి యనరాదు వట్టిగుంపెనలుసేయు
ముద్ది యనరాదు గ్రుద్దు నయ్యెద్దుమొద్దు.

21

క. గడతడవు వేసటలచే

సుడివడ కటు తనదు ప్రాతసుద్దులు విన్నన్
వడినిచ్చు నొక్కపుచ్చిన
యడగొంటుం బడుకక్రిందియాకులు రెండున్.

22

సీ. రమనేలినట్టి గురస్తునందు రదేమొ

నేలమిన్నులు గొల్వ నేర్చుటరుదె
మేనకాంగననంటుకాని మెత్తు రదేమొ
సృష్టికీ బ్రతిసృష్టి సేయుటరుదె
కడవఁబుట్టినవానిఁ గడునుతింతు రదేమొ
పాథోధిపుక్కిటఁబట్టుటరుదె
లంకఁగాల్చినవాని బింక మెంతురదేమొ
హెచ్చుమందులకొండఁ దెచ్చుటరుదె

తే. యనుచు మదితప్పితప్పి నీల్గానిపూని

తోడిముదుసల్లఁ బెక్కండ్రఁగూడఁ బెట్టి
పట్టి తలనొవ్వు రవ్వగాఁ బవలురేలు
వట్టిపగ్గెలు ప్రేలు నవ్వారజరత.

23

క. అది నెమ్మదివదలని చల

మొదవఁగఁ దనసుతకుఁ బైఁడి యొకనిద్దురకుం
పదివేలమాడ లీయక
కదియఁగ నీదెట్టి విటశిఖామణినైనన్.

24

క. ఆకామసేననవబి

బోభీకము గనుఁగొనుట మదనభూతావేశ
వ్యాకులితమానసాంబుజఁ
డై కుందుచు సోమదత్తుఁ డతివిరహమునన్.

25

క. ఆక్కలికి కొనఁగవలసిన
 రొక్కము పురహరుఁడు దానరూపము రతిగాఁ
 జక్కెరవిలుతుఁడు వెఱపు
 న్నొక్కలితన మెపుడుఁ దన్ను ముంఁగ నుండెన్. 26

ఉ. అంతటనొక్కనాఁ డతఁడొయారముమీఱఁగఁ గామసేననే
 కాంతమునందుఁ జేరి మనసారఁగఁ బుక్కిటివీడె మిచ్చి గి
 ల్గింత లెసంగు కౌఁగిటి బిగింపుల నింపులనింపు పారువా
 వింతరొదల్తుదంబునొదవించునటుల్కులఁగాంచి వేడుకన్. 27

చ తనచెలికానితోఁ బసిఁడిదార్చక యేనల కామసేనతో
 నెనసితి నిన్న నంచు పచియించిన నాతఁడు దానియింటికిఁ
 జని మది నిల్పఁజాలక ప్రసంగవశంబున సోమదత్తుఁ డా
 డినవచనంబు లెల్లఁ బ్రకటించినచో వెలముద్ది యుగ్రయై.

క. ఏ నెఱుఁగకుండ నాసుత
 తో నెనయుట యెట్టు లిట్టిదుడుకులు గలవే
 కానీ రొక్కం బీయక
 పోనో చూచెదము తనప్రభుత్వం బనుచున్. 29

సీ. శ్లేష్మంబు కుత్తుకఁ జిట్టుబుట్టున కట్టు
 కట్టను దగ్గు లగ్గలముఁగాఁగఁ
 జన్నులు తలఁగడ సంచులవలె వెల్లి
 పయ్యెద మీఁద జంపాల లూఁగ
 బీదనరాలతోఁ బెరుఁగువాఁగడుపులో
 బల్ల నల్లడలందుఁ దుల్లిపడఁగ

బుగ్గలాహిరియూటఁ బొడము వాసనతోడి

కంకినోటను జొంగ యంకురింపఁ

తే. దిరుకొళములోనఁబడిన క్రోతియునుబోలె

వడఁకుకొంచును నెమట నెవ్వారిఁగన్న

గుడ్లు మిడికించుచును గుడ్లగూబ రీతి

వేగఁ దనయిల్లు వెడలె నావృద్ధవేశ్య.

30

తే. అంతలోననె శాలివాహను దివాణ

మునకు నేగుటకై బంధుజనులు గొలువ

వచ్చునలసోమదత్తు నవ్వారవనిత

జనని వీక్షించి సందడి జడియ కరిగి.

31

తే. వెట్టి నీరానుకతమున వెడలునట్టి

చొక్కుబోదట్టి యొకకన్ను వెక్కఁబెట్టి

దడిగఱవఁబోవు వేసిచందమునఁ బట్టి

పరుసమెచ్చఁగ నూరుజప్రముఖుఁ బలికె.

32

శా. అయ్యా యల్లుడ యెంత పెద్దటికమయ్యా నిల్చిమాటాడనీ

వియ్యంజాలని సెట్టివా నెనరులే దీపట్ల నిట్టైన నీ, వియ్యా

లందఱి కేదిదిక్కు మఱి నీ వెన్వెంటనేవచ్చు మా,యయ్య

లైప్పరె నీకు మాకుఁ దగవీయాదాయమే కంటివో. 33

క. నలుగురిలో ని ట్లాపని

పలుకఁగఁ దగదైన వెట్టిపట్టినకతనం

దెలిపెద నీకే రోసము

గలిగిన బ్రతికితిమి మంచికార్యం బిదియున్.

34

క. ఇయ్యెడఁ గలిగిన రోవెల
యియ్యక చాకెటుక లేక యిటు నే నింటం
దయ్యమువలె నుండఁగ మా
తొయ్యలితో నెట్లు కూడితో నే నెటుంగన్.

35

క. పైఁడేమి బ్రాతి యిదిగో
నేఁడిచ్చెదు మ్రుచ్చు వగల నెలత రమింపం
బోడిమి చెడదే మఱి బురి
కాఁడవుఁ దగ కొదవలే జగంబు లెటుంగున్.

36

తే. నిన్న నే నన్ను మొఱఁగి నాచిన్నదాని
నక్కటా యోడరేవున నమ్మికొందు
వేమిటికొ జాఱవిడిచితి వింతెకాని
యంత దబ్బఱకాఁడ వీవొదొ కావో.

37

తే. మంచిమణులకు వెలఁ బొసఁగించువేళ
హెచ్చు వెలలకు సొమ్ముచేయించు చోట
నగరి జాలెలు నీయింట నిగిడియున్న
వింత మాకేల మారొక్క మిచ్చిపొమ్ము.

38

క. అన సోమదత్తుఁ డద్భుత
మున నచ్చట నిల్చి వెఱ్ఱిముద్దియ కలలో
నెనసితి నీదు తనూభవ
ననుపమరతి నింతెకాని యన్యమెటుంగన్.

39

తే. అనిన నమ్ముద్ది మంచి దత్తైన నేమి
నాతనూభవవలన ననంగసౌఖ్య
మబ్బెగద నీకు నిదియు లేదన్న నందు
వర్థ మిప్పించి యవ్వల నడుగువెట్టు.

40

క. అని రట్టుసేయ నచ్చటి

జనములు సొమ్మాయకునికి చనదని వగదెం

చినదాని దోడుకొనిపో

యె నతం డింటికిని రొక్క మిచ్చెద నంచున్.

41

క. చని ధూర్తచకోరమునకుఁ

దనవృత్తాంతంబుఁ దెలుపఁ దత్కీరము న

వ్వి నిజంబుగఁ గెలిపించెద

నిను వెఱవకు మనియె వైశ్యనీరజగంధీ.

42

క. ఆవైశ్యునిఁ దత్కీరం

జేవిధి గెలిపింప వలయు నెఱిగింపఁగదే

నీవే జాణ వటన్నన్

భావించుచుఁ జిలుకతోఁ బ్రభావతి పలికెన్.

43

క. ఏలాగున గెలిపించెనొ

బాళిమెయిం బ్రహ్మలోకపర్యంతము నే

నాలోచన యొనరించితిఁ

జాలదు నాహృదయ మిది నిజంబుగఁ దెలియన్.

44

వ. అనిన విని యవ్విహంగమపుంగవం బనంతరకథావిధానం

బిట్లని తెలుపం దొడంగె నవ్విధంబున నాధూర్తచకోరంబు

దత్తప్రతిజ్ఞం బైనవిత్తంబు సోమదత్తుని చేత మూటగట్టించి

దానికిం గట్టెదుర నొక్కనిలువుటద్దంబుఁ బెట్టించి పెద్ద

లతో నవ్వెలముద్దిం బిలిపించి దర్పణప్రతిబింబితార్థంబుఁ

గైకొనుమని పలికిన నచ్చటివారును స్వప్నదృష్టంబునకు

నిదియె సమానంబని నిర్ణయింప నప్పణ్యవృద్ధయు నగణ్య

లజ్ఞానమ్రవదనయై సదనంబునకుం జనియెనని పల్కునవసరం
బునం బ్రభాతం బగుటయు. 45

క. అంతిపురంబున కరిగి ది
నాంతమున న్నృపతిఁ జేరి నరిగెడుతమితోఁ
జెంతకు వచ్చినకోమటి
యింతింగని చిలుకరాయఁ డిట్లని పలికెన్ 46

క. రమణీ యాధూర్తచకో
రముకథ యిఁకఁ గొంత కలదు రాజవియోగ
భ్రమమడఁచి తెచ్చికోల్పె
య్యము తోడుతనైన వినుమటంచుం బలికెన్. 47

క. ఆగతి నింటికిఁ జనియా
బోగము ముసలాపె యాత్మ పుత్రికతోనా
జాగెల్ల దెలిపి పరిభవ
యోగంబున మదికి ఖేద మొదవఁగ నంతన్. 48

సీ. పుట్టలమ్మ యటన్నఁబో యెంతలేదను
సందివీరుల టన్న జాముగొణుగు
నెక్కలమ్మ యటన్న నొక్కటికొదవను
బోతురాజులటన్న బూతు నుడువు
ధర్మరాజు లటన్న దబ్బటలే తిట్టుఁ
గంబమయ్య యటన్నఁ గ్రాసి యుమియు
గ్రామగంగ యటన్నఁ గాదామరో యను
దేవాదులన్న గద్దించి చూచు

తే. నిన్ని దేవళ్లఁ గొలిచి నేవేమిగంటి
పోయి పచ్చని పులుగాసిపులుఁగుచేత

మోసపోయితి ననికుందు మొనయుభేద
మారట మొనర్ప విసివి యయ్యారిబసివి.

49

సీ. నట్టింట దేవల్లు పెట్టెఁ బెట్టినతెన్నెఁ
గొట్టించి వెసఁ బందిగూడు చేసె
మెడనున్న పాదాలు విడిచి యెవ్వరిగన్న
మొరుగుతలారికి మురఁపు చేసె
బానలో దాఁచిన పట్టుపుట్టము చించి
పొదుగుడు కోళ్లకుఁ బొత్తిచేసె
దేవాదుల కడెంబు దిగిచి కమ్మతగాని
పట్టికానికి మొలకట్టుచేసెఁ

తే. గాటితేనికి మీఁదుగాఁ గట్టి యున్న
గట్టివరహాని వరహానిగాఁగఁ జూడఁ
కాడఁబోఁగూడ కొక్కమాటాడకుండ
గుండనికి రంగుబంగారు గోరుసేసె.

50

తే. అంతఁ దత్పుత్రి కీరమా యింతచేసె
దాని నంజుడు డినకున్న నేను సాని
కూతురనె యంచుఁ దల్లిని గుస్తరించి
వఱియు నవ్వార్త యూరెల్ల వఱవనిచ్చి.

51

క. వలసిన సతికే చిన్నెలు
గలవో యచ్చిన్నెలెల్లఁ గనుపించుచు న
వ్వెలవెలఁది సోమదత్తుని
వలకు న్లోపఱిచి మేలువానిం జేసెన్.

52

తే. చేసి యొకనాఁడు మీయింటి చిలుక కతలు
చెప్పునందురు నామాట చిన్నఁబుచ్చ

కిపుడె తెప్పించరా దాని యెడను గలుగు

పొలుపు గనుఁగొని మరల సంపుదము గాని.

53

చ. అనవిని సోమదత్తుఁడు నిజాపులఁ బంచిన వారు దెచ్చినం
గనుఁగొని కామనేనయు వికాసపు మాటలుగా వచించి యెం
దును సరిలేక మించు నలధూర్త చకోరశుకాగ్రగణ్యముం
దనగృహసీమ మంచుకొని దబ్బుట నెయ్యము నిబ్బరంబుగన్.

తే. కొన్ని దినములు చన రోషకుటిలహృదయ

వనజయై దీని మాంసంబు వండుమనుచుఁ

జిలుక నెవ్వరుఁ గనకుండఁ జేతెకొసఁగ

బోనక త్తియ వెస పాకభూమి కరిగె.

55

మ. అపుడాధూర్తచకోరకీరవర మయ్యాపన్నహంభోధి యే
నిపుణత్వంబున నీఁదఁగావలయు నీనేర్పెల్ల శోభిల్లఁగాఁ
జెపుమా చూతమటంచుఁ బల్కి తెలియం జింతింపఁగా నవ్వి
వై, శ్యాపయోజాస్యకుఁ జిల్క తక్కిన కథాంశం బిట్లు
తెల్పెం దగన్.

56

క. ఆరీతిఁ బాక గేహముఁ

జేరిన యావంటలక్క చిలుకం దలుగం

గోరి పచనక్రియాచిం

తారతితో నీలక త్తి నలుగడ నెమకన్.

57

ఉ. అత్తఱిఁ దాని జూచి శుక మంగన యెంతటిపుణ్యమూర్తివో
బత్తిజనింప నాదుచెఱఁ బాపెదఁ గావున నిన్ను వంటి య
త్యుత్తమకేను నేర్పెడు ప్రయోజన మున్న దెయైన నామనం
బుత్తలమందె నీకిటులయో జరయింతటి పాటొనర్చెనే. 58

క. వీను ద్రికాలం బెఱుగుదు
మానిని పదినాళ్లలో సమంచితరేఖా
నూనవయి నిండు జవ్వన
మూనంగా నీకు హేతు వున్నది సుమ్మి. 59

వ. ఇంత యెఱింగిన నీ కీయపాయంబుఁ దప్పించుకొనరాదే యని
యంటివేని యలంఘనీయంబగు విధివిధానంబిట్టి దని నిశ్చ
యించి యున్నదాన నది యట్లుండె నవయావనాపాదకం
బగు నొక్కమంత్రంబు నా కభ్యాసం బైయుండు; నది
నాతోడనే పోయెడుం గదా యను విచారంబు తీరకునికి
నీకు నుపదేశించెద దానివలన నీకుఁ బ్రాయంబు వొడముట
కడుగనేల నీవిచ్చినవారికిం గలదు కాలయాపనంబు సేయక
యిచ్చోట గోమయంబున నలికి ముగ్గువెట్టు మనుటయు
నావృద్ధ సంభ్రమాశ్చర్యానురుద్ధయై యచ్చిలుకతేని నచ్చట
నునిచి తదుక్త ప్రయోజనంబులకుం బోయిన. 60

క. ఆధూర్త చకోరము గరు
దాదృక్పటపటనినాద మడరం బరదు
స్సాధంబై వరమానా
బాధత్వర మెఱయఁగా నభంబున కెగిరెన్. 61

తే. ఎగిరి చెంగట నీశానగృహములోనఁ
గూళ్లు పెట్టిన చిలుకలఁ గూడుకొనియె
దానిఁ గానక భయమంది బోనక తై
కార్కవాకవపాకపాకం బొనర్చె. 62

క. ఆకామసేన మదిఁ జిం
తాకలుషత మాని సోమదత్తునితో నే

లేకున్న తటి బిడాలం

బాకీరముఁ బట్టి చంపె ననుచుం బొంకెన్.

63

క. అటుకనుక నేర్పుగలిగినఁ

గుటిలాలక నేడు నీవు కోరినపనికే

గుట తగు లేకుండినచో

నిటనుండియె మరలు మని శుకేంద్రుఁడు పలికెన్.

64

తే. అంతలోనన యరుణోదయంబు మించ

నాప్రభావతి యంతగిప్పురాంతరమున

కరిగి యానాఁటి రేయి భూవరునిఁ జేర

నేగుచోఁ జిల్క యక్కల్కి కిట్టు లనియె.

65

తే. అతివ ధూర్తచకోరశుకావతంస

మంతచేసినఁ గామసేనాంబుజాత

గంధిఁ జెఱతు నటంచుఁ గంకణము గట్టె

నెట్లు చెఱపంగవలయు నీవెఱుంగఁ జెప్పుమ.

66

క. అని పలికి తెలియ నేరని

వనితామణిఁ జూచు కీరవల్లభుఁ డది దా

వినిపింపఁ దొడఁగె ననితర

జనితర సంస్తవ్యవచన సంభావ్యముగన్.

67

క. ఆరీతిఁ దలఁచి ధూర్త చ

కోరము తత్కియకు వేళ్ల గోరుచు నుండక

మారునిచెలిఁ జెనకెడు నొ

య్యారముగల కామసేన యంతటిభక్తిన్.

68

క. ఒకనాఁడు కోవెలకు నే

గి కవర్దికి మ్రొక్క గర్భగృహమునఁ దన్ము

ర్తికి వెనుక డాగికొని యా

శుక మిట్లని పలికెఁ దద్వచోగతిగాఁగన్.

69

ఉ. మెచ్చితి నీదు భక్తికి సమిద్ధవిశుద్ధకళాభివృద్ధికన్

దచ్చనగాదు నాపలుకు దప్పదు చొప్పడుఁ గాయసిద్ధి యే

నిచ్చెద నీవుఁ దల్లియు మతెవ్వరితో నెఱిగింపఁ బోక యీ
వచ్చుసరోజశాత్రవుని వారమునాఁ డిటు రండువేడుకన్.70

క. తొలునాఁడు బోడలై ని

శ్చలభక్తిం బోగులకును జంగాలకు మీ

యిలు చూఱవిడిచి యిటురా

వలయున్ వైష్ణవుల కొసఁగవల దేమైనన్.

71

క. వారు శివద్రోహులు గద

యారసమున శైవమతము హెచ్చఁగరా దం

చేరీతినైనఁ జెఱతురు

నారీమణి వారిమాట నమ్మకు మింకన్.

72

క. అని పల్క నాల్గుదిక్కులు

గనుఁగొని శంకరునిమాటగా నమ్మి కృపా

వననిధి హర త్రిభువనపా

వన ధీరస్వాంత యనుచు వర్ణించి వెసన్.

73

క. గుడివెడలి వైష్ణవులు గను

పడకుండఁగఁ జెలుల నరిగ పట్టుమటంచుం

బడఁతి తన యింటికడకున్

వడిఁజని నిజజననిఁ బిలిచి నగుమొగమలరన్.

74

క. హరుఁ డానతిచ్చినాఁ డె

వ్వరితోఁ జెప్పుకుము సోమవారమునాఁ డి

ర్వరకు నెలప్రాయ మిచ్చుం

జరయు న్నృతిలేదు సంతసం బయ్యెగదా.

75

చ. అన విని వృద్ధవైశ్య పులకాన్వితయై నవయావనంబు నే
నెనసితినేని యీపడుకటిల్లు మదీయము నీవు వేతె యిం
టను బవళింపుమన్న జగడాలకు రాకుమె యూర నీవునే
నునుగడియింపఁ జొచ్చినఁ దనూభవ గోడలుపైఁడిసేయమే.

సీ. ఇప్పుడే తెచ్చి నీ కిచ్చెదఁగాని యీ
తళుకుఁగమ్ములు నేనె తాల్చికొందు
నృపులచేఁ దెచ్చి నీకిచ్చెదఁగాని నీ
పెద్దముక్కఱనేనె పెట్టికొందు
నృపునిచేఁ దెచ్చి నీకిచ్చెదఁగాని నీ
బొగడలజోడు నేఁ బూన్చికొందు
నెటులైనఁ దెచ్చి నీకిచ్చెదఁగాని నీ
మట్టెలు నేఁగాళ్లఁ బెట్టికొందు

తే. నౌర నీవు గడించిన వనుచు నాకొ
సంగకుండిన మఱి నేను సంతరించు
సొమ్ము మీఁదట నీకీయఁ జూడు నాప్ర
తాప మని పల్కి యుత్సాహచాపలమున.

77

సీ. కుటుచ నెరు ట్టవికొని కొప్పు సవరించుఁ
బరువెత్తి కాటుక బరిణవెదకు
సొంపుతో నడ్డంబుఁ జూచి పండ్లిగిలించుఁ
బడఁబోవుచును ముద్దునడలు నడచు
గోరంబుగా సారె గుంటకన్నులు ద్రిప్పుఁ
జూషణ నగు నోరచూపుఁ జూచు

గరిడి కేగెదనంచుఁ గానె దాల్పుఁగఁ బోవు
బాకినో రెగనెత్తి పాటపాడు

తే. నింటి కెవ్వారు వచ్చిన నెనయుఁ దనకు
నదిగొఁ బైఁడీయ వచ్చి రటంచు లేని
బింక మెక్కించుకొని సారె బిగియునపుడె
ప్రాయ మేతెంచె నంచు నప్పణ్యవృద్ధ.

78

తే. ఇప్పు డెట్లున్న దాన మీరేల చెప్ప
రౌర లెస్సాయె నని యొద్దివారిఁ దిట్టు
గుంపుగొని చూచువారలఁ గొట్టఁబూను
వెరఁగుపడి యింటిబిడ్డల వెక్కిరించు.

79

వ. ఇన్నిధంబున బహుప్రకారదుర్వికారంబులు మీఱఁగుమా
రిం జేరి.

80

క. ఏమో తెలుపఁగ వచ్చితి
భామా యీలోన మఱపుపాటిల్లెఁ గదే
యేమీ మఱవక తనకు
స్నేమంబును బ్రాయమిచ్చు శివుఁ డుండంగన్.

81

క. గడువీలో మన మేగతి
నడువన్వలె నేమిచెప్పినాఁడు శివుఁడు నీ
వడిగితివా లేదో తెలియం
బడుచువుగద నీకుఁ దెలియఁబడ దింతైనన్.

82

తే పడుచవే గాకయుండినఁ బ్రాయ మిపుడె
యిప్పుఁగరాదె సోమవార మ్మటంచు
గడు వొకటియేల యింతలోఁ గాలమేమొ
దేశమేమొ కదా యంచుఁ దెలియునటవె.

83

క. అనిన విని కామసేనా

వనజానన విన్నయట్టి వచనములెల్ల
వినిపించిన నేమేమీ

యని యమ్ముదిజంత చింత యాకులపఱపన్.

84.

క. బ్రదుకెల్లఁ జక్కనగునని

మదినమ్మితిఁ గూతురా ప్రమాదమురాదే
తుది నిల్లు చూఱవిడిచిన

నిదియేమో మీఁదికార్య మెవ్వఁ డెఱుంగున్.

85.

తే. ఆశపడి బోడనైన నేనగుదుఁగాని

యింటిసొమ్మొక్కకానైన నీయ నొకని
కొల్ల నే జవ్వనంబు మొట్టో యిదెట్లు
తగదు నీమాట నే వినుదానఁ గాను.

86.

క. అనఁ గామసేన యంతటి

పనిరారాదమ్మ కుముద బాంధవధరుఁ డా
డినమాటకుఁ దప్పటవే

యని సమ్మతిపఱచి నిర్భరాహ్లాదమునన్.

87.

క. త్యాగధ్వజ మెత్తించి స

మాగతయాచకుల కీశ్వరార్పణ మనుచున్
బోగముచెలి ధనమెల్లం

బ్రోగులుగా నొసఁగె సకలము నివృణుతింపన్.

88.

సీ. పట్టెనామంబుఁ గీడ్పఱచి నూతనవిభూ

తిని ద్రిపుండ్రంబులు దీర్పవచ్చు
ద్వయము పోఁబెట్టి శైవపురాణపద్యపా
ఠికల వేమాఱుఁ బఠింపవచ్చు

వనమాలికలు పాటవైచి రుద్రాక్షపూ
 సలపేరు లటుత నెక్కొలుపవచ్చు
 విష్ణుసంకీర్తన విడిచి శంకర హర
 శబ్దము లుచ్చరించంగవచ్చుఁ

తే. గాని భుజములు కాయలు గాచి యున్న
 తప్తముద్రలు మటుపెట్టెదరమె యనుచు
 వైష్ణవు లభావవై రాగ్యవై భవంబుఁ
 బొంద నది శైవుల కొసంగె భూరిధనము. 89

వ. ఇవిధంబుగా నిజాంశుకావశిష్టంబుగా గృహప్రముఖంబు
 లగుధనంబులు సకలభూషణంబులును ద్యాగంబుగావించి
 యమ్మించుఁబోడి జననీయుతంబుగాఁ బ్రతీక్షించుచు నయ్యిం
 దువాసరంబు ప్రసన్నం బగుటయు. 90

చ. తిరుపతికొప్పు లందముగఁ దీర్చినబూడిదబొట్లు మంచి వే
 ర్పటిచిన మించునట్టి రుదురక్కలపేరులుఁ గావికోకలుకా
 హరశివశబ్దము ల్దగ మృగాంకకళాధరుగేహసీమకే
 గిరి గుడిమేశము ల్పొదలఁ గిన్నరకంఠియుఁ దానితల్లియున్.

క. చని భావజారి నేవిం
 చి నిజంబగుభక్తి నొంది చెంత వసింపం
 గనుఁగొన వచ్చిరి బహుయో
 జనదూరమునందుఁ గల్గు జనసంఘంబుల్. 92

తే. ఇవిధంబున భూజనులెల్లఁ జూడఁ
 బ్రొద్దుకైవ్రాలుదాక నప్పొలఁతు లుండి
 యేమొ సర్వేశ్వరుం డిట్లు తామసిం చె
 ననుచుఁ జింతించుచున్న యయ్యవసరమున. 93

తే. గోపురముమీఁద ధూర్తచకోరకీర
మెక్కి ప్రజలార మీకేల తిక్కపట్టె
వీరిబగిసికి మఱి గారవించి హరుఁడు
కాయసిద్ధి యొసంగునే కల్ల గాక. 94

క. అని వారు తన్నుఁ దునుమం
బనుచుటయును వారికొంప చెఱచుటకై దే
వుని వెచుకనుండి తా నా
డినమాటకు వార లచ్చటికి వచ్చుటయున్. 95

క వినిపించిన నింతేనా
యని యందఱు నవ్వ లజ్జ నానతముఖులై
చని రవ్వేళ్ళలు తచ్చుక
మునకుం గలనేర్పు నీకుఁ బొసఁగ న్వలయున్. 96

క. అనినఁ బ్రభావతి మది మిం
చిన వెఱఁగున నిన్ను వంటి చిలుకలనేర్పు
ల్లననగునె యనుచు వేగుట
గనుఁగొని వెసఁ జనియెఁ గేళి కాగృహమునకున్. 97

క. ఆనాఁటిరేయి బాళి
నూర్బనాయకమాళిఁ జేరఁబోయెడుతఱిన
మ్మినాయతాక్షిఁ జూచిప్ర
సూనాంబకతురగ మతులసూక్తిస్ఫురణన్. 98

క. వేసారక మద్వచనసు
ధాసారము మెచ్చనీకె తగుఁగావున నీ
వీసారి యొక్కకథ విను
మాసారిజయస్తనద్వయా యని పలికెన్. 99

— ప దు నె ని మి ద వ క థ. —

క. కల దభ్రంకషకేతన

చలదభ్రంబైన నైమిశం బనుపుర ము

జ్వలవిభ్రమపరిపూరిత

కలశుభ్రకరాననానికాయం బగుచున్.

100

క. రజకుఁ డొకఁ డప్పురంబునఁ

బ్రజ మెచ్చుఁ దనర్చు వీరబంధుం డనఁగా

నిజవంశోచితధర్మ

ధ్వజమై తగుపాటి వైభవం బలరంగన్.

101

మ. బహిరభ్యంచిత రాసభోత్కరముభౌభౌ రావభాక్కుర్కురం

బహరీశోదయకాలధౌతవసనాయాతాచ్యుతాశీర్వచో

బహుళం బాయతకుంభకంబు గిరికాబాధార్థమాజ్ఞాలమై

గృహమొప్పున్రజకాగ్రగణ్యునకు దూరీభూతదారిద్ర్యమై.

ఉ. వేళమె కోడికూత యగువేళలఁ జల్లి భుజించి బండ్లు గం

గాళము కూడునీరుచవుకారముఁదే విడియంపుఁ జొక్కుతో

మొలల మోపు వీపున నమర్చిన రేవుగుఱాని నెక్కి వ

య్యాళిగఁ బోవు వాఁడు విమలాపతటాకసమీపభూమికిన్.

క. ఆవీరబంధువునకు

న్భావజభుజవిజయసాధనం బగునిల్లా

లై వెలయు నొక్కకోమలి

లావణ్యవరేణ్య యై కళావతి యనఁగన్.

104

చ. మినమిన లీను మేను నెఱమించుల కొంచెపుటంచుఁగమ్మలుం
గొనఁబగుముద్దుమోముసమకొన్న మెఱుంగులకట్లదండయుం
గనుఁగవఁ గల్గుతేఱి యొడికంబును సందికడెంబు మించ న
వ్వనిత యువాంతరంగమృగవాగురయై మెలఁగుం గృహంబు
నన్.

105

తే ఆకళావతి నిజనాయకాల్పరతుల
నీగి మారవికారంబు హృదయ మన్య
పురుషసంభోగవాంఛతోఁ బొందుఁజేయఁ
దద్వశంపదయై నితాంతంబు మెలఁగు.

106

క. వెలవెట్టి వేఱకైకొన
వలదే కద యింటఁ బొరవనితలచీర
ల్గులుగఁగ నందులలోపల
వలసిన యటువంటి వింతవన్నెలు చూపున్.

107

మ. పటసమ్మార్జనగీతరాసభచయప్రహ్లానశబ్దంబులొ
క్కట నోర న్వెడలం బరున్న సతిసింగారంబు వీక్షించి నీ
విటు నిద్రింపు మటంచు లేచి చన నయ్యబ్జాక్షి యవ్వేశనూ
రట చేయు న్నదనాస్త్రకోటులకు జారక్రీడలం బ్రోడయై.

108

చ. తన సరిచాకెత త్తనకు దాపుగ వారలకెల్లఁ దాను గుం
టెనలు వహించుకొంచు నెఱటెక్కులు నిండు విడెంపు
చొక్కులు, న్ననసుఁ గరంచు నేర్పువగమాటలు నేరని
తప్పుపాటలుం, గనఁబడ నవ్వధూటి పతికన్నులు మూసి
చరించు నిచ్చులున్.

109

క. సొగసుఁ గని దాని పెనిమిటి
మగటిమి యెఱిగియును మాటిమాటికి నకటా

సిగవోయినఁ బోనిమ్మని

తగులుదు రుపనాథులొసఁగఁకరవదనన్.

110

సీ. మిహిరావలోకన మేటికి వీక్షణా

యాసదుర్దమదోష మడఁపకున్న

మృత్తికాస్నాన మేమిటికిఁ దదీయదే

హస్పృష్టికలుషాల నడఁపకున్నఁ

బమిపంచగవ్య మేపనికిఁ దదీయాధ

రాస్వాదనైర్మల్య మడఁపకున్న

వేలిమి యది యేల వింతఁగా దీనితో

భోగించు పాపంబు పోకయున్నఁ

తే. జటులగాయత్రి యేల తత్సంగమాది

నాంతదుష్కృతదోషంబు నడఁపకున్న

నిన్నియును నేటికని రజకేందువదన

వేదవిప్రులు తలఁతురు విదితముగను.

111

క. ఈరీతి మెలఁగుదాని యొ

యారముఁ గనియొక్కశూద్రుఁ డధ్వగుఁడు మహా

దారుఁడు చారణుఁ డనియొడు

వేరునఁ దగువాఁడు మదనభీతాత్మకుఁ డై.

112

క. చోరుని బుద్ధిది యైన

స్నారం బింటికడఁ దెలియఁ జని చూచెదఁగా

కీరమణి దారి యని యా

చారణుఁ డరిగెం దదీయసదనంబునకున్.

113

మ. చని కాంచెం గుసుమాక్షతంబు సదనాంచత్పానపాత్రంబు

భా,సినిజాసన్నసమున్నతాసనతదాసీనై కవృద్ధాక మ

స్థినరాష్ట్రోదక రాతిసౌరభము మధ్యేకుండవిన్యస్త మ
గ్రనిచోదత్పరిమాణభాజనము నౌ కాదంబరీకుంభమున్.

వ. కనుఁగొని నితాంతోదకంబుచు నిస్తుములంబు నగుట శాక్తే
యమతంబువారుచు బెద్దలమఱుఁగున మెలంగు కురంగ
నయన లకుగుదేఱు దగిన మదిరామందిరం బని డెందం
బునం దలంచి నిజమనోవంచనాచుంచుచంచలలోచనాగ
మనంబుఁ గోరుచు నతఁడందుఁ బ్రచ్ఛన్న వేషంబున నుండె.

క. సినసత్తులుచు దలారులు

బవనీలు న్నటేయు నాటపాటలవారుం

జవులు నుతించుచు మదిరా

సనముం గొని యొక్కఁ డొకఁడె జరగినపిదపన్.

116

సీ. ఇంటివా రెవ్వరో యెందు గాన మటంచు

నదిగొ కూర్చున్న దాయమ్మ యనుచు

నమ్మిక తాను గానక వచ్చితి నటంచు

నిది యెవ్వరుండెడి యిల్లటంచు

నంగడి కరుగుచో నరుదెంచితి నటంచు

వచ్చి జామయ్యో బోవలయునంచు

నరిది బిడ్డలకు మందడుగవచ్చితి నంచు

నే నందులకు వచ్చినా నటంచుఁ

తే. జేరి రవ్వేళఁ దమమునిచెఱఁగులందుఁ

గాసు దుడ్డును బంగారుపూస వెండి

తునక మొదలింటి చిటువాఁడు గొనినదెల్లఁ

గొనుచు మగనాంధ్రు తమకెల్ల గుట్టు మెఱయ.

117

తే. అట్టు లరుదెంచి తక్కువ యనుటగాని
 దోసమాడుదురా యని యాసవంబు
 మంచి దని యల్లవృద్ధ వర్ణించి లేఖ
 లొసఁగి క్రోలిరి మైరేయ మోపినట్లు.

118

చ. కనుఁగవదోరగల్లుల వికారపుఁ జూపుల కోపు లానుతో
 డనె దళమెక్కు నాలుక తడంబడుమాటల పచ్చితేఱ మో
 మునఁ బనిలేనినవ్వల సముజ్జ్వలచంద్రిక లామతింప న
 వ్వనరుహలోచన స్నివము వచ్చినయందముఁ జూపి
 రందఱున్.

119

తే. ఒకతె వృద్ధకు మధుమాల్య మొసఁగు టరయ
 లేక కొమ్మని మఱియొక్కరూక యొసఁగె
 నొకతె గ్రోలియు మైరేయ మొల్ల లెక్క
 మరల నిమ్మని దాని వేమరునుగనలె.

120

సీ. కసినికోతలు గోసి గారెంతు రని బూతు
 తెలియఁగా వదినెలఁ దిట్టువారుఁ
 బురిఁ బాసి వేటు కాపురము నేయుద మన్న
 వినఁ డని పతి దూఱి వనరువారుఁ
 గడుపార మగనికే గంజిపోయ దటంచు
 నత్త దుర్గుణ మెంచి యలరువారుఁ
 దా నెవ్వతెయొ నన్నుఁ దఱిమి యీడ్వ నటంచుఁ
 దోడికోడలిఁ జెడనాడువారుఁ

తే. గేరి యొకకొంద తాత్తల మీఱినట్టి
 మాట లెల్లను మధుమదోన్తాదగరిమ

నలుక మెఱయంగ లక్ష్యసంప్రాప్తవీక్ష
ణాబ్జముల హాసవిన్యాస మమర మఱియు.

121

సీ. మగని నిద్దురపుచ్చి మఱివచ్చెద విచార
మడఁచి యింటికి నేగు మనియె నొకతె
నినుజూడఁగా నిఁకే నిలువలే నొకసారి
యటుచేరి నిల్వరా యనియె నొకతె
యమ్మ నేజెల్ల సయ్యాట మెందాఁక నే
నరిగెద విడువరా యనియె నొకతె
బతిమాలి నేనె వైబడు టింతియే కాని
యాలిపై దయచూడవనియె నొకతె

తే యత్తవాకట్టుమంత్రంబు లడిగె నొకతె
విభుని జోకొట్టుమందులు వేఁడె నొకతె
మధువుచొక్కునఁ దేలి యామగువలందు
జారసాన్నిధ్య మపుడు సాక్షాత్కరింప.

122

క. ఈలాగున నాలాగున
లీలాలోలగు నచటి లేమలతోఁ ద
త్కేళిం దగిలిన రజక వి
శాలేక్షణ వగలు గాంచి చారణుఁ డాత్తన్.

123

క. ఇది దాట్లమారి యగునని
పదపడి మఱునాఁడె యొంటిపాటున మేకో
లొదవింపఁ దాపి యింటం
దుదగానని ప్రేమ దానితో రమియించెన్.

124

క. వింత లగు లాలనమ్ముల
సంతస మెసఁగించి మించు చారణరజనీ

- కాంతునిసన్నిధి నపుడ
కాంతామణి మనసు చంద్ర కాంతం బయ్యెన్. 125
- తే. అంత నయ్యింతి తప్పక యతనిఁ జూచి
యెంతనెఱజాణయో కాన నిట్టివాని
వీనిఁ బోనీయరా దని మేనుమేను
నెనయఁ గూర్చుండి వానితో నిట్టు లనియె. 126
- క. మగవాని నమ్మవచ్చునె
యగపడి తనకార్య మైనయందాఁక విరా
ళిగదింతు రంత నెక్కడి
జగజ్జోలి యటంచు నెరసి చనఁ జూతురుగా. 127
- క. ఆటది వలచుట యరుదే
నాట న్నటి వలచెనేని నాథుని బెనుపో
రాట మొనర్చినఁ గోసిన
గాటం బగుఁగాని యెడయఁగా లేదు చుమీ. 128
- ఉ. అంత యెఱుంగనేర్చిన విటాగ్రణివౌ దటుగాకయున్న నా
యంతటిదానిఁబూని వెలయాలివలెం బతిమాలఁ జేయదే
యింతటిలోనె మీపురికి నేగక యిచ్చటఁ గొన్ని నాళ్లు నా
చెంతనెయుండి నీవలపు చెల్లుఁబడిం గడతేర్పరా యికన్.
- క. వెచ్చమునకు లేకుండిన
నిచ్చెద దిన మొక్కమాడ యిచ్చటి మఱినా
ముచ్చటలీ వీడేర్చినఁ
దచ్చనగా దేలమూలధనముం గరమున్. 130
- తే. అనుచు మేకోలుగావించి యపుడెపోయి
తనగృహంబున గూటిలోఁదలుపుమూలఁ

బిడతలో నాయకుఁడు దాఁచిపెట్టినట్టి
మాడ లర్పించి వానితోఁ గూడి మెలఁగె.

131

క. ఆవీరబంధుఁ డంతట

భూవరు వెనువెంట దండు పోవుటయు నిజే

చ్చావిధిఁ జారణుఁ గూడి క

ళావతి బహుభోగలీలలం దేలంగన్.

132

క. త్రోవనిటు వచ్చి వచ్చియు

నీవెలది న్రతులయందు నెనసినవాడం

బోవలయు నూరి కనుచుఁ గ

ళావతితోఁ జారణుం డలంఘ్యప్రేమన్.

133

తే. వచ్చి బహుకాల మయ్యె మావారిఁ జూడ

నూరు సేరంగవలయు నీయొద్దవాసి

పోవఁ గాల్గ్లాడ విక నేమి బుద్ధి యాన

తీయవే యన్న బెగడి యయ్యిందువదన.

134

క. ఏమంటి వూరి కేగెద

వా మంచిది పోక నిలువవచ్చునె పొమ్మా

నామాటకు నౌ ననఁ గా

దీమిక్కిలిమాట లేల తెలిపెద వదియున్.

135

క. కాక నామిఁది తమి నీకుఁ గలిగెనేని

నీదువెంటనె పెట్టుకపోదు గరిత

నాత్మఁ గొంకుదువేని నీవరుగు మూరు

నెనసి నీవు సుఖంబుండు మిం తెచాలు.

136

చ. అనుడు నతండు మోదమున కాడెద వింతియకాక నీవెవ

చ్చినఁ గనుసన్న నీపలుకుసేయుచునుండు జనంబు మెచ్చఁగా

నిను నటచేత నుంచుకొని నేఁ బదిమాళ్లకుఁ గొన్నతొత్తు మ
ద్వనిత కలంచెనేని పెడవాడనె వైవనె యింత యేటికిన్.

తే. అనిన నంగీకరించి యయ్యంబుజాక్షి
యపుడె పై నంబు సంజోక లమరఁ జేసి
చారణుని వెంట నింటి విచార ముడిగి
చనియెఁ దొలికోడికూత ప్రొద్దుననె లేచి. 138

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూమణి యుపనాథాదీనయై యరుగునెడఁ
దృతీయదినప్రయాణంబున. 139

సీ. పరికరో త్తరయు క్తపాథేయమును సజం
బీరమై యొకనాఁటి బియ్యమున్న
యసిమిలోఁ జలువ మాయక యుండ మడతవె
ట్టిన చల్లడము దుప్పటీరుమాలు
నొరపుగాఁ బొలుపొందు నురగవల్లి దళంబు
పూగపూరితమైన పొరలతి త్తి
వ్రేలఁ బ్రతిక్షణార్థి కృతశంఖచూ
ర్ణంబైన లోహకరండకంబుఁ

తే. గొళ్ల బిడివాళ్లు నికటమార్గప్రపాన్న
రసనము న్నేషజనితమా రాగ మమర
నృపతిచే నంపకము గాంచి యిల్లునేర
వచ్చె నాదారిఁ దన్ననోవల్ల భుండు. 140

క. అపు డారజకాంగన యే
నెసమున బొంకంగవలయు నీమదిలోన
న్నుప మగని చూచి తెలియఁగ
జెపుమా చూచెదము నీదు శేముషిబలమున్. 141

క. అనినఁ బ్రభావతి శుకపతిఁ
గనుఁగొని యపు డెట్లు బొంకఁగావలె నంచు
న్ననునడిగితి వింతేకద
వినిపింపుము తెలియ నట్టివిధమని పలికెన్. 142

క. ఈకథ తెలియ నెఱుంగుదు
నాకొక పెద్దటిక మిచ్చినం గాదనరా
దేకద యైనను వినుమని
యాకీరం బనియె ననియతాదరగరిమన్. 143

శా. ఆరీతిం బతి చేరవచ్చుటయు నయ్యబ్జాక్షి వీక్షించి చి
తారూఢం బగుభీతి దోచి దృఢదైర్యదైర్య యై వానికిఁ
న్నోరాడింప నశక్య మాకరణిఁ గందోయిం జలం బుబ్బిము
న్నరై పాఱఁగ నేడ్చెఁ గమ్రకలకంతినాదభేదంబుగన్. 144

తే. ఏడ్వ నింతటి యపకార్య మేమి యనుచు
దిగులుపడి నిల్చుమగని నెమ్మొగముఁ జూచి
లెస్సవచ్చితి నినుఁబాయలేను వేగ
వచ్చెద నటంచుఁ బల్కినవాడవయ్య. 145

క. మఱచితివె సుమ్ము శీఘ్రము
పఱతెంచెద ననుట యడుగువాసినచో న
క్కఱవాయు ననుట నిజమని
యెఱుంగరుగా పతులనమ్ము నిందునిభాస్యల్. 146

చ. పతిపరభూమి కేగిన నపారమనోవ్యథఁ గుందిదైర్యవి
చ్యుతి దివసంబు లెన్నుకొనుచు న్నతులుందు రెఱుంగలేఁడె
కా, యతఁ డొకవన్నెలాఁడి మొగమంటి కనుంగొనుచు

న్విరాళిచే, సతమని నమ్మియుందు రిది సాజమెకా మగవారి
కారయన్. 147

తే. మన్న పురుషునిచెడనాడు మగువ మీఁదఁ
బోయి పులుగాసిపురువయి పుట్టుననుచు
బాఁపనమ్మలు చెప్పినపాట మేలె
యనుచు నేనుందు నిను దూఱుకొనఁగ వెఱచి. 148

తే. ఇవ్విధంబున నుండి యింకేమియందుఁ
గానికలఁ గంటి యటుమొన్నఁ గన్నయపుడె
యుగము గ్రుంగినయట్టైన నొల్లఁబోయి
నిలువఁగూడకయెన్నియెన్నికలొ పొడమె. 149

ఉ. ఆయన యొంటిగాఁడు వెలయాండ్రతగు ల్లలవాఁడు వాఁడి
మిం, బోయినచోట మాట పొఱపొచ్చెము సైఁపని రోస
గాఁడు గా, యీ యెడ నేమిపుట్టునొ సహింపఁగరాదు
విచార మంచు నా,ధా యిక నేమి యేనగరి యైనను
బోయెదనంచుఁ గ్రక్కునన్. 150

శా. చూపట్టంగలదాన నొంటిమెయి నిచ్చోఁ బోవరాదంచు
నే, నీపుణ్యాత్తునితో డమద్చుకొని యిట్లేతేరఁగాఁ ద్రోవనే
నాపాలం గలదేవుఁ డీకరణిఁ జెంత న్ని ల్పెఁగా నిన్నుఁ బే
ర్చే పెక్కేండ్లు సుఖమ్మున న్ననుము నాచి త్తంబురంజిల్లఁగన్.

తే. ప్రాణనాయక మదిదోషఁ బాపమునకు
మగడ వింతియకాక నామదికిఁజూడఁ
దండ్రివైనను నీవీవ తమ్ముఁడయిన
నింక నెన్నఁటికిని నిన్ను నెడయవెఱతు. 152

మ. అను నిల్లాలిని గౌఁగిటం బొదివి నెయ్యం బార నూరార్చి
య,వ్వనితం దోడ్కొని వచ్చి యందఱి నెగు ల్వారించి
తంచుం బ్రియం, బున నాచారణు వీడుకొల్పి తనగీముం
జేరె నాతఁడు కా,మినియుం దానును నిట్టి నేర్పువలెఁ
జుమ్మి నీకుఁ గోక స్తనీ. 153.

తే. అనుచుఁ గీరంబు వలె వై శ్యాంబుజాత
గంధి నివ్వెఱవడి యదిగాక జంత
యని ప్రమోదించి యరుణోదయంబుఁ గాంచి
యరిగె శశికాంత బద్ధశుద్ధాంతమునకు. 154.

క. ఆమాపు వలపుత్రోచున
భామాపుష్పాస్తు భూమిపతిఁ జేరుటకా
రామ యరుదేర శుకము సు
ధామయమధురోక్తి నద్భుతంబుగఁ బలికెన్. 155

— పం దొ మ్మి ద వ క థ —

క. కనకాంబర కనకాంబరి
యనఁగా నొకపురము గలదు హర్త్యాగ్రవిను
తనహరిమణిఘ్రిణితిమిరో
జ్జనితరహగకేళిసౌధజాలం బగుచున్. 156.

తే. ఆపురం బేలు నీలవాహనుఁ డనంగ
రిపుతమోహేళి యగు నొక్కనృపతిమాళి
యతని చెంగట ధీరుఁ డనంగ బిరుదు
నిండు మాస్తీఁడు నెగఁడు మన్నీలు వొగడ. 157

సీ. తలపాగపొరమీఁద జెలఁగెడునాయుధా

ర్చనసల్పినట్టి దాసనపుఁబూవు

నెడమచే గొలుసును దొడపుఁగ త్తియుఁ బూల

బిరు దొందు కుడికేలఁ బెద్దకత్తి

దట్టితోఁజెక్కు నిద్దావంకి కుసుమ పూ

వన్నియ దుప్పటివల్లెవాటు

భుజములు విరులచేఁ బూజించు బోడిక

ల్లురువైన ముందరి బిరుదుడవిణ

తే. దండహంవీరతలగుండు గండ యనుచు

బద్యము పఠించు జీతంబు బంట్లుఁ జూడ

మూఁగికొను పౌరజనులగుంపులుఁజెలంగ

నతఁడు దొరకొల్పు చేసి గేహమున కరుగు.

158

క. ఇల్లీల నడచు నాతని

యిల్లాలు దనర్చు నొకతె హేమాంగి యన

న్వల్లభుని కన్న దీనికిఁ

జిల్లరవిద్యలకు బిరుదు చెల్లు ననంగన్.

159

తే. పరభయంకరబిరుద విస్ఫురితుఁడైన

కాంతు నయ్యిందుముఖ తనకాలిక్రింది

కసవుగా నెంచు వెడమాయగప్పి జార

ధవులమాటలు వడఁగి యశాదలధరించు.

160

చ. పతి యతిశౌర్య మెంచి యుపభర్తరతాప్తికిఁ జేరకున్నన

చ్చ్యుతమగు ధైర్య మిచ్చుచు నయోమగవాఁడ వటంచు

నెట్లు పుట్టితివిఁక నేమి తద్భుజపటిష్ఠతలోన లొటారమితె

నీ,వతనికిఁ గొంక నేలని భయస్థితిమాంచిరమించుఁ దద్రతిన్.

క. ధవునకు నుపభర్తకు బాం

ధవము స్థటియించు జారుదండనె యాత్మీ
యవివేకవర్తనంబులు

చెవికింపులు గాఁగ మగనిచే బొగడించున్.

162

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనపోక లెఱుంగనీక

మగనిజోకొట్టి నెరివచ్చి సొగసుజెట్టి
వాడలోఁ గూడు జారులవల్లెత్రాడు

చెలువున మెలంగు నక్కొమ్మ సొలపుగ్రమ్మ.

163

క. అంతటఁ బెఱరాణువ హను

మంతుం డనుపేరఁ బరఁగు మాస్తీని మదా

క్రాంతుని గెలిచెద నని నిజ

కాంతుఁడు చనఁ దొడుసు మాలెఁగద యిపుడనుచున్. 164

తే. అలరి హేమాంగి పతివచ్చునంతలోన

వలచి వలపింపనేర్చు జవ్వనపు వన్నె

కానితోఁ గూడి కడలేనికాంక్షదీర్చి

కొనియెద నటంచు మది నెంచుకొనుచునుండ.

165

ఉ. ఆపురి నొక్కజెట్టి గలఁ డన్యవధూమధురాధరామృతే

చ్ఛాపరతంత్రుఁ డొక్కదివసంబున వీధిఁ జరించువేళ వాఁ

డాపువుఁబోడిఁ జూచి విరహాతురుడై తన సర్వశక్తు లుం

జూపియి దానిగర్వపునుచుక్కులు గాంచిరిరంసమించఁగన్.

తే. అర్కవాసరమందు నయ్యంబుజాక్షి

నడచుతటి వామపదముంచు పుడమిమీఁది

యినుము గైకొని తనయింటికేగి ప్రాధు
గుంకునందాఁక వేగి నెక్కొన్న బాళి.

167

క. తనపడుకటిల్లు గోమయ

మున నించుక యలికి మీఁద ముచుదాఁ గొని తె
చ్చినయిసుము నించి పయిన

వ్వనితామణి రూప మొనర వ్రాసినవాఁడై.

168

తే. చుట్టు యంత్రంబు లిఖియించి శుద్ధహృదయ
పద్మఁడు దిగంబరుండు దిగ్బంధనిపుణుఁ
డగుచు నర్చించి ధూపదీపాదు లొసఁగి
కోడి బలియిచ్చి కూర్చుండి గురుని దలఁచి.

169

క. మన మేకాగ్రముగా మో

హనమంత్ర జపం బొనర్చి యర్ఘ్యము లొసఁగన్
గనఁబడియె నప్పుడే మో

హినినవ్యప్రథమరస విజృంభణవృత్తిన్.

170

చ. కనఁబడి కొప్పువీడ వలిగబ్బిచనుంగవ వైఁట జాట బూ
సిననెఱతావి గందవొడి చిందఁగ నందెలు మ్రోయ దీర్ఘలో
చనరుచితోడ వీరమణి జగ్గన వేడుచు ముద్దువెట్టుకోఁ
జనుటయు నిర్వికారమతిఁ జాగిలిమ్రొక్కి యతండు నిల్చినన్.

క. మెచ్చితి నీకోరిన సతిఁ

దెచ్చెదఁ దంత్రంబు కడమ దీర్చుము వెస నీ
విచ్చట నని మోహిని చన

హెచ్చిన మోహమున మల్లుఁ డింపుజనింపన్.

172

క. మకరాంక పంకజాతాం

బక యని యంత్రంబుఁ దుడిచి భక్తి మెయిం ద

త్వికతోత్కరంబు నవఘట

శకలంబున నునిచి లేచు సమయము నందున్.

173

మ. ఎనసెం దాప మిదేమొ యంచుఁ బొగులన్ హేమాంగిపై
నంత మో,హిని యావేశ మొనర్చి తెచ్చి నిలుపన్ హే
రాళ మాబాళి న,వ్వనితం జూచి యతండు తద్రతినని
ర్వాచ్యైక సౌఖ్యంబుఁ జెం, దిన యాపివ్వుట నమ్మిటారి మది
సెంతే తెల్విసంధిల్లంగన్.

174

ఉ. ఎన్నడు వీని పొందెఱుగ నేగతి వచ్చితి వచ్చుమాత్రమా
క్రొన్న నవింటివాని యెలగోలు దురం బొనరించి డస్సిన
ట్లున్నది మే నిదేమిగతమో యెట్లులైన నిఁకేమి వీనిఁబైఁ
కొన్న మనంబుఁ ద్రిప్ప నొనఁగూడునె యున్నది చాలు
నిత్తఱిన్.

175

క. తను ముంచినది సముద్రం

బన వినమే రూపవంతుఁ డైనం గాకుం

డిన నామదిగరఁచెన్నే

ర్చిన యప్పుడె యితఁడు నాకుఁ జిత్తజుఁ డరయన్.

176

తే. అని ప్రమోదించి తనహృదయంబుఁ దెలిపి

వాని డెందంబుదెలిసి యవ్వనితతలఁపు

లేమిసేకుఱుటకు బాసలిచ్చి వాని

మొగము వీక్షించి పలుకు నమ్మద్దుగుమ్మ.

177

క. ఇచ్చటికే రారా దీ

వచ్చటి కెప్పుడైనఁగాని యరుదెంచెదులే

వచ్చునపవాద యంతటఁ

బొచ్చెము లేనట్టి మోహమున కెడఁగలుగున్.

178

తే. కాన సిగనొక్క చిటుగంటఁ గట్టికొన్న
 వాఁడ వగుచును వాఁకిట వచ్చి నిలెచి
 గంట మొరయింపు విని యేను గదియవచ్చి
 తలుపుఁ దెఱచెద నిమ్మాటఁ దప్పవలదు. 179

చ. అని సమయం బొనర్చి వికచాంబుజలోచన యింటికేగ నా
 యన దినముం దదీయ వచనాదృతి నాగతిఁ జేరి తద్రతం
 దనరుచునుండు నంతనొకనాఁ డినబింబము పశ్చిమాంబుధిన్
 మునిఁగినఁ జీకటు ల్ని జసముద్ధతిఁ జూపెడువేళ వేడుకన్.

క. ఆహేమాంగి నిజాలయ
 దేహళి నిలుచున్నచో నతిక్షుద్బాధా
 మోహితుఁ డొక తెలువరి దృఢ
 బాహుం డనువాఁడు భుక్తిపరతంత్రుం డై. 181

తే. మాడ యిచ్చెద నన్నచోఁ గూడు వెట్ట
 రింత పచనస్థలంబైన నీయ రిట్టి
 మాలకొంపకు వచ్చితి మాటులేక
 గంజివోయుదురే యిందుఁ గలుగువారు. 182

క. ఇలు నెత్తిఁగట్టుకొని పోఁ
 గలుగుదురే దివికిఁ దాము గడపటఁ బొరుగూ
 రులవెంటఁ జనరె యపుడీ
 యలమట వాటిల్లదే దయాస్థితివలదే. 183

క. మగవారు కఠినహృదయులు
 మగువలు నాకొన్న వారి మాటలకు మనం
 బు గరంగు నిందు రిచ్చటి
 జగజంతలు మగలకన్నఁ జట్రాళ్లు సుమీ 184

తే. మంచి దధికారి నగుచు నమ్మనుజవిభుని
గొలిచియైనను గొంపలు గూల్పకున్న
సడ్డసేయుదురే యంచుఁ జనెడువానిఁ
గాంచి హేమాంగి ప్రొద్దుపోకలకుఁ బిలిచి.

185

క. ఏమోయి యేల దూతెద

వీమాడ్కిం బురమువారి నెల్లను నీపే
రే మెచ్చట నుండుదు వీ

గ్రామంబున కరుగుదేఱఁ గారణ మేమో.

186

వ. అన నప్పలుకులకుఁ జంద్రికాసక్త చకోరకంబునుంబోలెఁ
దిరిగి తత్సమీపంబున కరిగి యోపుణ్యాత్మరాల నీవైన
నాదరించి మంచిమాటాడితివి గదా యిదియె నాకుం బరమ
లాభంబు మధురాపురంబు నాకాణయాచికాపురంబు
తామరతంపర మదీయగృహంబు శ్రీధాన్యకటకంబు మదన్వ
యంబున కాకరంబు. కంబుధరపాదాంబురుహంబు వేదల
తాలవాలంబు నగు శేషశైలంబున కరిగి క్రమ్మటి వచ్చు
వాడఁ బ్రొద్దుగాని ప్రొద్దున నీయూరింజేరి నెప్పెఱుంగ
మింజేసి యన్నవిక్రయపరాయణాయతనంబులుం గానక
యాకటఁ గటకటంబడి గ్రాసంబు వేడినఁ జెడుపురువునుం
బోలె విదలించువారలేగాని యాయాసం బెఱింగి రమ్మను
వారులేరు మాడలుండినంత గూడు గాదుగదా వలసిన
పదార్థంబుఁ దెచ్చియిచ్చెదఁ బాకం బొనర్చిపెట్టిన నీకుల
కోట్లకుఁ బుణ్యంబయ్యెడు నని నుడివి యెడనెడ నప్పడంతి
యల్పస్వరంబున నిజవయఃప్రమాణాదు లడుగుట వలనను
మందమందంబుగా భాషించుమనుటవలనను గొంతకొంత

సందియంబు వొడమిన నడంచికొని తదానీతుండై గృహం
బుఁ బ్రవేశించి దీపప్రభాధగద్ధగాయమానం బగు తదీయ
శరీరంబును ననన్యసంచారంబునుం గని దానియందు నిజ
భార్యానిర్విశేషంబు దోఁపఁ జూచుచున్న నక్కురంగనయన
డెందంబు గరంగిన దాని తెఱంగున మిడిసిపడు కోడె
బేడిసల పసం గులుకు బెళుకు చూపులు కొన్ని వానినెఱ్ఱే
నం గ్రుమ్మరించి కల్పితక్రీడాభరంబు లీడుజోడాడ నతని
కిట్లనియె.

187

తే. ఏమి యమరింతు వన్ని నాయుంట నిండి
యున్న విప్పుడ యమరింతు నోపననక
వండిపెట్టెదఁ బొమ్మన్న వాఁడు వట్టి
వేడుక జనింపఁగాఁ బణ్యావీధి కరిగి.

188

ఉ. కూరలు సన్న బియ్యమును గ్రుడ్డులకోళ్లును జింతపండు సు
బారము లుప్పు నెయ్యెలుపుఁబప్పు మొదల్లొని తెచ్చి యన్ని
యు, స్వేటుగ నింటిలో నులుపనించినకై వడి నుంచె లేతన
వ్వారఁగ నవ్వధూమణి రయంబునఁ బాక మొనర్చి యంత
టన్.

189

క. మామా యిన్నియుఁ దెచ్చితి
తేమానమిదేల వేగుదీపమువలదా
యాముదము దెప్పు పొమ్మన
నామందవిచారుఁ డప్పు డంగడి కరిగెన్.

190

తే. అరుగ హేమాంగి యిది వీని కారగింపు
సేయఁగా నేమిగలదు మాజెట్టి కిడుట

కార్యమని యెంచి బోనంపుఁ గడవనించి
యంతలోవచ్చు దృఢబాహుచెంత కరిగి.

191

మ. అకటా యాయెడ నీకువండియిడఁ బుణ్యస్త్రీలు లేరె రె యే
టికి నాయుంటికిఁ దెచ్చితన్నియుఁ జెనంటిం దోషి నేనంచు నిం
చుక శంకింపక హస్తము బ్ధిసికికొంచుం గించిదానమ్రమ
స్తకయై నిస్తులకై తవంబు పచరింప న్నాఁడు నిర్విణ్ణుడై.

క. ఇదియేమి బెడదవచ్చెనొ

గద యని పలుమాటు వేడఁగాఁ గొదుకుచు న
వ్వుదవతి యే నేమని చె

ప్పుదు నింతకుమున్ను పొరుగుపొలఁతుక నాతోన్. 193

క. తనమగనికిఁ దనకును నడ

చిన జగడముఁ జెప్పఁగా విచిత్రంబని యే
వినుచుంటి నంత వేపులు

తినియె న్నీమాటు వండి దించినదెల్లన్.

194

తే. అనుడు నాతండు తత్సంగమాసఁజేసి

యెంతలే దింతెకద దీనికేల వగవ

నని యవాగుజలంబుల నధికజాత

రాగ్ని వారించి తరల కట్టాడుటయును

195

చ. కనుఁగొని వీడునిల్చె నిదిగాదని యెంచి యసహ్యరోషక
ల్పన మొనరించి యవ్వికచపంకజలోచన పాంథ యిందు ర
మ్మనుటయు నిల్లునేకొనెద వద్దిర మత్పతి వచ్చువేళ నీ
కినుకలు సాగవిచ్చట జగేయన నాతఁడు భీతచిత్తుడై. 196

తే. లెస్స తెలువాటుగొట్టితి లెమ్మటంచు

గ్రుడ్లకొలదిగఁ గన్నీరుఁ గ్రుక్కికొనుచుఁ

దగినమాటకు నోరేది దానియిల్లు
వెడలె రఘురాముతమ్మునిఁ బిలిచికొనుచు.

197

వ. అట్లు వెడలి యతండు.

198

సీ. కంబళా క్రామితత్త్వాభాగసవిధంబు
జేరువారలతోడఁ బోరువారు
నిజదేహబహువర్ణనీయవిచిత్రము
లైపులొగ్గువారితోఁ జెప్పువారు
నాగామిదివసగమృపురాధ్వపరిమాణ
మదనెఱింగినవారినడుగువారు
క్షీరవిక్రయపరాభీరనారీకోటి
తోడ నవ్వులబేర మాడువారు

తే. నగ్గి గొనితెచ్చి రథ్యాతృణాళివైచి
శీమతిమిరోద్ధతికిఁ బ్రతిష్ఠించువారు
నైన నానావసీసమాయాతపథికు
లమర గనుపట్టు రచ్చకొట్టమునకరిగె.

199

తే. ఏగి తత్తత్పథికుల నదెవ్వ రనుచుఁ
దెలిసికొన నేనయా పరదేశి ననుచు
నచట శయనించి తనమోస మాత్మనెంచి
యుసురుసు రటంచుఁ బొరలాడుచుండె నంత.

200

తే. తత్సమీపంబుననె ఘోరదారుయంత్ర
సక్తపదుఁ డొక్కఁ డారసి జార యెన్ని
కాపురంబులు గూల్చితో కద యటంచుఁ
బలుక నావంటివాఁ డిందుఁ గలిగె ననుచు.

201

ఉ. ఆదృఢబాహుఁ డొయ్యనఁ దదగ్రగతుండయి పిన్న వాఁడనీ
కీదెస యేల వచ్చెఁ బురి నెవ్వరివాఁడవు తెల్పుమంచు న
త్యాదృతి వీడెమిచ్చిన నతం డిదె చెంగటికూడ్రవీధిలో
నై దువయంట యొక్క కులటాంగనయున్నది పాపమూర్తియై

తే. దానితో నొక్క జగజ్జెట్టి తగిలియుండు
వాని కుడిగంపువాఁడనై యేను గొలిచి
యుండు నది సై చలేక నేఁడొక్క ముచ్చుఁ
దనము నామీఁద మోపినంతనె తలార్లు.

203

క. వినవచ్చి దొంగగా యని
యొనరఁగ నిట బొండకొయ్య నుంచిరి కన్నే
గినవెనుకఁ దెలిసికొని య
చ్చని ననుబొమ్మందు రింతె యది యట్లుండెన్.

204

తే. అయ్య మీరెవ్వరననాతఁ డాత్మవృత్త
మంతయును దెల్పుఁ జేఁజేత నప్పళించి
నవ్వి యాపిల్లబంటు నానలినవదన
సుమ్మ నన్నింతచేసె నసూయచేత.

205

క. నీవేల తగిలితయ్యో
బావా యిక నేమి యొకయుపాయము వినుమా
నీవాంఛదీరు భోజన
మావనరుహగంధి రతియు నబ్బెడు నీకున్.

206

చ. ఇది సిగనంటఁ గట్టుకొని యేగి తవీయగృహంబు మ్రోల నీ,
వెదభయ మింతలేక మొరయింపుము జెట్టియు నిట్లుసేయుఁ
ద, త్సుదతియొనర్చు నిచ్చకముఁ జూడు మటం చొక గంట

యిచ్చినం, బొదలి తదుక్తరీతి నటపోయి వెసన్ దృఢ
బాహుఁడయ్యెడన్ 207

తే. గంటమొరయింప నవ్వాలుగంటి తలుపు
తెఱచి తోకొనిపోయి మందిరములోన
నునిచి నీకిడఁగోరి నేఁడొక్కపథికు
మన్నిగొంటి నటంచుఁ బ్రేమంబు నిగుడ. 208

క. అనఁటాకున నన్నము శా
కనికాయం బునుపఁ బాపి కట్టడికానా
యనుచు భుజియించి దీపం
బునుపమిఁ దనతెఱఁగు తెలియకుండఁగ నంతన్. 209

క. రమణీయశయ్యపైఁ ద
త్కమలేక్షణఁ గూడి మదనకదనక్రీడా
త్యమితానందముఁ జెందెం
దమిదీఱఁగ బంటువానిధర్మం బనుచున్. 210

ఉ. అంతట మల్లవర్షుఁడు లతాంతకృపాణనితాంతమర్దిత
స్వాంతతవచ్చి నిల్చి తలవాకిట ఘంటిక మ్రోయఁజేయ న
య్యింతి యిదేమొ యంచు నొకయింతుక చింతవహించి త
ద్విధం, బంతయుఁ గాంచి నిన్నెఱుఁగనా యనుచుం దృఢ
బాహుతో ననున్. 211

తే. మంచి దెవ్వనిచేతనో మర్త మెఱిఁగి
వచ్చి తందులకేమి నీవాంఛ దీతె
జెట్టి యరుదెంచె వానిజోకొట్టి నిన్ను
బనుతు నందాఁక నట్టుకపై వసించు. 212

క. కదలకు మచ్చట పాము

న్నది యందు రటంచు వాని నట్లుంచి రయం
బొదవ న్వాకేలి దెఱచిన
మదియలరం జెట్టి కేళిమందిర మెనసెన్.

213

తే. అంతలో నేమిచెప్పుదు నట్టియపుడె

వచ్చె హనుమంతగర్వదుర్వారశౌర్యుఁ
డైన రణధీరుఁ డేతెంచి యధికహర్ష
మెనయ వాకిలి దెఱవ నవ్వనితఁ బిలువ.

214

క. గుండె పటుక్కన వచ్చె వి

భుండిక నెట్లనుచు మల్లపుంగవుఁ బధికుం
డుండెడునట్టుకపై వాఁ
రొండొరులం గానకుండ నునిచి వినీతిన్.

215

తే. గడియ సడలించి కన్నీటఁ గాల్లకడిగి

కొమ్మ కౌఁగిటఁ గదియించి కుస్తరించి
పడుకయింటికి నరిగి దీపంబుఁబెట్టు
మని నిజోదంత మాద్యంతమును వచించి.

216

చ. తనభుజశక్తి మెచ్చి సముదారత నచ్చటి భూమిభర్త యి

చ్చినధనమెల్లఁజూపి యిదిచేరుటఁ జూడఁగ దీనివంకఁ జు
మ్మని వివరించి దెల్పుటకు నయ్యెఱుడుస్సి కృపాణిఁ గేలఁగై
కొని ఝళిపించినం గడు దిగుల్పడి యాతనిదిక్కుఁజూచుచున్.

క. అట్టుకపైఁ దగు తెలువరి

జెట్టియుఁ దముఁ జూచె నేమొ చేతం గరవా
ల్పటైనని తలఁచి తత్తఱ
ముట్టిపడం డిగ్గనుఱికి యురువడిఁ బఱవన్

218

తే. అపుడు సందియమంది రోషార్తుడైన
పురుషుతోనది యేలీలః బొంకవలయుఁ
బలుకుమనినఁ బ్రభావతీపంకజాక్షి
తేటపడ నీవ యిదియును దెలుపుమనిన.

219

తే. చిలుక యిట్లను నప్పుడచ్చెలువ మోస
కారిపెనిమిటి యోవన్నె కారిమగడ
యేల చూపితివిప్పుడ యీధనంబు
ధనపిశాచంబులివి యథార్థమ్ము సుమ్ము.

220

క. ధనముపిశాచులు ఘంటా
ధ్వనితోఁ గాచుకొనియుండు ధనమన వినమే
కనుఁగొంటిమి గద గంటలు
చనునే బలివెట్ట కర్థచయ మిలుచేర్పన్.

221

తే. ఇంకనైనను బలిదెచ్చి యీయకున్నఁ
బొసఁగదని పల్క నతఁడు కాబోలుననుచుఁ
గాళ్లు నొప్పియుఁ జూడక కాపుటింటఁ
గోడఁ గొనితెచ్చి బలివెట్టి కోర్కెఁజెందె.

222

చ. అనితెలుపంబ్రభావతి యయారె కథాస్థితియంచు మెచ్చి య
య్యినుఁడు సురేంద్రదిక్కుధర మెక్కుట కేళినిశాంతసీమకుం
జని తమినాటిరేయి నృపచంద్రుని జేరఁగఁగోరి యేగుదెం
చినఁగని దానితోఁబలుకుఁ జిల్కమరందరసంబు చిల్కఁగన్.

వ. ప్రభావతీనిజవదనవ క్తవ్యవార్తావిశేషంబు పరులచేతం బలి
కించి తనయందు నీషద్దోషంబు లేకుండఁజేసిన బాలసరస్వతీ
నామధేయ యగునమాత్యనందనకుం గలయనివార్యప్రభా
వంబు నీకుం గలిగినంగాని యొప్పుని యిప్పునికిం బోవుట

ముప్పవృగదా యనిన నప్పడంతి తప్పక కనుంగొన నప్పత
త్రిగోత్రారి యిట్లని చెప్పందొడంగె. 224

— ఇ రు వ ది య వ క థ. ౧ —

ఉ. ఉజ్జయినీపురంబు మెఱయు న్నణిహర్త్యశిఖావిహారియో
షిజ్జనమొక్కచో జలము చేదికొనం దలవాంచఁ దన్తుఖో
ద్యజ్జలజాభియాతికి భయంపడి దేవనదీరథాంగముల్
పజ్జముడుంగఁబాటుఁ బృథుపద్మకుడుంగములం దడంగగన్.

ఉ. ఆపురమేలు పూర్ణకరుణాభరణం డగువిక్రమార్కుఁడు
ద్వీపితమంత్రశక్తి గడిదేఱిన భట్టి యుపాయ మాత్మబా
హాపరిపాలితం బటు సమగ్రశుభప్రతిపాదిగా బుధ
స్థాపక దానలక్ష్మీ యను దాది యశోరుచికన్యఁబ్రోవఁగన్.

ఉ. ఆతని కొక్కమంత్రిగలఁ డద్భుతశీలుఁడు పుష్పహాసవి
ఖ్యాతుఁ డతండు నవ్వి న లతాంతపువాన యెసంగు నిస్తులా
స్తోతకరాద్భుతక్రియలు చూచినయప్పుడు మాననైకశో
కాతిశయంబు బల్కినిదదాస్యము హాస్యముగానదెన్నఁడున్.

తే. అంత నొకనాఁడు విక్రమార్కావనీంద్రుఁ
డంతిపురమునఁ గదళిక యనెడుపేరఁ
దనరు మోహపురాణియుఁ దానుఁగూడి
పొత్తుల భుజింపఁగా నొక్కబోనక తై.

228

తే. ఒఱపుదనరారఁ జేపలయూర్పుఁగూర
యిడినఁ గదళిక చే యెగనెత్తి యాస్య
మవలగాఁ ద్రిప్పి యిదియేమి యారగింప
వనెడు పతిఁజూచి రానిజంకెనలు నిగుడ.

229

ఉ. ఎన్నఁడు నిన్నఁగాని పరు నెన్నఁడుఁ గన్గొన గండు మీలని
 జ్ఞాన్నిక లేక యంటి భుజియింపఁగవచ్చెఁ బతివ్రతాత్వసం
 పన్నిధినైన నాకనుచుఁ బల్కిన పల్లెరమందు ద్రుళ్లియ
 క్కన్నులకల్కిమాటకుఁ బకాపక నవ్వె విపక్వమీనముల్.

క. నవ్వినఁ గనుఁగొని పొదివిన
 నివ్వెరచేతులనువార్చి నృపవరుఁ డంతఁ
 నివ్వటిలు సందియంబున
 జవ్వాడుమనంబుతో హజారముఁ జేరెన్. 231

తే. చేరి మంత్రులరావించి చిన్నఁబోవు
 మొగముతోడుత నద్భుతంబును వచింప
 నేల నవ్వెనొ యుడికినమీలు తెల్పుఁ
 డనుచు గడ్డించి యడుగ నయ్యలఘుమతులు. 232

క. ఇదియేమొ యిపుడు తెలియదు
 గద తగ వివరించి చూడఁగాఁ దోచినచోఁ
 బదపడి చనుదెంచియు విని
 చెదమన వారలకు నృపతి నెలవిచ్చుటయున్. 233

క. పనిచినఁ జనువారలలో
 ఘనబుద్ధి యనంగఁ బేరుగలమంత్రి గృహం
 బున కరిగి హాస్యహేతువుఁ
 గననేరక వగలఁబొగులగా నట్టియెడన్. 234

క. బాలసరస్వతి యతిమతి
 శాలినియగు మంత్రితనయ చనుదెంచి యిదే
 మాలోచన యని యడిగి త
 దాలాపములెల్ల విని మహాద్భుతమతియై. 235

వ. తన్తతస్యహాసంబునకుం బూర్వంబునం బ్రవర్తిలిన కదళికా
విక్రమార్కుల వాక్యంబు లామ్రేడితంబుగా విని యంజన
ముఖంబున నిక్షేపంబునుంబోలె మనీషాబలంబునం దత్కా
రణం బెఱింగి యయ్యా యియాశ్చర్యంబు వధూశాంబరీ
విడంబనంబునం బొడమినయది పాముజాడ పామునకుంగాని
పరులకుం దెలియఁబడని తెఱంగున నంగనలకుంగాని యితై
ఱంగుఁ గనుంగొన మీకుఁ గొలఁదిగా దీగుట్టు బట్టబయలు
గావించినం బాషంబు ప్రాపించుఁ గావున విజనాంతరంబున
నుపాయంబున భూనాయకునకేఁ దెలిపెద నని యజ్ఞనకుని
వెంట వసనాచ్ఛాదితాందోళి కారోహణంబునం దెరమ
ఱుంగునం గూర్చుండి యక్కురంగనయన యనుప్రసంగంబు
దిగిచి రాజపుంగవుతో నిట్లనియె. 236

తే. విక్రమార్కేంద్ర సర్వజ్ఞ చక్రవర్తి
వయ్య నిక్కార్థమన్యుల నడుగఁదగునె
యడిగితేని నిజోదంత మవల నొడివి
యడలు పద్మినిఁ బోల్పఁ బట్టగుదువీవు. 237

వ. అనుచుం బల్కెఁ దదనంతరంబు ప్రభావతీరమణీమణి యరు
ణోదయంబుఁ గాంచి కేళీనిశాంతంబున కరిగి యానాఁటి
రేయి భూనాయకు పొందుడెందంబునం దలంచి యానం
దంబునఁ గందర్పశాంబరీమత్త వేదండంబు చందంబున
మందమందగమనంబునం జనుదేర మన్తధతురంగంబు గనుం
గొని యంతరంగం బుప్పొంగ నయ్యంగనామణి కిట్లను న
ట్లాబాలసరస్వతీయు నావై సారిణహాస్యంబు నాకారరేఖా
పరాభూత కుసుమశరాసనుం డగు నారాజన్యమూర్ధన్యుతో

నుపమానంబుగా యవనికాభ్యంతరంబున నుండి చెప్పం
దొడంగె నీవు నాకథ వినుము మఱి పోదువుగాక యని
యప్పతంగపుంగవం బిట్లని చెప్పందొడంగె. 238

— ఉ ప క థ. —

క. ఆకథ యేలాగనినఁ బ

రాకు విశాలం బనాపురం బొకటి తగుం
గాకోదరయువసౌధా

నీకాయతకమలభేయనిరుపమ మగుచున్.

239

క. అందొకశూద్రుఁడు సుమతి య

నం దగుఁ బద్మిని యనం దనర్చిన పరిపూ
ర్ణేందువదన యిల్లాలుగఁ

బెందెవులుం బోని లేమి పెటపెటఁ బేల్పన్.

240

సీ. చేయప్పు లనుచు నిచ్చినవారు కటువుగా

నడుగ నుంకించి నోరాడ కరుగ

నెనరై నజుట్టాలమనుచు వచ్చినవారు

బడలిక చేతఁ జెప్పకయె చనఁగ

నాయవారంబున కనుచుఁ జేరినవారు

పరిహాసింపక మున్నె తిరిగిపోవ

నెక్కలె బోగంచు నేతెంచువారు మా

టూడి చూడక వేగ మవలికేగ

తే శిశువులెల్లను గలవారి చిన్నవాండ్రు

తినెడి చిటుతిండి గని యది తెమ్మటంచు

గీజుపోరుట కెదఁ బెల్లగిల్లఁ బోగిలి

పొలఁతి యూరార్ప నతఁడు కాపురము సేయు.

241

తే. కొలుకునకులేక మూషికకోటి చేర
కునికి మార్జాలజాల మాతనినికాయ
సీమవీక్షింపఁగా మరుభూమి యయ్యె
నొర దారిద్ర్యమహిమ యేమనఁగవచ్చు. 242.

క. ఈజాడ లేమిచేఁ గడుఁ
దేజముచెడి వంటచెఱకుఁ దెచ్చుచుఁ బరనా
రీజనుల కమ్మి యాతఁడు
గాజు గడపినట్లు దినము గడపుచు నుండెన్. 243

వ. ఇట్లుండి యతం దొక్కనాఁడు. 244.

చ. వలనగు పుట్టగోచి బిగువాళ్లును సుంకపుకాసులు నివృభా
సిలు కరసానగొడ్డలియుఁ జిక్కమున నొరకాయబుట్టులోఁ
జలిదియు నుంచి బంధుజనసంతతిదర్శనభీతి లోఁగుచుం
గెళవులఁ జూచికొంచు నరిగె న్నహనంబునకై రయంబునన్.

మ. అపుడొక్కించుక మబ్బుగానఁబడి యింతై యంతయై మించివి
ష్ణుపదంబంతయు నాక్రమించి జనసందోహేక్షణాంధత్వకృ
చ్ఛపలంబై కడుగర్జితప్రబలమై సంజాతరుంధ్రుఁడూమరు
ద్విపులంబై యొకవానవట్టె వసుధావిరూఢతపంకంబుగన్.

తే. అప్పు డాశూద్రుఁ డిదె వర్ష మరుగుదెంచె
నింక నెట్లని భీతితో నేగి యొక్క
దారు కల్పితహేరంబథామసీమఁ
గాంచి యందుండె బ్రతికితిగా యటంచు. 247

క. దళమయ్యె వర్షమంబుధిఁ
దలక్రిందుగఁ బట్టినట్లు ధారాశ్రేణి

ఝశఝశలు నైఱపుల బ
ల్లశధశలున్ స్తనితఘశఘశ ల్విలసిల్లన్.

248

సీ. పక్షపుటాంతరప్రాపితముఖపాలి
శాఖాగ్రవసదండజవ్రజంబు
బర్హివిభ్రమజాతభయపూర్ణబిలముఖో
ద్గమనాసమర్థాహిసముదయంబుఁ
గేదారకృతతటాకోదారప్రతిరతా
జ్జ్వాలోల సంచరద్ధలికనికర
మర్థముహూర్త సాప్యాయితసికతావ
శిష్టాంబురాశి యాశీచయంబు

తే. గిరిదరీసుప్తగర్జితోత్కరహతాత్పరి
బుద్ధసంక్రుద్ధశార్దూలభూరినఖిశి
ఖోరునిహతసమీపగండోపలంబు
వర్ణన మొనర్పఁదగియె నవ్వర్ష మపుడు.

249

ఉ. అంతట నాత్మలో సుమతి యంబుజబాంధవుఁడ స్తమింపఁగా
నంతలు నింతలుం గల మదాత్మజు లాఁకట నేమియైరొ మ
త్కాంత విభుండు తెచ్చుఁ గద గ్రాసమటంచుఁ దలంచు
చుండఁగా, వంత యొనర్చెఁ జల్లనగు వానలు నెండలు
ఱిత్త యిత్తఱిన్.

250

శ. దినదినము ననక యేవన
మున కేగక యున్న నింటఁ బ్రొయి రాఁజదుగా
పెనువాన యింతట న్నెలి
సిన నేగతిఁ బోదు ఱిత్తచేతులతోడన్.

251

క. నేటి కొకఘాట కేనియుఁ
గూటికి లేకున్న తేపు గొడ్డలియై త్తం
బాటిల్లదు బలిమి నిరా
ఘాటత్వర నడవి కరుగఁగాఁ దరమగు నే. 252

క. అని తలఁచి నాల్గుదిక్కులు
గనుఁగొని సముదారదారుకల్పితగణనా
భునిఁ జూచి దొరకెఁ గదరా
యనుచు న్వెసఁ జేరి యాతఁ డతికుతుకమునన్. 253

తే. చేరి యీచేవమ్రానిపిల్లారి నటికి
చెక్క లొనరించి యంగడిఁ జేర్చి యమ్మి
యింటి కేగుట కార్య మింకేటిదేవుఁ
డేను గూటికి వగవఁగా నేమి కలదు. 254

తే డ్డిరివారెల్ల నేఁటేట నొప్పగింపఁ
గడుపు విరియంగఁ దిని పండ్లు గుడుములెల్ల
వారికొంపలలోఁ దప్పిదారి యున్న
వెల్ల దినుమని తనతేజి కిచ్చు నెలవు. 255

క. కావున మఱి వీఁ డెక్కడి
దేవుండొకొ దేవుడైన దృఢతరకరుణా
శ్రీవెలయ సిరు లొసంగఁడె
యీవేశం దనకటంచుఁ గృతనిశ్చయుడై. 256

తే. పొడవుగా నెత్తి గొడ్డలి పూనిపట్టి
నఱకబోయిన నవ్విఘ్న నాయకుండు
నిలునిలువు మింత యేటికి నేటినుండి
దినము నూతేసి మాడలు దెచ్చియిత్తు 257

వ. అని పలికి యాశ్చర్యమగును డగు నతనిచేతికి నిజమాయా
ప్రభావసంపన్నం బగు మాడలముడుపు తుండాగ్రంబున
నొసంగి ప్రతిదినంబు నంబురుహబంధుబింబోదయంబున నరు
గుదె మైవ్వరితో నేవియు నివ్విధంబునుం జెప్పిన నీకు
నాకుం బనిలే దని యనుచున్నంతలో నొట్టుపెట్టినగతి
వాన దొట్టున వెలిసిన నదియును లంబోదరమహాదరంబుగా
నెంచి యింటికిం జని తనవాలుగంటికిం ధనంబొసంగిన నొ
య్యన వలయు వస్తువు లస్తోకంబుగాఁ దెచ్చికొని కృతకృత్య
యయ్యె నదిమొదలుగా నతండునుం బూర్వోక్తసువర్ణప్ర
దాయకుం డగువినాయకువలనం దినదినప్రవర్ధమానమహా
వైభవంఁడై యుండె నంత. 258.

క. పొరుగింటి యువతి మందో
దరి యనునది పద్మినీసుధాకరనదనా
గురువిభవముఁ జూచి నిరం
తరతాప మసూయకతనఁ దను నలయింపన్. 259.

మ. ఒకనాఁడాయమయింటి కేగి కపటోద్యోగంబున న్లేని మ
చ్చికతో ముచ్చటలాడి నీకు సరి యేసీమంతిను వ్లేరు సు
మ్రైకసక్తెంబులు గావు లేమిపడుచో నీకై వడి నైవభవా
ధికవై యుండెడువేళ నేకగుణసందీప్తస్థితిం గాంచుటన్.

క. ఒకమాటఁ దెలిసికొన వేఁ
డుకయై యుండు మఱి యెన్నఁడు న్నే రాఁగూ
డకయుండు పనులబడినీ
వకుటిలహృదయాబ్జ వగుట నడిగెదఁ జెపుమా 261

క. ఏనెఱిగిన బ్రతుకే గద

యీనడువడి యెట్లు కలిగె నింతటిలోఁ గాం

తానిక్షేపముఁ గంటివొ

పోనీ యెట్టైన గూఢముగ వర్ధిలుమా.

చ. అనవిని పద్మినీసతి ముఖాబ్జమునం జిటునవ్వుదోఁప నా
కును మది సందియంబె యెసఁగుం ధనమేగతిఁ జేరునంచునే
వినినది లేదు మద్విభునివేఁడెదఁ దెల్పెడివారెకారు చె
ప్పిన నదియెల్ల నీకు వినిపించెద నీయెడ దాఁచనేర్తునే. 263

తే. అనిన మందోదరీమందయాన పల్కు

లెన్ని నేర్చితి వమ్మ నీవెఱుఁగకుండ

నడఁచుకొన్నాఁడె నీమనోనాథుఁ డకట

యిదియె నిజమైన నీమను వేటిమనువు.

264

మ. అకటా నీవిటు చేటుపాటులకు లోనై యున్నయిల్లాల విం
తెకదా పుట్టినయిల్లుఁ జేర్చు వగలేదే సొమ్ము నీతోడఁ దె
ల్పక నెవ్వారికిఁ దెల్పు నాస్త మది దాఁపం బల్కుఁగాఁ బోలునే
లిక యెన్నేనియు నేల చాలు పలుకు ల్విన్నంతనేతోఁచెడిన్.

క. నామగనివంటివాఁ డీ

భూమిన్ లేడమ్మ యేనె పోరాడుదు గా

కేమాట యైన నాతో

దామునుపే తెలుపు నవ్విధం బట్లుండెన్.

266

తే. ఇది యెఱుంగక యున్న నాకేమి కొదవ

నీకుఁ దెలియక యుండుట నీతిగాదు

చేరి వరువేడు మిమ్మాటఁ జెప్పకున్నఁ

జత్తు సరిపోదు ననుము నిస్సంశయముగ.

267

మ. అని మందోదరి యింటి కేగుటయు నయ్యజ్ఞాక్షి యారేయిఁ
జ,ల్లని పూఁబాన్పున వీడె మిచ్చి పతి కుల్లాసంబుఁ గల్పించి
యా,యనతో మిమ్మిఁక నమ్మరాదు గద నాథా యీసిరు ల్లల్లు
తె,ల్లను నాకు నివరింపరైతిరని లీలాకోపముం జూపినన్.

క. సుమతి రతికేళి మీఁదం

దమకము గలవాఁడు గాన దాని నసంబం

ధమహానునయోక్తుల వ

క్షమునం గదియించి కూర్చి గడలుకొనంగన్.

269

క. ఇది తెలిపిన నపుడే సం

పదవోవుంగాన నెఱుకపఱపక యుంటిం

గొదవా యిది నావలనకొ

ముదితా మది తాపమేల మోవియ్యంగదే.

270

తే. అని యతఁడు వెండియును వేడ నవ్వఘాటి

యితలోఁబోవుసంపద యెన్నినాళ్లు

నిలుచు నొలెండ నాతోడఁ దెలుపఁదగదె

చాలు విడుమంచుఁ దరితీపు చలము నెఱప.

271

క. ఆసుమతి యపుడు కుసుమశ

రాసోన్తాదమున నాగణాధిపుకరుణా

శ్రీసముపలబ్ధిఁ గంటిమ

హాసంపద లంచుఁ దెలిపె నాద్యంతంబున్.

272

క. అంతట నది యప్పుడె చని

మంతనమున గోడఁ జేరి మందోదరితో

నంతయును దెలిపి క్రమ్మటి

కాంతునికడనుండె గుట్టు గలయదివోలెన్.

273

శా. ఆమందోదరి చిట్టుబు స్సను చసూయాక్రాంతయై పోయి యే
మేమో వేడెడు బిడ్డలంగదిసి యే నింకెచ్చటం దెత్తు న
య్యా మీతండ్రి గడింపలేదు గద వెయ్యారెన్నడుం
జాలు మీ, మోము ల్లిందురుగాక యిం కనుచు వీపు ల్చిట్టి
పోఁ గొట్టుచున్. 274

తే. చట్టితోఁ జట్టి పగులంగఁ గొట్టి తనదు
పదరులకు నింటి బలుకుక్క లదరి కూయ
నడరు భయమున గుక్కుమిక్కనక వెనుక
వెనుక కొదిగెడు తనప్రాణవిభునిఁ జేరి. 275

క. మగవాడ ననుచు నున్నా
వగునగునే కడుపుగట్టి యప్పులు మిగులన్
దెగిచి యిటు వండిపెట్టినఁ
బొగులవు కుంభంబుమీఁది పొట్టేలుక్రియన్. 276

క. కిగ్గాడికాండ్రై యెపుడుం
దగ్గని సంపదలఁ బొదలఁ దామది యకటా
బగ్గున మండెడు నీకును
సిగ్గించుక లేదు డొక్కజేనెఁడు గాదే. 277

క. పొరిగింటి పడ్చినీసతి
గిరుకుచు మట్టియలు గిలుకు గిలుకని నడువన్
మెరమెరలు పుట్టవేకాఁ
పురమేటికి మగఁడు పొట్టపోయక యున్నన్. 278

క. అని శాంతిదెచ్చుకొని ప
ద్మినిచెప్పిన మాటలెల్లఁ దెలిపిన నతఁడే

నును జని పిల్లారిని నఱ

కిన నతఁడే యిచ్చు సిరులు గెలిచితి ననుచున్.

279

తే. అంత నేగిన గణనాయకాలయమున

కరిగె నాతండు సుమతియు నపుడె చనియె

వారి నిద్దఱిఁ జూచి యవ్వారణాస్యుఁ

డధికకోపానుతాప దురాపుఁ డగుచు.

280

తే. ఒరుల కేటికిఁ దెలిపితి వోరి యనుచు

సుమతిఁ గొట్టించెఁ బ్రమథయాధములచేత

నేర నీవేలవచ్చితి వోరి యనుచు

నట్లు నేయించె నాఁడేగినట్టివాని.

281

తే. ఆసుమతి యట్లు నొగిలి గేహంబుఁజేరి

యంతయునుదెల్పుఁ బద్ధిని యడరు వగలఁ

దూలి మందోదరీకాంత తోడనేల

దెలిపితి నటంచు మిగులఁ జింతిలఁదొడంగె.

282

ఉ. కావున విక్రమార్కు వెనుకన్నదిలో నిటువంటి కార్య మే

లా వినిపింపు మంటి నని లాఘవవృత్తిక లోనుగాక నీ

వే విశదంబుగా నరయు మీ దినమెల్లను దోచకున్న నే

నీవిధమంచు తేపు వచియించెద నేడటు పోయివచ్చెదన్.

క. అని బాలసరస్వతి య

జ్ఞనపతికిని దెలిపె నని రసస్థితి మిగుల

స్వనిత కలశుకము దెలుపం

దినకరుఁ డుదయాద్రికరుగుదేఁ దటి యయ్యెన్.

284

క. అంతఁ బ్రభావతి కేళిని

శాంతమునకు నేగి నాఁటి సంధ్యావేళన్

గంతునిభుఁ డైన ధరణీ

కాంతునికడ కరుగుచో శుకం బి ట్లనియెన్.

235

తే. అమ్మ యమ్మంత్రిసుతప్రభావమ్ము వినుము

విక్రమార్కవసుంధరావిభుఁ డొకింత

తెలిసికొనలేక మఱునాఁడు పిలువఁబనుప

జనియె నమ్మిననయన యాస్థానమునకు.

286

చ. చని యవనీకాంతసమాసీన యగుటయు నమ్మానవేశ్వరుం

డితరప్రసంగంబున కవకాశం బొసంగక యంబుచరహాసంబు

నకు గారణంబుఁ దెలుపుమనిన నచ్చెలువ కలకలనవ్వి

పరుల నడుగండగని కార్యం బడిగెద విట్లయిన ననాచరణీ

యం బగుప్రయోజనం బొనర్చి యాపిమ్మట వనటకుం

బాలైన పాలికయను బాలికతోడి పోలికగలవాఁడ వగుదు

వది యెట్లనిన నవధానంబుతో వినుమని యిట్లనియె. 287

❀ రెండవయుపకథ ❀

క. ధరపై రత్నావళి యను

పుర మొక్కటి కలదు గగనపూరితమణిగో

పురమై పరమేశ్వర్యా

కరమై సరమైకలసదగారోత్కరమై.

288

క. ఆవీట రత్నవిదుఁ డనఁ

గా వైశ్యాగ్రణి యొకండు కలఁ డాతనికిఁ

దేవేరి యొకతె మన్తధ

దైవతమై పాలికాభిదాన తనర్పున్.

239

క. ఆపాలిక శశిరేఖా

రూపాలిక జారజనశిరోమణి సురత

వ్యాపారమునం దన్న

వ్యాపారప్రేమఁజెందు టరయుట కతనన్.

290

సీ. *ఓవర్నివైన నీ కునికిఁ గావించిరే

బజగెడి యని దూఱు బావగారు

పొరిగింటిగోడచొప్పున గట్టివైచిరే

యవునె నిన్ననిదూఱు నత్తగారు

వాకటిచెంతఁ గావలియుంచిరే నిన్ను

గామిడి యని దూఱు మామగారు

పెరటిలోపలఁ బాతివెట్టిరేమే నిన్ను

వగలాఁడి యని దూఱు వదినెగారు

తే. తోడికోడలు పగచాటి వీడనాఁడు

నాగడమొనర్తు రెపుడు వియ్యములవారు

నేరముల నెంచఁ దొడఁగు బానిసెలగుంపు

పతి పృథక్తల్పశయనుఁడై భయముఁ జూపు.

291

క. ఈరితి నింటివారలు

కార్య యొనరించుకతనఁ గార్కొని యుండన్

నీరజలోచన నెమ్మది

జారజనామోగ వాయుసఖు కున్తఖయై.

292

తే. అంత నయ్యింతి యారుదూరైనదాన

నైతినేకద తగువాని హత్తుకొన్న

* “కడకుపై నిన్నంటు కాపురంబుంచిరే” అని పాఠాంతరము.

నింతకన్నను నన్ను వీరేమి నేయ
నేర్తురని నెమ్మనంబున నిశ్చయించి.

293

తే. తనకు ననుకూలయగు నొక్కదాసి తోడ
మాలిమి యొనర్చుకొని యుంచి మంచివెట్టి
దానితో నొక్కనాఁడు మంతనమునందు
నింటివారలకసినికో లెల్ల నుడివి.

294

చ. పరపురుషాభిలాష మదిఁ బాటిలు టంతయుఁ దెల్పి తత్పురీ
పరిసరభూమినున్న చలిపందిరి నొక్కనిఁదెచ్చి కూర్చినం, గరి
వరగామినీ సురతకాలమునందు నినుందలంతు దుష్కర
మని చూడ కింతయుపకార మొనర్చుమటంచు మ్రొక్కినన్.

తే. అది దిగుల్పడి నీవెట్టు లరుగుదెంతు
వెన్నికౌ నటుమీఁద నీకేమికాక
ముక్కటయుఁ గమ్ములును దాల్చి మురియు నన్నుఁ
జూడఁజాలక యిమ్మాట లాడె దేమొ.

296

క. అని వీడనాడ దాని
న్దనమున జడుపుడుపు తేటమాటలచే న
వ్వనిత పొసఁగించి పనుపం
జని క్రమ్మరవచ్చి యది నిశాముఖవేళన్.

297

తే. అమ్మ నీమాట మీఱరా దనుచు నదిగొ
నిలిపివచ్చిత నొక నిండు నీటుకానిఁ
బురబహిర్నిర్జనప్రపాభూమి నచటి
కెట్లు పోయెదు పొమ్మని యేగుటయును.

298

తే. అందఱును నిద్రవోయెడు నంతతడవుఁ
జింతచేసియు సంకేతసీమఁ జేర

వెరవుగానక పాలికాతరళనయన

యాత్తలోనన యొకయుపాయంబు నెంచి.

299

క. ఇది సేయరా దటంచు

న్నది నెఱిగియుఁ దహతహా రమాతనయు వశం

వదయగుటం బానుపు డిగి

పదయుగళము సద్దడంచి భయవిరహిత యై.

300

తే. చని యధిశ్రయణిని వహ్నిసంగ్రహించి

యింటి నడికొప్పతగిలించి యెఱుంగనట్లు

ముంగిటికిఁబోయి రొదగాఁగ మొఱలువెట్టి

నదరిపడిలేచి గృహదాహ మనుచు బెదరి.

301

వ. శిశురక్షణంబునకుం బశురజ్జుమోక్షణంబునకుం గృహోపక
రణసంగ్రహంబునకుం దస్కరనిగ్రహంబునకుం బాల్పడి
గురుజనంబు లేమఱిన సందడిం బడి యప్పడంతి బుడిబుడి
నడలతో నగరరక్ష కాధిక్షేపదక్షుంబగు సాహసంబు సహా
యంబుగా సమయస్థలసరణిం గైకొని చన నంతఁ బావకుండు
నుం బవమానప్రవర్ధమానుండై నిలయాధార వేణువిదళ
జనితచిటచిటధ్వానంబు లాపోశనమంత్రోచ్ఛారణంబుగాఁ
దైలఘ్నతాదికంబు లెడనెడం బానీయంబులుగా నయ్య
గారం బాహారంబుగాఁ గొనియుం దనివిసనక పూర్వకృత
ఖాండవదాహం బుదాహరించు తెఱంగునం బ్రతివిశాఖాతి
ప్రతాపంబుఁ జూపుటవలన ధనంజయాభిధానంబునుం
బుష్కరోజ్జ్వంభణవిధానంబు వలనం బృహద్యానునా
మంబును గృతార్థత్వంబుగా విహరింపఁ దొడంగె నంతక
మున్న పౌరజనకోలాహలంబులతో జంటయై మింటికెగయు

నెఱమంటలం గనుంగొని దూతికావచనంబునం బాసీయశా
లాగతుండైన జారుండును నిజమందిరావనపరుండై క్రమ్మ
టియె నంత. 302

ఉ. పాలికనిర్జనాదిభయభావము దూరముచేసి వాసియా
బాళి జనింప నేగి చలిపందిటి ముందట నన్యభీతిచే
నాలుగుదిక్కు లారసి ఘనంబగుచీకటి కందరంబునుం
బోలు తదంతరాళతలము న్నడిఁ జేరి మహారిరంసయై. 303

క. అచ్చట జారుని గానక
యచ్చెలి యుచ్చలితమానసాంభోరుహయై
టిచ్చవడి తెచ్చుకోలగు
హెచ్చరిక న్నటియు వాని నెల్లెడ నెమకన్. 304

తే. వెదకి కానక వాఁడు నాహృదయ మెఱుంగ
వేడి దాఁగెనొ యని బహిర్వేదిఁ జూచి
యెచట లేఁడెందొ యరిగినాఁ డేమొ యనుచు
నరిగి పందిటిలో నెల్ల నరసి పొగిలి. 305

శా. ఏరా మారునిబారికారియనున న్నిట్లేతురాతాళఁగాఁ
లేరా నేరము లేటి దూఱక దయాలీలం గటాక్షింపరా
మేరా గారవ మారఁగా రతిసమున్నేషంబు లీకుండుటల్
రారా కూరిమిమీఱఁ జేరి కయికోరా జారవీరాగ్రణీ. 306

తే. ఇప్పు డాయందువచ్చు టిదేమి యనుచుఁ
గోపమున డాఁగితేమొ మద్గురుజనంబు
కనుమొఱంగుట కొక నేర్పుఁ గాంచఁగోరి
యుంటి నేరంబు నైరించుటచిత మిపుడు. 307

క. అని బతిమాలియు జారుం

గనుఁగొనఁగా లేక దూతికం దిట్టుచు న

వ్వనిత నిరాశం బగునె

మృనము రతికిఁ దఱుమఁగా నమందవ్యభయై.

308

చ. వెలువడి చక్కఁజూడ కవి వేకముగాంచితి నేమొ యంచుఁబం
దిలికయిపోయి యందరసి నిక్కముగా నతఁ డిందువచ్చుటే
కలుగ దటంచు నిర్ణయముగాఁ దలపోయుచు నింక నేఁటితోఁ
బొలిసితి జారవాంచ ననిపోయె నిజాలయసీమ డాయఁగన్.

క. చని యగ్ని భయముఁ జెందిన

తనవారిం గదిసి బహువిధంబులఁ దాను

న్వనరుచు నుండెను వింటివె

జనవర యేతత్కథాప్రపంచం బెల్లన్.

310

తే. అవ్వధూమణి యిది యకార్యం బటంచు
యెంచ కి ల్లగ్నికై యప్పగించి జారుఁ
గలయకడలినయ ట్లగుఁ దెలిసిచూడ
నడుగరానిది నీవున న్నడుగుటెల్ల.

311

తే. కాన నేఁడెల్లఁ దెలియఁగాఁ గానకున్న
నెల్లి తెలివెద నీ కిది యెల్ల ననుచు
నరిగె బాలసరస్వతి యనుచుఁ జిలుక
వలుక నంతటిలోనఁ బ్రభాతమైన

312

తే. ఆప్రభావతి యంతగపురాంతరమున
కరిగి యారేయి మేదిసీవరునిఁ జేరఁ
బోవుచోఁ గీర మనియె నంభోజవదన
వినుము బాలసరస్వతీవిమలమహిమ.

313

క. అంత మఱునాఁడు ధరణీ

కాంతుఁడు పిలిపింప నజ్జగన్తోహిని య

త్యంతవిభాసితమణిఖచి

తాంతరపల్యంకికాసమారోహణ యై.

314

సీ. నేల జీరక యుండఁ గేలఁ గుచ్చెలఁ బూను

కొని యూడిగపుఁజెలు ల్గునిసి నడువ

మడిమెత్తు పరువుతో మంత్రాక్షతము లీయఁ

బాల్పడి భూసురభామ లెదుర

నొక్క కే లొఱగువైనుంచి యే కాంతంబు

దెలుపుచుఁ గూర్చి నెచ్చెలులు సనఁగ

నెదురుగాఁ బఱతెంచి నృపమాళి సమయంబు

హెగ్గడిక త్తియ లెచ్చరింప

తే. కోరి పురివారిజాతులు గుంపుగూడి

యమ్మ యిదిగాక యైశ్వర్య మకార యనుచుఁ

బలుకఁ గోయిలపరిభాష లలతి నగవు

మీఱ నన్నారి యరిగె హజారమునకు.

315

క. అరిగినవప్రతిసీరాం

తరమునఁ గూర్చుండి యద్భుతముగాఁ బాథ

శ్చరహాస మనిప్రసంగాం

కురమెత్తిన విక్రమార్కకువలయపతితోన్.

316

తే. అవ్వరారోహ పలుకు నన్నడుగ వలవ

దన్న నడిగెద విట్లేని యధిప మున్ను

పలుకవల దన్నఁ బలికి యాపైవిచార

మందు నలదందశూక మట్లగుదు వీవు.

317

వ. తత్పురావృత్తాంతం బవధానాయత్తంబగు చిత్తంబుతో
నవధరింపుము. 318

— మూడవ యుపకథ —

సీ. సహ్యశైలానీత జపతపస్సంజాత
యఖిలజగత్పూత యైనమాత
జడధినాయకు నేలుబడి గన్న యిల్లాలు
నిఖిలపుణ్యపుజాలు నిలుచుప్రోలు
అభ్రుఘట్టనభేలనాభీలకల్లోల
యఘతూలికాజాల మడచుకీల
ఫణిలోకవిజ్ఞానపాటవాంతర్కీన
వినుతసస్యవితానమునకు వాన

తే. యధిపతి సమాగమార్థప్రయాణసమయ
సముచితాంబుజనాళభక్షణవిలోల
ఘనగరుధ్వానపటపటాత్కారచారు
భూరిసితవక్షభేరి కావేరి వెలయు. 319

సీ. జలమానవులు చిమ్ము జముదాళి చాలునా
మిసిమివాలుగ మీలు మిట్టి పడఁగ
వరుణుండు వైచు మవ్వపు బిల్లగోలనాఁ
దరగతూరుపు గట్టుదాఁక నిగుడ
వళులపరంగుల హరిగోలుగుంపునా
వనజంబులలఁతిగాడ్పునఁ జలింప
సలిలాబ్జపాణి యచ్చపు మేలుముసుఁగునా
ఘేనపంక్తులుదరినాని యెసఁగ

తే. నలరు మాతృమనీషాసమాగతేందు
 కేళిదృఢబింబపాలికాకృతికదంబ
 భేలనాలోలమదమిశచ్ఛోళబాలి
 కాముఖస్తోమ యయ్యాపగాలలామ.

320

ఉ. ఇవ్వలి రేవులం దుమికి యీది తటాలున నీటివాలుగా
 నవ్వలిగట్టుఁ జేరు ద్రవిడాంగన లంబురుహోత్పలంబులన్
 దవ్వగఁ ద్రోచు జాడతగుఁ దన్నది జందెపువాటు గాఁగమై
 మవ్వపు నీలపు స్సరు లమర్చిన టెక్కున నక్కడక్కడన్.

క. అసమలసమానబిసరుహ
 విసరలసద్ధూళి కలితవిభ్రమదావ
 ర్తసముదయం బానదిలోఁ
 బొసఁగుం జలనరుల గొడుగుబొమ్మరములనన్.

322

వ. వెండియు నఖండతరతీరాగ్రహారయాంబుజాక నిరంతర
 ప్రతిష్ఠిత సవనపవనసఖ ధూమస్తోమంబు లంబుధిభ్రమా
 వలమాన జలపానవిలోలనలాహకంబులయందంబుఁ బొందు
 పటప, నిరుపమానతపస్థైర్యస్థాపిత కాశాతిప్ర కాశకుసు
 మంబులు పుణ్యనదీశ్రేష్ఠతా ప్రతిపాద బిరుద చామరంబుల
 సింగారంబులం బొంగింప సముత్తుంగ చటచ్ఛటారావగౌర
 వాతిభీత నిజవధూజనసమాశ్వాసవచనముఖరపథికతరుణిని
 కరంబు లుల్లసితవల్లభచర్యాస కాశాత్త చర్యాత్తదృతద్వీప
 కలాపంబుల విధంబునం జెలంగ నభంగ బాహుష్లవనపరా
 యణజనోత్తమాంగ వలయితధవళవసనంబులు విహారసమా
 యాతస్తోతవ్యాళ కంచుక సమంచితకుండలీకృత భోగంబుల
 సోయగంబునం గనుపట్ట నీరుగట్టున నెట్టుకొను తియ్య

మామిడిచెట్టులం దొరంగు ఫలరసంబునం బదనైన తావు
 నం బొదలి పాటు పచేళిమభి దేళి మేకురసంబునకుః దోడు
 చూపు వేరుపనసపంటిరసంబుల కాలువలకు వింతలు గల్పించు
 నానాప్రసూనరసంబుల నిర్ఘ్నరంబు లుభయపార్శ్వంబులం
 బొలుచు నితరనదీకదంబంబుల చక్కదనంబు నెక్కొలుప
 నిక్కువం బిక్కటిల్లు తమ నిబ్బరపు గుబ్బలకు సురాళింపఁ
 బూనుకరణిం దాల్చు కనకకుంభంబులతో రంభాస్తంభంబు
 లనడుమవెడలి పోకమ్రాకుల నొరసికొని యాకుఁదోట
 లకుం గేడించి లికుచవనాంతరంబు ముందఱం గనం జెలువు
 మీఱ సస్తసముద్రంబు లేకీభవించిన తెఱంగున నంబు
 తత్త్వంబు సాక్షాత్కరించినవిధంబునఁ బ్రవాహవిజృంభ
 ణంబు చూచుచుండ నొక్కనాఁడు. 323

తే. మణిధరనామకుఁ డగు నొక

ఫణివరుఁ డవగడము కతనఁ బడి యన్నదిలో
 గణనాతీతభయంబునఁ

దృణముం బలె ఝరమువెంటఁ దేలుచువచ్చెన్.

324

తే. వచ్చు నతనిఁ జూచి వఱద వెంబడినట్లు

భీతి నరుగు నొక్క భేకవిభుఁడు

కాష్ఠబుద్ధిమణివి కాసితతత్ఫణా

గ్రంబు నెక్కి బ్రదుకఁ గంటి ననుచు.

325

క. ఘనతరతరంగఘట్టన

జనితవృథనిజఫణాగ్రసక్తుం డగునా

తని నెఱుంగఁ దురగవరుఁడుం

జనియెం దరిఁజేర లేక ఝరవేగమునన్.

326

క. చనువేశఁ దద్విధంబుం

గనుఁగొని తత్తీరశాఖఁ గాలూఁదిన ఖం

జనవరుఁ డొకఁ డిది యశారా

యని నవ్వుచు మఱియు నమ్మహాహికి ననియెన్.

327

తే. అకట ఫణిరాజ నీకు నాహారమైన

కప్ప తలమీఁద నుండుట గానవేమొ

తెలియ కేమయ్యె దరిఁజేర నలఁతదీటి

దీని గబళింతునని యుంటివేని వినుము.

328

క. ఇది మంచిబుద్ధి యింకం

బదటముచే నించుకేని భాషింపకు ప

లైదవేని నోరు నిలువక

వదరిన భూసురుని పగిది వగతువు సుమ్మి.

329

క. అనుచున్ బాలసరస్వతి

జనవరఖంజనము నపుడు సర్పముతోడన్

వినిపించిన యాకథ నే

వినిపించెద నేటిప్రాద్దు వేగం జనియెన్.

330

తే. కాన నేఁడెల్ల మదిలోనఁ గార్యసరణిఁ

జూచి యూహించి తలపోసి చూచికొనుము

యెల్లి తెలియంగలేకున్న నేనె వచ్చి

తెలిపెద నటంచుఁ బలికి యక్కలికి యపుడు.

331

క. జననాథుఁ డంప నేగెను

దనయింటి కటంచుఁ బలికి తద్దయుఁ ప్రేమం

బునఁ బల్కె వై శ్యభామిని

విని వేగుట గాంచి మదనవేదనమతితోన్.

332

తే. అంతిపురమునకేగి యయ్యబ్జనయన

నాఁటిరాతిరి భూనాథు నరయఁ దలఁచి

దూతికాయుక్త యగుచు నేతెంచినట్టి

సెట్టిసానిఁ గనుంగొని చిలుక వలికె.

333

తే. సకలశుభమస్తుతే వై శ్యసారసాక్షి

యక్కడికి దెల్పి నిల్పితినమ్మ కథయు

మదిఁ దలఁపువచ్చె నటుల నమ్మంత్రితనయ

వేగమటునాఁడె భూమిశు వెట్టిబుద్ధి

మాన్ప మదిలోఁ దలంచి సంభ్రమముతోడ.

334

వ. నవరత్న ఖచితచతురంతయానాధిరాధయై యవ్వరారోహ

హజారంబుఁ జేరం జని యవనికాభ్యంతరంబునఁ గూర్చుండి

మీనహాసకారణాధీనాజ్ఞానపరుండై యున్నయన్న రేంద్ర

చంద్రుం గని దత్కథాప్రసంగంబు వినుమని యిట్లను నట్లు

మహాప్రవాహముఖంబునం బడి తెప్పిరిల శక్తి చాలక

మండుకధృతమస్తకంబై పోవు నమ్మహాభుజంగంబుతో

నాఖంజనం బిట్లనియె.

335

క. ఆకథ వినుమని తద్దా

థాకథనకుతూహలంబు దలుమఁగ వెంటన్

నాకపథంబునఁ బోవుచు

నాకుండలివిభునితోడ నతఁ డిట్లనియెన్.

336

— ఉపకథలో నుపకథ. —

సీ. తామ్రపర్ణీతీరధరణిపై నొకయగ్ర
హారంబు కోశాంబి యనంగఁ బరఁగు
నచ్చోట విష్ణుశర్తాఖ్యకుం డై యొక్క
భూసురుం డలరు నద్భుతచరిత్రుఁ
డాతండు సుకుమారి యనుభార్యతోఁ గూడి
యఖిలసౌఖ్యంబుల ననుభవించు
నంతట నయ్యింతి యాత్మజాతులఁ గాంచి
కడియంపుఁజే మీఁదుగాఁగ దివము

తే. సేరుటయు వార్ధకమ్మున ఘోరతరవి
చారగరిమను నతఁ డర్థసంగ్రహమున
కిచ్చగింపని యాతనివృత్త మెఱిఁగి
తల్లియు సహోదరీజను లెల్లఁ గదిసి.

337

తే. భార్య యుండిన వనమైనఁ బట్టనంబు
పత్ని లేకున్న గృహమైన బహుళగహన
మగుచుఁ గాన్పించు నరులకు నంతయేల
నాలులేకున్న విధినైన నధముఁ డండ్రు.

338

క. యాగముల నయోగ్యుండగు
భోగములకు బాహ్యుండౌ సుపుత్రోదయలీ
లాగణ్యయైనభార్యా
యోగము లేకుంట నరుల కుచితమె చెప్పమా.

339

ఆ. ఎంత దుఃఖమైన నింటికి వచ్చి యి
ల్లాలిమొగముఁ జూచినపుడె తలఁగు

నిది యెఱింగి కాదె ఋషులు వసిష్ఠాదు
లును సభార్యు లగుచు వినుతిఁ గనిరి.

340

క. ఒడలంటఁ గాల్చిపిసుకం
గడివెఁడు వేన్నీళ్ల నీయఁ గంచము వెట్టెన్
బడక యమర్పఁగఁ జేతికి
విడెమీయఁగ భార్యకాక వేటొక తగునే.

341

తే. తిథులయందైన మఱి యపత్నికుఁ డనుచు
బ్రాహ్మణార్థంబుఁ జెప్ప రేపాటివారు
నొకతె రూపసిగాకున్న నోసియన్న
నోయనెడు మాత్రమునకైన నుండవలయు.

342

క. కావునఁ బునర్వివాహము
గావలయు నటంచుఁ దెలుపఁగా నాతఁడు మే
ధావిని యను భూసురసుతఁ
బావనతరవంశజాతఁ బరిణయమయ్యెన్.

343

క. ఇలునించికొనుట మొదలుగఁ
జలమున మెం డొడ్డి మిగులఁ జండించుచుఁ ద
త్కలకంతి గురుజనంబుల
కులధర్తం బెంచ కేలుకొంచుం దిరుగున్.

344

సీ. తండులమాషముద్గముల గాదెల నించి
మీఁద బీళ్ల లమర్చి మెత్తు వెట్టుఁ
బక్వశాకం బెల్లఁ బతికంచముననుంచి
యొడికంబుగాఁ బట్టి యూర్చి వైచు
నాజ్యతై లఘుటంబు లన్నియు వాసెన
ల్లట్టి యందనిచోట నుట్టె నుంచు

దధిపయోముఖరసద్రవ్యంబు లెల్ల దొం

తుల సందు మూలమూలల నడంచు

తే. జిక్కుఁజిలువాన మొకయింటఁ జేర్చి తలుపు
చిలుకు ముద్రించి బీగము చేయిరొండిఁ
జెక్కికొనుఁ గ్రొత్తవలపునఁ జిమ్మిరేఁగి
వల్లభుం డెల్ల యెడఁ దన్ను జెల్లవిడువ.

345

తే. ఇంట నెవ్వారయిన భిక్షమిడిన ముష్టి
వెట్టినఁ గరాళితేజి యొప్పిదము దోఁప
నెగిరిపడి యిందులకు మీర లెవ్వరనుచుఁ
బెద్దపులిఁ బోలె రొప్పు నాబిసరుహాక్షి.

346

క. నాయి ల్లిది నాకాపుర
మీయెడ నాసొమ్ము దినుట కెవ్వరు మీరా
రాయంచు నత్తవదినెల
వా యోడక కసరుఁ బోరు వారలతోడన్.

347

తే. ఇవ్విధంబున మెలఁగు నయ్యింతి యొంటి
తిండికతమున నినుమడి కండపట్టి
నీరుపోసిన మేనితో నిలుపరాని
మనసుచే జారభోగ మేమటక తిరిగె.

348

సీ. కలికిమాటలు కిలకిల నవ్వు లోరచూ
పులు మోవివిటుపులుఁ గులుకు నడలుఁ
బైఁటజార్పులును సోబానపాటలు కొప్పు
సవరించు నీటు చేసన్న వగలు
గోటిచిమ్ములు తెచ్చికోలు నెవ్వగ లేని
వెఱపులు నెచ్చెలి వెన్ను చఱపు

మోముద్రిప్పులు బొమముడి తొమ్మతాటింపు
రాని జంకెన కావరంపుఁబొగరు

తే. మొలకసిగ్గులు వట్టికొంకులును దలుపు
చాటునిలుకడ లలతివేసటలు చూపు
గడియలో వింతవగకానిఁ గాంచెనేని
కొమ్మ మారుని జంత్రంపుబొమ్మకరణి.

349

తే. ఇవ్విధంబునఁ జలిదీటి యింటిపనులు
నూటునటు వెట్టి వల్లభునోరుఁగొట్టి
యెల్లసొమ్ములు జారుల కెదురు వెట్టి
సాగె నిచ్చావిహారనిశ్చలత మీఱ.

350

సీ. పొంకంబుగా నూనె పంకించి సవరంబు

కుప్పె గన్నడఁ గొప్ప కొప్పువెట్టు
నీటి కాఁగులలోన నీడ చూచి రువార

మిట్టొర యనఁ జాదుబొట్టమర్పుఁ
జనుదోయి జిగిమించుకొనఁగఁ బూసినమాడ్కి

రహిమించు గుత్తంపుఱవికఁ దొడుగు
సురటి విచ్చినరీతిఁ దొరయు కుచ్చెల నేల

జీరాడఁగాఁ జల్వచీరఁగట్టు

తే. జాటు పైఁట చెఱంగు బంగారు పూల

గాజులబెడంగు జారశృంగారములకుఁ

జొక్కుచూపు మెఱుంగు తళుక్కు మనఁగ

పీఠి నేవేళ మెలఁగు నవ్విప్రవనిత.

351

క. అంతట మగనికి నన్నం

బింతయిడక వండినట్టి దెల్లను జారో

పాంతములఁ జేర్ప నాతఁ డ
నంతవ్యథఁ గూటిబీదయై నెవ్వగలన్.

352

క. నీనడకలు గంటి గదే
కానీవే నగరఁ జెప్పి కారించెద ని
న్నేనంచుఁ గుంటిసుంకరి
పూనిక బెదరించుఁ బొలఁతి బొమముడి వెట్టన్.

353

తే. అంత నయ్యింతి యొక్కింత యళికియాడి
ప్రేగులోపలితీఁట నీబీదముసలి
కన్ను లుండంగఁగద నన్ను గదుమసాగె
ననుచు జింతించి యొకయుపాయంబుఁ గాంచి.

354

తే. గ్రామదేవతయగు నమ్మగారి గుడికి
దినదినంబును జని మహాదేవి మగని
గ్రుడ్డిగావింపు మేఁతేఁటఁ గోడిబలియుఁ
బొంగలి ఘటెంతు నని మ్రొక్కి పోవు మగిడి.

355

ఉ. అంతట విష్ణుశర్త జత రానలతాపము పర్వ నెంతయుం
జింతవహించి యించుకయు శిక్షయొనర్ప నదక్షుఁ డౌట నీ
యింతి నిజేచ్ఛమై మెలఁగనిమ్మిఁక నన్నముఁ బెట్టెనేని నా
కంతియె చాలు దీనికి నుపాయముఁ జూచెదనంచు
నెంచుచున్.

356

తే. ఊరివెలుపలఁ దగు నమ్మవారిగుడికి
దినదినము భార్య చనియెడుతెఱఁగుఁ దెలిసి
యచటి కొకనాఁడు మున్నుగా నరిగి శక్తి
వెనుకఁ గూర్చుండు నంత నవ్వనిత వచ్చి.

357

క. అమ్మా ప్రతిదినమును నే
నిమ్మాడ్కి న్వేడుకొనఁగ నెన్నటి కింక నీ
వమ్మగని గ్రుడ్డి చేసెద
నమ్మిన నాకోర్కి సీకొనర్చుట గాదే. 358.

క. అని మ్రొక్కిన నప్పలుకు
ల్విని ధరణీదేవుఁ డెలుఁగు వేటొకభంగిం
దనరఁగ నద్దేవత ప
ల్కినగతి నిట్లనియె నుమ్మలిక మెల్లఁజనన్. 359.

క. నీమగని నంధుఁ జేసెద
నామాట ల్విను మతండు నలుగుడుపడరా
దోమగువ యతని కన్నము
ప్రేమంబునఁ గంచ మరసి పెట్టుము దినమున్. 360.

మ. అన మేధావిని శాంకరీవచనమే యంచు నివృత్తిఁగించి యం
త నిశాంతంబున కేగి వల్లభునకు న్నవ్వింప నన్నంబు శా
కనికాయంబును సంఘటించిన నిజాగారంబుఁ జేరంగ వ
చ్చినవాఁడై యతఁ డూరకుండక మదశ్రీ నిట్లను. 361.

క. తరుణీ యేమో తెలియదు
తెరగట్టినయట్టు లున్నదే కన్నులకుం
దెరువడుగుచు వచ్చితి మం
దిరమున కింక నేమి యనుచుఁ దెలుపుదు నీకున్. 362.

క. ఇన్నాళ్లకరణి నేరము
లెన్నక నీయిచ్చుఁ దిరుగు మిదియు మొదలుగా

నన్నము వస్త్రం బిడుచున్

నన్నుం బోషించు మింక నలినదళాక్షీ.

363

వ. అనునప్పలుకుల కప్పడఁతి యతనిం దప్పక కనుంగొని
యతండు నిజాగమనసమయమున నింటిలోన లేడనియు
నింతలోన నిప్పాపి కంధత్వంబు ప్రాప్తించెనే యనియును
మదీయభ్రమావిభ్రమం బింతియెకాక లోకంబులో నుప
లంబులు పలుకంజాలునే యనియును జల్పపరాయణుండై
యితం డద్దేవిమఱుఁగున గూర్చుండి పలికెం గావలయు నని
సిద్ధాంతీకరించి వంచనాపరుం డగునితనిం బోషించిన మంచి
దాన నగుదునే యని యెంచి కావించినసమంచితాన్న
శాకానీకంబులు జారలోకంబున కర్పించిన నవ్విష్ణుశర్త్తయు
నెత్తెఱుంగక నిత్తెఱుంగున మాటలాడి నోటికూటికిఁ జేటు
దెచ్చుకొంటిఁగదా యని డెందంబునం గుంది వినిందితరస
నుండై కృశించెం గావున మౌనంబున నుండుమని ఖంజరీ
టంబు తెల్పిన సానుభవంబున మేను మఱచి యయ్యురగవ
రుండేతత్కథావిశేషం బింతయొప్పునే యని యుచ్చైస్వనం
బునం బలికిన నులికిపడి యవ్వలికిం జనిన మండూకమండ
లేశ్వరుం గనుంగొని యిప్పాట నోటికడి పోఁగొట్టుకొంటివే
యని ఖంజరీటం బరిగెఁ గావున.

364

ఆ. పరుల నడుగరాని పరమరహస్యంబు

లడుగఁ దగునె విక్రమార్కభూప

నీవె తెలిసికొనుము నేడెల్ల లేకున్న

తేపు తెలియ నేర్పఱింతు నీకు.

365

తే. అని యమాత్యతనూజ యయ్యధిపు చేత
 నంపకము గాంచి యింటికి నరిగె ననుచుఁ
 జిలుక వచియింప నంతలో జలజబంధుఁ
 డుదయగిరిసౌధవీధిపైఁ బొదలుటయును. 366

చ. కనుఁగొని యాప్రభావతి జగజ్జనరంజనరాజభాషణం
 బెనయక చిల్కపల్కులకు నేమటియెన్ హృదయంబటంచు
 మో,హనగృహసీమఁ జేరి మఱి యంబుజము ల్లుకుళించు
 వేళఁ బూ,నినపని కేగుచోఁ గలువ నేజపురాయనితేజి
 యింపునన్. 367

తే. కప్పురపుబొట్టు చెమట చేఁ గరఁగి జాతెఁ
 జక్క దిద్దుము పూర్ణిమాచంద్రవదన
 యింతలో నొక్కకథ వినిపింతు ననుచుఁ
 బలుకఁదొడఁగెను బులకండ్ మొలుకుచుండ. 368

క. మఱునాఁడు విక్రమార్కుం
 డరసియుఁ దెలిసికొనలేక యష్టంత్రిసుతం
 బరిచారకయువతి పరం
 పరచేఁ బిలిపించికొని సమాదరణమునన్. 369

తే. తెరమఱుంగున నిలుప నత్తైటవ పరుల
 నడుగఁగూడని యిక్కార్య మడిగినపుడె
 ప్రబలతరమైన జాతిస్వరంబుఁ జూపి
 యడలు తురగంబుతోడ జోడగుదు వీవు. 370

— అయిదవ యుపకథ. —

ఉ. ఆకథఁ జిత్తగింపుము ధరాధిప సాధువనం బనంగ న
 స్తోకతరప్రసిద్ధిఁ బొలుచుం బుర మొక్కటి యందు మందరా

ఖ్యాకలితుండుశూద్రుఁడునయాన్నితుఁడై తగునాతఁ డిందిరా
లోకన మేమిలేమి నతిలోకదరిద్రతఁ జెంది కుందుచున్. 371

సీ. కొలుచువారల నోరుగొట్టి లెక్కలువ్రాసి
హరుపుమీఱఁగ మణియములు చేసి
బ్రమసి యాసాసలరసవాదము లొనర్చి
ప్రకటించి రాజపట్టికలు దీర్చి
ప్రతివాసరంబు లేర్పడఁగఁ జేరువగట్టి
వాటంబుగాఁ దెరువాటు గొట్టి
వేళ్లమందు లమర్చి విషవైద్యతవహించి
తఱుఁగుబేరముల నెంతయును మించి

తే. మ్రుచ్చువగయును గని చూచి మూటమోసి
సుంకరులతోడ నొనఁగూడి జూదమాడి
యిట్లు వర్తించుచును నాతఁ డేమి యందు
గళవళముఁ జెందెఁ గూడుఁ గోకయును లేక. 372

తే. అంత నమ్మందఱుం డమందార్తి నుదర
పోషణంబునకై యూరిపొంత దోస
తోటఁ గావించెఁ గావడిపాటుపడుచు
నదియు నధ్వన్యదృక్పరం బై తనరెచ్చ. 373

ఉ. అంతట నొక్కనక్కదొర యంబుజబాంధవుఁ డస్తవర్వతో
పాంతముఁ జేరుదాఁక బొరియం జఠరానలకీల నెంతయుం
జింతిలుచుండి రేలు తన జీతపుబంటులు దాను భీతియొ
క్కింతయులేకయే మెసవి యేగుఁ దదీయఫలంబు లన్నియున్.

తే. ఆస్మగాలాగ్రణికి ఘటకాక్య వెలయు
నాతఁ డీరీతిఁ గర్కరికాతిపక్వ

ఫలపరంపరనుదరసంభరణవృత్తి

నడుపుచుండఁగ మందరుం డలుకవొడమి.

375

ఉ. అక్కట దోసతోట యిదియైనఁ దదీయ ఫలంబులమ్మి యీ
డొక్కను సాకఁగోరితిఁ గడు న్నడురేలునవచ్చి యెవ్వరో
మక్కువలేకనాకడుపుమంటయుఁబుచ్చికొనంగఁబూని యీ
చక్కెరవంటి పండ్లు తినసాగి రటంచుఁ గృశించు నెంతయున్.

చ. ఒకమృగధూర్త రాజవరుఁ డుజ్జ్వలసీతివిదుండు ధీరనా
మకుఁ డతిదూరఘోరవనమధ్య విహారుఁడు విద్విషద్విదా
రకుఁ డొకనాఁడు వేడుక సరాశముగా భటకోటితోడ నో
డక యరుదెంచె నచ్చటి కట త్తటిదీక్షణవీక్షితాస్యఁడై . 377

తే. వచ్చి బడలిక దీర్చు దుర్వారకర్క

రీఫలామోద ధౌరంధరీవరిష్ఠ

పవనములచేత నాహారభాగ్య మిచట

నబ్బు నని యెంచి కెలని బిట్టడవి విడిసె.

378

క. తనమంత్రివరులతో మం

తనమున నీదోసతోట తనరెడుచోటన్

మనజాతివార లుండరె

యని యాలోచన మొనర్పు నాసమయమునన్.

379

మ. ఘటకుండంతట వేగువారు నుడువంగా ధీరుఁ డారీతి వ
చ్చుటలెల్లన్నిమంత్రులంబిలిచియిచ్చోఁ బోయిసంధించియు
త్కటమదై వ్యభవమెల్లఁ జూపుటనువో కాదోవిచారింపుఁడే
మిటికన్నన్తన కొక్కవేళకగు తన్మిత్రత్వమంచెన్నెదన్. 380

చ. అది యటులుండె నంతటిమహామహుఁ డిచ్చటి కేగుదెంచినం
దుది మొదలే నెఱింగియు నెదుర్కొని పూజయొనర్పకున్కి యొ

ప్పదు మనమ ట్లొనర్చినను బ్రాభవహానియె గౌరవంబు
సొం,పుదనర మున్ను మ్రొక్కిగద మ్రొక్కుగొనన్వలయుం
జగంబునన్. 381

క. అనిన విని సచివులందఱు
ననఘా మఱి యాతఁ డింత యధికుండైనం
గొనివచ్చి పూజలిచ్చిన
మనకుం దప్పేమి యది సమంచిత మనినన్. 382

తే. బుద్ధిసారాఖ్యసచివుండు పూని పలుకు
దొరను మంత్రులఁ జూచి సంతోషమయ్యె
మొదల నెందైనఁ జన నాకు ముదలయిచ్చి
ధీరజంబుకవరుని సంధింపఁజనుఁడు. 383

వ. అనినం దదీయసంధానసముత్సాహభంగ కారణం బగు నతని
ప్రతికారవచనంబులకుఁ జిడిముడిపడి యితండేమియెఱుంగు
విచ్చేయుం డనుచు సంధానపరకృత్యులైన యమాత్యులం
గూర్చుండ నియమించి యామృగధూర్తచక్రవర్తి యిట్ల
నియె. 384

క. ఒకనికిఁ దెలియు న్నేటొక
నికిఁ దెలియక యుండుఁ గార్యనిర్ణయ మితఁడే
టికి నడ్డుగాళ్లు వై చెనొ
యకటా యది యెల్లఁ దెలియ నడుగన్వలయున్. 385

క. అని బుద్ధిసారు నెమ్మొగ
మునఁ జూపులు నిలువఁ గేలు మొగిచి యతం డో
యనఘాత్త వీరికన్నం
ఘనుడంగా నైన నొక్క కార్యము వినుమా. 386

చ. మును వినియుందు ధీరుని సమున్నతగర్వవిహారుఁ డంచునా
తని మదికి న్భవద్భలవితానము చీమలచాలుఁ బోలె నై
కనఁబడు నీవు పల్కు నుడికారపుమాటలకెల్ల నాతఁడాన్.
డును విరసంపుఁ బల్కులు గడు న్నటిమోసము వచ్చు నత్తటి

క. మోసము వచ్చుట యరుదే

యీసునఁ దద్గర్వభాష లిచటి సృగాలా

గ్రేసరులు నైతురే విను

మాసమయము సుమ్ము దొరల కవగడ మరయన్. 388

ఆ. అతఁడు గర్వయుక్తుఁ డౌటయుఁ గాకున్న

నొకనిదర్శనము మహోగ్ర శౌర్య

ప్రభుగుణంబు విడిచి పరభూమి కింత దూ

రంబు వచ్చునే సరాళ మనుచు. 389

క. కావున గర్వాతురుండై

కావలెఁ గాదేని యిచటి కర్కరికాళిం

దావిని తదాశ వచ్చెం

గావలె నెట్టెన మనకుఁ గావలెఁ జుమ్మి. 390

మ. మనకీకర్కరికాఫలాళిగద సామ్రాజ్యంబు గల్పింపఁ జా

లినయాహారము దానికై యితఁడు దోర్జిలాసముల్లాసతం

జనుదేర న్ననమేగి విందులగతి న్సంధించు టేకార్య మి

ప్పని నాకు న్సరిపోదు మీకు రుచియింపం బోలు నిప్పట్టునన్.

వ. అకార్య మాత్సర్యకృతానురాగు లగు నీనియోగుల మాట

లకుం గోపాటోపంబు నామదిం బాటిల్లదు దుష్టనిరసన

శుభానయనిష్ఠాగరిష్టులు కాక కాలోచితప్రభంజన మాత్ర

కృత్యులగువార లమాత్యులే యది యట్లుండె నతనిం గని

* తోడితెచ్చితేనియుం దదీయశ్రమాపనోదారం బగు నాహారం బిడవలయుం గదా యీకర్మరీవనంబు కొంచెంబగుటం బరాక్రమంబుఁ జూపకుండునే యంటివేని దానికిం బ్రతికార్యం బీయుపాయంబునఁ బన్నివచ్చెద నని కర్ణోపాంతంబునం గొన్నిమాటలు నొడివి నిజాధినాథు దెస దరహాసం బగు నంగీకారంబుఁ గైకొని బుద్ధిసారుండు తదాస్థానంబు వెలువడి.

392.

క. తటచలితచలదశచ్యుత

తొటతొటరవశాలిఫలమిథోరణకేళీ

పటుతరజలచరనికరో

త్కటమై తనరారు చెటువుకాలువఁ జేరెన్.

393.

తే. చేరి పనిపూని యిటకు వచ్చితి మదుక్తి

కొదవపడకుండ నెట్లొనఁగూడు నొక్కొక్క

కార్యమని నాల్గుదిక్కులు గనుచునుండ

దైవవశమున నత్యద్భుతంబుగాఁగ.

394

సీ. క్రవ్యాగతోగ్ర కాకవిధూతమక్షికా

పుంజమై తగు వెన్నుపుంటితోడ

బాలకక్రీడావిపాటితరోమజా

లంబైనయట్టి వాలంబు తోడ

నగ్రిమపాదబంధాతికృధాసముం

దనములౌ వెడవెడ దాట్లతోడఁ

గఠిననిజస్వామికర కాష్ఠనిహతజా

తంబునై తొరఁగు రక్తంబుతోడఁ

తే. గర్జకంతోదరాధారకంబు లగుచు
 నమరు ముయ్యూరు పిడుఁదుతండములతోడ
 నచ్చటికి వచ్చె నొకయశ్వ మల్పహేష
 జాతి దెల్పఁగ జలపాన సంభ్రమమున.

395

ఉ. వచ్చి జలంబు గ్రోల నిలువంబడఁ గన్గొని బుద్ధిసారుఁ డు
 ద్యచ్చతురత్వ మొప్పు వినయంబునఁ జేరి నమస్కరించి యే
 నిచ్చట నిన్నుఁ జూచి చనియెన్ బహు కాలము నేఁడుగంటినా
 ముచ్చట లెల్లఁ దీఱ మన మున్నటి నెయ్యము లెంచుకొందువే.

చ. అది యటు లుండె నీతను వనంతబలాధ్యము బక్కచిక్కియు
 న్నది యిది మాఱురూపువడి యద్దిర యిద్దురవస్థ యేక్రియం
 గదిసెనొ నన్నువంటి చెలికాఁ డొకఁ డుండఁగ నిమ్మనో
 వ్యథా, భృదయము వొంద నేటికి నయో నను వింతఁగఁ
 జూడఁ బాడియే.

397

క. అనిన విని యత్తురంగం
 బనఘా నిను మఱవనేర్తునా బహుకాలం
 బునకైన బుద్ధిసారుం
 డనుసుకృతివి గావె నెయ్య మలతియె మనకున్.

393

క. మామా యల్లుడ వని మన
 మామాడ్కిన్ వావి యొకటి యమరించి నయ
 శ్రీమించఁ బ్రవర్తిల్లుట
 యేమైన న్నటచువాడనే గుణహారా.

399

చ. ప్రకటవిషాదవేదనపరస్పరవృత్తి నినుం గనంగఁ దా
 వకవిహితప్రవృత్తికి నవజ్జత యెంచక పల్కరించి నీ

వకుటిలవృత్తివైతి వినయాభరణా మదిఁగోరియుందు మా
మకహృదయవ్యథాకథ సమస్తము నీకెఱిగింప నెప్పుడున్.

ఉ. ఈపురి నొక్కరెడ్డి వెలయిచ్చి ననుం గొనితెచ్చి పోషణ
శ్రీపరివర్ధమానునిఁగఁ జేయుట నీవు నెఱుంగుదే కదా
యాపయి నాతఁ డొక్కయెడలైన ననున్వెలకిచ్చె నన్యవి
త్తాపహృతప్రణీతమతిహారికి వేటొక బేరివానికిన్. 401

క. అతఁ డింక నేమి నెప్పుడు
సతతము నూరూరిసంతసంతల కత్యు
ద్ధతిఁ బెఱికలెత్తి తఱుము
న్మతినరయం డింతయైన మత్తనుబాధన్. 402

తే. పెఱికయేచాలు నానడ్డి విఱుఁగఁజేయ
దానిపైఁ దానునెక్కు నింతయునుగాక
యకట వయ్యాళిగాఁగఁ బొమ్మనుచుఁ గొట్టు
నతనిచేతులలోఁ జెంగలమ్మ గొట్ట. 403

మ. పొరుగుాళ్ళం దిరునాళ్లుసాగిస భరంపున్నానిసి న్తోయని
ఘోరవృత్తిన్ననుఁజూపి సుంకము లటంచుం గూలియించు
న్వరా, లురయం బారఁగ మోచి నన్నుఁదఱుము న్లోభా
ప్తిమైఁ దా నిరా,దరుఁడై మేఁపఁడు కాళ్ళుగట్టి విడుచుం
దత్తత్రప్రదేశంబులన్. 404

తే. గొఱపమా లేదు నీరార్చుగొడవ యెఱుఁగ
గడ్డి వేయఁడు కవణంబు గానివావి
జంబుకాధీశ చూడు మీచాయ నేను
గుఱ్ఱమై పుట్టి యీగోడు గుడువవలసె. 405

- క. త్రిమ్మరి మాపటికై తన
యిమ్మన కేతేర దుక్కి యెనుపోతులు రెం
డిమ్మలఁ గొమ్మలఁ జిమ్మం
గ్రమ్మిన నిర్దయతఁ బసులగాడింగట్టన్. 406
- ఉ. అక్కఠినాత్తకుండు కసవారసి తెమ్మని కూతుచేతికిం
జెక్కుడుఁబాట యాయ వడి నెట్టది వెల్వడి చేనిమంచెపై
నెక్కినజారుఁగూడి రమియించి దినాంతమునందు వచ్చి బ
ల్తోక్కులు నామొగంబున విదుర్చును గొన్నితృణాగ్ర
ఖండముల్. 407
- క. తొంటిజని వానియు ప్పటు
తింటిఁ జుమా యింతపాటుఁ దెచ్చుకొనుటకై
కంటికిఁ గూరుకురా దాఁ
కంటికిఁ దుదిలేదు చిక్కకయె యెట్లుందున్. 408
- క. ఇటువలె నున్నది నాకథ
ఘటకస్యగాలేంద్రుఁ గొలిచికద యుండుదు వ
ప్పటుమతికి సేమమే యి
చ్చటికేటికి వచ్చి తనిన జంబుక మనియెన్. 409
- తే. అకట నీయట్టి సుగుణరత్నాకరునకు
నిట్టిదురవస్థ వచ్చెనే యింకమీఁద
నంతయును జక్కనయ్యెడు నస్తదాగ
మనము వినిపింతు వినుమాసమానమాన. 410
- క. ఘటకున కహిభయమొదవె
నృటుగతి నీకుఁగల పక్షపాత మతనిపై
నటియింపఁజేసి మెలఁగుము
దిట మలరం దార్వనామధేయుఁడ వగుటన్. 411

వ. అని ధీరాగమనంబు సవి స్తరంబుగాఁ దెలిపి వెండియు. 412

తే. నీవు మాకెల్ల దొరవోలె నేడు మొదలు
కొన్ని నాళ్లుండు భవదీయఘోరమూర్తి
గాంచి ధీరుం డపూర్వమృగం బటంచు
దలఁగు నది మాకు శుభము గంధర్వరాజ. 413

క. ఈరేయి దోసపండ్ల
వ్వారిగఁ దిను మర్కుఁ డపరవసుధాధరముం
జేరినపిమ్మట నిలుమీ
చేరువ నే నపుడు వచ్చి చేర్చెదఁ దోటన్. 414

క. అనిఁల్కి బుద్ధిసారుడు
చని యంతయుఁ దెలిపె ఘటకజంబుకకులనా
ఘన కంటటఁ జారులు దె
ల్పిన నది విని ధీరుఁడొక్క లేనగవలరన్. 415

క. తనమంత్రి సుముఖనామకుఁ
గనుఁగొనుటయు నతఁడు లేచి కార్యముమీఁద
న్ననుఁ జిత్తగింపు మనుచుం
జనియెం దత్తురగమున్న చక్కటి కెలమిన్. 416

చ. చని కరము ల్త్రాగిడ్చి బుధసన్నత జంబుకజాతివాడ న
త్యనఘుఁడ నే నతీతము ననాగతము న్నతీవ ర్తమానముం
గని వివరింతు నిప్పు డొక కాటియచే వెతఁ జెందినాడ వి
ద్ధిసమున నీకుఁ గల్గవడదేఱఁగ గర్కరికాఫలావళుల్. 417

చ. ఇది నిజమైన తేపు వచియించెదఁ దక్కినకార్యమంతయుం
దుదినొక విన్నపంబు దయతోవిను మాఁకటఁ గుందినాడ
నే, డదనున దోసపండ్లు తినునత్తటి నన్నొకసారి పిల్వ

నే, జెదరని ప్రీతి నివ్వెలుగుచెంగట నివ్వలఁ బొంచి
యుండెదన్. 418

*క. అనిపూన్చి ధీరుతో న

త్యనుపమగతి సుముఖనాముఁ డవగడమగున

ట్లానరించి వేగవచ్చితి

నని తెలిపె న్రవియుఁ బశ్చిమాంబుధిఁ గ్రుంకెన్. 419

వ. అంత.

420

మ. రవిరాక న్నదిఁగోరు పద్మినులు చక్రస్త్రీలు మోము ల్బుడుం
ప వియోగవృథఁ గుందఁ బాల్పడియెమామాడ్కి న్నముం
గోరుకై, రవణీలోకము చెంగలించె నది చంద్రప్రేమ మస్త్వ
ద్విలో, కవిసృష్టం బనిజారలాడ నడరెం గాఢాంధకారచ్ఛ
టల్. 421

శా. ఆవేశ నిజకామినీకరగృహీతాభీలదండావనీ

జావాలీకృత బాహుమూలుఁడుమహీయగికంబళాచ్ఛాదితుం
డావిరూఢత కఠోరరోషుఁ డయి యాత్మాకల్పితోర్వారువ
న్యావీరుజ్జనితోత్ఫలావనపరుం డవ్తుందరుం డుండఁగాన్.

చ. ఘటకుఁడు పంపఁగా నరిగి కంపవెలుంగు తలంగఁద్రోచి యు
ద్భటగతి బుద్ధిసారుఁ డటు తారునఁ గర్కరికాఫలాళిఁ జూ

*తే. అనిన విస్తయమంది యయ్యశ్వరత్న

మెంత తార్కాణగాఁజెప్పె నితఁ డటంచు

నెంచి యాహారవేశఁ దలంచువాఁడ

ననుచు నమ్మిక లిచ్చిన నాక్షణంబ.

క. చని సుముఖుం డధిపతితో, ననఘా యాయశ్వమునకు నవగడమగున

ట్లానరించి వేగవచ్చితి, ననితెలిపె న్రవియుఁ గ్రుంకె నానమయమునన్.

పుటయుఁ దురంగము నై సవైబోలతిక తైగిపోవఁ బత్రముల్
త్రుటితములై పడం బృథులతుండముభూస్థలిసోఁకునట్లుగన్.

తే. అంత సుముఖుని దలఁచి యయ్యశ్వరత్న
మలఘు హేషారవంబునఁ బిలుచుటయును
నిదియె పండ్లెల్ల దినిపోయె నేమొ యనుచు
మందరుఁడు కోలచేఁ బరిమార్చెదాని.

424

క. ఇటువలె నొగిలి తురంగం
బటునిటు వడి పాటిపోయి యస్తధ్వనియే
మిటికిం జూపితకట యని
చటులవ్యథఁ గుందె మహిభుజా వింటికదా.

425

క. కావున నేడ్వెల్లను నీ
భావంబున నరయు మెటుకపడ కుండినచో
నీవిధ మని జలచరహః
ఁసావిర్భూతికిని హేతు వమరవచింతున్.

426

తే. అని నియోగితనూజ యయ్యధిపుఁ డనుప
నిలయమున కేగె నని చిల్కపలుకఁ గమ్మ
తమ్మినెత్తావి తెమ్మెర ల్గ్రమ్ముటయును
నలప్రభావతికేళీగృహంబుఁ జేరు.

427

ఉ. అంతఁ గ్రమక్రమంబున నహస్కరబింబము పూర్వశైలసౌ
ధాంతహిరణ్యకుంభము విహాయసమండలనామభేటకా
భ్యంతరధాతురాగ మపరాద్రివిమానవితానితాతిదు
ద్ధాంతవిభావిభావ్యముకురంబును నై జలరాశిఁ గ్రుంకినన్.

సీ. అద్ధంబులోఁ దోచు నబ్జరేఖయనంగ
మోముపైఁ దెలినాభినామ మమరఁ

దలిరాకుపై మొగ్గు నలరుమొగ్గు యనంగ
 మోవిపై ముక్కటముతై మమర
 వలమురిపై నంటు జలధిపంక మనంగ
 గళముపైఁ గస్తురి కప్పు మెఱయఁ
 గాలాహిపై మించు కంచుకంబొ యనంగ
 జడమీఁద ముడి పూవుసరము లొరయ

తే. లతనుదోహదధూమము ల్గప్పుకరణి
 నంగయష్టిక నీలసంవ్యాన మెసఁగఁ
 గదలి యేతెంచె రాజసంగమసుఖై క
 పరతఁ జెంది ప్రభావతీవద్దగంధి. 429

ఉ. వచ్చినఁ జూచి కీర మనివారితచాతురిమీఱ నారి నీ
 యిచ్చ గణాధినాథు గణియింపు తదాదృతి లేకయున్న నీ
 వచ్చటి కేగుకార్యము రయంబునఁ గూడదు చిత్తగింపుమా
 తచ్చరితం బటంచు నుచితంబుగ నెచ్చెలి నిల్పి యిట్లనున్.

తే. అంత మటునాఁడు విక్రమార్కావనీశు
 డలయమాత్యతనూజాతఁ బిలువఁ బనిచి
 చనవరులు చెంతఁ గొలువ నాస్థానసీమఁ
 జేరి సింగపుగద్దె నాసీనుఁ డగుచు. 431

తే. తెరమటుంగునఁ గూర్చుండి తేనెవాన
 ప్రబలఁ గథఁజెప్ప నేర్చినబాఁపనమ్మ
 యిప్పుడైనను దెల్పుమా యేలనవ్వెఁ
 బక్వమీనము లనుఁడు నప్పడఁతి పలికె. 432

క. అడుగం గూడని కార్యం
 బడిగెద వట్లేని మును గజాస్యునితో వా

దుడుగక యొనర్చి పిమ్మట
యడలిన వటుమునకు నుద్ది యగుదువు సుమ్మా.

433

— ఆటవ యుపకథ. —

చ. అది యెటులంటివేని వినుమాహురిశాహురినుండిపన్న గాం
గదుని నివాసమై యలరు కాశికిః బోయెడుత్రోవ నీడపు
ట్టదు గద నాఁగమించినయెడన్నొకచో నొక లేతమట్టి య
భృద్దయము నొందసాగెఁదఱి నొందినవానలచేతనంతటన్.

తే. అధ్యగులు కోడిగములకై యాకులెల్లఁ
ద్రొంచి శాఖావితానము ల్బ్రొంచివైవ
మోడుపడియుండె నది నిల్వనీడపట్టు
గొమ్మయును లేమి తనయందుఁ గుదురుకొనఁగ.

435

తే. అంత నొకశైవుఁ డాత్రోవ నరుగువాఁడు
కెలని కొలనున నాహ్నికక్రియలు దీర్చి
చెంతఁబడియున్నతొయి యాచెట్టుమొదటఁ
జేర్చి విఘ్నేశుఁ డనుచుఁ బూజించి చనిన.

436

క. అది మొదలుగఁ దెరువరులిం
పుదలిర్పఁగఁ దెచ్చితెచ్చి పుడిసెఁడు నీళ్లుం
బదియైదు గఱికి పోచలు
గదియించి చనంగ నచట గణపతి నిలిచెన్.

437

సీ. పాల్పొంగి వఱదలై పాటఁ జెంగటి యూళ్ల
కాపుగుబ్బెతలు పొంగళ్లువెట్ట
నీళ్లువెల్లువగట్ట నికటాగ్రహారథ
రాసురు ల్నారీకేరములు గొట్ట

యుండిగల్గిండఁ బొన్నుళ్ల కేగెడు జేరు
 లకలంకభక్తిఁ గానుకలు వైవఁ
 గుప్పగాఁ దెరువాట్లు గొట్టెడు పెనుదొంగ
 బంటు లాదాయంబు పంచి యొసఁగ

తే. నీడపందిరి చెంత గన్నేరుతోట
 నమ్మి పూజించుఁ గ్రొత్తకాణాచినంబి
 పొంతనిన్నిన దారువిభూతిపాత్ర
 మమరఁ గనుపట్టె నచట విఘ్నాధి నేత.

438

సీ. తను దలంచినవేళ ధరణీధరకుమారి
 పాలిండ్ల బోరునఁ బాలు గురియఁ
 బొడఁగనవచ్చు వేల్పులతేని కరిఁ జూచి
 దాక్షాయణీభర్త తన్నుఁ దలఁచ
 మనసునిల్వమి నెమ్మి మాపుపై వయ్యాళి
 మన్నీఁడు తనుఁజూచి మరలిపోవ
 మముఁ బిల్వఁ బంపుకొమ్మాయని ప్రమథసం
 ఘ్నములు తన పేరఁ గమ్మలనుప

తే. నతుల కైలాసలీలాగృహాంతరాళ
 కేళికాపాళికలును గపోల మరిచ
 కాయమానమహచ్చాయజాయమాన
 మేదురామోదుఁ డయ్యె లంబోదరుండు.

439

క. ఆతనికి వెఱచి పథిక
 వ్రాతము తనుఁ జెనకకునికి వటభూరుహ మ
 త్యాతతశాఖాగ్ర వస
 ద్యోతతినీహంసికాసముత్కర మయ్యెన్.

440

వ. ఆసమయంబున.

441

నీ. పాటలావనిజాతపటలదోహదము కా
 సారార్థజలకుంభజన్తమూర్తి
 సహకారశుకభారసాధారకరణి వ
 న్యానంగశూలిఫాలాక్షవీక్ష
 శాల్మలీఫలదండసంఘట్టనంబు ద
 ఊణమరున్తదహస్తిసింహరుతము
 పథికప్రపాంగణప్రాపణాంకణము మ
 రీచికానిమ్న గాస్వఘటపటిమ
 తే మహితశైత్యవధూస్తనమార్గదర్శి
 చటులజంఘాలవాత్యాళిజననవేశ
 తాలవృంతాదిమూల్యప్రదాయకంబు
 దనరు సంతప్తజనము నిదాఘదినము.

442

మ. తురగాస్యోత్త్రమకృద్దవోద్గతమహాధూమాంబువాహంబు
 వే, చరమాశాగతమైన గాలి కెదురై సారోజ్జ్వలస్యందనం
 బు రహిం గ్రాలఁ గుమారు గాలిపటముం బోలెందివిన్దెల్లనే
 తిరుగంగానిటులయ్యె నాఁగదినము వీర్ఘంబులయ్యెంగడున్.

చ. పడమటిగాలి వెట్ట నొకపారియుఁ గ్రోలమి నీరసంబులై
 జడిసిన చిల్వగుంపు నొకపారియు మ్రింగమి సొమ్మసిల్లిమ్రా
 న్పడినగుతాని నొల్లని ధణాయునికిం దనవాహనంబులం
 బడిబడియంపెనోయమరభర్తయనందగెదావధూమముల్.

మ. జలజాప్తోగ్రమయూఖిపుంజెకుముకి న్నప్తాశ్వకాంతోపల
 మ్ములసోకించి తదుద్గతాగ్నిలవముం బోధించి వాత్యాననా

నిలవేగంబునఁ గాలుకొల్పి పతగానీకంబు పాకంబుగా
నలరించె న్నమయాఖ్యపాచకుఁడు భూతాహారసంప్రాప్తికిన్.

మ. జలమింక న్నయనంబు లాతపభయశ్రాంతంబులై మధ్యసం
ధ్యలనుం దోచని యంబుకేళికయి ప్రాతర్వాసరాపోదయం
బులఁ గాన్పించె ననంగఁ దీరనగరాంభోజాతనీరాకరం
బులు నీరార్చుటకై న బల్చెలమల న్బొల్పొందెనవ్వేసవిన్.

తే. దారుణాదుణకిరణసంతాపదిశల

ననుభవింపఁగఁ జాలక యంబుదములు

మెలుపు లులుములు దొరఁగి భూమిపనికాయ్య

దేశముల నిల్చె ధూమంపుఁదిత్తు లగుచు.

447

క. ఆవేసవి నిష్కాసితుఁ

డై వసుధాదేవుఁ డొక్కఁ డాత్మపురీయా

త్రావేశితకుతుకంబున

నావట మున్నట్టిత్రోవ నరుదెంచె వెసన్.

448

సీ. గమనవేగంబునఁ గావిడి వెదురు వె

క్కసపు మ్రోతలఁ గిట్టుకట్టు మనఁగ

సగళకరోటిపై బిగియఁ జుట్టిన పటాం

చల మింత గాలిచే సంచలింప

సరకులుంచిన మాత్రసంచిలో నంటగ

ట్టిన యట్టి నేతిలడ్డిగ దనర్పఁ

గొనలెత్తి కదియఁజెక్కిన కావిధోవతి

వైఁ గట్టుకొన్న కంబళి యెసంగ

తే. నాతపగ్లానిచే నీడ లరయఁబాటి

గాధవీక్ష నిరాశచే గ్రమ్మఱంగ

వచ్చివచ్చి యతండు దుర్వారపుణ్య
వత్కృతప్రపమైన యవ్వటముః జేరె.

449

వ. చేరితద్విశాలపానీయశాలాంతరంబునం బరికీర్ణోశీరతాశీతలం
బగుభూతలంబున విశ్వనాథేతివచనముఖరుం డగుచువిపథం
డించినవిధంబునం గంబడి పఱచి సుఖాసీనుండై యచ్చెంగటం
గూడిన యధ్వనీనులవలన యాచితోపలబ్ధం బగుతాంబూ
లంబునం బరితుష్టుండై యందు నందంబగు పందిటం దోర
ణంబుగా హత్తించిన పసుపుటాకులగుత్తుల కత్తమిల్లు నెత్తా
వుల మొత్తంబులు తాలవృంతంబులై దిశాభిత్తికల నొత్తు
కొనుటకుం బ్రమోదాయత్తచిత్తుం డగుచు దట్టంబుగా
నుట్టులం బెట్టినసారంబు లగుఘృతక్షీరపూరంబుల నుగ్గులిడి
యగ్గలపునిగ్గులు గలపాలబుగ్గులుముద్దాడి నిద్దంబులై వ్రేలు
వైణవడోలికల బాలకుల నునిచి జోలలువాడుచునిజమంది
రాంగణంబునం బోలె మెలంగు పథికాంగనలఁ గనుంగొని
యాశ్చర్యధుశ్యండ్గుచుఁ జెంగటంజెలంగు నికుంజపుంజం
బులం బరిచారికలు సూపాన్న శాకంబులు పాకంబులునేయు
నంతకు నిద్రాముద్రితులై సమయంబగుటయుఁ గెలంకునం
బొకంబగు కొలంకున నకలంకంబు లగు జలంబులం దోఁగి
సున్నాక్షులై వచ్చి యచ్చటి కాయమానంబుల నాలంబమా
నంబు లగు గోపీచందనశ్వేతమృత్తికాదులు మతానుసా
రంబుగాఁ దాల్చి చను నధ్వన్యమాన్యుల నాహారంబులడుగు
తెరువరుల దీనాలాపంబులకు దుర్వారనిర్వేదంబు నొందుచు
నపారపిపాసానూసులై చేరి తదీయాధికారి దత్తామలక
పూర్వకంబుగా శీతలోష్ణోదకంబుల యథాభిలాషంబుగఁ

గొని ప్రసంగవశజనితంబు లగు రాజకార్యంబులం బత్సౌపర
 పక్షంబులు వహించి పోరాడుగ్రామీణుల నిరర్థప్రయా
 సంబునకుం దరహాసంబు నేయుచు దధితక్రవిక్రయంబులు
 పదేశమాత్రంబులుగా జారాన్వేషణంబులు ప్రధాన
 కార్యంబులుగా సమీపజనపదంబులనుండి వచ్చియున్న
 యాభీరభీరువులపరిభాషలభావంబెఱింగియంతరంగంబులు
 గరంగి మార్గశ్రమంబును దినావసానప్రపాస్థల దూరంబు
 లును విచారింపక తదానీతులై సంకేతలతాగృహంబుల
 కరుగుకుమారపాంథుల వయోమదాంధత్వంబుఁ దిలకించి
 యించువిలుకాని యకాలశౌర్య నిర్వహణంబునకు మెచ్చుచు
 నత్తైర్థికుండు పూర్వరాత్రంబునఁ బ్రయోజనవశంబున
 జాగరూకుండై యుండుటం జేసి శయనించి నిద్రాముద్రిత
 నేత్రుండై యుండునంత.

450

తే. తత్ప్రపాంతరజనుల సంతాపదశల
 పాలుపటుపని తనప్రతాపంబు రోసి
 కొంచెపటిచెనొ రవినాఁగఁ గోష్ఠమయ్యె
 నతులయామశయానాంతరాతపములు.

451

తే. అప్పుడచ్చటఁ గూడిన యధ్వగాళి
 చనియె నిర్దిష్టనగరవిశ్రాంతినొంద
 బ్రొద్దుగుంకినఁ బిల్లారిపూజ సేయు
 బ్రాహ్మణుండును జెంగటిపల్లె కరిగె.

452

ఉ. అంతట మేలుకాంచి వసుధామరవర్యుఁ డనార్యనిర్గత
 ధ్వాంతము నధ్వనీనరహితత్వముఁ జూచి దిగు ల్జనింప లో
 నెంతయుఁ జింతనొంది తెరు వెక్కడనో కనఁగూడ దీడనే

వచ్చివచ్చి యతండు దుర్వారపుణ్య
వత్కృతప్రపమైన యవ్వటముః జేరె.

449

వ. చేరితద్విశాలపానీయశాలాంతరంబునం బరికీర్ణోశీరతాశీతలం
బగుభూతలంబున విశ్వనాథేతివచనముఖరుం డగుచువిపథం
డించినవిధంబునం గంబడి పఱచి సుఖాసీనుండై యచ్చెంగటం
గూడిన యధ్వనీనులవలన యాచితోపలబ్ధం బగుతాంబూ
లంబునం బరితుష్టుండై యందు నందంబగు పందిటం దోర
ణంబుగా హత్తించిన పసుపుటాకులగుత్తుల కత్తమిల్లు నెత్తా
వుల మొత్తంబులు తాలవృంతంబులై దిశాభిత్తికల నొత్తు
కొనుటకుం బ్రమోదాయత్తచిత్తుం డగుచు దట్టంబుగా
నుట్టులం బెట్టినసారంబు లగుఘృతక్షీరపూరంబుల నుగ్గులిడి
యగ్గలపునిగ్గులు గలపాలబుగ్గులుముద్దాడి నిద్దంబులై వ్రేలు
వైణవడోలికల బాలకుల నునిచి జోలలువాడుచునిజమంది
రాంగణంబునం బోలె మెలంగు పథికాంగనలఁ గనుంగొని
యాశ్చర్యధుశ్యండుగుచుఁ జెంగటంజెలంగు నికుంజపుంజం
బులం బరిచారికలు సూపాన్న శాకంబులు పాకంబులునేయు
నంతకు నిద్రాముద్రితులై సమయంబగుటయుఁ గెలంకునం
బొకంబగు కొలంకున నకలంకంబు లగు జలంబులం దోఁగి
సున్నాక్షులై వచ్చి యచ్చటి కాయమానంబుల నాలంబమా
నంబు లగు గోపీచందనశ్వేతమృత్తికాదులు మతానుసా
రంబుగాఁ దాల్చి చను నధ్వన్యమాన్యుల నాహారంబులడుగు
తెరువరుల దీనాలాపంబులకు దుర్వారనిర్వేదంబు నొందుచు
నపారపిపాసామాసులై చేరి తదీయాధికారి దత్తామలక
పూర్వకంబుగా శీతలోష్ణోదకంబుల యథాభిలాషంబుగఁ

చ. అలరి మహీరుహాగ్రణి నిజాగ్రపతత్రిభయంకరంబుగాఁ
గలకలనవ్వి యోబుధశిఖామణి నీఫణితంబు విన్నవే
చెలఁగితి నీదునీడ వెలసెం గణనాయకుఁ డన్నమాటకున్
భలిభలి నిశ్చితార్థమతిభంగికి మెచ్చుమి దోషమొందదే. 459

క. అనుమాటకు శైలసుతా
తనయుఁడు కోపించి మంచి తగవౌ నేనిం
దునికి నీవిటు ప్రబలితి
నిను జేరుట వెలసినాఁడనే మహిరుహమా. 460

క. మునుపున్నయునికిఁ దలఁపక
ననుఁజేరుటకతన వెలసినాఁ డీగణరా
జని పలుక న్నోరెటులా
డెను సిగ్గు జనింపదేమొ డెందములోనన్. 461

తే. అనిన జలపాదియై పాదపాగ్రగణ్యుఁ
డిట్లనియెఁ దైర్థికుండౌర యిట్టివేళ
వీరికలహంబుకతమున వెఱపులేక
యుండఁగలెఁగదా యని యూకొనంగ. 462

మ. జలరాశిం బవళించు శౌరి నుదరాంచల్లోకచాతుర్దశీ
కలితున్తున్దకయుండఁ బత్రమున విఖ్యాతంబుగాఁ దాల్చి
మ్రాఁకులలో నగ్రగణేయతం దనరు నాకు నీవు ప్రాపన్న
సి, గ్గులచే టింత యెటుంగ కాడితివి నీకుం బ్రాపునై
యుండఁగన్. 463

క. నానీడ నిలుచుపథికులు
కానుకగాఁ గొన్ని యొరంగ గాదే మఱిసి

కీనడవడి గలిగెన్నది

గావున మత్కృతమహోపకారము సుమతీ.

464

మ. అని లంబోదరుతో వటం బతికుతర్కాలంబమై యున్నచో
నినబింబంబుదయంబుఁ గాంచుతటి నాపృథ్వీసుపర్వార్యుఁడా
త్తనగర్యాదరధుర్యుఁడై యరిగె నంతం దద్రుమాఖర్వగ
ర్వనిరాసంబున కంబికాసుతుఁడు దుర్వారప్రభావమ్మునన్.

మ. హితపూజాపరుఁడైన భూసురునితో నేనిచ్చట న్నిల్వ నేఁ
డతిసమ్మోడముతో స్థలాంతరసపర్యాలోలతం బోయెదన్
మతిఁజింతింపకు మంచుఁ బల్కి తలఁగెం బానీయశాలం
బడెం, బ్రతివేళాగతపాంథవేధ వటముం బ్రాశ్రుపమొందె
న్వెసన్.

466

క. ఆవెనుక నేలతొడరితి

దేవునితో ననుచు వటమతివ్యథఁజెందెన్

భూవల్లభ వింటివికద

యావగ యగుదీవు నన్ను నడిగితివేనిన్.

467

క. అటు గనుక నీవె తెలియుము

పటుగతి నేఁడెల్లఁ గానఁబడకుండిన ని

చ్చటి కెల్లివచ్చి తెలిపెద

ఘటియింపు మనుజ్ఞ మన్ని కాయంబునకున్.

468

తే. అని ప్రధానతనూజ గేహమున కరిగె

ననుచుఁ గీరంబువల్క సుధాంశుకాంత

నికరములనీరు జాఱక నిలువఁజూచి

యాప్రభావతి క్రీడాగృహంబుఁ జేరె.

469

క. క్రమమున భాస్కరుఁ డంతటఁ
గమలాసీనుఁడయి కమలకరుఁడై కమలా
రమణీయుఁ డగుచుఁ గ్రుంకినఁ
బ్రమదాంబుధిదేలి యాప్రభావతి బాళిన్. 470

తే. రాజవిరహాప్రభావతిరస్కృతంబు
కృతసఖిప్రార్థనాశతాంగీకృతంబు
నైనభూషణచయము నేమైనదనినఁ
జేరఁ జనుదేరఁజూచి యక్కిరవరుఁడు. 471

తే. అమ్మ నినుఁ జూచినపుడెల్ల నయ్యమాత్య
తనయ తలఁపునఁ బాటెఁడు దానినైపు
ణీవిశేషంబు వినుమంచు నిలువఁబట్టి
గట్టిచలముట్టిపడ నెట్టిపట్టి కనియె. 472

క. తనుమదిఁగనఁ జాలక య
త్యనుపమ మగుచింత విక్రమార్కుఁడు పిలువం
బనిచిన యమ్మటునాఁడుం
జనియె ప్లునబుద్ధితనయ సవినయగరిమన్. 473

వ. అని యథాపూర్వంబుగా నాసీనయై మీనహాసకారణాజ్ఞా
నాధీనుండైన యమ్మానవాధీశ్వరుఁగుఱించి యాస్థానంబునం
గలజనంబులు నిజమధురవచనసుధాసారంబునకుఁ గర్ణాంజలి
పుటంబు లొగ్గ నక్కంజనయన యిట్లనియె. 474

తే. పరులు దెలియంగరాని యీపరమగోప్య
మైనకార్యంబు నీవు నన్నడిగితేని
స్వపతి జారుల కెడసినచపల యనెడి
కాంతతో జంట యగుదు వాగాధ వినుము 475

—ॐ ఏడవ యుపకథ. ॐ—

క. సౌరాష్ట్ర భూమిలోగుణ
గౌరవుఁ డనునృపతి యేలఁగాఁ దగు విభవా
ధారంబను పురిఁ గథకా
ఖ్యారాముం డొక్కభూసురాగ్రణి వెలయున్. 476

సీ. అలికి మ్రుగ్గులు వెట్టినట్టి తిన్నెలు కంచు
బోరుతల్పులు పాలువోసి చాల
యూర్చవచ్చు ననంగ నొనరు చావడి తాళు
వారంబు చిన్నిగవాక్ష లమగు
వంట కొట్టము చిలువాన మించిన మిద్దె
పట్టెమంచముతోడి పడుక యిట్లు
పడసాలముంగిలి పందిరి పసిగాడి

కాయధాన్యములున్న కణజములును
తే. బెరటిలో నారికేళ జంబీరముఖ్య
నిఖిలఫలవృక్షములు మంచిసీతబావి
నమర నయ్యింట నిత్యకల్యాణములును
బచ్చతోరణములు మించఁ బరఁగు నతఁడు. 477

తే. అతనిప్రియపుత్రి యగుచపలాఖ్య యొకతె
వేర్తిఁబోషింప నానాటఁ బెండ్లి కెదిగె
మరుఁడు మఱచినసాము వేమఱునుజేయఁ
దలఁచి సాదనగరడిలో దట్టి గట్ట. 478

క. అంతట నక్కన్నియ నొక
యంతర్వాణికి నొసంగి యక్కథకుఁడు గే

హాంతమున నిలిపికొని యు

న్నంతట మోదము జనింప నాదంపతులున్.

479

క. ఆరీతినుండు నంతట

నారమణీమణికి యశావనాగమ మొదవం

గూరిచిరి వరునితో ముద

మూరఁగఁ దలిదండ్రు లొక మహార్యమునందున్.

480

క. ఆరేయి చపలమగనిం

జేరుటయేకాని యేమిచెప్పుదు లోకా

చార మెటుంగని యాతని

గారామొక్కింత యైనఁ గానక చనియెన్.

481

క. దినదినము నిట్టులూరక

చనిచని యామీఁద సిగ్గు చాలించి ముదం

బెనయం బైకొని చూచియుఁ

గనదయ్యె న్వాని సురతకాంక్షాగుణమున్.

482

సీ. తలుపుచెంగటఁ గొంత నిలిచి యాకర్షణ

శ్రీలేమిఁ దనుదాన చేర నరిగి

క్రముకఖండము లీయఁగాఁబోయి సంగ్రహా

న్తేష లేమిని శయ్యమీఁద నునిచి

కదిసి పాదము లొత్తఁగాఁ బూని యంగీకృ

తిస్ఫూర్తిఁ గనమి భీతిల్లి లేచి

ప్రేమగన్పడఁ బల్కరించి ప్రత్యుత్తర

స్థితిగానఁబడకున్న జిన్నఁబోయి

తే శాస్త్ర పాఠక్రమానంతజాడ్యుఁడైన

ధవుని గని యుస్సురంచును దలుపుమూసి

—ॐ ఏడవ యుపకథ. ॐ—

క. సౌరాష్ట్ర భూమిలోగుణ
గౌరవుఁ డనునృపతి యేలఁగాఁ దగు విభవా
ధారంబను పురిఁ గథకా
ఖ్యాతాముం డొక్కభూసురాగ్రణి వెలయున్. 476

సీ. అలికి మ్రుగ్గులు వెట్టినట్టి తిన్నెలు కంచు
బోరుతల్పులు పాలువోసి చాల
యూర్చవచ్చు ననంగ నొనరు చావడి తాళు
వారంబు చిన్నిగవాక్ష లమగు
వంట కొట్టము చిలువాన మించిన మిద్దె
పట్టెమంచముతోడి పడుక యిట్లు
పడసాలముంగిలి పందిరి పసిగాడి

కాయధాన్యములున్న కణజములును
తే. బెరటిలో నారికేళ జంబీరముఖ్య
నిఖిలఫలవృక్షములు మంచిసీతబావి
నమర నయ్యింట నిత్యకల్యాణములును
బచ్చతోరణములు మించఁ బరఁగు నతఁడు. 477

తే. అతనిప్రియపుత్రి యగుచపలాఖ్య యొకతె
వేర్తిఁబోషింప నానాటఁ బెండ్లి కెదిగె
మరుఁడు మఱచినసాము వేమఱునుజేయఁ
దలఁచి సాదనగరడిలో దట్టి గట్ట. 478

క. అంతట నక్కన్నియ నొక
యంతర్వాణికి నొసంగి యక్కథకుఁడు గే

దాఁజెప్పు చదువు లింతకుఁ దెచ్చెఁగా యంచు
మామ యే మన లేక మోమువాంచు

తే. మర్త మెఱుఁగని వార లిమ్మగువ కేమి
యొచ్చమున్నదొకో మగఁ డొల్లఁ డనుచు
నాడుకొనఁ జొత్తు రక్కటా యాఁడుఁబుట్టు
పుట్టరాదుసుమా లోకమున నరేంద్ర. 486

తే. ఇట్లు వర్తింప నొక్కనాఁ డిరులుగవియు
వేళఁ గార్యాంతరాపేక్ష వెంటఁబడఁగ
నింటివారికిఁ జెప్పక నేగెఁ జపల
మగఁడు పొరుగురికై బుద్ధిమంతుఁ డగుట. 487

క. ఆరేయి వానిచెలికాఁ
డారాధ్యుఁ డనంగఁ బరఁగు నాతండు తదా
గారమునఁ బడుక యింట ను
దారతదాగమనకాంక్షియై పవళించెన్. 488

తే. అంతఁ జపలావధూతి నేడైన మంచి
బుద్ధిపుట్టదె మగని కాపూర్ణదైవ
కరుణ ననికేళిగేహంబు గదిసి యచట
వాని నిజనాథుఁ డని మదిలోన నెంచి. 489

శా. చేరంగాఁ జని యక్కటా యధిప మీచి త్తంబు రాకున్న నీ
వీరీతిం బదసేవసేయు మని మీరే నన్ను శిక్షించి యే
నేరం బైన సహింప భాగ్యముగదా నిష్కారణం బిట్లు నా
పేరన్న స్తదిఁ గంటగించెదరు పెంపే మీకు నన్నేఁచుటల్.

క. అని దైన్యముతోఁ బలికిన
విని యాతఁడు మదనవిశిఖివివశుం డగుచున్

మునుదాని తెఱఁ గెఱుంగుట

నెనసినతమి సురతకేళి నింపుఘటింపన్.

491

క. ఆవెనుక మగఁడు గాఁడని

భావంబునఁ దెలిసి సిగ్గువడి యంతటిలో

దై వాధీనం బిది యని

భావించుచుఁ జపల మృదులభాషల ననియెన్.

492

తే. ఇంత మోసంబుఁ జేసి నాయీలువెల్ల

నపహరించితి విఁక నేమి యైనకార్య

మయ్యెనేకద యీరీతి ననుదినంబు

నన్ను మన్నింపకున్నఁ బ్రాణములు విడుతు.

493

క. అని పలికె నదియు మొదలుగ

వెనుదీయక యజ్జయైన వేళల నెల్లం

జనుదెంచు వానిరతి న

వ్వనితామణి తనివిలేక వర్తిలఁ దొడఁగెన్.

494

సీ. భర్తకుఁ బ్రాతరౌపాసనాన్ని యొసంగి

దుడుకుఁగా ముంగిటఁ దొంగి చూచు

నాయకునకు మజ్జనజలంబు ఘటించి

తాపియింటికి నేగి తడవుచూచు

ధవునిచెంగట నిష్టదైవపూజ కమర్చి

తలవాఁకిటికిఁ బోయి నిలిచిచూచుఁ

బతికంచమున శాకవితతులు వడ్డించి

నిలువఁగూడక గోడ నిక్కిచూచు

తే. నెంతబాళియె కాక యయ్యిందుముఖికిఁ

గూర్చి నారాధ్యురాకలు గోరు టొకటె

- కాని ప్రాణేశు పరిచర్య కానివావి
యయ్యె నేమందునయ్య యయ్యతనుమహిమ. 495
- సీ. తీవితో నేటినీటికిఁ బోవుచో వెంట
వెంటవచ్చితఁజుమా విద్రుమోష్ఠి
పొరుగింటి చెలిఁ గూడి సరసము ల్పలుకుచోఁ
జెంత నిల్చితఁజుమా దంతిగమన
ముంగిట జననితో ముచ్చటలాడంగ
నిక్కిచూచితఁజుమా తెక్కులాఁడి
పడుకటింటికిఁ జెలు ల్పార్థిఁచి యనుపుచోఁ
దలుపుమీటితఁజుమా తతనితంబ
- తే. యనుచు నారాధ్యుఁ డొంటిపాటైన వేళ
నవ్వధూమణితోడ మోహంబుఁ దెలుప
నప్పడంతియు నవి నీవు చెప్ప నేల
వినర నాకన్ను లెందున్న వనుచుఁ బలుకు. 496
- క. ఈరీతి నుండు నంతట
వారల యందములు సవసవలుగా విని య
య్యారెల్ల గుజగుజలఁబో
జారునితోఁ జపల తెలుపుఁ జాంచల్యముగాన్. 497
- క. వచ్చెఁగద బెడఁద మన కిఁక
నిచ్చట నడయాడఁ గూడ దెటకేనియు నే
వచ్చెద రమ్మటు లైన
న్విచ్చలవిడి నడువవచ్చు వెఱవకు మదిలోన్. 498
- తే. అనిన భయమంది యాతఁ డోయబల యింత
సాహసక్రియ చేయంగఁ జనునె మనకు

ననుచు వారింప విన కది యతనిఁ గూడి

యరిగెఁ దెగియించి నిర్భరసురతవాంఛ,

499

శా. ఆరీతిం బహుదేశము ల్గడచిపో నారాధ్యుఁ డాత్మాంగనం

గారాము బ్దలపోసి యొక్కయెడ నిక్కజ్ఞైవచోదాసా

నారత్నోజ్జ్వల భూషణాశ్చికొని యానందంబు తోడం

బురిం, జేరెం దచ్చపలాక్షియు న్వగవఁజొచ్చెం గార్య

మిట్టాటకున్.

500

తే. వింటివా విక్రమార్కు యవ్వెలఁది సేయఁ

దగనికార్యం బొనర్చి దుర్దశఁ గృశించె

గాన సన్మ్యల నడుగఁగా రానిమీన

హాసహేతువు మఱినీవె యరసికొనుము.

501

చ. తెలియఁగ జాలకున్న వచియించెద తేపని యింటికేగె న

చ్చెలువ యటంచుఁ దేనియలు చిల్కఁగఁ జిల్క వచింప

నంతలో, బలబల వేగవచ్చినఁ బ్రభావతి కేళిగృహంబుఁ

జేరి చం,చలమతి నాఁటిరేయి నృపచంద్రుని పొందికఁ

గోరిచేరినన్.

502

తే. చిలుక వీక్షించి కలదు విచిత్ర గాథ

యది యగాధసరోజరాగాధరోష్ఠి

యనుచు వచియింపఁ దొడఁగె భాష్యార్థమాన

మాధురీమాధురీణత సాధురీతి.

503

తే. చేరి యెన్ని కథలు చెప్పినఁ గనలేక

విక్రమార్కధరణివిభుఁడు పిలువఁ

బనుపనేగి మంత్రితనుజాత తత్సభా

ప్రాంగణమునఁ దెరమలుగుఁ జెంది.

504

తే. తనదు కథలకుఁ దరళి కాతరళనయన
యాదిగాఁగల్గు సంతకపురాజ్జముఖులు
పుష్పహాసప్రముఖ మంత్రిపుంగవులును
వచ్చి యుండుటఁ దెలిసి యవ్వామనయన. 505

మ. సభవారెల్లను సద్దమాని వినుఁడీ సర్వంసహామండల
ప్రభుతోఁ దెల్పెద విక్రమార్కనృపచంద్రసావధానంబు
గా, శుభదం బీకథఁ జిత్తగిఁపవలె నంచుం దెల్పఁ జొచ్చె
న్సర, ర్షభ కేళీవనికామరందరసవాచాప్రాచురీచాతురిన్.

❧ ఎనిమిదవ యుపకథ. ❧

క. గంధవతీ నామకము వ
సుంధర నొకపురము కరము శోభిలు భాస్వ
తై స్సంధవచయాతిపత్రిత
బంధురమణిసౌధ కేతుపటపటలం బై. 507

క. ఆనగరరత్న మేలు
స్తానధనుం డనఁగఁ బరఁగు మానవపతిత
త్సానుం డభిమానధనా
ఖ్యానవనీయుండు వెలయు నధికప్రజ్ఞన్. 508

తే. అతఁడు జనకుని వెనుకఁ బట్టాభిషేక
మవధరించి నిజామాత్యులాప్తకోటి
యనుదినంబును విన్నవించిన వివాహ
మొల్ల నని నిస్సృహుండయి యుండె నంత. 509

క. చనవరు లందఱు నొకనాఁ
డనఘా కల్యాణ మొల్ల ననుకారణమే

మని యడిగిన వారల దెసఁ

గనుఁగొని యభిమానధనుఁ డకల్తపఫణితన్.

510

క. ఇట్టిది యడుగ నె తగదీ

పట్టున మీ కెటుక లేక పలుమాటు మొఱల్
వెట్టెదరుగానఁ దెలిపెద

గట్టిగఁ గామినుల నమ్మఁగారాదు మదిన్.

511

క. పురుషజనవంచనార్థము

సరసిజసంభవుఁడు తనదుసామర్థ్యముచే
నిరుపమముగ నిర్మించెను

దరుణుల మా యోపజీవితాచణగతులన్.

512

తే. జవ్వనము రాకమునుపె విశ్వప్రపంచ

మంతయును హృద్గతమొనర్చి యడఁచికొందు

రేమి యెటుఁగని కరణి నహీనబాల్య

చేప్టఁ బ్రకటించు రవనిరాజీవములు.

513

సీ. చిన్నా రిచన్నుల కన్న మున్నుగఁ దోచు

లోకప్రమోషణలోలచింత

కలికి చూపులవాఁడికన్న మున్నుగ మించు

గురుజనోజ్జ్వలతృణీకరణపటిమ

కటితటీచక్రంబు కన్న మున్నుగఁ దీటు

నన్మతవాక్యస్థాపనాత్మ శక్తి

చెన్నారు మైమిన్న కన్న మున్నుగఁ బొల్పు

జనవిస్తయప్రదసాహసంబు

తే. గాఢచాతుర్యధుర్యతకన్న మున్ను

పొడముఁ గంభీరజారసంభోగవాంఛ

కమలముఖులకు యశావనాగమము కన్న
మున్ను గాఁగల్గు పాపసమూహమెల్ల.

514

క. టెక్కులు గలవాఁడైనం

జక్కనివాఁడైన రతులఁ జతురుం డైనం
దక్కరు మగనికి నిక్కం

బక్కట జారునికిఁ దక్కినటువలె యువతుల్.

515

క. మగువలు గరగరనై తగు

మగవానిం జూచి వీడు మగఁడైనఁ గదా
తెగుదుగిఖం బనుకొంచుం

దిగఁగాటుదు రెపుడు నెమ్మది న్వగమిగులన్.

516

నీ. గజకర్ణముల కింత గల్గినఁ గల్గనీ

కలికినెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు

కమలచూపున కింత గల్గినఁ గల్గనీ

కాంతనెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు

చలదళంబులకింత గలిగినఁ గల్గనీ

లలననెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు

కారుమించున కింతగల్గినఁ గల్గనీ

పడఁతినెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు

తే. జలదముల కింతగలిగినఁ గలుగనిమ్ము

కమలనేత్రలమదికి నిల్కడలు లేవు

కావున వధూటికల యిచ్చకంబు లెల్ల

విశ్వసించిన మగవాఁడు వెట్టివాఁడు.

517

క. బిసరుహనయనలు మాయా

గ్రసరల్ మఱి వారిపొందు గారాదె కదా

యసమానమనీషాధ్యులు

వసియింతురె యాఁడుప్రతిమ వ్రాసినయింటన్.

513

క. కావున వివాహవిచ్యుతి

గావించితి ననుచుఁ బలుకఁగా వార లయో

దేవా సర్వజ్ఞుఁడ విటు

లీవాక్యము లాడవచ్చునే యివ్వేశన్.

519

తే. ఎంచిచూచిన నూటవెయ్యింట నొక తె

గాక సతు లెల్ల జారసంగమసుఖైక

పరతఁ జెందిన వాన లేకరణిఁ గురియుఁ

బంట లేచందమునఁ బండుఁ బార్థివేంద్ర.

520

క. ఇలువరుసయు మానుషముం

గలరాజుల యిండ్లఁ గన్నెకలు పుట్టునెడం

దెలిసిన వరించి మఱివా

రలనగరికిఁ దెచ్చి పెనుపరాదా చాలన్.

521

వ. అని నిర్బంధించిననయ్యభిమానధనుం డియ్యకొని సమన్వయ
మాన్యు లగు రాజన్యుల కన్యాజనంబులం బ్రతీక్షించుచుం
బుట్టినయప్పుడ సూతికాగృహంబులు సొచ్చి బాలికాచతుష్ట
యంబుం బరిగ్రహించి నిజగేహంబునకుం దెచ్చి వియచ్చర
పథావరోధిసాలనికరం బగునంతగిపురంబున వేటువేటి
గృహంబుల నునిచి క్రమక్రమంబున మదసేనయు మంజు
వాణియు మణిమంజరియు మకరందయు ననునామంబు లిడి
పోషింప నొక్కదాదిం గట్టడ నేసి కొండొకకాలంబునకు
జవ్వనంబు నివ్వటిల్లిన నవ్వెలందులకు వరుసక్రమంబున

ననుదినంబునుం గామోపభోగంబులంబ్రమోదం బావహి
లంజేయుచు నప్రమత్తుం డై యుండె నంత. 522

క. ఆకామిను లధిపతిరతి

నేకట దీఱమి మనోభవేషువితానం

బేకత నొందఁగఁ బరసుర

తాకాంక్షాయత్త చిత్తలై నెవ్వగలన్. 523

సీ. మగవారిఁ జేయక మము నాఁడువారిఁగా

నీరీతిఁ బుట్టింప నేల యనుచుఁ

బుట్టించెఁబో సాధుపురుషుతోడుతఁ గూర్ప

కీక్రూరుతోఁగూర్ప నేల యనుచుఁ

గూర్చెఁ బో పరిపాటి కొంపలోఁ గూల్పక

నీదుర్గమునఁ ద్రోయ నేల యనుచుఁ

ద్రోచెఁ బో దయఁజూచి భేదరత్న మొసంగ

కీమానుషం బీయ నేల యనుచు

తే. వారు రేలుఁ బవళ్లు దుర్వారఘోర

కోపమునఁ బల్కెడు దురాపశాపములఁ బ

యోరుహాసనుఁ డేమిగాకునికి పలుకు

టువిదతాటంకకరణముహూర్తమహిమ. 524

తే. వార లీరీతి నుండ దుర్వారచోర

గతులఁ బ్రతిగన్న వాఁ డొక్కకన్న గాఁడు

కార్యసాధకుఁ డనువేరు గలుగువాఁడు

వాఁడు తత్పురికాళికా వసతిఁ జేరి. 525

క. ఈరాజు నగరికలిమి కు

బేరునిబొక్కసముకన్న పెట్టినధన మ

యక్కఱ దీర్పవచ్చిన లతాంతకృపాణివి నీవె నీకు నే
డక్కితినంచుఁ బ్రేమనిగుడం బువుపాన్పునఁ జేర్చియచ్చటన్.

క. అనిరోధచుంబితాధర

మనివారోపర్యధగక్రియానిష్కరణం
బనితరపూర్ణానందం

బనఁదగు రతి నవ్వధూటి యతనిం గలసెన్.

533

తే. కలసి యిట్టు లలభ్యయోగంబు దొరకె

ననుచు వెఱగంది యిటకెట్టు లరుగుదెంచి

తెవ్వఁడవు నీవు నీకుఁ బేరేమి యనుచు

నడిగి యంతయుఁ దెలిసి నెయ్యమున మఱియు.

534

క. తనురాజు చెట్టబట్టిన

యనువుం జిరకాలకాంక్షితాన్యజనాలిం

గనతయును దెలిపి యది నేఁ

డొనఁగూడె న్నిన్నువంటి యొలుపఱి కతనన్.

535

తే. రాజకులవర్షుఁ డాత్మభార్యాచతుష్క

నిలయముల వర్సవెంబడి నిద్రసలుపు

నాతఁ డిటు రానిదినములయందు వచ్చి

యిచట సంభోగ మొసఁగి నన్నేలుకొనుము.

536

మ. అని ప్రార్థించినఁ గార్యసాధకుఁ డమందానందముం జెంది చం

దనగంధీ యనుబంధి నైతిగద నీతారుణ్యవిస్ఫూర్తి కై

న నగమ్యం బిది యిందు రావెఱతు నుండన్వచ్చుఁ గాఢీనికే

తనసీమం దినమీవు మత్కృత బిలద్వారంబున న్వచ్చినన్.

చ. అన విని పొంగి యామృదుతరాంగితరంగితసంభ్రమాప్తి నా

యన వెనువెంటఁ దత్కృతబిలాధ్వగతిఁ ఘనసాధ్వసప్రదం

బనఁజను కాళికాగృహగుహఁతరభాగముఁ జేరి చీకటుల్
పెనఁగొనఁ దూర్పుమూల రతిలీలలఁ జారుని గూడివేడుకన్.

క. బిలమార్గంబునఁ గ్రమ్మఱ
నిలయము సేరంగఁ జని ఘనీకృతమోహఁ
కుల మొరు లెఱుఁగనికై వడి
నలచోరుని విడక యాలతాంగి మెలంగెన్. 539.

క. అని యాబాలసరస్వతి
జనపతికిం దెలిపె నని రసస్థితి మిగులం
గనఁబడఁ గీరము నొడువఁగ
దినకరునిరథంబు తూర్పుదిక్తటి దోఁచెన్. 540.

క. అంతఁ బ్రభావతి తనయ
భృంతరమందిరముఁజెంది యారేయి ధరా
కాంతుని జేరుట కాత్తో
పాంతమునం గులుకఁ జిలుక యల్లనఁబలుకున్. 541

క. వినవమ్మ విక్రమార్కుం
డనుపమవిస్తయముఁజెంది యవ్వలికథ యే
యనువున నడచెనొ చెపుమా
యన సచివునితనయ సవినయంబుగఁ బలికెన్. 542.

తే. మహిప యంతట నయ్యభిమానధనుని
రెండవసుపాణి మరునికూరిమి పటాణి
మంజువాణి మనోవ్యథ మగకఱవునఁ
బడినగతినుండఁ దత్పురప్రాంతసీమ. 543.

తే. ఏటిదరి నొక్కసన్నాసి యింపునింపు
మఠముగావించుకొని శాస్త్రమంత్రతంత్ర

వేదవేదాంతవిద్యుష్టావేత్తగరిమ
నితనికెన లేదనఁగ వార్త కెక్కి వెలయు.

544

తే. త్రిషవణస్నానములు నిష్టదేవపూజ
గ్రంథపారాయణముఁ బరబ్రహ్మచింత
భైక్షభక్తిహరితకీభక్షణంబు
నజినశయనంబుఁ గల్గి యయ్యతి వొసంగు.

545

క. ఆసమయంబున భృగుఁడను
భూసురుఁ డొకఁ డొక్కకార్యమునకై తమితో
నాసన్న్యాసికి నంతే
వాసిత్వము మెఱయఁగా ధ్రువంబున మెలఁగున్.

546

సీ. ముదముతో యతికన్న మున్న మేల్కని గోమ
యంబున మఠ మెల్ల నలికివైచుఁ
దపసి యేటికిఁ బోవుతఱి నంటి వెంటనె
నడచు నాతనికమండలువుఁ దాల్చి
సన్న్యాసి దేవపూజకుఁ బూనుచో నుప
కరణము ల్దొలిచి శీఘ్రమున నొసఁగు
సంయమిశ్వరుఁడు భిక్షకుఁ బోవునెడ గోచి
యును నార్ద్రపటఖండ మొనరఁదాల్చుఁ

తే. బారికాంక్షికి నజినంబుఁ బఱచి రాత్రి
పరమశుద్ధాంతరంగుడై పదము లొత్తు
నెలమి యష్టానికలలోనఁ బిలిచె నేని
స్వామి పనియేమి యనుచు హస్తములు మొగుచు.

547

క. ఈరీతి నుండ నాతని
మేరకు నొకనాఁడు మిగుల మెచ్చి యతీంద్రుం

డోరీ యలరితి నిచ్చెద

గారవమున నడుగు మేమికావలె ననినన్.

548

తే. ఆతఁడు ప్రణమిల్లిపల్కు సంయమివ రేణ్య
విన్నప మొనర్పవెఱతు నావెఱ్ఱితనము
ముద్దుగాఁ జూచు కరుణాసముద్రమూర్తి
వగుటఁ దెల్పెద నాకోర్కి యాదరింపు.

549

ఉ. మాపొరుగింటిశూద్రుని కుమారిక పిన్నటనాటనుండియు
న్నాపయిఁ జ్రేమఁగన్నది యనంతర మొక్కఁడు పెండ్లియాడి
వాఁడీపురిలోన నిల్వెడలనీక పరుం డటు నేరకుండ సం
జ్ఞాపరుఁ డౌచు దాని ననిశంబును నేలెఁడు సంయమిశ్వరా.

సీ. ఉదుటుతో నారాక కెదురుచూచుచు ముద్దు

గాఱఁగా నది నిల్చుకడపఁ జూచి

ననుఁజూడఁ గోరికొన్న నతీవనడియాడు

విధమున నది కుల్కుపీఠిఁ జూచి

నీటికై వచ్చుట నెపముగ నాతోడఁ

బలుకుచు నది చెందు బాళిఁ జూచి

తమవారి మొఱఁగి తత్తరముహత్తగవచ్చి

యది నన్నుఁగలయు పూఁబొదలఁ జూచి

తే. యేను భరియింపలేక మీకృప సమాశ్ర
యించి యున్నాడ నన్ను నీడేర్పవయ్య
యాత్తరక్షణ మఖిలపుణ్యముగదయ్య
కూర్చి నెటులైన నను దానిఁ గూర్పవయ్య.

551

తే. అనినఁ జిటునవ్వునవ్వి యయ్యతికులేంద్రుఁ
డౌర మన్నథు నిజమాయకడ్డ మెవ్వ

రంబుజాసనముఖులలో ననుచు నతని
జేరువకుఁ బిల్చి యొక వేరు చేతికిచ్చి.

552

క. ఇది త్రొక్కినఁ జనవచ్చు
న్నదిఁ దలచినచోటి కభ్రమార్గంబున న
మ్మదవతిఁగలసెదు పోపా
మ్మెద సందియ మెడలి రాత్రి కేగు మటన్నన్.

553

మ. భృగుఁ డారేయిఁ దదౌషధా ప్తిమహితాంఘ్రిద్వంద్వఁడై
పోయి యభ్రగతిం దద్భ్రహసీమడిగ్గి మరుబాబాఁబోలు
నాబాలతో, నగణేయాదృతిఁగూడి క్రమ్మటి యతం డాకై
వడినైలుత, న్నగ నేత్రామణిపొందుఁ బాయకయతిప్రీతాంత
రంగంబునన్.

554

క. ఆమ్మాలికపై దానివి
ధ మ్మదివ్రాసినపసిండి దగడుపొదివి ప్రా
ణమ్మువలె దాఁచికొని మఱి
యెమ్మెయిఁ గర్జములదాని నేమటకుండెన్.

555

క. అంత నొకనాఁ డతండు పు
రాంతిక నదిఁ జేర నరిగి యమ్మాలికఁ ద
త్ప్రాంతమున నుంచి దైవా
క్రాంతమతిం డిగ్గి యొడలు కడిగికొనంగన్.

556

తే. రాజశుద్ధాంతపుషితమరాళ మొకటి
యరుణపద్మదళభ్రాంతి నచటనున్న
మూలిక గ్రహించి యవరోధమునకుఁజనియె
భృగుఁడు తదభావమునకు నెవ్వగలఁబొగిలె.

557

ఉ. అంతట నమ్మరాళము విహారమహారతి మంజువాణిగే
హాంతరసీమవై చినఁ దదౌషధముం గొని యవ్వధూటి వి
భ్రాంతతఁ జెంది దానిపయి బంగరుతేకున వ్రాసియున్నయ
త్యంతపరిస్ఫుటాక్షరచయంబుఁ బఠించి ప్రమోదమగ్నయై.

క. ఇది శ్రోక్కినఁ జనవచ్చు
న్నదిఁ దలఁచినచోటి కభ్రమార్గంబున నం
చొదవిన యాలిపియున్నది
గద దేవునికరుణ మెచ్చఁగావలె ననుచున్. 559

వ. తలంచి బహుకాలాభిలాషితం బగు పరపురుషసంగమం
బనుభూతంబైన భంగింబొంగి మనోరథపరంపరాక్రమిత
దినావసానయై నిశాసమయంబున రాజకుంజరుండు మణిమం
జరీమందిరగతుం డగుట యెఱింగి యక్కురంగనయన తన
ముంగిట నిల్చి పదాంగుష్ఠంబులన నయశ్యాషధమూలం బవ
లంబించి కాళికాగృహంబున కరుగవలయునని తలంచి
నిరాధారంబగు గగనాంగణంబున కెగిరి దైవవశంబునం
గాళీనికేతనద్వారంబున మొగులుతగులు దిగనాడి యరుగు
దెంచిన మెలుంగుతెఱంగున వ్రాలి కేళికాగతుల మెలంగు
నవసరంబున. 560

క. పరనగరరాజసుతుఁ డొ
క్కరుఁ డప్పురమునకు నాత్మకార్యంబునకై
యరుదెంచి యునికి నిజ
తామరసేక్షణఁ దలఁచి యతఁడు మన్తధవళుఁడై. 561

తే. నిదురగానక యొకచోట నిలువలేక
వీధిఁ గ్రుమ్మరుచుండి యవ్వేళనటకు

వచ్చి మరులచ్చివంటి యమ్మచ్చెకంటి
మెచ్చి మరులెచ్చి యంటిన మెలతతోడ.

562

తే. పలుకరించి తదాకారభాషణాది

కముల శుద్ధాంతకామినిఁగాఁగఁ దెలిసి

యళికి తలఁకిననాతని తలఁపెరింగి

యాన్యపాంగన వేగ డాయంగనరిగి.

563

ఉ. ప్రేమగనంబడం బలుకరించినవాఁడవు పోదువా యయో
నామగవాఁడ లెస్స నిను నమ్మితి రమ్మని పిల్చి కాళికా
థామమునం బ్రతీచికడఁ దాను నతండుఁ బ్రసూనబాణసం
గ్రామవిఠోదకేళి సరిగాఁగఁ బెనంగి యనంతరంబునన్. 564

తే. తనచరిత్రంబు నుడివి యాతనివిధంబుఁ

దెలిసి యిఁకమీఁద రాత్రులు దినదినంబు

నిచ్చటికి రమ్మ తఱియైన నేను వత్తు

ననుచు వొడఁబాటు చేసి యవ్వనిత సనియె.

565

క. చని నాఁడు మొదలుగాఁ బ

ర్వినతమితో నజ్జయైన వేళల నృపనం

దనుపొందునడుపుచుండెన్

ఘనతరమునిద త్తమూలికామహిమమునన్.

566

చ. అని సచివేంద్రనందన ధరాధిపుతో వినిపించెనంచుఁ జెం
దిన నెఱనేర్పుతోఁజిలుక తెల్పఁ బ్రభాతముగాఁ బ్రభావతీ
వనరుహగంధి యంతట నివాసముఁ జేరి దినావసానసం
జనితకుతూహలాప్తి నృపచంద్రునిదూతిక వెంటవచ్చినన్.

క. శుకమిట్లను వినవమ్మా

సకియా యలవిక్రమార్క జనవరుఁడు దద

గ్రకథావిధ మడుగన్తం

త్రికుమారి మనంబు గొలుపఁ దెలుపం దొడగెన్. 568

తే. దేవ యభిమానధనుని తృతీయభార్య

యైనమణిమంజరీహంసయాన తనదు

ప్రాయమెల్లను గోర్కులపాలుచేసి

యుపపత్రికీడ కేకారు చున్నయంత. 569

శ ధరపై నిగమావతియను

పురమునఁ గ్రూరుడను నామమున నొకశూద్రుం

డరివరనికరభయంకర

కరకరవాలాంకుడై జగన్నుతఁ గాంచున్. 570

శ. ఆతనికిఁ జపల యనఁగాఁ

గాతరమృగనయన యొకతె గల దది మదిలో

నీతిగణింపక జార

వ్రాతములకు హృదయ మిచ్చి వర్తిల్లుటయున్. 571

తే. ఆతఁ డది యెఱింగి కామినీహత్య కళికి

యాలిఁ దోడ్కొని పరభూమి కరుగు బుద్ధి

గంధవతి చెంతకరుదేరఁ గతిపయప్ర

యాణముల నంత నచ్చపలాబ్జనయన. 572

ఉ వీడిక నెన్ని దేశములవెంబడి ద్రిప్పనొ యేమిచేయను

న్నాఁడొకొకాదటంచు జతనంబునఁ గన్ను మొఱింగిపోయిన

న్వాడిమి వెంటనే వెదకవచ్చుఁగదా యెటులైన నీతనిం

బోడిమి మాన్చికాని మఱిపోదఁగదంచు విచారఖిన్నయై.

క. పెదవులు తడుపుచుఁ బదములు

గుదిగొనఁగా నొక్కచోటఁ గూర్చుండి యయో

హృదయేశ యెచటి కీడ్చెదొ

కద నాకుం దప్పి వశముగా దని పలుకన్.

574

తే. అతఁడు చోరభయంబున నవ్వఘాటి

మేనిసొమ్ములు తనయొడిలోన డాచి

నీరపాత్రంబుఁ గైకొని నెమకఁ జనియె

ప్రాదనదీకూపముఖ్యంబు లంతలోన.

575

మ. ఒకశూద్రుం డభిరామనాముఁ డొక యుద్యోగంబు పై

వచ్చి య, మ్ముకురాస్యం గని యొంటినున్న దిది యేమో

యంచు మాటాడనిం, చుకశంకించినఁ జేరఁబిల్చి తన యస్తోక

వ్యథం దెల్పి య, వివికచాంభోరుహగంధి వాని మది

యువ్విఘ్నారఁగాఁ జేయుచున్.

576

తే. నీకు నామీఁదఁ గోర్కీ జన్తించెనేని

కాఁపురమునకు నుండెదఁ గాని యిటకు

వచ్చు జలములు గొనుచు నావరుఁడు వాని

మొఱిగిపోయిన వెదకుచు నరుగుదెంచు.

577

తే. కూలికీలారికం బందుఁ గొంటువానిఁ

జెనకి నిర్జించిపోవ నీచేతఁగూడ

దట్టు గావున నిట్లు సేయంగవలయు

నని యుపాయంబుఁ జెప్పిన యంతలోన.

578

ఉ. క్రూరుఁడు నీళ్లుఁ గొంచు నటకుం జనుదెంచినఁ దత్ప్రభుల్లనీ

రేరుహనేత్ర దప్పి యొకరీతి నడంచిన యట్లు చేసి యీ

యూరికిఁ బోయి నేఁ డిచట నుండుదమా యని మువ్వురు

నయో, దారతనేగి గంధవతిఁ. దద్దయు మెచ్చుచు
వచ్చుచు న్నెడన్. 579

క. ఆరమణియు నభిరాముఁడు

క్రూరుని నిరువంకఁ బెట్టుకొని యయ్యో యీ
యూరికి దొర లేఁడా యీ

చోరుని దండింప ననుచు స్రుక్కక కూయన్. 580

క. ఆమాటవిని తలారుల

దేమని గద్దింప నామృగేక్షణ రొదగా
నామగఁ డితఁడని యయ్యభి

రాముని వెసఁజూపి నిబ్బరంబునఁ బలికెన్. 581

తే. ఆలుమగఁడును నియ్యూరి యటుత నిలిచి

చలిది భుజియింప నాసొమ్ము సంగ్రహించె

గొట్టునేయక వీనిఁ జూపట్టుకొనుచు

నిచ్చటికిఁ దెచ్చితిమి పట్టుఁ డిప్పు డితని. 582

వ. అనిన విని యన్నగరరక్షకు లాక్షేపపూర్వకంబుగా నతనిం

బట్టుకొని బాధించి శోధించి యొడిలోని యాభరణములం

గనుంగొని దొంగయగు నని నిశ్చయించి యభిమానధనున

కెఱింగించి మూఁడు త్తరువులు గైకొని నిజకామినీకుహన

సంజనిత విస్తయాదృతప్రత్యుత్తరం డగు నతని వధియించి

యమ్మండనంబు లిచ్చినం జపలాభిరాములుసంపూర్ణ కాములై

యథేచ్ఛ నరిగి రాక్రూరుండును నన్యాయహతుం డయ్యెం

గావునం బిశాచంబై యాచారవంతులం గని తలంగం

బాటుచు మాంత్రికులం గని గడగడ వడంకుచు నాయుధ

హస్తలం జూచి యేచినభయంబునుం బొందుచు భైర

వాఙ్మోహశుంధై యాహారంబుఁ గొనంగానక వెఱచినవారి
వెంటంబడి తదీయజనప్రకల్పిత రాత్రి కాననంబుల నుద్దండ
తరజత రానలంబున శృంగాటకంబులఁ గాఁపుగరిత లగ్న
లంబుగా భగ్గునం దరికొన బలియర్పించు పొంగళ్లవలనం
గొంతకొంత సంతసించుచు నిడుమలకుం గడగానక యప్పట్ట
నంబున నెట్టుకొని యున్నవాఁ డగుటం జేసి యతం
దొక్కనాఁడు. 583.

క. నరపతికిం గానుక గా
విరిపొట్లము గొనుచు నొకఁడు వీధింజనుచో
గురుతర మగు సురుచిరత
త్పరిమళముల వెంటనంటి పాయక చనియెన్. 584

ఉ. భూపతి యంత నవ్విరులపొట్లముఁ గైకొని కొల్వు దీటి క్రీ
డాసరమైన బాళి నిగుడ న్వెస నంతిపురంబుఁ జేరి కొ
మ్మాపువ్వుబోణి యంచు మణిమంజరి కిచ్చి తదీయ మన్మథో
ద్దీపితకేళిఁ దేలి పొడతెంచు రవిం గని లేచిపోయినన్. 585

క. ఆకమలనయన పరసుర
తాకాంక్షల్ నిగుడ నెవ్వఁడైనను మగవాఁ
డీకడకు వచ్చి కోరిక
నాకొనగూర్చునని నెమ్మనంబునఁ దలఁపన్. 586

క. క్రూరుం డప్పుడు తనయా
కారముతో నిలిచి యళుకుగాంచినదానిం
జేరంగ నరిగి వెఱవకు
మోరమణి వినుము మన్మథోదంతంబున్. 587

చ. అని నిజభార్య చేసిన యపాయమునం దనకట్లు సంభవిం
చిన యశరీరితాస్థితులు చెప్పి యింకం జతరానలంబుచే
తను నెరియం దొడంగె వనితా యిపుడన్నము వెట్టితేని నీ
పనిచిన పంపుజేసెద శుభంబగు నీకని మ్రొక్కి వేడినన్.

క. అమ్మగువ చపలఁ గూరిచి
యమ్మా భువినాటదాన వైనన్నీ చే
యమ్మహితసాహసము నా
కిమ్మా నాకోర్కులెల్ల నీడేటుటకున్. 589

క. అని మెచ్చి క్రూరునిం గనుఁ
గొని వాహనమగుచునన్నుఁ గొని చనఁగలవా
మనమునఁ దలఁచినచోటికి
దినదినము న్నీకు మంచితిండి ఘటెంతున్. 590

తే. అనిన నినుమోచికొనుట భాగ్యంబుగాదె
బ్రతికితినటంచు వాడొడఁబడినఁ జూచి
యబల బోనంబు వానికాహారమిచ్చి
తోయజానన యద్దమరేయి వేళ. 591

క. పతి మకరందాగృహసం
గతిఁ గాంచుట దెలిసి గగనగమనక్రూరో
ద్ధతవాహనయై విజన
క్షీతి దలఁచుటఁ జనియె కాళిగేహము చేరన్. 592

క. చని వాహనంబు డిగి య
వ్వనితామణి పథికుడైన వైశ్యుని నొకనిం
గని తనవర్తన మంతయు
వినిపించి తదీయకథలు విని మోదమునన్. 593

తే. అతఁడు దానును గాళిగేహంబులోన
దక్షిణపుమూల రతికేళిఁ దనివినొంది
యనుదినము నాతఁ డటువచ్చునట్లుచేసి
పోయి యాలీలమెలఁగె నప్పొలఁతి మఱియు. 594

మ. అని రాజన్యున కయ్యమాత్యసుత నిత్యప్రాథవాగ్రాధిఁ దె
ల్పెనటంచుకొ శుకరాజుపల్కునెడ నాళికాస్తభానుప్రభల్
దనర నై శ్యవధూటియంతరనిశాంతంబొందియా రాత్రియ
మ్మనుజేంద్రాత్తజుపొందుఁ జెందఁజనుప్రేమన్తుంగలన్నిల్చినన్.

క. కని చిలుక నేట మాత్రమె
విను మమ్మంత్రిసుత భూమివిభుతో మును జె
ప్పినకథ తేపటికిఁ గథల్
వినిపించిన నరఁటిపండ్ల వేయుము చెలియా. 596

వ. అనినవ్వించియాజవ్వనితోనవ్విహంగమపుంగవం బిట్లనియె.

క. అంతనలవిక్రమార్కుఁ డ
నంతరకథ యడుగ మంత్రినందన నవవా
సంతసమయప్రమోదా
క్రాంతవికస్వరపికస్వరంబునఁ బలికెన్. 598

తే. మానవాధీశ యయ్యభిమానధనుని
నాలుగవ కొమ్మ కమ్మకుందనపుబొమ్మ
యైన మకరంద యిచ్చావిహారమంద
సందు గానక మందచంచలతఁ జెంది. 599

సీ. నిలనీని వంట వార్పుల నత్తమామల
పోరును లేని కాపురముగలిగె

నెచటనుండిన నింట నేమనువారులే
 కింపుపొంపుఘటిల్లు నిల్లుగలిగె
 రేలువగల్పట్టి పాలార్పకొకవేళ
 తగ వెంచి చనుదెంచు మగఁడు గలిగె
 వలసినయట్టు లవ్వారిగా సారక
 స్తూరికాముఖ్యవస్తువులు గలిగె

తే. నెన్ని గలిగిన నేమి నాయుచ్చలోని
 యాస గడతేట జారవిహారసుఖము
 సంభవించ దటంచుఁ గాంక్షావిశేష
 పరవశస్వాంత యగుచుఁ దాపంబుఁజెంద.

600

మ. ఒకనాఁ డాత్త నిశాంతసౌధలసమానోద్యానవీక్షాసము
 త్సుకయైపోయి తదంతరంబున మణిస్తోమాతిథామాతిరం
 జకమై యుప్పరమంటు చప్పరమున న్నౌవర్ణ డోలావిలో
 లకుఁడై నిల్చిన యొక్కసిద్ధుఁగని చాలన్విస్త్రయంబందుచున్.

క. జారవిహారంబునకే
 కారెడు నాకోర్కీదీర్చుఁగా వచ్చిన య
 మ్మారుఁడె యితఁడని యచ్చెలి
 చేరం జని చూపువలపుచేతలఁ దెలుపన్.

602

క. నిలిచిన నతఁడాసతికిం
 గలకోర్కీ యెఱింగి మమ్ముఁ గామింపకుమీ
 యిలచూడఁగవచ్చిన సి
 ద్ధుల మతనునితూపు మనసుఁ దూటదు మాకున్.

603

ఉ. ఇందుమనోహరంబయిన యివ్వనవాటిక చూచినప్పుడే
 డెందము మమ్మునిల్ప నిట డిగ్గితి మిప్పుడ పోవలెం జిదా

నందవిభూతిగల్గ లలనాజనసంగమసౌఖ్యమేల ర
మిందునిభాస్య సీమది యభీష్టము సేకుటునట్లు చేసెదన్. 604.

క. అని చేరఁబిలిచి కర్ణం

బున నొకమంత్రంబు నుడివి పూఁబోడి మనం

బున నిది జపింపు మింక గ

గనగమనము గల్గు నీదుకాంక్షలు తీరున్. 605.

చ. అని కరుణించి సిద్ధుఁడు వియత్పథజాంఘికుఁడైన మెచ్చియ
వ్వనిత విభాకరుం డపరవార్ధిఁ బడ న్నణిమంజరీగృహం
బునకు నిజేశ్వరుండరుగుపూటయటంచునునిశ్చయించి య
మ్మనుపు జపించి విష్ణుపదమార్గమునం జనియె న్రయంబునన్.

క. చని తత్కాలీగేహం

బున నొక మగనాలికూటమునకై కనుగూ

ర్కనియొక్క జారుతో నిం

పునఁ బొదలుచు నుత్తరంపుమూల రమించెన్. 607.

తే. అనుదినము వేళయైనప్పు డవ్వధూటి

యటకుఁ దావచ్చునట్లుగా నతఁడువచ్చు

నట్లుగాఁజేసి యట్టుల నతనిపొందు

విడువఁజాలక మెలఁగెఁ బూవిలుతునాజ్ఞ. 608.

చ. మనుజకులేంద్రయంతనభిమానధనుండొకనాటిరేయిఁగాం
చనరుచివారము ల్లలహజారమునం గొలుపున్కిఁజేసి య
వ్వనితలు నల్వరు న్తునుపు వచ్చుక్రమంబున వచ్చి కాళికా
ఘనగృహసీమఁజేరి రతిఁ గాంచుచునుండిరి నాల్గుమూలలన్.

క. అంతట నభిమానధనుం

డాంతరమునఁ గాళికాపదాంబుజసేవా

నంతరతి వొడమ నుడిగపు

టింతులతోఁ గొలుపు దీరి యే తెంచుటయున్.

610

క. వచ్చిన దివ్వటివెలుఁగున

నచ్చెలువలు నాథుఁజూచి రాతఁడుఁ గనియెం

దచ్చపలాతులఁ గనుఁగొని

యిచ్చమహాశ్చర్యసమభివృతముగ నిలువన్.

611

క. తరుణులు నలువురు నపుడొం

డొరులచరిత్రంబు లెఱిగి యొదవినభయము

న్నిరసించి యొక యుపాయము

దొరకొన విభుఁజేరి ధైర్యధుర్యాత్మకలై.

612

వ. కట్టెదుట నిలువంబడి కాళికాపదాంబుజంబులు భజియింప
నింపునం జనుదెంచిన యక్షకమలాతుల మిన్నలువురము
మదీయనాయకులు నేమును ననుదినంబు నిశాసమయంబున
నిచ్చటికి వచ్చి పోవుదుము. మాకు నతీతానాగత వర్త
మానంబులు తెలియుట కడుగం బనిలే దింత యేల
నీయంతరంగంబున భవదీయభార్యాసౌందర్యవిశేషభాష
ణాదులు మాయందుఁ దోచుటం జేసి సందియంబు కంద
ళించినది కావున నింతయుం దెలుపవలసె నచ్చెలువలు
మాయంశంబున జనియించినవారలు కావున మాపోలికలు
వారికిం గలిగియుండు నయ్యండజయానలకు శుభంబుఁ
గోరికదా యేతన్నహాశాంకరీపదపంకజారాధనకు ననురా
త్రంబు నరుగుదెంతు మిందు రమ్మని యిందుధరసుందరీ
సమీపంబునకు దోడ్కొనిపోయి నిర్తాల్యప్రసాదంబుగా
విభూతియొసంగినీయంగనలసద్ధర్మంబుగా నేలిమామనంబులు

చల్లఁజేయుమని యనిపిన నజ్జననాథుండును నేమియుం బలుక
వెఱచి యూరక వెడలె నప్పుడు. 613

క. అచ్చపలాక్షు లతిత్వర
వచ్చి నివాసముల నిలువ వసుధేశ్వరుండున్
ఱిచ్చపడుమనముతో వెస
నచ్చటికి న్వచ్చి వారినందఱఁ జూచెన్. 614

తే. చూచి మనమున మిక్కిలి చోద్యమంది
వార లొనరించునతులొపచారసరణిఁ
దేలి తజ్జాలసంసక్తిఁ దెలియలేక
యధికతరమైన ప్రేమతో నాదరించె. 615

ఉ. మానవనాథ యిట్టియభిమానధనుం డెఱుంగంగఁజాలెనే
యానలినాయతాక్షులదురాచరణం బదియట్టులే సుమా
యేనరుండైన నిట్టి వెతలించుక యైన నెఱుంగఁ డింతటన్
మానసవీధిఁ జూచుకొనుమా యింకఁ దెల్పంగ నేర
మేమియున్. 616

తే. అనుచు బాలసరస్వతీవనిత విక్ర
మార్కుతోఁ దెల్పెననుచు శుకాగ్రగణ్యుఁ
డలప్రభావతి కెఱిగించునంతలో శ
కుంతములు మేతలకుఁ దమగూళ్ళు వెడలె. 617

తే. అంతటఁ బ్రభావతీకమలాయతాక్షి
యాత్మకేళీగృహంబున కరిగి నాఁటి
రేయి నృపుపాండుఁ గోరి చేరిన మనోజు
తేజి యిట్లను దియ్యనితేనెలొలుక. 618

క. నేటికథ చిత్రతర మో

బోటి వినవమ్మ మంత్రిపుంగవసుత య
ప్పాటిం దెలిసిననాదొర

నాటినచింతాభరంబున న్నన మగలన్.

619

తే. కొంతతడవుండి యందు నొక్కింతయేని

దెలియనే యెక్కడిపరాకు పలుకుమనుచు

గదలికాకాంతపైఁజేతి కమ్మవిరుల

చెండువైచినఁ దత్సతీసరసిజాక్షి.

620

తే. సొమ్మసిలినట్లు వ్రాలినఁ జూచి విక్ర

మార్కభూపాలవరుఁడు హాహానినాదుఁ

డగుచు విలపింపఁ జని వయస్యాజనంబు

శీతలక్రియ లొనరింప నేడఁదేతె.

621

చ అదిగనిపుష్పహాసుఁ డహాహా యనినవ్వఁ బ్రసూనవర్షమ
భృదయము గాఁగ నంతట విభుండు కనుంగొని తీవ్రకో
పుడై, యదయుఁడ వింతెకాక యొకయప్పుడు నవ్వని
వాఁడ విప్పుడీ, మదవతి పుష్పపాతమున మ్రాన్పడిన న్నడి
నవ్వ నేటికిన్.

622

చ. అనవిని యయ్యమాత్యుఁడు ధరాధిప మున్నొకయద్భు
తంబు నే, గనుఁగొనఁగంటిఁగాన బహుకాలము తదవ్యథఁ
గుండి యున్నినే, పనులకు నవ్వకుండితి సభాస్థలి నేడొక
యద్భుతంబుఁ జూచినకతనన్తనంబు వికసించిన నవ్వితిఁ
జిత్తగింపుమా.

623

తే. అధిప యీయమ్మవారు మర్యాదపోవ

విడిచి నగరెట్లు వెడలెనో వెడలివచ్చి

తేరుక్రిందటిమరుగుజ్జుఁ జేరి వానిఁ
గలసి యేతెంచు నిది మీకుఁ గానఁబడదు.

624

ఉ. దేవరకొల్వుదేరిన మదీయగృహంబున కేగువాఁడనై
యేవెసఁ బోవుచోఁ గురిసె వృద్ధవరాహకఠోరఘర్ణురా
రావమహాశనిధ్వని పరంపరతో నొకవాన మొన్నరే
యావిలమానసాంబుజుఁడనై యొకమండపసీమఁ జేరితిన్.

తే అచ్చటికి వచ్చె నిష్ఠుండయాన వచ్చి
తేరుక్రింది ప్రతీక్షణాధీనుఁ డైన
గుజ్జుఁ జేరిన వాఁ డతిక్రుద్ధుఁ డగుచు
నింతతడ వేల రావైతివేయటంచు.

626

తే గుండియలు గ్రుళ్లఁ దన్నిన గ్రుక్కుమిక్కు
రనఁక యాతని కినుక చల్లాటనిచ్చి
విక్రమార్కుండు నిద్రగావించుదనుక
వెడలి రా రాదటంచును వేడుకొనియె.

627

తే. అతని పదఘాతముల కోర్చినట్టిదాని
కివ్విరులబంతి వ్రేటున కింతమూర్ఛ
వచ్చెనే యంచు నవ్వితి వసుమతీశ
చనవరియటంచు నాతప్పు సైఛవలయు.

628

క. అన విక్రమార్కభూపతి
విని వెఱుగున ముక్కుమీఁదవ్రేలిడి చింతన్
మునుఁగుచు బాలసరస్వతిఁ
గని తెలిసె న్నినహాసకారణ మాలే.

629

తే. కాకయుండినఁ దైలపక్వంబులైన
మత్స్యములు నవ్వునే యంచు మందబుద్ధి

నక్కటా కాననైతి నీహంతలాఁడి
వగలు నమ్మితిఁ గద పతివ్రత యటంచు.

630

క. అని మఱియుఁ బదియుఁబదియును
గనుఁగొని కదళికకు నాజ్ఞఁ గల్పించె న్నా
స్త్రనిరూపితపద్ధతి న
జ్ఞననాథుఁడు వింటివా నిశాకరవదనా.

631

క. అని చిలుక పలుకఁ బూర్వా
వనిధరశృంగాగ్రమున దివాకరుఁ డెసఁగం
గనుఁగొని ప్రభావతీసతి
చని గృహముననుండి తన్ని శాముఖవేశన్.

632

క. పుడమిదొరఁ జేరు వేడుక
పొడమగఁ జనుదెంచి కీరపుంగవుతో నీ
కడుపెల్లఁ గథలు గద ని
న్నడుగం బనియేమి పోదునా యని పలుకన్.

633

తే. పోయిరమ్మిందువదన యపూర్వమగుచు
నలరు నొకకథ విను విక్రమార్కనృపతి
యవ్విధంబున నిజసతి కాజ్ఞ వెట్టి
పుష్పహాసుని జూచి యింపులు జనింప.

634

శా. ఈయాశ్చర్యము కంటిమేకద పురాదృష్టాద్భుతంజేమీయో
యాయాఖ్యానముఁ దెల్పుమన్న నతఁడుద్యత్రేయతోనిట్లు
నున్, సాయంకాలనటస్తహానటజటారూటాటవీద్యోధునీ
స్థాయద్భంగఘుమంఘుమోపమితవాచాచాతురీధుర్యుఁడై

శా. వస్వద్విప్రతిమానధైర్య విబుధధ్వంసిప్రభూద్భూతభీ
నిస్వస్థతీతిభృద్విరోధిమునిదిజ్ఞేత్రాబ్జజన్తేణభృ

ద్వస్వాదిత్యముఖార్తబర్హిచయదీవ్యద్వారివాహోదయా
భాస్వద్వంశపయోధిశుభ్రకర శుంభత్కుంభకర్ణాంతకా.636

క. ఖరకరకులశరనిధిశశ

ధర ఖరసురవిమతశమన ధనదసఖధను

ర్హరణభయదభుజ భవహర

సురవరమునినికరభజిత శుభకరశరణా.

637

స్రగ్వీణి.—

మానితాజ్ఞేక్షణా మకానిసంరక్షణా

భానుసూనుప్రియంభాపుకప్రాభవా

దానసంతుష్టగోత్రాసుధాంధస్తుతా

జానకీస్వచ్ఛభూసారసేందిందిరా.

638

గద్యము. ఇది. శ్రీమత్థాదిరీన్మసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణ
సమాగత కవితాధార పాలవేకరికుల కలశాంభోనిధి
సుధాకర తాడిగోళ్యకరియమాణిక్యన్మపహర్యక్షపాత్రపవి
త్రచరిత్ర కదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కువిరక్ష
ణానుసంధాయక కదిరీపతినాయకప్రణీతంబైన శుకసత్తతి
యను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శు క స ప్ర తి

చ తు థా శ్వా స ము.

క.

1

తే. అవధరింపుము సకల రాజాధిరాజ

నతపదాంభోజుఁ డగు ధర్మనందనునకు

సరసవైదికలొకికాచారవిహిత

హితకథారమ్యుఁ డగు ధౌమ్యుఁ డిట్టులనియె.

2

తే అవధరింపుము విక్రమార్కావనీంద్ర!

చిన్న నాఁడేను మున్ను కాశీపురస్థ

లావలోకనకాంక్షచే నరిగి యరిగి

జంబుకేశ్వర మనుపట్టనంబుఁ జేరి

3

— తొమ్మిదవ యుపకథ. —

తే. కంటి పాంథజనాహ్వనకారిమృదుల

వాతపోతచలత్పటకేతనాంక

మై మదీయశ్రమచ్ఛిదాహారి యగుచు

నలరు నొకవంటకూలి యొయ్యారియిల్లు.

4

సీ. హాళిపుట్టించె సద్యఃకల్పితానల్ప
 రసపూర్ణ గాథాదురంతపటిమ
 రక్తి గల్పించె ధారాశవాచాసుధా
 మాధురీధుర్య సంగీతరీతిఁ
 దెలియఁజేసె ననేకదేశసభాంతరా
 రాశి కాంతరనికరప్రపంచ
 మస్ఫురం బొసఁగె శబ్దార్థవైచిత్రిని
 బంధనోజ్జ్వలగద్యచద్యసమితిఁ

తే. దద్ద్రహులకన్న కల్పితతారకాయ
 మానసోమసమాసీతు లైనపథిక
 కథిక గాయక చారుసత్కవులయుదర
 పూర్యగంతరసల్లాపములు నరేంద్ర.

5

చ. చిటిలిననాభినామ మొకచేఁ దెలనాకులు చాయతోడి
 పుక్కిటివిడెముం బెడంగుగ బిగించినవైఁటచెఱంగులోనఁ బి
 క్కటిలు కుచంబులుం బసిఁడికమ్మతళుక్కను చెక్కుదోయి
 చొక్కటముగ ముద్దుగుల్కుఁజ్జినొకకల్కి వెసం జనుదెంచి
 యచ్చటన్.

6

సీ. మఱివండిపెట్టుకొమ్మలు లేరె మావెంటఁ
 బడుదు రటంచును బాయఁబలికి
 పోవఁజూచినఁ దిట్టిపోదు రిదేల వా
 దాడఁజాల మటంచు నాసగొలిపి
 యటువంటివారమా యాఁకలిదీర్పు మి
 క్కిలిపుణ్యమన్న నంగీకరించి

కమ్మలు గదలఁ గనొబ్బమ్మలు నిక్కిడ
నారజమ్మనఁ గూలి బేరమాడి

తే. వచ్చు తెరువరులందఱు వంటపనికి
నన్ను మెత్తురటంచు నందములు సూపి
బాళిపుట్టించు దాని కప్పధికులెల్ల
నొడఁబడికెమీఁదనే మిన్ను లొసఁగి రపుడు.

7

తే. వారితో నేను భుజియించి వనజబంధుఁ
డ స్తగిరిఁ జేరుతఱియైన నపుడు నదికిఁ
బోవువారలఁ జూచి నేఁ బోకనిలిచి
సందెవార్చితి జలము లాసతి యొసంగ.

8

క. ఆసమయంబునఁ జీకటి
మాసినతనముదుకచీరమైకలనిగ్గు
ల్వాసులకుఁ బెనఁగఁగా నొక
దాసి యరుగుదెంచి యొకసుధాకరముఖితోన్.

9

క. ఏమో గుసగుసలాడిన
నామగువ మఱేమిసేతు ననువగుమగవాఁ
డీమాటకు నొడఁబడఁ డ
క్కామినియెడ మాట నిల్పఁగా లేనై తిన్.

10

క. అనుమాటలు సవసవగా
విని నేనేమో ప్రమాదవిధమని చేరం
జని యది యేమని యడుగం
గనుఁగొని యవ్వుగువ ముఖవికాస మెసంగన్.

11

తే. హత్తుకోవచ్చు నీవంటియందగాని
కున్నదొకచోట నొకమంచి యొటపులాఁడి

దాని కిలికించితంబునఁ దవిలినట్టి

వాఁడు దేవేంద్రునకుఁ జీటివ్రాయఁగలఁడు.

12

మ. అను నమ్మాటలతోడనే రతిపతిజ్యావల్లి కాటీంకృతుల్

విని తా మంచిది పోదనా యనుచు నస్వీక్షించి యయ్యంబు

జా, నన నేబాసు బలార జాణవపు దన్నా యింత తెంపాం

దకుం, డినవాఁ డేమగవాఁడు నీతపము పండె న్నిండె

సౌఖ్యస్థితుల్.

13

తే. పట్టననియోగి యాగుణభద్రుఁ డనెడు

భూసురుం డొక్కఁ డియ్యార వాసిగనియె

వానిబంటున కున్నయైశ్వర్యగరిమఁ

బడసినఁ గుబేరుడైనను బ్రదికిపోవు.

14

మ. అలరుందూపులమన్నె వాని మగవాఁ డన్పించుఁ దత్కాంత

య, య్యలివేణీమణి జారసంగమసుఖై కాకాంక్షచే దీనిని

చ్చలు నాయుంటికిఁ బంపు నొక్కనిమహాచాతుర్యధైర్యాక్షి

మె, చ్చులొసంగం దగువానిఁగాఁ బనుపుమంచుం దైన్య

పూర్వంబుగన్.

15

క. ఏనును మాలిమిగల మగ

వానికి నిది యెటుకసేయ వడవడ వడఁకుం

గాని చన వెఱచుఁ వాఁడ

మ్మానినితోఁబ్రొద్దు కొంచెమా యొనఁగూడున్.

16

తే. అట్టిచో నెట్లు పోవుదు నంటివేని

దద్దహము చెంత నొక వటతరువు గలదు

దానిపై నెక్కి చీకటిగాన నిపుడె

యూడవెంటనె దిగు మొనఁగూడుపనులు.

17

తే. కాంతిమతి దాని పేరు తత్కాంతుఁ డధిపు
డనుపఁగా దూరభూమికి నరిగినాఁడు
నడచి యిచ్చటి కతఁడు రాఁ దడవుపట్టు
వేగఁ జను మిందులకుఁగాను వెఱవవలదు.

18

క. అని నన్నుఁ బలికి దానిం
గనుఁగొని యమ్మగువ కింత కార్యంబో జ
వ్వని వే తెల్పుము పొమ్మని
యనుపఁగ నది వెడలి చనియె నంతట నేనున్.

19

మ. తరలంబైన మనోంబుజంబు ఘనసంత్రాసంబుతోఁ బోరి శం
బరవిధ్వంసి మహాప్రతాపము జయింపం గాంతిమత్యాల
యాం, తరముం జేరఁగ నిశ్చయింప వట ముద్యత్ప్రౌఢిమ
ల్గీఱనెక్కి రహిన్మాఖిలవెంటనే యరిగి తద్దేహంబునం
డిగ్గితిన్.

20

ఉ. అంతకుమున్నె యచ్చటి కొయారముమీఱఁగ వచ్చియున్న
త, త్కాంతిమతీవధూటి ననుఁ గన్గొని మోమరవాంచి
నిల్చినం, జెంతకుఁ జేరి దాసి యిది సిగ్గునడ న్నమయంబటే
గృహాభ్యంతరసీమఁ జేర్చుద మటంచు ననుం గొనిపోయి
రిద్దఱున్.

21

చ. బటువులు తాపితాపఱుపు పట్టుతలాడముమీఁదఁ జల్వదు
ప్పటిపయిఁ జప్పరంపుజిగి బంగరువ్రాతకురాశముం గురం
గటఁ బడిగంబుఁ గంచుదివగంబము గల్గినపట్టెమంచము
త్కటరుచినించ మించు రతిధామముఁ జేరితి నిర్భయంబునన్.

తే. అంతట భుజించి నను వినయంబునోప
మంచమున నున్ని యత్కాంతిమతిని జూచి

యెనసెఁ గదవమ్మ నీమనోభీష్ట మితని

యలరుఁబ్రాయంబు కొల్లాడు మనుచుఁ బలికె.

23

శా. నన్నీక్షించి సమస్త దేశతరుణీనానారహఃక్రీడలం

గన్నావందపుజాణ విక్కలికి బొంకన్లేదు సుమ్మామెయిం

జిన్నెల్నించకుమా బయల్పడిన నాచేఁ గాదు సుమ్మా ప్రజం

గన్నుల్తాయఁగ నీకుఁ దెల్పవలెనా కార్యం బకర్తవ్యమున్.

క. అని తలుపుమూసికొంచుం

జనియెం దద్దాసి గడియ చక్కఁగఁ బొంకిం

చి నెలంత యంత తల్పం

బున కొయ్యనవచ్చె నగవు మొగమునఁ దోడన్.

25

తే. ప్రథమసంగమకేళి యప్పటికి నంత

ముగ్ధ యనుపించి పిదప నమ్మోహనాంగి

జాతివారాంబుజేక్షణల్ సైత మింత

నేర రనిపించెఁ గలయిక యారజముల.

26

మ. సభలోన నివరింపరాదె గద తచ్చాతుర్య మెంతంచు నే

నభివర్ణించెద నంశుమత్కరదురాపాంతః పురావాస యా

యిభయానామణి యెందు నేర్పినది హఁయికౌశలం బంచునే

సభయాశ్చర్యతఁ జెందితిన్తహిమ నాసాతర్జనీయోగమున్.

ఉ. ఎంతకునేర రంత తెగియించినవా రది యున్న దేకదా

యంతట తెల్లవాటిన లతాంగి ననుం బడుకింటి మిద్దెపై

దంతపుమేలుమంచము సుధాకరకాంతగృహంతరంబులో

నెంతయుఁ జింతలేక పసియింపఁగఁజేసెను సాహసంబునన్.

తే. రాత్రులెల్లను గేశ్యగారమున నుంచుఁ
బగలు మేల్తచ్చువై నుంచుఁ బ్రతిదినంబు
బేర్తి రెట్టింప షడ్రసోపేతములుగఁ
బ్రొద్దుప్రొద్దునఁ భోజనస్ఫురణ లొసఁగు.

29

తే. దానినడకల వగలెన్నియైనఁ గలవు
చెప్పఁ జిత్రంబు లటమీఁదఁ జిత్తగింపు
మంత నయ్యింతి గర్భచిహ్నములు దాల్చె
వేడుకలు ద్రోచి నామది వెఱపువొడమ.

30

తే. అంత నొకనాఁటి రేయి యేకాంతసదన
సీమ నన్నుంచికొని మున్ను చేర్చియున్న
గంటమాకులుఁ గొని దివ్వెగంబ మింత
యెనయఁగూర్చుండి యాపూర్ణి మేందువదన.

31

సీ. శ్రీమన్త హాగుణస్థిరగుణభద్ర పా
దములకు దేవరదాసియైన
కాంతిమతీదేవి ఘనభక్తినతులు గా
వించి చేయంగల విన్నపములు
మిమ్ము నాపాలిస్వామినిఁగాఁ దలంపుదు
మీమహిమంబులు మీకె తెలియుఁ
గలలోన మీదు సాక్షాత్కరించుటఁ జేసి
గర్భంబు నిలిచె నిక్కంబుగాఁగ

తే. నింటివారెల్ల నామీఁదఁ గంటగించు
తెపుడు నెఱుఁగుదురేకద యింకమీఁద
నేమి కల్పింపఁజూతురో యెఱుఁగరాదు
కరుణ నిల్పుమటంచొక కమ్మ వ్రాసి.

32

క. తనదాసిఁ బనుప నదియుం

ఘనజవమున నేగి చేరి కమ్మ యొసంగం

గనుఁగొని గుణభద్రుఁడు చది

వినవాఁడై విస్తయం బవేలముగాఁగన్.

33

క. చిత్రాక్రాంతుండై యిసు

మంతయు మాటాడకున్న నాతనికుపిత

స్వాంతత్వ మెఱిఁగి దాసి య

నంతత్వర మరలివచ్చి యంతయుఁ దెలిపెన్.

34

సీ. ఆడుదియైనచో నడుగఁ గులస్థాన

పౌరుషములతోడఁ బ్రబలువాఁడఁ

గొడుకై నఁ గలదులే గుణభద్రునకు మున్ను

మున్ను గానె పితృణమోచనంబు

జతగూడ మనపురోహితుని రప్పింపరే

పాటించి లగ్న మేర్పఱచుఁగాని

బొడ్డుగోయరె యేమి పురుటింటిలోఁజొచ్చి

మనపతివ్రత బిడ్డఁ గనియెనిప్పు

తే. డనుచుఁ గేరడముల నింటి యమ్మలక్క

లాడికొనఁ జేటికానీత యైనవస్తు

కోటిచే నింత యేమియుఁ గొదవలేక

కాంతిమతి యంత మగవానిఁ గనియె నధిప.

35

క. కని పెనిచెం దదనంతర

మున భూనాథుండు పనుపఁ బోయినకార్యం

బొనగూడుకతనఁ గ్రమ్మటి

చనుదెంచెం దద్విభుండు సదనంబునకున్.

36

తే. నిజసమాగమసంభ్రమోన్నిద్రులగుచు
నింటివార లెదుర్కొన నేగుదెంచి
యాత్మభార్యాచరిత్రంబు లడుగఁ బొక్కి
ఱిన్నుఁడై యున్నవాని నీక్షించి యపుడు.

37

సీ. బెడఁగుఁజూపెడు నూనెముడిలోనుగా నంటఁ
గట్టిన వాసెనకట్టుతోడఁ
గస్తూరిపసుపు చొక్కటపుఁ జల్లనితావి
వెదచల్లు పుక్కిటి విడెముతోడ
నిసువుపై పసుపునూనియ జిడ్డులంటిన
చిటికమ్మికుటుమాపుచీరతోడ
నొసటనందంబుఁ జెందు విభూతిరేఖపైఁ
బొంకంబుగను చుక్కబొట్టుతోడఁ

తే. గాన్పుసంతస మందు మొగంబుతోడ
నడరు మురిపంబుగులుకు నెన్నడలతోడఁ
గాంతిమతి వీడె నీముద్దుగాటు తనయుఁ
డనుచుఁ జేతికి నీయఁగా నవ్విభుండు.

38

తే. కన్నులెఱ్ఱగా నెగాదిగఁ గన్గొని
యాడుగఱచి దీని నాటదానిఁ
జంపరాదుగా విసర్జించితి నటంచుఁ
బార్శ్వచరులఁ జూచి పలుకుటయును.

39

చ. కలకల నవ్వి యకానెకద కాదనవచ్చునె నన్ను వంటితొమ్మం
య్యలి విడనాడ నీయెడ నయారె నెబాసురె యింటివారి
దులమహిమంబుగాక నినుదూఱఁగఁబల్కుఁ బనేమి బాపురే
కలియుగమాయటంచు ననికాంతిమతీలలితాంగి వెండియున్.

మ. కల నిక్కంబగు నేయటన్న నికనౌఁగాదంచు మారాడఁగాఁ
 గలనా యింతకు వచ్చినప్పుడును బల్క న్నేర నాకాన్పుర
 చ్చలకెక్కెం గద యింక మానుదురె యీసాధ్యుల్లునుం
 దూఱఁగా, వెలయం దైవమెటుంగుఁ గల్గనిజము వీరరాడఁ
 గా నేమగున్.

41

సీ. నలుగు రుండినచోట నిలువఁగాఁబెట్టి మా
 టాడఁగాఁ గంటిరా యమ్మలార
 ననువంటియాఁడుబిడ్డను గన్న వా రింతె
 పలుకరే యేమియుఁ దెలియలేని
 సబ్బిణు ల్తీరు మీచాటుమాటలు గదా
 నానాథుమేలిగుణంబుఁ జెఱచె
 దయ యింతలేక యెంతకు నెత్తుకొంటి ర
 క్కట మిమ్ముఁ గన్నదిగాక తల్లి

తే. సూర్యుఁడా చూచుచున్నావె చోద్యపడక
 యందఱును జేయుపాపపుణ్యంబు లెవరి
 నడిగితివి ధర్మదేవతా యమ్మచెల్ల
 వింత నావంటి దానికా యింతమాట.

42

తే. అని గయాళించుకొనుచు హస్తాంబుజముల
 నలరుపాపని దురదుర నరిగి తొట్ల
 లోనఁబడవైచి మొగమునఁ బూను గండు
 తోడ బొమముడి నిగుడ నత్తోయజాక్షి.

43

క. మును రామునిమాటలకై
 యనలము వెసఁ జొచ్చి వెడలి యలరిన సీతాం

గనకంఠే నేను దక్కువె

చని కాళిక చెంత బాససలిపి గెలిచెదన్.

44

మ. అనుచుం గ్రక్కున గేహము న్నెడల దాయాదు ల్లహా
సాధ్వివి,ట్లు నినుం బేర్కొన మింక నీసడియె చాలుం జాలు
రమ్మంచు వెంటనె రాఁగా నిది యేమొకో యనుచు నానా
మానవు ల్లుంపులై, కనుఁగొంచుం జనుదేఱఁగా నడిచెఁ
దత్కాళీమహాస్థానికిన్.

45

సీ. తనవారు పిలువఁగా వినక బాసయొనర్పఁ

జనుటేటికో యని యనెడువారు

నాఁడుఁబుట్టువు చెడ్డదవుఁగదా యిటువంటి

యపకీర్తివచ్చెనే యనెడువారు

నపకీర్తివచ్చిన నడఁపక యింటివా

రగడుచేయుట దోస మనెడువారు

నగ డేమిచేసి రియ్యతివ తానే వారి

కారడి గల్పించె ననెడువారుఁ

తే. జూడవచ్చిన నచ్చుముచ్చో యెఱుంగ

కాడరా దేల యీపాప మనెడువారు

భయటుదేఱిన యపుడె యీపడఁతి జంత

యగుఁజుమా యనువారు నైరపుడు జనులు.

46

వ. వెండియుం దండోపతండంబులుగా మెండుకొని యాలో

కించు పురజనంబుల కోలాహలంబు విచారించి సంభ్రమా

శ్చర్యంబుగా నరిగి యూడిగంపుఁ బడఁతులు విన్నవించిన

నన్నగరాధినాథుం డగు నరపాలుండు విస్తయంబున నగరు

వెడలి తత్కాల సన్నిహితు లగు పరిచారకులు గొలువం
జను దెంచి.

47

క. తలతల మని కొందలు బ్ర
ద్ధలవా రెడంగలుగ జడియ ధరణీధవుఁ డ
క్కలకంతఁ జేరి యనునయ
ముల మరలమి సమ్మతించి ముందుగ నడిచెన్.

48

తే. అంతఁ దొలునాఁటి రాత్రి రహస్యభంగి
గాంతిమతి తీర్చి నను బందుకట్టి యునికి
నేను నొకజోగి వాల్కంబుఁ బూని భద్ర
కాళి సన్నిధి నుంటి గింకరునిరీతి.

49

తే. అచ్చటికి వల్లభుండు ధరాధినాథుఁ
డాదిగా మూఁక వెంటరా నరుగుదెంచి
కాంతిమతి చేరి తత్కాలి కాపదాబ్జ
ములకు వెస మ్రొక్కి లేచి నిశ్చలత నిలిచి.

50

తే. కదిసి ప్రజలార కంటిమి కాన మనక
చూడుడని పల్కి ధైర్యవిస్ఫురణ మెఱయ
జనవరునిఁ జూచి రాజ నాసత్య మిపుడు
విశద మగును పరాకని విన్నవించి.

51

క. నినునంటి భద్ర కాళీ
యనయము విభునంటి యీమహా యోగివరే
ణ్యుని నంటినఁ గాక మఱె
వ్వని నంటిన శాస్త్రి చేయ వలయు న్నాకున్.

52

మ అని యక్కాంతిమతీవధూటి పలుకం బ్రావిర్భవద్విస్తయం
బున సారెం దలయూచసాగె గిరిశాంభోజాక్షి తన్మూర్ధకం

పనము నైచ్చి యొనర్చెనంచు నెదలన్బావించి పశ్యత్పురీ
జను లాకారపతివ్రతాయనుచు మెచ్చన్నింగిముట్టెన్ద్రాదల్.

ఉ. అంత నృపాలుఁ డాలలనయంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి యామిసీ
కాంతముఖి! యరుంధతివి కానక నీపయిఁ గాని పోని యీ
వెంట ఘటించినట్టి యలివేణులనోరికి శాస్తిసేసి య

త్యంతయశంబు నిల్పితి కదా యింక నింటికి నేగఁగాఁ దగున్.

చ. అనవిని రానిసిగ్గునఁ బటాంచల మించుక వంచినట్టి మోము
నకు మటుంగుఁ జేయు కరము న్నృదుపాదపయోరుహ
ద్వయంబున నెలకొన్న చూపు లొకపొంకము చూపఁగఁ
గొంకుమాట ల,త్యనుపమముగ్ధతాగతి వెలార్ప నడంకువ
చంద మేర్పడన్.

55.

మ. అపవాదంబు పరిత్యజించుటకునై ప్రాణంబులే నిల్పితి
న్నృప! యీభూప్రజకెల్లఁదండ్రీవిగదానీముందఱంబాసచే
సీ పథఖ్యాతి వహింపఁ గంటిఁ గద నీచిత్తంబు వచ్చెంగదా
యిపు డీపోడిమి చాలుఁ గాపురముపొందేలా విసర్జించె
దన్.

56.

క. అని వెండియుఁ బలుతెఱఁగు

ల్లనఁబడఁగాఁ బల్కి ధరణికాంతునివచనం

బీన కలికి మీఱఁజాలని

యనువున మేకొనియె నది గృహంబున కరుగన్.

57.

మ. అపుడత్యుజ్జ్వలభూషణాంబరవిశేషాదుల్పమర్పించి యా
తపనీయాంగిని బల్లకి న్నిలిపి యుద్యత్పంచవాద్యధ్వను
ల్విపులాభ్రాంతరమెల్ల నిండవినయావిరూఢితఁ దోడ్తెచ్చియా
నృపలోకేశ్వరుఁ డింటనిల్పిచనియెం బ్రీతాంతరంగంబుతోన్.

క. అంతటఁ గాంతిమతీసతి

యింతంతనరాని ప్రేమ నిటు సనఁగా దే

శాంతర నానామనుజుల్

సంతసమున నెంచ మిగుల సన్నుతి కెక్కెన్.

59

క. అని యిట్లు పుష్పహాసుఁడు

ననుపమవైఖరుల విక్రమార్కున కెఱిగిం

చె నటంచుఁ జిలుక పలుక

నవనజాప్తుండెక్కెఁ బూర్వవసుధాధరమున్.

60

వ అప్పుడు ప్రభావతి మనోజరథవిఫలీకృతమనోరథయై యవ
రోధంబున కరిగి నిశాసమయం బగుటయు నవ్వసుంధరా
పురందరసంగమానందంబు డెందంబునం గల్పించుకొని
యనుభవించుచుం జనుదెంచు నచ్చంచలాక్షితో ననంతర
కథావిధానంబు వినుమని శుకాగ్రగణ్యం డిట్లనియె. 61

క. అలవిక్రమార్కభూవరుఁ

డలఘుతరాద్యుతయుతాంతరంగుం డై య

వ్వలికథ యడుగంగఁ గుతూ

హలమున నాతనికిఁ బుష్పహాసుం డనియెన్.

62

తే. ఇందులకు నింత విస్తయం జేల విక్ర

మార్క! యిఁక మీఁదఁ గలకథ యవధరింపు

మేను బూర్వక్రమంబున దానియిల్లు

జేరి నిల్చితిఁ దద్రతిస్థితులఁ జెలఁగి.

63

తే. బలి యొసంగినఁ బూజలు సలిపి వేఁడు

కొనినఁ దత్కాంతిమతిమాయ మనమునందు

హత్తుకొని యున్ని చే మానదయ్యె నధిప
కాళికాదేవి నిజశిరగకంపనంబు.

64

చ. అదిగని పౌరులెల్లను భయంబునఁ దత్పురనాథుఁ జేరి యా
యదన మహాపతివ్రత గుణాంచిత కాంతిమతీలతాంగి నే
ర్పొదవఁగ నిల్పిన న్నిలుపనోపు మతెవ్వరిచేతఁ గానియ
భ్యుదితశివాశిరశ్చలన మోనృప యంచును విన్నవించినన్.

మ ఇదియకానంచు నరేంద్రుఁ డందఱును దోనేతేరఁగా సర్వసౌ
ఖ్యదమా కాంతిమతీగృహంబు దరియంగావచ్చి ఫాలంబుఁద
త్పదములోఁకఁగమ్రొక్కి యెట్లయిన నంబామూర్ధకంపంబు
మాన్పి దయంబ్రోపు మటంచు దైన్యగతి గాన్పింపంగఁ
బ్రార్థించినన్.

66

ఉ. ఆలలితాంగి కేళినిలయంబు కవాటము మాటుఁ జెంది భూ
పాలక యింటివా రిడిన బాముల రచ్చల కెక్కినంత యే
చాలదె యింకమీఁదను నిజంబుగ రట్టున కోర్చునంతకుం
దాళునె యీశరీరము వితావిత యెక్కడిజోలి యక్కటా.

తే అరయఁ దోఁబుట్టువై గల్లు కరుణ నిందు
వచ్చి యీరీతి దేవరవారె యింత
ప్రార్థన మొనర్చుపట్లఁ గాదనఁగఁ దగునె
యైన నొకచిన్న విన్నప మవధరింపు.

68

క. భామాజనసామాన్యము
గా మది నన్నెంచు జనులు గననేడు మొదల్
గామహిలోపలఁ గానని
నామహిమ మెటుంగవలయు నరనాథమణి.

69

తే. ఇలఁ బతివ్రత లగువారు గలిగిరేని
కాళి యొనరించు నిజశిరగ్గకంపనంబు
మాన్పు మని చాటఁ బనుపుము మానవేంద్ర
యప్పు డందఱి వగ తెలియంగవచ్చు. 70

క. అని యవ్వధూటి పలుక
న్తనుజకులేంద్రుండు మాటుమాటాడఁగఁ గొం
కినవాఁడై భువిఁ జాటం
బనిచెం దద్వచనరీతిఁ బ్రకటముగాఁగన్. 71

తే. అంత రాజాజ్ఞ మీఱరాదంచు ధరణిఁ
గలుగుసతులెల్ల వచ్చి నిక్కమగుభక్తి
నెంత మ్రొక్కిన నంతంత కెచ్చసాగె
ధూర్జటివెలందిమూర్ధవిధూననంబు. 72

తే. కాంతిమతిదక్క మనుజలోకమున నికఁబ
తివ్రతలు లేరటంచు నుదీర్ణవచన
ముఖరులై జనులాడ నమ్ముదితలెల్ల
సిగ్గుపడి యేగి రప్పు డచ్చెరువుఁ జెంది. 73

ఉ. అంతట రాజమాళి పునరాగతుఁడై ధరణిన్వధూటికా
సంతతిలోనఁ జూడ నొకసాధ్వియు లేదని యాత్మలోన సి
ద్ధాంతమొనర్చితిన్న ముగ్ధతార్థలఁజేయుమటంచు మ్రొక్కిన
కాంతిమతీవధూటి యవుఁగాకని కాళిగృహప్రవేశయై.

తే. రాజు మొదలయినవారి దూరమున నునిచి
గర్భగృహమున కరిగి వేగమ కవాట
బంధన మొనర్చి గ్రమ్మన భద్రకాళి
డాసి నిలుచుండి ధీరతాడంబరమున. 75

క. నామనసువచ్చుకై వడి
నేమెలఁగినఁ జూడ లేక యెవ్వతెవే యీ
బూమెలు పన్నఁగ వలదిఁక
యీమేరన్నిలువకున్న నిట్టటుఁజేతున్.

76

తే. అనిసఁ దత్కాలి యెంతకై నను దెగించి
నట్టిదీజంత యేమి సేయంగఁ బూను
నోయనెడుభీతిఁ దలయూఁచు టుడిగినిలువఁ
దరుణి వాకిలి తెఱచి యందఱిని బిలిచె.

77

క. పిలిచిన నరపతి మొదలుగఁ
గలవారలు వచ్చి భద్రకాలిదేవిం
దిలకించి శిరఃకంపము
నిలుచుటకు నిస్సయాదినిబిడఁశయులై.

78

తే. కాంతిమతి భూతలమున సాక్షాత్కరించి
నట్టియయ్యాదిలక్ష్మిగా కరసిచూడ
మనుజకామినిగాదు సుమ్మనియు మఱియు
మఱియు మ్రొక్కిరి వినయసంభ్రమములెనయ.

79

ఉ. ఆసమయంబున న్నరవరాగ్రణి భృత్యులు తెచ్చినట్టి సిం
హాసనమందు నవ్వికసితాంబుజలోచన నుంచి వైభవ
శ్రీసముదీర్ణవృత్తి నభిషేకము చేసి విశేషభూషణో
ద్భాసితచిత్రచేలము లపారముగాఁ గయికాన్క చేసి నా
నాసతు లెల్ల మ్రొక్కఁగ నొనర్చి యనేకకృతప్రణామఁడై.

తే. నతులొనర్చి మహాపతివ్రత యటంచుఁ
బేరుపెట్టి యలంకృతవారణంబు

వై సమాసీనఁ గావించి పటహముఖ్య
భద్రవాద్యరవంబు లంబరము నిండ.

81

వ. ఇవ్విధంబున నక్కాంతిమతి నూరేగించి నిజగృహబహిర్భా
గంబున గజావరోహణంబు గావించిన యక్కాంతిమతిచేత
సాష్టాంగప్రణామపూర్వకంబుగా ననుజ్ఞాతుం డై యాన్య
పాలపురుహలూతుం డరుగం దక్కినవారలను బాదపరా
గంబు ప్రసాదించి వీడ్కొలుపుచు నమ్మందగమన మంది
రాంతరంబునకుం బోయి.

82

తే. వరము లిచ్చు మహాపతివ్రత యటంచు
నేతు కాశీపురాంతరక్షితిజనంబు
లచ్చమగు భక్తిఁ గానుకలైచ్చి చూడ
వేళగానక యుండఁగా వెలసె నధిప.

83

క. అంతయుఁ గనుఁగొని యింక నీ
జంతన్నమ్ముదురె యెపుడు చంపునో యనుచుం
జింతించి యభుకుఁ బాయక
యంతం ద్వర వెడలి కాశి కరిగితి నధిపా.

84

శా. గంగాభంగముల న్తునింగి నిగమగ్రామేశ్వరు నిర్విశ్వనా
థుం గీర్తించుచు మ్రొక్కిడుంఠిగజవక్త్రుంగొల్చి యంతం ద్రిపే
ణిం గాయంబుఁ దొలఁచిపూర్వకృతనిర్నిద్రాఘముల్వాసే నీ
రంగత్పూర్వకృపారసంబునకుఁ బాత్రంబైతి థాత్రీశ్వరా!

క. ఆయద్భుతంబు మదిలోఁ
బాయ మనఁగ లేకయుంటిఁ బదపడి సభలో
నీయాశ్చర్యముఁ గని భూ
నాయక తద్విగుణ మగుట నవ్వుదయించెన్.

86

క. అని తెలుప విక్రమార్కుం
డనుపమ విస్తయతః బుష్పహాసుని మన్నిం
చి నితాంతవిభవసౌఖ్యం
బుననుండె నిన్వంటె వైశ్యభుజగ ద్వేణీ. 87

క. అని యిట్లు చిలుక పలుకన్
విని మిక్కిలి వెఱఁగుచెంది వెసనంతటిలోఁ
దనచేతి గరలు కనఁబడఁ
జనియెఁ బ్రభావతి రహస్యసదనంబునకున్. 88

తే. కోమటిమెఱుంగుసిబ్బెపుగుబ్బరాఁడి
యంతిపురమున కరిగి సాయంసమయము
గాంచి కై చేసికొని మహి కాంతసంగ
మాభిలాషంబుతోఁ జేర నరుగుదేర. 89

క. కనుఁగొని గుణసాగరుఁడో
వనితా చనియొదవె ధరణివల్లభుకడకుం
జను మిఁక నొకకథ వినుచు ని
యనుచుం బలుకం దొడంగె నతివేషకతోన్. 90

— ఇ రు వ ది యొ క ట వ క థ —

ఉ. అంగవసుంధరాభరణమై యొక పట్టన మందమొందు మా
తంగతురంగసద్భటకదంబశతాంగతతు త్పైలంగఁగా
మాంగళి కాభిధాన మసమానముగా వహించి యప్పురం
బంగదనామధేయవసుధాధిపుఁడేలు నవేలసంపదన్. 91

ఉ. ఆనరపాలమౌళి కపరాంగము కైవడి నొక్కమంత్రిమే
ధానిధినాముడై తగు నతండు నిజాంగన జాయమానశో

భానుతశాంత శాంత యనుబాలికఁగాంచి దివంబుకేఁగ సం
తానముఁగోరి లోలయను తన్నివరించి రమించె నంతటన్.
ఉ. ఆలలితాంగి కంటికిఁ బ్రియంబగుసొమ్ము ధరించి సేవక
శ్రీలమరించి జిహ్వాకు రుచించు పదార్థము లాహరించి యే
వేళఁ బ్రసూనతల్పముల వేడుకమైఁ బవళింపఁ గల్గుటం
జాల మదించి జారజనసంగతికై తివురు న్ననంబునన్. 93

తే. ఇవిధంబున నప్పుర్ణి మేందువదన
యన్యసంభోగసుఖలేశ మబ్బె నేని
యాకసంబైన భేదించి యవలఁబోవు
నంతకుఁ దెగించియున్న యయ్యవసరమున. 94

క. వారింట దేవపూజా
కారిత్యముఁబూని వేదఖనియై వినుతా
చారణుడై సద్గుణనిధి
చారణుఁ డననొక్క బ్రహ్మచారి చెలంగున్. 95

క. ఈరీతినుండువానిం
జారణు లోపటిచి యొకనిశావేళఁ దమః
పూరితమగు నొకఁ యింటం
జేరిచిఁగొని యిష్టకామ్యసిద్ధిం గనియెన్. 96

క. కని యది మొదలుగఁ దద్రతి
ననుపమ సౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడుచు మరునిం
దనబంటుగాఁగఁ దలఁపుచు
ఘనతరగర్వమునఁ గన్నుఁగానక మెలఁగెన్. 97

క. అంతఁ దనసవతిసుత యగు
శాంతం బోషింప మఱచి చారణనిఘ్న

స్వాంతత్వముఁ జెందిన త

త్కాంతామణి నడక లెల్లఁగాంచిన యదియై.

98

తే. శాంత శాంతల యయున్ జతుర యగుట

దీనికి భయంబు చూపినఁ గాని తనకుఁ

బోషణము లేదనుచు డెందమునఁ దలంచి

యొర్చికొనియుండి యంతట నొక్కనాఁడు.

99

చ. జనకునిఁజేరి యాతనికి సంతసమయ్యెడు మాటలాడి సొం

పెనయఁగ నీవుగాక మఱి యింకొకతండ్రి గలండు నాకుఁ

బొమ్మని పలుకన్ వినిశ్చలత రాద్భుతుడై మదిఁజెందు సంది

యం, బునఁ దలపోసి యాసచివపుంగవుఁ డెంతయు నాద

రంభునన్.

100

తే. ఇంక నొకతండ్రి గలఁడంటి విందువదన

యతనిఁ జూపెదవే యన్న నవ్వఘాటి

మంచిదని రేయి చూపెద నంచుఁ బలికి

యవలికరిగిన నమ్మాట లాలకించి.

101

క. ఆలోలాంగన తగదు

శీలం బిది యెఱిఁగి పతికిఁ జెప్పఁగఁ బూనం

బోలు నని తలఁచి మిక్కిలి

జాలింబడి శాంతఁ బలిచి సప్రియరీతిన్.

102

తే. అనునయించిన నబ్బల యైన నేమి

నన్నుఁ బోషించెదేని యెంతయును దప్ప

దాల్తు నని పల్కె నింక నత్తరుణి జనక

భావసంశయమెట్లు పాపంగవలయు?

103

క. అని పలికి యూరకుండినఁ

గనుఁగొని యూరుజసరోజగంధి విచారం

బొనరించి తెలియఁజాలక

వినిపింపుమటన్నఁ గీరవిభుఁ డిట్లనియెన్.

104

వ. అంత నిశాసమయం బగుటయు నమ్మేధానిధి విభావధీరిత
తమగిప్పుఁజం బగు కేళిమందిరంబున లోలాసమేతుండై
యుండి యబ్బాలికం బిలిచి ద్వితీయజనకుం జూపుమనిన
శాంత యత్యంతమాగ్ధ్యంబు దాల్చి తదీయఁఛాయం
జూపిన నతండు నన్ని లోలం జూచి యేతద్బాలికాలాపంబు
లకు నీయందు సందియంబుఁ జెందితి నని తద్వృత్తాంతం
బంతయుఁ దెలిపి పతివ్రతాశిరోమణి వగు నీకిట్టిగుణంబులు
పుట్టునే యని పలుకరించెంగావున నయ్యమాత్యకుమారి
కకుం గల నైపుణంబు గలిగినం గాక ధరణీభుజంగపుంగ
వునిసంగతికిం జనఁగూడునే యనునంతలోన నరుణోదయం
బైనం ప్రభావతీలలితాంగి శుద్ధాంతంబున కరికి క్రమంబున
దినావసానం బగుటయు.

105

శా. పన్నీటంజలకంబులాడి తొగబాబాపాదుశాకాయపుం

జిన్నెల్వాసిన చీరెగట్టి యపరంజిం జిమ్ము నెమ్మేనిపై

మిన్నల్లమ్మైదు సొమ్ముదాల్చి మహిభృన్తీనాంకజన్యక్రియా

సన్నద్ధత్వముఁ జెంద యందము రహించంజేర నేతెంచినన్.

• అమ్మ ప్రభావతి రాజగృ

హమ్మున కరిగెదవె మంచి దరుగుదువు వినో

దమ్మగుకథ వినియెదె యని

కమ్మనిచక్కెరలు గెరలఁగా నిట్లనియెన్.

107

— ఇ రు వ ది రె ం డ వ క థ —

మ. అవనీమండలమండనం బయిన యార్యావర్తదేశంబునం
దు విరాటుం డనురాజు ప్రోవఁ జెలువందుం భద్రకాఖ్యం
బుర, ప్రవరం బొక్కటి యందు విప్రకులపారావారహాలా
హలం, బవు నీతం డన దేవలాంకుఁ డొకఁ డధ్ధాపేక్షమై
వర్తిలున్.

108

సీ. అపరకర్తాగతంబైన వస్త్రమెగాని
క్రయలబ్ధవసనంబుకానివావి .
పూటపూట పరాన్నభోజనంబేకాని
ప్రియభామనిజభుక్తి పెట్టుమరీదు
దానలబ్ధంబైన తాంబూలమేకాని
చేనున్నవీడెంబు చెడ్డయొట్టు
వితరణులైన భూవిభులవాకిలేకాని
యింక నిజాలయం బెదురుచుక్క

గీ. గాఁగ నూహించు నప్పాపకర్తుఁ డెంత
యర్థకాంక్షయొకాని ధనాధ్యుఁడయ్యు
జన్మఫలమైన యట్టిసంసారసౌఖ్య
మనుభవింపంగఁజాలఁడో యంబుజాక్షి.

109

మ. పితృకార్యంబున నొక్కనింట కడుత్పరింజెంది తత్పూజనా
గతపుష్పాదులు ద్రోచి యార్ధరసనాంగశ్రాంతి దైన్యస్థితుల్
జతగూడంగ నతండు గేహముల “బిక్షాందేహి” యంచున్
దరి, ద్రతగల్పించుచు తెచ్చి బైక్షము తుదిన్ గయ్యంబు
సేయున్ పురిన్.

110

క. తొడిబడ నొకయింటితిథి

తడవుగ నాపోశనంబు ధరియించి కడుకా

గడుపెద్ద దక్షిణిండని

యొడబడినంగాని భుక్తి కొగ్గఁడు పడతీ !

111

సీ. గార్హస్థ్యవరులు దక్షిణాయుంచు దుడ్డు కా
సులు నిచ్చువానిపై సొరిది వైచు
నడిగితెచ్చిన పోకలాకులు మాపటి

వేడుక కాండ్రకు వెల కొసంగు

దినమును ముష్టియై తినధాన్యములు దెచ్చి

మారు బేరంబు కోమటుల కమ్ము

నలయకగూర్చి భైక్షాన్నంబు పరదేశ

వివిధమానవులకు విక్రయించు

గీ. నొదవినంతయు టాకునేయుట యకార్య

మనఁగవచ్చునె లోకుల కైననేమి

యతఁడుదీలమీఁద వచ్చినయపుడు నైన

రూక మార్పడు కమల విరోధినయన !

112

సీ. మనసుకోరికదీర తనుపు నీతనిగాఁగఁ

దలచును యదె పిండదానమన్న

భుననిదానముగన్న గతి నుచ్చి చంకలు

దాటించు కార్పాస్థదానమన్న

నరచేతి ముడువగా నది యెంచి యెందైన

దవ్వేఁగు మహిషప్రదానమన్న

జెలరేఁగి కుప్పిగంతులు వైచి చంగున

దాటు నాలింగన దానమన్న

గీ. కాలపురుషాదిదానసంగ్రహణములకు
నెలమి వచ్చినవారితో కలహమాడి
యదను దప్పిన మరి పాశ్చక్యై నబెనగు
నాశ బాల్పడి నన్విప్రపాశవరుడు.

113

చ. సమయము వేచి యాద్విజుడు సంక్రమణగ్రహణాదిపుణ్య
కాలము లరుదేర దర్భలు తిలల్ ధరియించినవాని మజ్జన
ప్రమదజనంబు లొల్లమని పల్కినమంత్రము లుగ్గడించి వీ
సముకడగాంగ గైకొను నసహ్యతరొక్కము లెన్నఁడెన్నడున్

గీ. వ్రతములందున చిననాటి వడుగటంచు
దేవతోత్సవమని తండ్రితిథి యటంచు
వాతబేగులు మాన్పి యెవ్వారిగన్న
నేటు నాతఁడు ధనకాంక్ష వీటిబోవ

115

౪. అన్నంబు వెట్టింపు నాఁకలిగంటినో

యయ్యవార లటంచు నార్భటించు
పరిహరించినబోక బహుసాహసస్ఫూర్తిఁ
బలిమిమీఱఁగఁ దల్పుఁబడగఁ ద్రోయు
కూడకుండిన మదుర్ గోడచెంగునదాఁటి
బంటిలో కూర్చుని రంతుచేయు
మేడఁబట్టిద్రోచిన బడి చెయ్యివిటిగెనో
కూయంచు మొఱవెట్టు గోపునెఱపు

౫. నెట్టులయినను భుజియింప కెడసిబోవఁ
డాతఁడు పరాన్నభక్షణాయత్తుఁ డగుచు
బ్రాహ్మణోత్తమజనసమారాధనంబు
శిష్టనుతముగ గృహపతుల్ నేయునపుడు.

116

సీ. సంతలోఁ బ్రత్తి బిచ్చము లెత్తి నూతాఱు
 వగల జన్నిదములు వడికి వడికి
 నికట కాననభూమిలకు నేఁగి మట్టియా
 కులు దెచ్చి విస్తరుల్ గూర్చిగూర్చి
 శాకపుబీజము ల్చల్లి బావులనీరు
 చేడి పోయుచుఁ బైరు చేసిచేసి
 పేకువ నంగళ్ల విక్రయవేళల
 జాఱిన మిరియంబు లేఱియేఱి

తే. యన్నియును విక్రయించి భార్యాకుమార్
 ముఖ్యు లాకట మ్రొగ్గిన మొగముఁజూడఁ
 డాసపడి యేమి కోరిన నాగ్రహించు
 జందెములు ద్రెంచుకొని తద్విజన్తఖలుఁడు.

117

తే. ఇట్లు గడియించి ధనమెల్ల నింట నునిచి
 యతఁడు పరలోక మెనయఁ దదాత్మజుండు
 గర్గుఁ డనువాఁడు కౌమారకలితుఁ డగుచుఁ
 దరుణగాణిక్యవిహరణాదరణుఁ డగుచు.

118

సీ. కన్నెఱికంపుబింకముఁబోని నేయాలు
 వలఁబెట్టి బలుకు సుద్దులకు లొంగి
 రతులకు జాణబేరము లంచు చెలులచేఁ
 బరికించు వన్నె చిన్నలకు మఱఁగి
 వలచితిరోరి! యీవుల కేమియెడఁబాయ
 వలదనుతక్కు మ్రొక్కులకుఁ జిక్కి
 సాకటి బిండుగల్ జాతరల్ మొదలుగాఁ
 దలపెట్టి గొణుగువంతలకుఁ దగిలి

గీ. పోటు గడియించి రోసంబుఁ బొడమఁ జేసి
కలుపుగోలువహించి పోకలకు నలరి
గర్గు డడ్డంబులేక బోగంపుఁజెలుల
కై వశముచేసె దనయింటఁగలధనంబు.

119

సీ. బోగి జంగంబు లెచ్చుగఁ బల్కులకు వాఁడు
చెలరేగి లంజమందులకుఁ జల్లి
తముకు వేసినవెన్నఁ దాఁ జరించినఁ బట్టి
యునుపకుండఁ దలార్ల కొసఁగి యొసఁగి
కొండెము లైప్పక యుండ విరాటభూ
వరుని వాకిటి చనవరుల కిచ్చి

‘దర్పకాకార ! దాతలరాయ !’ యని వెంటఁ

బడు బట్టువారికిఁ బాటవైచి

తే. తగులుగా నిచ్చు పీటమర్ద విటచేట
కులకును విదూషకులకు మేకోలు నడవి
తండ్రిగడియించినట్టి విత్తంబువోవ
గుల్లగాఁడయ్యె నన్విప్ర వల్లభుండు.

120

తే. ఇవ్విధంబున లేమివహించి గర్గుఁ
డప్పురము రోసి షరభూమి కరుగుచోటఁ
బ్రబలమగు నొక్క యగ్రహారమున నిలిచి
యతి పిపాసాబుభుక్షాతురాత్తుఁ డగుచు.

121

చ. సకలపురాణము ల్నిగమచర్చ లెఱింగిన వైదికాఖ్యుడౌ
నొకగృహమేధి పిల్వఁగఁ దదుజ్జ్వలమందిరసీమఁజేరి యిం
చుక తలవంచుచుం బెళుకుఁజూపులతో వెసఁబాద్యమిచ్చుత.
స్త్రుకురకపోలఁగన్గొని కనుఁగవకుం బ్రమదఁబువొందఁగన్.

సీ. జాటు పెన్నెరిగొప్పు జాతమన్యవశిలల్
 నించు చేపట్టుగావించు నేర్పు
 గిలుకుమెట్టెలు మ్రోయ కేకినీయానంబు
 దెలుపుచు శాకంబు దెచ్చు నొరపు
 వైటకొంగరవీడ బాహుమూలద్యుతుల్
 మించగాఁ గదిసి వడ్డించుతీవి
 కమ్మబోడసియాడ కలితకోకిలరుచుల్
 రాజిల్ల బెగడ మారడుగునేర్పు

తే. పతికిఁ జాటుగ నిల్చి తప్పక మెటుంగు
 సొలపుఁజూపుల బెళికిపోఁ జూచుదారిఁ
 దియ్యవిలుకానిఁ దెచ్చి ప్రతిష్ఠ సేయఁ
 గర్గుఁ డిష్టాన్నభుక్తి సోత్కంఠుడయ్య

123

వ. అయ్యవసరంబున

సీ. మానసాజాతిశ్రమంబు దీటి త్తిపో
 గాంక్షించి నాపై ని గాలి విసరె
 నటవీచరత్కేకి హర్షావహితంబ
 మర్చికోచాటంత మబ్బునోఁచె
 పథికయాథములు ప్రాప్య గ్రామములుజేర
 నబ్రమంబరమెల్ల నల్లికొనియె
 కాంక్ష కన్గొనునై రికవితానములచూపు
 మిటుమిట్లుగొన తీగె మెటుపు మెఱసె

గీ. తరుణు లధిపులమై వ్రాల నురుము లురిమె
 చెలఁగి చాతకినో రొగ్గ చినుకురాలె

నవని నేకార్ణవం బై నయట్లు జలము
వెల్లువలుగాఁగ నొకమహావృష్టిఁ గురిసె.

124.

3. అపుడు వైదికుఁ డాగర్గు నాదరించి
వానతఱియయ్యె రవి గ్రుంకవచ్చె నింక
నెందుఁ జనలేవు శయనింపు మిందె యనుచుఁ
దాను నాతఁడు సమయకృత్యములు దీర్చె.

125.

4. పవ్వళించిరంతఁ బనిదీర్చి దీపంబు
మలఁపి యద్దగోడ మఱుఁగుగాఁగ
వైదికునిసుధాంశువదనయు శయనించె
పచ్చవింటిరాయఁ డెచ్చరింప.

126.

5. గొనబుంబ్రాయము రూపసంపదయుఁ జేర్కొగల్గుటల్
మాటికిం, దనువీక్షించుట గర్గభూసురునిమీఁదం గోరుకు
ల్కల్కడు, ల్గొనఁగా నేఁడొకనాటిమాత్రమున కీలోలత్వ
మేలంచుఁ జెం, దినధైర్యంబునఁ గొంతనేపునకు నిద్రించె
న్వరాకాంక్షియై.

127.

6. గర్గుఁడు దానిమేనియధికవ్యతిరూపములు నివలాసనై
రర్గశము ల్విలోకనపరంపరలుం దలపోసి చిత్తభూ
మార్గణభూమి నొంప నసమంబగు తామస మంకురింపఁగా
నిర్గతభీతి వైదికుఁడు నిద్ర వహించుటఁ జూచి గ్రక్కునన్.

7. చని దానివీపువైఁ గర
మునుప న్నేల్కొంచి యాతలోదరి నాథుం
డని యొగ్గ నతఁడు తద్రతి
దనిసి వెస న్మయనభూమిదండకు నరిగెన్.

129.

క. అంతట నిశిసమయమునకు

నంతము గలుగుటయు గర్జుఁ డరుగం గని య

క్కాంత నిజాధిపుఁ గనుఁగొని

సంతసమున సిగు సాధరసం బొనఁగూడన్.

130

చ. పదరితిరేమి రాత్రి నగుబాటని యెంచకవచ్చి యంతనే

యుదురె గృహంబులో నితరుఁ డున్ని యెటుంగరె సీగ్గు

దాఁకదో, మది మగవారలైనను సమస్త మెఱింగినయట్టి

వారికే, ధుది నొకవేళ నేమియును దోచదువో గడ

యెంచి చూచినన్.

131

క. అనిన విని నేను నిశి మే

ల్కననే లేదనుచు దానికాంతుం డిదిగ

ర్గునికృత్యమె కావలెనని

ఘనమైన జుగుప్సవొడమఁగాఁ గుత్సించెన్.

132

తే. అప్పు డన్నాతి యేరితి నాత్తమాన

భంగమాచ్చాదితంబు చేయంగవలయు

ననఁ బ్రభావతి నన్నేమి యడిగె దవలి

కథ యెఱింగింపుమనిన శుకంబుఁ బలికె.

133

మ. అపుడమ్మానిని యథ్వసీనకృత ధౌర్జ్యప్రక్రియల్లాఁ దలంచి

పతిస్వాంత మెఱింగి మోసము జనించెం జూచితే యింకమ

న్నిపుణత్వంబునఁ గాని యీవిభునిసందేహంబుపోదంచుడెం

దపుఁదమ్మిందలపోసి యద్భుతరసానందంబుఁ గల్పించుచున్.

ఉ. కంటిరె యెంతవెంత కలగన్నపుడెల్లను మీరు వచ్చి న

న్నంటినయట్టులుండు నదియకాఁగద రాతిరి మిమ్ముఁ బాసినే

నొంటిగఁ బవ్వలించుటకు నోపకచింతవహింప నంతలోఁ
గంటికి నిద్రవచ్చెఁ గలగంటి భవద్రతి గల్గినట్లుగాన్. 135

తే. వామహస్తము సురముపై వైచి నిదురఁ
జెందుతఱి గానికల గందు రందు రెందు
నవ్విధంబునఁ బవలించి యైనకలయ
గంటి భవదీయ కారుణ్యగరిమవలన. 136

శ. అని పలుకు దానిమాటలు
విని నిశ్చయ మని తలంచె విభుఁ డోపద్మా
నన యంత నేర్పుగలిగిన
జనవచ్చు నటంచుఁ గీరచంద్రుఁడు పలికెన్. 137

గీ. ఆప్రభావతి బాగాయె నంచుఁ బలికి
ప్రాగ్విశాపాండిమము గాంచి పడకయింటి
కరిగి పగలెల్ల ద్రోచి దినాంతవేళ
యధిపసంగమకుతుకమాసృగమునఁ దొలుక. 138

సీ. కలికి చేర్చుక్కయా గాదుగా కచభృంగ
భంగపాళికళోర పంక్తిగాని
కస్తూరితిలకమౌ గాదుగా ముఖపద్మ
సక్తశై వాలలేళంబుగాని
రంగులరవికె నారాదుగా కులశైల
గ్రసితనాగేంద్ర త్వక్చయముగాని
గతివన్నెచీరె యాగాదుగా తనువిద్యు
తాభాదివారివాహంబుగాని

గీ. కనకమేఖలయాగాదుగా నితంబ
నవ్యకటిదేశకృతతొరణంబుగాని

యనుచు వర్ణింపఁగై చేసికొని యొయార
మమరవచ్చెఁ బ్రభావతీహంసయాన.

139

మ. అపు డాచక్కెరదిండిపక్కిదొర యక్కా! నేటికిమ్మేని చొ
క్కపు శృంగారము వక్ష్యమాణకథ జోకన్ వింతయయ్యెన్
సుమీ, కృపదల్కోత్తంగఁ జిత్తగింపు మని యంగీకారముం
గాంచి నే,రుపుమీరం దెలుపం దొడంగె పలుమూరుం
దేనియల్ చిందగన్.

140

— ము ప్ప ది యా టి వ క థ —

క. సుజనాకరమగు నొకపుర

ము జగజ్జేగీయమాన మొదవగ ముదితా
గజరథ మురుదురురయహయ

భుజవిజయసనాథసుభటభూయిష్ఠంబై

141

క. ఆరాజధానియేలు గ

భీరుం డనునృపతి యతనిప్రియమంత్రి జర
త్కారుఁ డన వెలయు నతని కు

మారుఁడు గుణశాలి యనంగ మాన్యతఁ గాంచెన్. 142

గీ. ఆతఁ డొకనాఁడు హరిశర్మ యనంగబరంగు

నొక్కతైర్థికుం డేతేర నొదవు భక్తి

నతని కిష్టాన్నసంతుష్టి యాచరించి

యర్హసంభాషణంబుల నలరఁజేసి.

143

క. అన్నియుఁ దొరగిన యట్టి ప్ర

సన్నాత్కాలియుగంబు చటులాఘతదు

శ్చిన్ను లగుజనుల కేక్రియ

నెన్నగ సద్గతులుగలుగు నెఱిగింపఁగదే?

144

వ. అనిన విని యవ్వహీసురుం డిట్లనియె.

145

సీ. అన్నదానంబు దురంతపాపాటవీ

జాలంబునకు దావకీలగాదె?

సురపితృభజనంబు దురితమేదురధరా

ధరకోటులకు వజ్రధారగాదె ?

కూపకల్పన మహాఘోరదాష్కృతతమః

కాండంబునకు భానుకరముగాదె ?

తరుకోటినిల్పు టుత్కటకల్తపాభిక

లమునకు జంఝానిలంబుగాదె ?

గీ. ధరణి మఱియును భూసురస్థాపనంబు

మొదలుగా నెన్నఁగలపుణ్యములు సెలంగు

నవియు సాలవెవృజినాగ్నినవలనార్ప

సద్గతులు గూర్పగ నమాత్య చంద్రతనయ.

146

వ. అనిన విని యమందసం దేహకందళితహృదయారవిందుఁడై
యవ్వంత్రి నందనుండు.

147

గీ. ముక్తిదొరకదు విజ్ఞానముననెగాని

కర్మమునఁగాని విజ్ఞానగరిమలేదు

జ్ఞానసత్కర్తృహీనులౌ జరులకల్ప

మతుల కేరితిగల్గు సద్గతులు చెపుమ ?

148

. అనఘాత్త యనాయాసం

బున కర్మఫలంబు జ్ఞానమునజెంది రయం

బున లింగశరీరము వీ

ఢొంగ సద్గతి గాంచు వెరవుగోరెద చెపుమా.

149

చ. అన విని యమ్మహీసురకులాగ్రణి యించుకనేపు కొంతచిం
తన మొనరించి యంతట పితామహుమాట దలంచి మంత్రినం
దను గనువిచ్చి చూచి చిటునవ్వు కెలంకులచిన్న వెన్నెలలో
చినుకగ నిట్లనుకొ ప్రమదసింధునిమగ్న మనోంబుజాతుడై.

గీ. బంధురక్షక! యిది మంచిప్రశ్న కలియు
గమున పాపాత్తజనులకు గతులుగలుగు
వెరవు దెలిపెద నన్నిట్లు వేడ భూత
కరుణగలవాడ వగు పెఱుగంగనయ్యె.

151

క. మును బ్రహ్మ దెలిపె భూతల
మున గాశీక్షేత్రరాజమును శ్రీముష్ణం
బు ననాయాసంబున కలి
జనులకు సత్పూజ్యగతు లొసంగు నటంచున్.

152

క. కావేర్యుత్తరభువిసం
జీవనదికి పడమటను నృశేవధికకృషా
తైవనికి దక్షిణంబగు
తావున శ్రీముష్ణవిష్ణుధామము వెలయున్.

153

సీ. శ్రీవరాహస్వామి చిత్తాపకల్పితా
మోదసాగరము శ్రీముష్ణపురము
ప్రతివారసేవకాగతశతకృతుశూలి
ముఖసరోత్కరము శ్రీముష్ణపురము
ముక్తివధూటిముముత్తుకోటివిధూత
మోహనాకరము శ్రీముష్ణపురము
నటతపురోమణి ఘటితనూపురరావ
ముఖరితాంబరము శ్రీముష్ణపురము.

గీ. స్తరణమాత్ర వినిర్ఘత సకలపాప
మూలసంతతివరము శ్రీముష్ణపురము
దర్శనాలోలహృదయకందళితేలసద
మోఘసుజ్ఞానధరము శ్రీముష్ణపురము.

154

క. శ్రీముష్ణము శ్రీముష్ణము
శ్రీముష్ణం బనుచుఁదలప జీవుఁడు కర్త
గ్రామము దహించి గర్భ
స్తోమప్రాప్తులును నడుచుద్రోవలు మఱుచున్.

155

సీ. పొందుగోరదు నిజభుక్తి కాలాగతా
గాధబాధాకరవ్యాధిచయము
చెరలు పోదు దురంతచింతాతिसంతాప
కృతిమహిన్నిద్రదరిద్రరవము
తొంగిచూడదు మనోభంగపారంపరీ
విత్రాసజనతతాపత్రయంబు
తడవఁబోవదు మహాద్ధామకామక్రోధ
మాత్సర్యద్రోహాదిమదకులంబు

గీ. మించి శ్రీముష్ణమంచు దలంచువాని
మాట లేటికి వానికర్తంబులు వ్రాయు
చిత్రగుప్తులు తమలెక్క చెడియె ననుచు
కవితె పడవేయు దురుధర్తకార్యదుర్య!

156

సీ. శ్రీముష్ణమని దలంచినఁజాలు ప్రాకర్త
కలితపాపౌఘంబువలనఁ బోవు
శ్రీముష్ణయాత్రచేసినజాలు నన్యూన
విజ్ఞాన మది కాళ్ళవేళ్ళఁ బెనఁగు

శ్రీముష్ణపురముఁ జూచినఁజాలు భోక్తవ్య
కర్త కాండంబు లెక్కడనొ యడఁగు
శ్రీముష్ణనగరు డాసినఁజాలు కైవల్య
పథమెల్ల కిల్లాకు పంపునేయు

గీ. తగులుచే నైన శ్రీముష్ణధామసీమ
కాపురం బున్న వానిభాగ్యంబుఁ బొగడ
నలవియే బ్రహ్మకై న బల్చిలువకై న
తలఁచినంతనె మైగరుపొలిచె జూఁడు !

157

గీ. ఇతరపుణ్యస్థలంబుల నెందుఁజూడ
దారమును దెల్పి కరుణించువారు లేరు
కాశి శ్రీముష్ణమున రమాకాంతు నాజ్ఞ
హరుఁడు గరుడుండు నుపవిష్టు లగుదురయ్య !

158

సీ. జనకేళిరతవిరజానదీజలజాత

కులసౌరభము గుబుల్కొన గడంగి
పుడుక బెట్టులతేనె దడిసిన నునుతెక్క
సురటిజల్లినగొట్టుసోఁక విసరి
హరిపదంబులు దార్ప నర్హమకా కంటికి
దంబుపై నుత్తమాంగంబుఁ జేర్చి
వైకుంఠపురసురావళి బరాబరినేయు
మృదులహస్తమున నెత్తేను నిమిరి

గీ. ఖగకులేంద్రుండు దక్షిణకర్ణమునను
తారక బ్రహ్మపరమమంత్రంబు నొడువు
గడగి కడపటిపయనంబుఁ గాంచువాని
కోమహమహాశ్రీముష్ణగ్రామసీమ.

159

సీ. ఎందుండివచ్చునో యీనకోటినిభచక్ర
మరుదెంచు దక్షిణహస్తమునకు
సమయమా టెఱుంగునో ఘమఘమధ్వనిశంఖ
మపు డొద్దు వామకరాగ్రసీమ
యెవ్వరు పనుతురో యలహేమచేలంబు
జగనీటుగను కటీచక్రసీమ
తరివేచియుండునో తతమణీకోటిర
మవతీర్ణమగు నుత్తమాంగమునకు

గీ. పతగరాజోక్తతారకబ్రహ్మమంత్ర
మంత్రములు కొన్ని వీనులవల నటంప
తనువుతో బొందు సడలించు ధన్యమతికి
భూసురోత్తమ శ్రీముష్ణపురమునందు.

16

శా. శ్రీముష్ణంబు సమస్తవైష్ణవమహాక్షేత్రాలికి రాజనే
వామంత్రంబున పాపలోపకరణవ్యాపారపారీణమై
యామోదం బొదవించు నిచ్చుబలదీర్ఘాయుంగళావైభవం
జేమో యంచు మదిందలంచెదవుసుమ్మిమంత్రి రాణ్ణందనా.

వ. వి శేషించియుఁ బంచమహాపాతకంబులనైనన్యంబ పటాపంచలం
బుగావించుసమయం బొక్కటి గలదు. అది పరమ రహస్యం
బిత్తటిం బళ్చాత్తాపమునం జీకాకుపడు నీకుఁ దెలుపందగు
నిం దెవ్వరు లేరుగదా! దగ్గఱకు రమ్మ! కృతాఖిలజనో
గ్లాసంబగు మాఘమాసంబున, నక్షిణపుణ్యలక్ష్మీవిధానపక్షం
బగు శుక్లపక్షంబున, దుర్దమదురితమర్దనఘనంబగు చతుర్దశి
దినంబున, శ్రీముష్ణంబున, నిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి,
రథోత్సవోత్సాహుండగు వరాహ దేవునిభజించి. యవ

భృదస్నానకుతూహలుండగు నద్దేవుని వెంటనె ప్రాగంబు
 నిదానంబున కరిగి, వేగిన పున్నమనాడు, ప్రాతఃకాలంబున
 తదంబుల గ్రుంకి, మధ్యాహ్నంబునకు, చకచకితగోపురమణి
 డంబరంబగు పురంబునకుఁ జని, సంజనితకంజాతవిహారమాణ
 రథాంగవధూవిభ్రమశ్రీకరంబగు నభ్రసరోజాకరంబునమును
 కలిడి, తనుకలితకనకవసనదుచినిచయప్రకాశితదిశాబృందం
 డగు గోవిందదేవుని సందర్శించి, విజ్ఞానసభాభాసమానుం
 డగు నీశానునకు నమస్కారంబు గావించి, యేతెంచి,
 దినాంతరంబున, సదావాసితగంగానిర్ఘ్నిరిణియగు నిత్య
 పుష్కరిణి నవగాహంబు గావించి, నిశాముఖంబున వరాహ
 దేవుని నేవించి, తత్ప్రసాదంబును భుజియించినవారికి, దేశాం
 తరనివాళియైన, దుష్కృతశ్లేశలేశంబులు లేక, యనేకా
 భీష్టంబులు చేకూరు; నావెనుక కైవల్యంబునకుం గాణా
 చికాండ్రగు. దైవయోగంబున నమ్రాఖమాసం బాసన్నమై
 యున్నయది. ఏను దద్భ్రతాచరణంబున కలుగుచున్నవాడ
 నచ్చటికి వచ్చితిరేని రమ్మని పలికిన యమ్మహీసురపుంగవునిం
 గనుంగొని యభంగురసంతోషాంతరంగుండై గుణశాలి
 యిట్లనియె.

162.

మ. మును నీతావకపాదపద్మవినుతిం బూతాత్మతం జెందినాఁ
 డనొ నీసత్కరుణాగుణంబు కొనియాడం శక్యమే నాయశం
 బునకుఁ విస్తృతిదెల్పితే దయవెసం బూర్ణంబుగాఁ దెల్పి దో
 కొని పొమ్మచ్చటి కేనువత్తు నిక నీకుఁ శిష్యశిష్యుండనై.

సీ. చక్కగాఁ బోసున్న సంయమనీపురం
 బున కేగుత్రోవల ముండ్లుగొట్టి

చలపట్టి దురితావళులె వ్రాయుచిత్రగు
 పులలెక్క హంసపాదులు ఘటించి
 మున్నుగా నమరించి యున్నదండనదాడి
 యాతనసాధనం బవల ద్రోచి
 దండనోత్సుకవృత్తి దరిజేసియున్నట్టి
 పాశకోశము పటాపంచజేసి

గీ. నన్ను రక్షింప వచ్చి తెంతటిమహామ
 హుండవోగాని యిది యేల నుర్విమీఁద
 మిమ్మువంటిమహాత్ములు మెలఁగుటెల్ల
 కూర్చి దీనులరక్షించుకొఱకుగాదె?

164

క. అని చిలుక బలుకుచుండగ
 నినుఁడున్ పూర్వాద్రిమీఁద నెక్కుట గనుచున్
 జనియె ప్రభావతి నిద్రా
 ఘనపరవశనిమిలితాక్షి కై రవి యగుచున్.

165

గీ. చారుకేళీనిశాంతంబుఁజేరి నాఁటి
 రేయి రాజిల్కరౌతు గారించి రాజు
 వలపుతోవచ్చు నాప్రభావతినిఁ జూచి
 “తేమనోభీష్టమస్త”ని తేనెలొలుక
 బలికె తక్కటికథవిన జిలుక యపుడు.

166

—ॐ ఏ డి మూ డ వ క థ. —

వ. అని యిట్లు గుణశాలి సన్నుతించి నీవెంటవత్తు ననిన. 167

చ. అనిన నతండు షేకొన కరాబ్జగృహీతతదీయపాణియై
 జనభయకారిఘోరవనశై వలసిపురపక్కణంబులె

ల్లను గనుపించికొంచు నచలత్వరమించగఁజూపొయ్య నూ
తన తరహర్షగద్గదవిధంబున నాతనిఁ జూచి యిట్లనెన్. 168
క. చెంగట గంటివె దక్షిణ

గంగాద్వారము గిరింద్రకన్యాసదయా

పాంగత్రిలోకము కాముక

శృంగారమధ్యమై బుధివింధ్యంబున్.(?) 169

మ. తనరకగంటిరె వృద్ధశైల మిదిగాదా! కంతువిద్విజ్ఞేకే
తనమా దక్షిణకాశి ముష్ణపురభూదారేశ వాత్సల్యసం
జనితానందత నిచ్చటక శివుఁడు లాస్యప్రాధి గన్పించు నీ
తని నేవించకయున్న తన్నగరియాత్రాసిద్ధిలే దేరికిన్. 170

క. మీరు చతుశ్శృంగములప్ర

కారమున గయాప్రయాగకాశీగంగా

ద్వారము లచ్చట నొక్కొక

వారణమునవచ్చి నిల్చె వరవినయసిధి 171

మ. అని వినిపించి యతండు దాను వెస వృద్ధాప్రస్థలింజేరి తె
ల్ప నశక్యఁ బగుసంతసంబు వొడమక పాతాళగంగానదిక
దనువుల్ ద్రోచి తదగ్రగర్భగృహవాస్తవ్యుక సురస్తవ్యుశ
ర్వునినేవించి నుతించి వెల్వడిమనోరమ్యాక్తులై పోవుచున్.

క. ధీనిధి హరిశర్దమహా

జ్ఞానుక గుణశాలిం జూచి సరసం గంటే

యానందభవన మనియెడి

కానన మిది బరగు ఝల్లికావన మనఁగన్. 173

మ. సకలర్తుస్థుటమానసత్ఫలసమాజం బివ్వనం బర్కర
శ్చికిజోటీయమి మధ్యపక్కణజనశ్రేణుల్ తటాకోత్కరా

చతుర్థాశ్వాసము

బకులంబుల్ ముకుళించుటన్ విరియుటన్ జేయున్ ప్ర
క్రియా, నికరాదాయపరాయణంబులను వింటే! ౩
రాణ్ణందనా!

సీ. వనరాళి యని డాగవచ్చినమైనాక
ధరముకై వడి గజోత్కరము దనర
నతులసాలసమూహమగు టనంతర చర
త్తురగాళియై మృగస్తోమ మలర
పుండరీకాననంబుగదా యని వసించు
నంచలరీతి సింహములుఁ బొసఁగ
సత్పథత్వం బిచ్చి చలియించుకరిమ్రబ్బు
తుటుములగతి కిటిసటలు వెలయ

గీ. కదసి చెలఁగెలతా డోలికావిహారి
సారి బాలాంఘ్రిసఖ కాంతిచంద్రికాలి
కసితకాసారగంభీరగంధకలిత
పవననవనేయ మానందభవనచయము.

క. ఆనందభవననని కెన
యానందనవనము నెన్న నర్హం బగునే?
కానం దలపఁగరాదని
కానందగు సకలఫలనికాయాస్పదమై.

1

క. ఈవల కృష్ణయు నావల
కావేరియుఁ గొలువఁ బలువగలఁ జెలఁగెడునా
తైవలి నీవల్లభుక్రియ
నీవనతల్లజము గంటివే! విలసిల్లెన్.

1'

క. అదె కంటివె శ్రీముష్ణము
నదెపో యక్కాంతి గోపురాగ్రనిరీతా
విదళితదూరాగతకో
విదజనసంసారఘోరవిధతృష్ణంబున్.

178

సీ. ఈననంబుల వెట్టి యింద్రపట్టణసీమ
హవణించు నందనం బయ్యె నేమొ ?
యీమేడల ప్రమాణ మింతని పద్మజం
డమరింప సురశైల మయ్యె నేమొ ?
యీయంగజాలవస్తు లేమైన గిలుబాడ
యక్షేశునకు నిధు లయ్యె నేమొ ?
యీసరస్థితః జూచి యెవ్వరో యీరీతి
నడరింప మానసం బయ్యె నేమొ ?

గీ. యీపురముతోడ బోడుగా నెన్నిమారు
లైన గావింప వైకుంఠ మయ్యె నేమొ
నంతపయిలేక నిది నేర నబ్బుటెల్ల
మన మొనర్చినభాగ్యంబు మంత్రితనయ !

179

క. వీతన్తాత్ర మె విభవస
మాతత మిది దక్షిణప్రయాగ యనంగ వి
ఖ్యాతం బీశ్రీముష్ణం
బీతరి నేవింపంగలిగె నీశ్వరుకరుణన్.

180

మ. కనుఁగొంటిన్ ఘనమార్గలంబితచణాగ్రస్వర్ణకుంభంబుతో
వనమున్నర్కవిమాన మచ్చటఁ జూచి వారాహదేహంబుఁ
జెం,దిన నాతండ్రి ముకుందుఁ డాధ్యుఁడు రమాదేవీరహః

యుండు స, జ్ఞనులకు బ్రోచుచునున్న వాఁడు కరుణాచాతుర్య
ధుర్యంబుగన్. 181

చ. కనఁబడురంగుబంగరుతగళ్యధగద్ధగితప్రభానిగుం
భనమునమించెబావనసమాజముజూచి తెయచ్చటకు వరా
హునిభజియింపసత్త్వదివిజోత్కరముకు వసియింపఁదన్ని కే
తనమగుమేరుభూధరముతానతదర్థమునిల్పెనోయనన్. 182

ఉ. అన్నియు నారయకు బహుపురాగతతైత్తిరికసంకులంబులై
యున్నది వీధు లేమిగతమో ? యిది మాఘముగాదె ?
రేపుగాఁ, బున్నమ నేఁడు సుమ్ము మనపోత్రిశరీరునకు
రథోత్సవం, బెన్నగ నీపు పుష్కరణి కేగుట యుక్తము
గాదె యిత్తరిన్. 183

క. అనిఁపలికి యతని దోడ్కొని
చని యాతా యాతవివిధజనసమ్మగ్ధం
బునకుకు లోఁగుచు మదిఁ బ
ర్విన నివ్వెర నిత్యపుష్కరిణియును గనియెన్. 184

సీ. దూరాగతాత్మబంధువులు డాశిన వంశ
జేతలవావులు నెప్పువారు
నడయాడుచును భయం బడర నొండొరుకరం
బులు గట్టిగాఁబట్టి నిలుచువారు
చేపట్టు వదలుటఁ జెదరినతమవారిఁ
బేర్కొని బెట్టుగాఁ బిలుచువారు
నితరజనాహ్వాననుతికి తన్నామకు
లగుటనే నేమేమని యనెడువారు

గీ. స్నానతటగతజన పటాంచలవిగళిత
 నీరసంకేతనికటవనీతలమునఁ
 గడగి మునివేశ్య బట్టూఁది నడచువారు
 గలిగి తనరారు నిత్యపుష్కరిణిగంటె !

185

సీ. పూర్వభాగమున నద్భుతలీలజాహ్నవీ
 గోదావరీనదులో గొండ్లిసలుప
 నగ్నికోణంబున యమునాసరస్వతీ
 ధ్రువరీణులు నిండుగాపురముఁజేయ
 దక్షిణంబున సముత్కంఠతోనర్తదా
 సింధుస్రవంతులు సీరులుగాంచ
 నిరుతిదిక్కున నిందితతామ్రచర్ణిక
 వేరనదులు వేర్వేరఁ బొసగ

గీ. పశ్చిమంబున తుంగయు భద్రయును స
 మీరునెడ కృష్ణవేణి కుబేరదిశమ
 లాసహాయు, భీమరధియు, హరాశ, రసయు
 నెలమి భవనాశనియు నిల్వనిది నెలంగు.

186

చ. తటమహిజాతనూతనలతాగళితప్రసవాశితోడి యు
 త్కటమకరందబృందములు డాల్చిన యర్ధవికస్వరాంబురు
 ట్పటలముపద్మతోయములు బర్వగఁబుణ్యాసరఃకదంబమేకడా
 పట నరుదెంచి యిందుమునుగఁవలకొన్నవిధంబుదెల్పెడున్.

సీ. ముసుకులతోవచ్చి మునిగెడుశుద్ధాంత
 శాంతలకస్తూరికమ్మవలపు
 బలుబరాబరులు బోల్పడవచ్చి గ్రంథ భా
 మినుల చొక్కపుఁదట్టుపునుగుతావి

గములుగావచ్చి తానములాడు కర్ణాట
సతులపాటీరంపుసౌరభంబు
హితులతోడుగవచ్చి యీందెడ్డిద్రావెడ
పంక్తి మంజలికాపుపరిమళంబు

గీ. తగులుకొని మించుకరులగంధములచేత
తైర్థికావళి బడలికల్ తలగఁజేసి
తనశ్రమాపహనామంబు ధన్యతమము
గావిటారించె నిత్యపుష్కరిణి వింటె !

188

గీ. కమలమకరందరసమధ్యకన్యకాపు
కారము వసించి నిత్యపుష్కరిణిజలము
నడుమనందంబునొందె కుందనపుతగుడు
లంటి దాపిన నవరత్నమంటంబు.

189

౪. ఎవ్వరిననిదాల్తు నే నటంచు విహంగ
విభుఁడు చింతించి నావెనక కొదుగు
దొర యెవ్వఁడని బరాబరిసేయుదు నటంచు
నైన్యనాథుండు నిశ్చలతనొందు
నధిపుఁ డొ సతండు రమ్మనిన జేరెదు నంచు
బలవైరి దవ్వుదవ్వులనెవచ్చు
నాయక నిర్దారణాశక్తి జాలమి
నెత్తమ్మిచూలి నోరెత్త వెఱచు

గీ. నెఱయు నీనిత్యపుష్కరిణిజలమ్ము
మునిగి గ్రక్కున లేచినజనులశంఖ
చక్రప్రీతాంబరాదిలక్షణవిరాజ
మానవిష్ణుసామీప్య లై నకతన.

190

క. ఈనిత్యపుష్కరిణికిఁ గృ
శానుదేసంగంఁటె దిగ్గజప్రవరాశా
ధీనత్వశరణచణశా
ఖానీకనిబద్ధమైన యశ్వద్ధంబున్.

191

క. ఈరావిఁ జూడు సాక్షా
న్నారాయణమూర్తిసేవ నామాత్రశ్రీ
పారంపరప్రియదంబు వి
చారింపఁగ దీనిఁ బొగడ శక్యమె మనకున్.

192

క. అని దెల్పిన తదనంతర
మున నయ్యిరువురును నిత్యపుష్కరిణిఁ గ్రుం
కనవారై కోవెలకున్
జని గరుడస్తంభనికటజగతి న్నేఁగన్.

193

క. సాష్టాంగనతులుసేసి ప్ర
హృష్టులజయవిజయుల న్నిరీక్షించి నిజా
భీష్టము లొన గూడగఁ జని
యష్టపురాగర్భగృహధరాంతరగతులై.

194

సీ. సహవిత్త్రనందతిత్ప్రపారితోహ్యంభోజు
మహితపాదాబ్జు నమద్భిడౌజు
దండెకఖండనోద్యద్భూరినిశ్వాసు
కమనీయరుచిరసత్కనకవాసు
శారదచంద్రికాచారుకాంతిశరీరు
నిగమాంతకేళీవనవిహారు
విమలకటీతటీవినన్యస్తమృదుహస్తు
నతభక్తలోకావనప్రశస్తు

గీ. రుచిరవక్షోభిలక్ష్మ్య సరోజగేహు
ధరణి సంభరణాసముద్ధరణదేహు
నవ్వరాహుని నేవించి యధికభక్తి
నతుల వాచానిరూఢి సన్నతు లొనర్చి. 195

ఆ. సుస్తేరంబగు నీముఖాంబురుహ మిట్లుం జూడగల్గెన్ మనో
భస్తారంబులుఁ జెరిదనీయక పురాపర్యాప్తపాపాఘముల్
భస్మంబై చనఁజేసి భూరికరుణాపారీణతారూఢిమై
యస్త్రదోరభవంబు బాపు మిక సర్వాంగీణ పాండుద్యుతుల్.

శ. అని వినుతించి రథోత్సవ
మును గన్గొని తద్వ్రతం బమోఘాదృతిచే
సినవారై దమదేశము
జనుచో నిరువురు దినాంతసమయమునందున్. 197

గీ. అనుచు కీరంబుఁ దెల్పుఁగా నంతలోన
ప్రార్థరాధరశృంగంబువై సరోజ
బంధుబింబంబు జూచి ప్రభావతీర
మణియు కేళీనిశాంతంబుఁ దనరఁజేరె. 198

ఉ. చేరి ప్రభావతీసుదతి చెల్వుగ నాఁటిదినాంతవేళ సిం
గారముమీఱి చారుకనకద్యుతు లంగమునందుగల్గ యొ
య్యారముతోడ రాజసమునారయఁబోయెడు నాప్రభావతీ
సారసగంధిఁజూచి రసచాతురిమీరశుకం బ దిట్లనెన్. 199

గీ. భళిరె! శేబాసు! యోవైశ్యపంకజాక్షి!
యింత వేగిరమొంద నీవేఁగుదెంచు
శేనెఱుంగుదు తక్కటియైనకథయు
వినవలె నటంచు వచ్చితి వింతె వినుము. 200

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విప్రవరులు మఱి నిజపురంబున కరుగుదేర.
నంత సంధ్యాసమయంబున. 201

క. ఒకపల్లెఁ జేరఁ జని యం
తిక నటి తత్కాలవిధులు దీరిచి యొకశూ
ద్రు నడువన్ శయనించిరి
శకకృతపురగమనమార్గజనితశ్రములై. 202

గీ. అప్పు డాయంట గేస్తురాలంగవిజితరంభ
రంభచతురిక యనుపేర ప్రబలుమగఁడు
తాను పొరుగుారి కరుగ నితరు విలిచి
కొని మనోజాత సంక్రీడఁ బెనఁగుచుండ. 203

ఉ. అత్తరివచ్చె తత్పతిధరామరు లిద్దఱు దీనికాశలో
దాత్తతఁజూత మంచు సభయంబుగ నుండిరి లెస్స వింటివా
బిత్తరి యప్పు డాహిమగబింబముఘోమణి బొంకు పెట్లు నీ
యుత్తమచాతురీగుణసమున్నతి నెంచెద దెల్పుమాయనన్.

గీ. అన ప్రభావతి శుకకులాధ్యక్ష ! యంత
గనగఁగల్గిన నేర్పరిగాను యేను
జాలు నులుకుట్టుమాటలజోలి యేల
నవలికథ దెల్పు మనిన నిట్లనియె చిలుక. 205

క. చతురికపతివచ్చుట గని
వెత గల్పించుకొని క్రూరవృత్తికదష్టా
స్థితి మాన్పెడుమంత్రజ్ఞుని
గతి మంత్రింపుచు వసింపగాజేసి వెసన్. 206

క. ఇలు దెఱచివచ్చి నిలిచిన
చెలువునిపై వ్రాలి యేమిచెప్పుదు నీము

ద్దులమోము జూడఁగానక

పాలుబాపుచు నుంటితేలు బుడుకుటకతనన్. 207

ఉ. నాయతిఘోరవేదననినాదములన్ దయపుట్టి వీధిలోఁ
బోయెడునట్టి యీపరమపుణ్యుడు గ్రక్కున మంత్రశక్తిచే
నాయువు నిల్పే నీతని మహద్భుతసద్గుణ మెంచగాఁ దరం
బే యిక నేల బిడ్డఁగని పేరిడఁగావలయున్ మనోహరా!

గీ. పడకఁ దెలువరు లిద్దలు బాపనయ్య
లదిగొ చావడి బవళించి నిదురలేక
యన్నియును చూచుచున్నవా రడిగి జూడు
యెన్నిపాటులు పడితినో యిటకు మునుపు. 209

మ. అనినం దత్పతిజారునింబొగడి నాప్రాణంబు రక్షించి తం
చును వై పచ్చడ మిచ్చి వీడ్కొలిపె నచ్చోతద్వధూచాతురీ
జనితాశ్చర్యులు భూసురుల్ నిజనివాసప్రాప్తులై రంచు మె
త్తనివాక్యంబుల చిల్కబల్కునెడ ప్రాతర్వేళగావచ్చినన్.

గీ. కోమటి మెలుంగు నీబృపుగుబ్బలాడి
యంతిపురమున కరిగి సాయంత నాప్తి
గాచి గైచేసికొని మహీకాంతు సంగ
మాభిలాషంబుతోఁ జేర నరుగదేర. 212

క. కనుగొని గుణసారుండో
వనితా జని యెదవె ధరణివల్లభుకడకున్
జను మిక నొకకథగల దది
విను మనుచుం బలుకఁదొడఁగె వేడుకబొడమన్. 211

ళా. కావేరితటిద్రావిడినినదశంకాకాళికీ కీచకీ
రావంబై యొకయగ్రహారము రువారం బందు నుద్యల్లస

దాభవులో మిత్తుఁడు దేవదత్తుఁడును విద్యాశాలి యామ్యం
డనన్, గా విఖ్యాతివహించి భూదివిజలోకశ్రేష్ఠులై నల్లర
థావేళ స్పృహతం జరితురుగకియ్యత్వంబు శూన్యంబు గాన్.

గీ. తద్ద్రవిణమెల్లగిలు బాడఁ దలఁచి ధూర్త
విప్రుఁ డొక్కఁడు వారల వెంటవెంటఁ
దిరిగి తన్నె త్రివడసె విధేయనామ
ధేయుఁ డరివంచనాపరాత్తియబుద్ధి

214

ఉ. అంతట పాండ్యమండలమునందు ద్రువాఖ్య నెసంగు మేదినీ
కాంతుఁడు భూరిదాన మొసగన్ సమకట్టిన విన్నవారలై
సంతసమంది నల్లరు ద్విజన్తులుగూడి విదేయుతోడ న
త్యంతరయంబుమై నరిగి రాదొరయున్నపురంబునేరఁగన్.

వ. ఇవ్విధంబునఁ జేరి.

216

సీ. మంత్రీంద్రులకు వేదమంత్రపూర్వార్థీర్
భాసురోక్తులనిష్ఠపండ్ల నొసఁగి
యధికారిచెంత వేదాంతభాష్యాదిమీ

మాంనాదిసంవాదమహిమఁ జూపి
హితపురోహితు లున్నయిండ్లకుఁ బసపుపం
డ్లును గొనిపోయి బంధుతలు నెఱిపి
వాకిట గొల్లల కేకతంబున ధర్మ
తత్త్వమార్గమును బోధన మొనర్చి

గీ. యుడిగములవారికెల్ల మే మున్నవార
మనుచు మంత్రాక్షతల నిచ్చి యనుసరించి
వారు సముఖంబునేర్ప భూవరునిచేతఁ
గైకొనిరి నాల్గువేలరొక్కంబువారు.

217

గీ. ఇట్లు గైకొని తమయూరి కేగఁదలచి
త్రోవ సరిగొట్టి దొంగలు ద్రోచికొనుట
వెంత మరిగొనిపోవ సువేళగామి
హితుఁ డనెడివేర నొకబచ్చుయింటి కరిగి.

218

క. ఈయెనిమిదిజాలల్లధన
మీయెడ మీయింట నుండనిమ్ము పురంబున్
దాయగఁ జని నేగనుగొని
పోయెద మీటువచ్చి యనుచుఁ బొసగించి వెసన్.

219

గీ. ఇప్పుడు వచ్చిన యేగురునిందువచ్చి
యడుగునప్పుడుగాని యాయర్థ మొసఁగ
వలదనుచు రొక్కమా బచ్చువానిచేతి
కిచ్చి వానిల్లు వెలువడి యవలి కరిగి.

220

గీ. తెలుపుబత్తంబునకు లేక యరుగఁదరమె
యనుచు మిత్రాదులగునల్లు రాత్తఁదలచి
యలవిధేయుని బిలిచి నాల్గైదుమాడ
లడిగి తెచ్చుని యడుగఁగా నతఁడు వోయి.

221

క. హితుఁజేరి రొక్కమంతయు
నతిరయమునఁ దెచ్చుటంచు ననిపిరి మావా
రతులితశూరసహాయులు
జతగూడిరి పయనమునకుఁ జనియెద మనినన్.

222

గీ. అతఁడు గేహంబువెడలి యయ్యవనిసురుల
నందఱిని జూచి యిత్తున యనుచు నడిగి
వార లిమ్మని పలుక నివాసమునకు
నరిగి యాతనిచేతికి నర్థ మొసఁగె.

223

ఉ. ఇచ్చుటయున్ విధేయుఁడు మదీప్సితముల్ ఫలియించె నం
చు లో, హెచ్చినసంభ్రమంబురల నెప్పటినల్లురిగూడి కొంత
ద, వ్యచ్చెడురీతి వెంటఁజని యంతట వారల కన్తోఱంగి తా,
నిచ్చకువచ్చుతావునకు నేగె మహాజవ ముప్పతిల్లగన్. 224

ఉ. అంతట వానిగానకపు డంపిననాలుగువేలరొక్క మా
ద్యంతముదెచ్చెనో జరిగెనోయని మిత్రముఖుల్ దలంచి య
త్యంతరయంబునన్ మఱలి యాహితునింటికిఁబోయి మాధనం
బంతయు నిమ్మటన్న విని యాతఁడు వారలఁ జూచి నవ్వుచున్.

గీ. అపుడు మీరంపఁగా వచ్చినట్టియతని
చేతికేమిఱ లిమ్మని నెలవొసంగ
ధన మొసంగుట యెఱుఁగనిదారిబలుక
దగునె యీసుద్దు లెల్లవర్తకులతోడ.

226

గీ. అనినవారు రొక్కమంతయుఁ దెమ్మని
యనుప లేదనంగ నతఁడు మీర
లిమ్మనంగ విత్త మిచ్చితి నొ లేదొ
యనఁగ పెద్దమాట లయ్యె నపుడు.

227

వ. తదీయవాక్యోపవాక్యంబు లాకర్ణించి యందంద సందడిగా
మూఁగినయాధార్తికులు గొంద టిఱుదెఱంగులవారివారించి
మహీసురోత్తములు విత్తంబంతయుఁబోనాడుకొని పోదురె
యనియును, హితుండు ఘంటికామంత్రంబు తనయింట
నునుచికొనుట కాని లాభంబుగానని వాఁ డర్థంబంతయు
నిచ్చునే యనియుం దలపోసిచెడినసొమ్ముచెరిసగంబుగా వగ
దెంచి యాబచ్చువానిం బిలిచి పీరు నీయధీనంబు బెట్టిన
ధనంబునం దొక్కపాలిమ్మనిన సమ్మతించక యతండు నలుపురిం

దోడ్కొని పాండ్యమహీమండలాఖండలు సముఖంబునకు
నరిగె. యోప్రభావతీ! యవ్వసుమతీపతియేగతి తదీయవి
వాదం బుడుపవలయు నిది యెటుంగకున్న ననన్యసామా
న్యండగు రాజన్యమూర్ధన్యపాలికింబోవ నూహింతువే
తెలుపు మని పలికిన యంకురితమనఃస్పంకోచన యగునప్పంక
జాక్షి నీరీక్షించి యప్పక్షికులాధ్యక్షుం డిట్లనియె. 228

క. మగువా! తిర్యక్కులజం
డగుట న్నుతిలేక మించనాడితి నేరం
బగునైరించుట భవదీ
యగుణంబుగదా శమించి యవ్వలవినుమా! 229

క. ఆపాండ్యనృపతి విప్రా
లాపంబులు హితునిమాటలున్ విని నరుగన్
ప్రాపితముఖుడై కరుణా
శ్రీపతిమన్ బచ్చువాని చేరన్ బిలిచెన్. 230

క. పిలిచి చెవులోన నేమో
పలికిన నతం డలరుమొగము భాసిల్లగ రా
జులదేవ యనుచు ధరణీ
తలనాయకుఁ బొగడి జనిత దరహాసమునన్. 231

గీ. బ్రాహ్మణులఁ బిలిచి నాయుంటఁ బదిలీపరచి
యున్నయది విత్తమెల్ల నాయొద్ద ననుచు
నపుడు మీచిన్నగతి నేగురరుగుదెంచి
యడుగుఁ డిచ్చెద మాటుమాటాడవలదు. 232

క. అన వారు మొగమొగంబులు
కనుగొనుచు న్నిలువ ధరణి కాంతుఁడు కరుణా

వననిధిగాఁ గాపునవారల

ననిచెన్ బహుధన మొసంగి యంభోజమూళి.

233

క. ఆరాజవరునకుఁగల

నేరుపు నీకబ్బెనేని నృపలోకమణిన్

జేరుమని చిలుక యనునెడ

వారిజహితుఁ డెక్కి పూర్వవసుధాధరమున్.

234

క. అపుడు ప్రభావతి తనయం

తిపురమునకు నరిగి తమ్మితెగ నెవ్వగలన్

తపియించువేళ వచ్చిన

నపరిమితానందమానసాంభోరుహయై.

235

శా. పన్నీటం జలకంబులాడి తొగలుం బాలాభిరేఖావలీ

చిన్నెల్ వ్రాసినచీరగట్టి యపరంజింజిమ్ము నెమ్మేసిపై

మిన్నుల్ గ్రమ్మెడి సొమ్ముదాల్చి మహిభృన్తీనాంకజన్యక్రియా

సన్నద్ధత్వమునొంది యందము రహించన్ జార నేతెంచినన్.

చ. కనుగొని పచ్చ రెక్కపసగల్గిన పుల్లులరాయఁడో కన

త్కనకఛటాఛటాచకచక త్తనువల్లిక నేఁడు దెల్పు నీ

యనుమతిమీఁదగాని కథయంచు దలంకుచు విన్న వింతునా

యనితదుదారకౌతుకకటాక్షసిరీక్షలు గాంచి యిట్లనున్. 237

ఉ. అంగవసుంధరాభరణమై యొకపట్టణ మంద మొందు మా

తంగతురంగసద్భటకదంబశతాంగతతుల్ నెలంగఁగా

మాంగళికాభిధాన మసమానముగా పహియించి యప్పురం

బంగదనామధేయ వసుధాదిపుఁ డేలను తేలుసంపదన్. 238

ఉ. ఆనరపాఁ మాళికి వరాంగముకై పడి నొక్కమంత్రిమే

ధానిధినాముడై తగునతఁడు నిజాంగనజాయమానశో

భానుతశాంతవేరి యొకబాలికెగాంచి దివంబునెంద సం
తానముగోరి లోలయనుత స్వివరించి రమించె నంతటన్.

ఉ. ఆలలితాంగికంటికి ప్రియంబగుసొమ్ముధరించి నేవక
శ్రీలమఱంగి జిహ్వాకు రుచించుపదార్థము లాహరింప నే
వేళ ప్రసూనతల్పమున వేడుకమై బవళింపుగల్గుటన్
చాల మడించి జారజనసంగతికై తివురుబ్బిగల్వగాన్. 240

సీ. రేయిదాల్చినవిరుల్ వ్రేలుగొప్పున జాఱ
నగుమోము జిగిమించనదికి నరుగు
పుక్కిటివీడె మబ్బరపునీటుఘటింప
కులుకు నెన్నడలతో గుడికి నరుగు
పయ్యెద వీడ గుబ్బలనిగ్గు గనుపట్ట
నెమ్మితోఁ జొట్టము లిండ్లకరుగు
పావడవై వ్రాతపని జీర రాణింప
కొమరుతో వనభోజనముల కరుగు

సీ. నరుగుచో మంచిమగవాఁ డెదురనుపడగ
వనిత తగవాని నటు బిగాబగలఁజూచు
సోగకడకంటి నెఱవాఁడి సొలపుఁదళుకు
బెళుకుచూపుల నయ్యిందుబింబవదన.

241

సీ. ఇంట నేతెంచుచుట్టంపు పెమ్మకాండ్ర
తరచుగాఁ బిల్చితేరద్రస్తరులు బలికి
తన్ననంబులరాగకందళము లునిచి
యతిభయాతతమున వాఁడ నడలుపడతి.

242

సీ. దూతికపట్ల నెంతోమైత్రి వాటించి
దానికి మన సిచ్చి తగులు నెఱపి

సఖయెడాటమున నిచ్చకముగా వర్తించి

ధాత్రియుఁగూడి మంతనములాడి

ప్రాతివేశిని దనప్రాణంబుగాఁ జూచి

లెంకలతోడ మాలిమి యొనర్చి

శిల్పినీరుదికి మచ్చికబుట్ట నడపించి

తనకు దా సాహాయ్యమును భజించి

గీ. యత్తికామాతులసుతాదు లై నబంధు

గంధసింధురగమనల గారవించి

యేయుపాయంబులను గోర్కె యెనయనేని

తన మహంతః పురాధివాసనకుఁ గనలు.

243

సీ. తనివిఁదీఱఁగ నందతనయుతో రతికేళిఁ

బెనఁగిన గొల్లగుచ్చెతలమనువు

చంద్రునంతటి నిండుజాణకొఁగిటఁ జొక్కి

తమిఁగడఁదేర్చిన తారబ్రతుకు

నేమగమిని యైనదేపేంద్రు నన్యునిగూడి

కాంక్షఁజెందు నహల్యకాపురంబు

శివుగూడి తనివిఁగాంచినయట్టి దారుకా

వనమౌనికాంతలవర్తనంబు

గీ. మెచ్చుగాక మతేమి యీమేనియందు

యనుభవించనిసౌఖ్య మే లనుచు వనిత

యింటిలోనుండి చావడి నెవ్వరై న

సరసరీతిప్రబంధముల్ చదివిరేని.

244

ఉ. వీపురతోడఁగూడి రమియించగ భాగ్యముఁజేసెఁ గావున

ద్రౌపది మెచ్చవచ్చునని తొయ్యలి సంతసమందునంతలో

నావిభుఁ డామృగాక్షికి నిజాధిపుతోడసుఖంబుగల్గ ది
చ్చావిధిఁచేయుజారజనసంగతిగాకని యెంచు నిచ్చలున్. 245

గీ. ఇవ్విధంబున నప్పుర్ని మేందువదన
యన్యసంభోగసుఖలేశ మబ్బెనేని
యాకసంబైన బేధించి యవలబోవు
నంతకుఁ దెగించియున్న యయ్యవసరమున. 246

క. వారింటిదేవపూజా
కారిత్యము బూని వేదఖనియై వినుతా
చారుండై సుగుణనిధి
చారణుఁడన నొక్కబ్రహ్మచారి చెలంగున్. 247

గీ. గున్న యేనుంగు మద రేఖగూడినట్లు
తావియామని కెనసి దారి ధవళ
కరుఁడు పదియాఱుకళలతోఁ గదియుకరణి
వాఁడు నానాట నిండుజవ్వనముఁ గాంచె. 248

గీ. అపుడు జారగవేషణాయత్తమైన
లోలహృదయంబు వానియుద్వేలకాంతి
కవయవో లక్ష్మ్యదేహంబు గాంచి నిలిచి
త్రిమృటలు బట్టు బడలికల్ దీర్చుకొనియె. 249

సీ. మునుపటివలె నుండజనదుగా యింకనొక్క
చెలి బెండ్లియాడంగవలదె యనుచు
నితని కిత్తరి బెండ్లియేటికి యింకభో
గముచెల్వ లున్నారుగద యటంచు
పఱచులేవారిచిత్తరముభావించి చూ
డగ త్రొత్తకోడెకాఁ దౌట యనుచు

వెటవనేటికి నట్టి విద్యలచవియెఱుం

గఁడుగాని చొరబారఁగలఁ డటంచు

గీ. నొంటిపాటునఁ బలికి యాయువిదయమ్మ
చెల్ల యీమాట లెవ్వరిచెవులఁబడెనొ
యనుచు నాలుగుదిక్కులు సరిసిఁ జేర్చి
వాని నెమ్మది నొకవంతవలపు నెఱపు.

250

క. ఈరీతి నవ్వధూషణి

చారణు లోఁబఱచి యొకనిశావేళ తమః

పూరితమగు నొకయింటన్

చేరిచికొని యిష్టకార్యసీద్ధిఁగొనియెన్.

251

క. కని యదిమొదలుగఁ దద్ర

త్యనుపమసౌఖ్యాబ్ధినోలలాడుచు మరునిం
దనబంటుగాఁ దలంపుచు

ఘనతరగర్భమున కన్నుఁగానక మెలఁగెన్.

252

క. అంతట బాలామణియగు

శాంతం బోషింప మఱచి చారణనిమగ్న

స్వాంతత్వముజెందినత

త్కాంతామణి నడకలెల్ల గాంచిన యదియై.

253

గీ. శాంతయును బాలయయున్యునుఁ జతుర యగుట

దీనికి భయంబుఁజూపినగాని తనకుఁ

బోషణముచేయ దీది యని బుద్ధిఁ దలఁచి

యొర్చికొనియఁండి యంతట నొక్కనాఁడు.

254

చ. జనకునిఁ జేరి యాతనికి సతగమయ్యెడ మాటలాడి, సొం
పెనయగ నీవుగాక మరి యింకొకతెండ్రిగఁడు నాకుఁ బొ

మృని పలుక నిన్వినిశ్చలత రాద్భృతుఁడై మదిఁజెందు సందియం
బునఁ దలపోసి యాసచివపుంగవు డెంతయు నాదరింపుచున్.

గీ. ఇంక నొకతండ్రిగల దంటి విందువదన
యతనిఁ జూపెదవే యన్న నవ్వధూటి
మంచి దీరేయి జూపెద నంచు బలికి
యవలి కరిగిన యమ్మాట లాలకించి. 256.

క. ఆలోలాంగన తనదగు
శీలం బిది యెఱిఁగి పతికిఁ జెప్పగఁ బూనెన్
జోలు నని తలచి మిక్కిలి
జాలింబడి శాంతఁ బిలిచి సత్ప్రియరీతిన్. 257.

గీ. అనునయించిన నబ్బల యైననేమి
నన్నుజోషించెదేని యంతయును మఱపుఁ
దాల్తు ననిపల్కె నింక నత్తరుణి జనక
భావసంశయ మెట్లు బాపంగవలయు. 258.

క. అనిపలికి యూరకుండిన
కనుఁగొని యకా రవ్యజలజగంధయు ఘనచిం
తొనరించి తెలియఁజాలక
వినుపింపు మటన్న కీరవిభుఁ డిట్లనియెన్. 259

వ. అంత నిశీధినీసమయం బగుటయు, నష్టేధానిధివిభావధీరత
తమఃపుంజంబగు కేళిమందిరంబున లోలాసమేతుండై యుండి
యబ్బాలికం బిలచి ద్వితీయజనకుం జూపుమనిన నాశాంత
యత్యంతమాగ్ధ్యంబు దాల్చి తదీయ చ్ఛాయ జూపిన
నతండు నవ్విలొలం జూచి యేతద్బాలికాలాపంబులకు
నీయందు సందియంబుఁ జెందితి నని తద్వృత్తాంతం బంతయుం.

దెలిపి పతి వ్రతాశిరోమణియగు నీ కిట్టిగుణంబులు పుట్టునే
యని బహుకరించెం గావున నయ్యమాత్యకుమారికకుం
గలయగణ్యనై పుణంబు గలిగినంగాని ధరణి భుజంగుని
సంగతికిం జనగూడునే యనునంతలో నరుణోదయంబైన
ప్రభావతీలలితాంగి శుద్ధాంతంబున కరిగి క్రమంబున దినావ
సానం బగుటయు. 260

చ. జలకములాడి జీని బురుసాజిగిచీరె ధరించి గుబ్బలన్
గలప మలంది కన్నుగవకాటుకరేఖ యమర్చి కస్తురిన్
తిలకము దీర్చి భూషలును దేహమునందు నలంకరింపుచున్
కలవలరాజుఁబోలు నరనాథుని జేరగ నేఁగు నత్తరిన్. 261

క. చని నాఁటిరేయి నరపతి
నెనయన్ దద్దేహసీమ నేఁగెడుదానిన్
కనుగొని యనియెన్ గీరం
బులు దనపల్కులను నమృతముం గులుకంగన్. 262

— ము ప్ప ది తొ మ్మి ద వ క థ —

క. కలహవిజృంభణబాహు
బలనిర్జితశత్రురాజబలుఁ డతిలోఁగో
జ్వలచిత్ర సేనుఁ డప్పురి
చెలువొందగ నేలు చిత్ర సేనుం డనంగన్. 263

గీ. అతఁడు నాతనిదేవేరి నతులదివ్య
లక్షణాకృతి నయ్యాదిలక్ష్మీఁబోలి
వెలయు సుబలాంగనయు సముద్వేలలీల
వేకకంతత నిద్ధా త్రియేలుటయును. 264

మృని పలుక నిన్వినిశ్చలత రాద్భృతుఁడై మదిఁజెందు సందియం
బునఁ దలపోసి యాసచివపుంగవు డెంతయు నాదరింపుచున్.

గీ. ఇంక నొకతండ్రిగల దంటి విందువదన
యతనిఁ జూపెదవే యన్న నవ్వధూటి
మంచి దీరేయి జూపెద నంచు బలికి
యవలి కరిగిన యమ్మాట లాలకించి. 256.

క. ఆలోలాంగన తనదగు
శీలం బిది యెఱిఁగి పతికిఁ జెప్పగఁ బూనెన్
జోలు నని తలచి మిక్కిలి
జాలింబడి శాంతఁ బిలిచి సత్ప్రియరీతిన్. 257.

గీ. అనునయించిన నబ్బల యైననేమి
నన్నుజోషించెదేని యంతయును మఱపుఁ
దాల్తు ననిపల్కె నింక నత్తరుణి జనక
భావసంశయ మెట్లు బాపంగవలయు. 258.

క. అనిపలికి యూరకుండిన
కనుఁగొని యకా రవ్యజలజగంధయు ఘనచిం
తొనరించి తెలియఁజాలక
వినుపింపు మటన్న కీరవిభుఁ డిట్లనియెన్. 259

వ. అంత నిశీధినీసమయం బగుటయు, నష్టేధానిధివిభావధీరత
తమఃపుంజంబగు కేళిమందిరంబున లోలాసమేతుండై యుండి
యబ్బాలికం బిలచి ద్వితీయజనకుం జూపుమనిన నాశాంత
యత్యంతమాగ్ధ్యంబు దాల్చి తదీయ చ్ఛాయ జూపిన
నతండు నవ్విలొలం జూచి యేతద్బాలికాలాపంబులకు
నీయందు సందియంబుఁ జెందితి నని తద్వృత్తాంతం బంతయుం.

- చ. ఇలగలపుణ్యతీర్థముల కేగి వ్రతంబు లొనర్పుతీర్థవా
సులకు సమస్తవస్తువులు చూర లొసంగ కుటుంబభోజనం
బులు ఫలదానముల్ నడపుభూసురకోటికి ప్రా క్తనంబుతా
కొలలు హరింప నక్కుసుమకోమలినాథు ననుజ్ఞమున్నగన్.
- వ. ఇత్తైఱంగున సుపుత్రోదయకారణంబులగు బహువిధశుభ
వ్రతంబు లాచరింపుచున్నయెడ నొకనిశీధినీసమయంబున.
- గీ. పతియు దానును సురతానుభవమువలన
అంగమునబుట్టు బడలిక లపనయింప
మృదులతరతల్పనమునబొంది నిదురజెంది
మేలుకల గాంచి యంతలో మేలుకాంచి. 270
- క. తన ప్రాణవల్లభునకున్
గనకలతాతన్విగనినకలతనవాలుం
గనుఁగొనలసిగ్గుఁగుల్కుచు
వినుపించిన యవ్వభుండు 'విస్తయమతియై. 271
- క. ఇక్కల నిక్కను యగుచున్
తెక్కలుగలజక్కి నెక్కురేఖావంతున్
జిక్కపరచు నవమోహము
నొక్కరునిన్ గొమరు గాంచెదో యెలనాఁగా! 272
- గీ. అనిన మో మరవాంచి బింబాధరమున
గందళించిన చిటునగ వందగించ
నేమమునగాను నోచిననోములెల్ల
పండెనేమోకదా యని యుండునంత. 273
- గీ. చిత్రసేనపక్షింద్రుతో శితమునీంద్ర
శాపసంప్రాప్తుడైన వైశ్వానరుండు

జగతి నిక రాజవంశాబ్ధిచంద్రుఁ డగున
టంచు దైవజ్ఞు లెఱుగింప నాక్షణంబ.

274

క. ధీరులు దెలుపఁగ మది చెలు
వారందగు సుబలతోడ నతులితసదన
ప్రారంభవేళ నకులున్
గోరి ప్రసన్నునిగఁజేసికొని వినయోక్తిన్.

275

క. తనయాభిలాష దెల్పుచు
మనమలరన్ వేడుకొనినమాత్ర నెయతఁడే
నెనయభవద్గర్భాబునఁ
జని యిత్తు నటంచు వర మొసగి చనునంతన్.

276

వ. అది గారణంబున.

277

క. కలవాణీమణి సుబలకు
నెలమసలినపిదప రెండునెలలై మఱియున్
నెల యొందుగడచినంతన్
చెలువకు నెత్తేనగర్భచిహ్నోదయమై.

278

చ. వెలవెలనై ననెమ్మొగము వృత్తగురు స్తనగోర కాగ్రముల్
నలుపువహించె నిమ్మ తరనాభిబయల్పడియెన్ వలీతరంగరే
ఖలనగుముత్యముల్ దొలఁగె కౌనొకయించుకగాఁగనాభ
యాం, కలుతరచయ్యె నన్వికచకంబు దళాయతనేత్ర కెంత
యున్.

279

క. ఈరీతి న్నవమాసము
లారామామణిధరించి యతులితసుముహూ
ర్తారంభవేళగ నెసుకు
మారున్ సుకుమారతనురమాసుకుమారున్.

280

వ. అట్టియొడ.

281

సీ. అనవద్యవాద్యములనగర చేటిక
 నగరసామంతు లనంగ నడిచె
 బ్రతికెద మని కోరి మతి నుల్లసిలు విప్ర
 వరులకు బంగారువానగురిసె
 పట్టణక్షోణినాబాలవృద్ధాదులౌ
 ప్రజలకుఁ జక్కెఱపంటఁబండె
 గడిదుర్గములనుండి కడుచూడఁజాలని
 యరివీరులకుగుండె లావలించె

గీ. నెంచఁదగియున్న వియ్యంపుటింటిరాచ
 కులము మన్నీల కింతైన బలిమిగలిగె
 కోపనారత్న మగుసుబలాపురంద్ర
 కడుపునను పుత్రతలకంబుఁ బొడమె నపుడు.

282

గీ. అంత నా రాజవరుఁడు శుద్ధాత్ముఁ డగుచు
 వసుధ మెచ్చంగ పుత్రోత్సవం బొనర్చి
 ప్రోడలగుభామినీమణుల్ పురుడుదీర్చ
 జాతకర్తాధికృత్యముల్ సంఘటించి.

283

క. పేరొసఁగె చిత్రభానుమ
 హారాజనగురు ననుజ్ఞనలబాలునకు
 పేరుకలహంసగమనల
 వారతరతనాలతోట్లు నలరించె వెసన్.

284

ఉ. సొన్నపుసన్నపుంబనుల చొక్కటమా దగతోట్ల వూచి నా
 యన్నకులాలి నన్ను గని నయ్యకులాలిసిరుల్ దొలంకువాల్

గన్నులబుచ్చిపాపనికి లాలి మరందము గ్రమ్మరించు విల్
గన్నవజీరుగన్నవగకానికి లాలి యటంచు భామినుల్. 285

గీ. ముదమొదవ బాలుఁ డిట్టు లభ్యుదయలీలఁ
బెరిగె నానాఁటివిదియచందురునిబోలి
వినయగాంభీర్యదై ర్యవివేకముఖ్య
సరసగుణముల నానాఁటఁబెరుగుచుండ. 286

సీ. అభ్యసించె చతుర్విధామ్నా యబహువిధ
కావ్యబాహాటాది గ్రంథములును
సాధించె ఖురళికాస్థలిని ముప్పదిరెండు
నాణెంబులైన విన్నాణములను
వాయిం చె వల్లకీవాదనాదసమస్త
సంగీతబహురహస్యక్రమములు
నేర్చె మదోద్ధతానేకప జవతురం
గమరథారోహచంక్రమనిరూఢి

గీ. తెలిసె సామాద్యుపాయశక్తిత్రయములు
కనియె రాజన్యనీతిప్రకాశనీతి
రాజమాత్రుండె యమ్మహారాజతీవ్ర
భానుమద్ద్యుతి యాచిత్రభానునృపతి. 287

వ. ఇవిధంబున నవ్వసుంధరావరకుమారకఁతీరవుండు నిరవధిక
భోగభాగ్యోదయుండును, నిరుపమానమహేశ్వర్యధుర్యుం
డును నిరవద్యసకలవిద్యాప్రవీణుండును నై యుండునంత.

క. కుందనమును నెత్తావియు

యిందుముఖీకందర్పున

కందంబుగ యశావనోదయ మైదిరించెన్.

289

గీ. అంత తలిదండ్రు లత్యంతహర్ష మెసఁగ
మంచికళ్యాణవేళ సంతానలీల

పంచకళ్యాణ మొనరించి పట్టభద్రుఁ
జేయ జగతీసురేంద్రుఁడై చెలగుటయును.

290

క. ముయ్యాడుముద్దుగుమ్మలు

వెయ్యారులుగల రయారె వీరినగరినో
తొయ్యలి వీరందఱితో

నెయ్యము మదిఁ దొంగలింప నీరై ప్రేమన్.

291

గీ. తొడరి నినువిన్న యదిమొదల్ కడువిరాలి
నితఁడు మకరాంకశరశతక్షతశరీరుఁ

డయ్యె నీచేతిదింకనే యంచు బల్కు

సెలవుల నొకింత చిటునవ్వు చెంగలింప.

292

క. తలవాంచి సమృత్తం బగు

తలఁపున నుండునెడ నుదయ ధరణీధర ది

క్తలమున రవి యుదయించిన

మలమల దానగరుఁ జేరి మాపటివేళన్.

293

క. కనకోపమాంగి చిలుకన్

గనుగొని మనరాజమాళి కథదెల్పితివెం

తని నిన్ను మెత్తునిక నా

పెనిమిటి జననంబు దెలియ ప్రియమగు ననుడున్.

294

— న లు బ ది య వ క థ —

గీ. చిలుక చిలుకల కొలికితోఁ జెప్పుఁ దొడఁగె
అమ్మ! వినవమ్మ తారకాచలమునందు
నొక్కనాఁడు మహాదేవుఁ డుబుసుపోక
శ్రీకరోద్యానవనవాటిఁజేరి యచట.

295

సీ. ప్రమథు లిర్వంకల బలశీకొల్పఁగ రుద్ర
కన్యకామణులూడిగంబొనర్ప
భృంగి హాస్య క్రియాశీతి నృత్యముసల్ప
చండీశ్వరుఁడు గుణస్తవమొనర్ప
విఘ్నసాధుఁడు పురోవీధి ముద్దులుచూప
శరసంభవుఁడు బరాబరియమర్ప
నందివాహనము చెన్నొంది మ్రోల నటింప
వీరభద్రుఁడు జయోద్వృత్తిఁ దెలుప

గీ. తండులాస్యంబునకుఁ దరుల్ తగఁ జిగుర్పు
నట్లు గాంధర్వ రసవూర్తి నలరుజాయ
నంబికాదేవితోడ నెయ్యమున నభవుఁ
డుచిత సింహానస్థుడై యుండునపుడు.

296

౪. అమరేశ్వరాదిది గధిపు
లమరవరుల్ జసతపోమహర్షులు దమకు
సముఖంబులేమి దృఢ భ
క్తి మరిన్ తమకడకుఁ జేరి ద్రిష్టురువేళన్.

297

౫. పసుపాటు జిలుగు దుప్పటి యంచు ముత్యముల్
వరుసఁగన్పడు వల్లెవాటు దనర

చెంపనించుకజారు సిగనొప్పు సంపంగి
 మడుపు పెత్తులతో రుమాలు మెరయ
 ఘర్తాంబు బిందు సంగతి నొకింత రంగు
 బొట్టు కస్తూరితావి బుగులు కొనఁగ
 వెలిదమ్మితేకులు తెలిసెఁగుల్కెడు ధీర్ఘ
 నేత్రాంతములఁ గొంత నిదురదోలుక

గీ. కరములను నిరు కలవొట్టు కప్పురంపు
 విడెము పుక్కిట కడుచిక్కుపడినహార
 లతయుగంబునఁ బొసఁగ నుల్లాసమొసఁగ
 వచ్చె నలకూబరుండు దుర్వారుఁ డగుచు.

293

చ. అపుడల పార్వతీరమణుఁ డ న్నలకూబరుఁజూచి జాతికొం
 చెపువగ నేఁగుదెంచె నని చాల మనంబుననెంచి యోరి! నీ
 వపరిమితప్రమత్తుఁడ వహంకృతిచిత్తుఁడ విట్టులంతరం
 గపు కొలువైనవేళ మముఁ గానఁగ నర్హుఁడవే గణింపఁగన్.

క. నీవధమవర్తకుఁడవు
 గావునమాసముఖమ్ముగడియం దగునే
 భూవలయమ్మునమర్త్యుఁడ
 వైవర్తిలు మనుచు శంభు వానతి యొసఁగెన్.

300

క. మనమునఁ గడు బెగడొందుచు
 విని ధనదసుతుండు సభయవిహ్వలమతియై
 యనియెం బ్రణమిల్లి జగ
 జ్ఞనకా! యీత ప్పొకింతనైపు మటంచున్.

301

లయగ్రాహి. శంకర నిశాచర భయంకర శివాహృదయ
 పంకరుహభృంగ లకలంకకుచిమద్వీ

— న లు బ ది య వ క థ —

గీ. చిలుక చిలుకల కొలికితోఁ జెప్పఁ దొడఁగె
అమ్మ! వినవమ్మ తారకాచలమునందు
నొక్కనాఁడు మహాదేవుఁ డుబుసుపోక
శ్రీకరోద్ధానవనవాటిఁజేరి యచట.

295

సీ. ప్రమథు లిర్వంకల బలశీకొల్పఁగ రుద్ర
కన్యకామణులూడిగంబొనర్ప
భృంగి హాస్య క్రియాశీతి నృత్యముసల్ప
చండీశ్వరుఁడు గుణస్తవమొనర్ప
విఘ్నసాధుఁడు పురోవీధి ముద్దులుచూప
శరసంభవుఁడు బరాబరియమర్ప
నందివాహనము చెన్నొంది మ్రోల నటింప
వీరభద్రుఁడు జయోద్వృత్తిఁ దెలుప

గీ. తండులాస్యంబునకుఁ దరుల్ తగఁ జిగుర్పు
నట్లు గాంధర్వ రసపూర్తి నలరుజాయ
నంబికాదేవితోడ నెయ్యమున నభవుఁ
డుచిత సింహానస్థుడై యుండునపుడు.

296

౪. అమరేశ్వరాదిది గధిపు
లమరవరుల్ జపతపోమహర్షులు దమకు
సముఖంబులేమి దృఢ భ
క్తి మరిన్ తమకడకుఁ జేరి ద్రిష్టురువేళన్.

297

౫. పసుపాటు జిలుగు దుప్పటి యంచు ముత్యముల్
వరుసఁగన్పడు వల్లెవాటు దనర

వంటిమహామహు డుండఁగ

వింటి మనోభీష్ట మెల్ల వెలయఁగ గంటన్.

307

గీ. ఎంత సుజ్ఞాననిధివి నీ వెంత ఘనుఁడ

వెంత నిను మెత్తు నని పల్కు నంతలోన

చుటుకు చుటుకున నరుణవిస్ఫురణ మ్మెఱయ

కరకరని తోచె తూర్పున ఖరకరుండు.

308

ఉ. అల్లప్రభావతీరమణి యంత నిశాంతముఁ జేరి నాఁటిరే

యల్లన కుందనంపు జిగియందపు మ్రోగయినేసి నేటి కి

హల్లకభల్లతీవ్రనిశితాస్త్రహాహాలి కోర్వజాలరం

జిల్లఁగ రాజశేఖరుని జేరి సుఖించెద నంచునెంచుచున్. 309

గీ. రానుచిల్కకు పేలోగిరంబునాన

వాలుచక్కెరరసదాడిపాలచెఱుకు

లరఁటిపండ్లిడిపససార్చి యక్కుచేర్చి

సెలవొసఁగుమన్న నాముద్దుచిల్క యనియె.

310

❀ నలువదియొకటవకథ ❀

క. రంభవు నీవు విలాస వి

జృంభణమున నిన్నుగనినచి త్తజాఁ డైనన్

శుంభ ద్రతి తంత్ర కళా

రంభమునకుఁ దానె కదిసి ప్రార్థించుగదే!

311

సీ. ఇంద్రాదిదిక్పతులైన నీవడిపంచ

బడియందలములలోఁ బరివసింప

పోటుబంటులు నిజాద్భుతరణప్రాభవం

బులు గోరికొనుచు నీకెలనుగొల్వ

సోమయాజులు బహుస్తుతులుచేయుచు ప్రేమ

బొదలని ముంగిట నొదిగియుండ

సన్యాసు లతనుజర్జరితసర్వాంగులై

యలర నీపాదంబు లాశ్రయింప

గీ. అందటికి నన్నిరూపంబు లగుచుఁ జెలఁగి

భువనమోహనశృంగారభవనమైన

నీమహిమ నీ వెలుంగక నేటి కిట్టు

లోక్కనృపమాత్రునకుఁ జిక్కియుండఁదగునె.

312

క. అని పల్క నద్భుతంబుగ

విని సురలోకముననుండి వెస నే నిచటన్

జనియింప నేమిగారణ

మనుడు ప్రభావతికి యల శుకాగ్రణి యనియెన్.

313

క. నలకూబరుండు హాలా

హలకంధరు నాజ్ఞ నిచటి కరిగెడునాఁడో

లలనా ! నీవు పితామహు

కొలుపునకుం జత యమర్చి కొనియెద వచటన్.

314

గీ. అమృతప్రభుఁ బొడగాంచి “యబ్జభవ ! పు

రాణపురుష ! సరస్వతీ ప్రాణనాథ !

సకలజంతువినిర్తాణ చతుర హృదయ !”

యనుచు కైవార మొనరించి యాక్షణంబ.

315

సీ. కాశ ధరించి రంగస్థలంబున నిల్చు

చెలువ మాయజుడైన తలవఁగలఁడె

సభ విస్తయమునొంద యభినయము ఘటించు

మెలకువ గురుడైన మెచ్చఁగలఁడె

కరలక్షణప్రయోగరమణచాతురి
 యభినుతింపంగ శేషుడైనంగలడె
 కలికికన్నుల కటాక్షంబు లంభోజాత
 శరుడైన మరలింప చాయంగలడె

గీ. బొరయని చూచువారెల్ల యభినయంప
 కలికివాల్ జూపులను శిరఃకంపనముల
 యొరపు తెలనవ్వుముద్దుమై సిరిబెడంగు
 మించ నటించుటయు న వివరించి గాంచి.

316

గీ. మెచ్చితి వరంబు వేడుమో మచ్చకంటి
 యనుచు వచ్చింపువేళ నీయనుగుచెలి యొ
 కరై నలకూబరుడు ధాత్రి గదియువార్త
 విన్నవించిన మదిలోన జిన్నబోయి.

317

చ. కడుబెగడొంది సోగతెలిగన్నుల గుల్కెడు నీకుగ్రుక్కు
 చున్, సిడిముడుపాటుతో నలకు శేషయగర్భపదాంబుజద్వ
 యం, బిడి కడతేర నీవిరహభారభరం బిక మద్భుజంగునె
 న్నడుగనుగొందు నొక్కొకరుణామతి నానతియిమ్ము నావు
 డున్.

318

ఉ. నీనయమార్గవైఖిరికి నేమది మెచ్చితి నీలవేణిరో
 నీనలకూబరుండు ధరణీస్థలికిన్ శివునాజ్ఞ నేగుటన్
 పూని త్వదీయమోహపరిపూర్ణమతిన్ వెతనొందియున్నని
 న్నానవమోహనాంగునెనయన్ సమకూర్చెదనమ్మునెమ్మదిన్.

గీ. అల్లహరునాజ్ఞ దప్పింప నలవిగాదు
 కాకయుండిన నేమి భూలోకముననె

నీకు నలకూబరునితోడ నిర్జరేంద్ర
పురి ననుభవించునట్లుగ నెఱి నమర్తు.

320

ఉ. కావున నీమనంబునకుఁగాకవహించఁగ నేల పొమ్ము ధా
త్రీవలయమ్మునం దవతరింపుచుటంచు వచించునంత నాఁ
డీనరవై శ్యవంశమున నేపుదలిర్ప జనించినాపురం
భా వనజాక్షి వీవ మితభాగ్యశుభోన్నతివో ప్రభావతీ. 321

క. అనిపల్క జగచ్ఛతుం

డనువీరనృసింహఁ డుగ్రుడై తిమిరమహా
దనుజేంద్రు నేపడంచుట

గని కాంతనిజాంతిపురముగదిసె నరేంద్రా!

322

గీ. అలప్రభావతి ముటునాఁ డహఃపయోధి

నాన్విపాలుని నవమోహనాంగరంగ

మైకవాంఛాపదమ్ము నొయ్యన తనించి

మించి కురుమాపు నెఱుంజ మెఱయునంత.

323

చ. చిలకలక్ష్మి మేన గయిసేసి నృపాలునిచెంతఁ జేరగాఁ

దలచి శుకాధిచాఢునరుతఁ వెసనిల్పినమాత్రశూన్యది

క్తమున గౌళి నిల్వబలుకఁ విని సంశయమంది కుందుచో

చిలికెడుప్రేమ నిట్టులను చిల్కసుధారసధారలొల్కగన్.

— న లు వ ది రె ం డ వ క థ —

గీ. దుష్టశకునమ్ము విననయ్యె తోడ నేమి

యనుభవించంగవలయునో యని తెలంచి

మిగుల దిగులొంద నేటికో మీననయన!

యదియె మంచిదటంచు నీమది గణింపు.

325

క. అది యెట్టు లనిన విను నె

మది చెలంగ నీవిభుఁడు మమతం మఱిదె

బృదిసాళ్లనాటి కిలుజే

రుదు నని వాక్రుచ్చి చను పెటుంగవె మగువా ! 326

వ. కావున.

327

ఉ. నేఁ డతఁ డిల్లుజేరురమణీ ! వెస డెబ్బదిసాళ్లునెల్లె నీ

పోడిమి నీ వెదుర్కొని విభుంగని మ్రొక్కి రహస్యలీల నీ

వేడుక లుప్పతిల్ల తనువందొనరించి ప్రియంబునకా రతి

క్రీడల దేలవమ్మ సుచరిత్రలు నిన్ననయంబు మెచ్చంగన్.

వ. అని వచియించుచిలుకం గనుగొని ప్రభావతి యిట్లనియె.

గీ. కంటిపడవేసుకొంటి నోకథలకారి

ముద్దురాచిల్క నినునమ్మి మోసబోతి

నింక నేమనగలదాన నేమినేతు

ననుచు దీనానులాపంబులాడుటయును.

330

క. ప్రాణ మనిత్యము నిత్యము

మానంబని కావు ప్రాణమానంబులలో

మానమె కాయందగు నను

మానం బిక నేల నిలుపు మానం బనియెన్.

331

వ. ఆసమయంబున.

332

సీ. బహువిధసంభారభారముల్ తోనున్న

పెరికిపెద్దులుగుంపు లొసగిగొనగ

స్ఫుటసుగంధజలప్రపూర్ణములై నట్టి

కంచికావల్లశృంగార మెసగ

భాస్కరపండితప్రముఖదేవబ్రాహ్మ
 కాళియాశీర్వాదనాద మేసఁగ
 భవ్యసాధ్వీహస్త పాదార్పితంబులై
 వితతవై ఖరులనారతులు బొసగ

గీ. బహువిధంబుల రాజవై భవము మెఱయ
 బంధు లిరువంకి నొరయ సౌభాగ్యలీల
 తననగరుజేరె శుభముహూర్తమున వేట్క
 వెల్లివిరియంగ మలయజా వల్లభుండు.

333

క. అంతట తత్కాంతామణి
 పొంతన తనప్రాణవిభు పొడగనియు మహీ
 కాంతునిరతి సమకూడని
 చింతక వెసకానరాని శృంగారమునన్.

334

గీ. జారి మండికొనినచందాన తనమేని
 చెలువ మపుడు పటికి నెఱవుచేసి
 గంటుతోడమిత్రగణమెన్న సమధిక
 శ్రీలకాపురంబు చెలఁగుచుండె.

335

వ. తదనంతరంబ.

336

చ. తనతలిదండ్రులం గని యథావిధి భోజన మాచరించి పెం
 చిన శుకసార్వభౌముని భజించి ప్రియం బొనరించి సౌర్వభౌ
 మున కతిలోకవస్తువులు ముంగలకానుకగా నొనర్చి పే
 ర్చినముదమొప్పు నమ్మదనసేనుఁడు నెమ్మది నుండునంతటన్.

క. చిలుక దనుమోసబుచ్చుట
 యలమిక్ తద్వైశ్యవరుఁ డిలుసేరుటయున్

కలకంఠీమణిదూతియు చని

తెలుపన్ విని యన్న రేంద్రతిలకం బలుకన్. 338

ఉ. హల్లకపాణిపొందు మది నర్తిలిగోరుట చందమామ గ్రు
క్కిళ్లయినట్టులయ్యె పవళింపగ నేడిక నేమిసేతు నీ
పల్లవికార్యసంఘటనభావ మెఱుంగక యంతసేసె నా
యుల్లము తల్లడిల్లెడు నయో యని మోహవిషాదవేదనన్.

క. ఈరీతి నుండనేమో

కారణమున కీరమయ్యె గావలె దీనిన్

జేరి యిది తెలియ దగునని

యారూఢి వివేకకాలియై విభునిభుఁ డెలమిన్. 340

గీ. మదనసేచునియెఱుక నమ్మదను తేజి

నంతిపురిలోన నపరంజి యరిది పనుల

వెంత నొక మేడనుండి యే కాంతవేళ

సమ్ముఖంబున రావించి సవినయముగ. 341

క. ఓరాజకీర శేఖర !

నీరసికత మదిగణించనేర్తునె యని నీ

పేఱుషియంశంబున యవ

తారమునొందితివొ విబుధధర్మము వెలయన్. 342

చ. అనుటయు సంతసించి వసుధాధిపునిం గని చిల్కపల్కు నో
యనుపమశౌర్య ! నేశుకమహర్షివ రేణ్యుఁడ నీప్రభావతీ
వనరుహగంధిప్రాక్తనభవఁబున మమ్ము భజించియుండె నా
నెనరున సంధిలన్ గనుగొనన్ జనుదెంచితి నీశుకాకృతిన్.

ఉ. వచ్చి ప్రభావతీవికచవారిజలోచన మమ్ము గొల్వ నే
నిచ్చరహించువేళ జగతీశకులార్ణవపూర్ణచంద్ర! నీ

వచ్చినప్రేమ నన్బిలువనంపుట కెన్ని గతంబు తెల్పవే
మచ్చిక్కనన్న యాన్యకుమారుకుండశ్యనురాగవై ఖరిన్. 344

వ. అప్పు డయ్య ప్రతిమ ప్రభావంబుగల లీలాశుకంబునకు సకల
వినిధోపచారంబుల సమంచితోపమకుటసబహుమానంబుగా
యతనిసాక్షాద్దేవమని మనంబున భావించి ప్రదక్షిణ
ప్రణామసంభావనపూర్వకంబుగా మృదుమధురగంభీరభాష
ణంబుల నిట్లనియె. 345

ఉ. కామకళాశుభాకరశుకప్రవరక గనుగొంటి నేడు నా
బాములు వీడుకొంటి ననుప్రాజ్ఞుఁజేయ దలంచి కొంటినా
స్వామియు నీవెకా మఱిక్కృతార్థుడ నీదుసుబుద్ధివింటె నిం
కేమియొనర్తు దెల్పగదవే యన కీరవరేణ్యుఁ డిట్లనున్. 346

క. వామాక్షీ జనమోహన

కామాంధుం డైనయతనికథ వినుమును సు

త్రామములు లనుభవించిన

బాముల మది దెలియు మోన్యపాలకతిలకా !

347

సీ. కాకుస్థకులుండవై కలనృపుల్ నినుగొల్వ

మఱుండేజగద్ధితమహిమనొందె

పడరాని యిడుమలబడియు బొంకునెఱుంగ

కలహరిశ్చంద్రుండు నలసి యలసి

యల్లవిశ్వామిత్రు డతిబన్నములవెట్ట

రాజమూర్తాండుడై గ్రాలెగాదె

సామ్రాజ్యవైభవ శాశ్వతుఁడయ్యును
 జనకుఁ డత్యంతసుజ్ఞానదీప్తి
 గీ. యతులితోత్సాహవిదితమై యలరునట్టి
 మహిమవెలయు సద్భక్తసామంతశాలి
 వగుచు వైరాజ్యవంతుఁడవై సమస్త
 రాజ్యమేలగదయ్యు యో రాజవర్య!

348

గద్యము. ఇది శ్రీమద్భాదిరీ నృసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణ సమా
 గతకవితాధారపాలవేకరికులకలశాంభోనిధి సుధాకర తాడి
 గోళ్ల కరియమాణికన్య నృపహర్యక్షపౌత్ర పవిత్రచరిత్రకదుర
 ధరామండలాఖండలపుత్ర విద్యత్కవి రక్షణానుసంధాయక
 కదిరీపతినాయక ప్రణీతంబయిన శుకసస్తతియను మహాప్రబం
 ధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము సర్వము సంపూర్ణము.

వచ్చినప్రేమ నన్బిలువనంపుట కెన్ని గతంబు తెల్పవే
మచ్చిక్కినన్న యాన్యకుమారుకుండశ్యనురాగవై ఖరిన్. 344

వ. అప్పు డయ్య ప్రతిమ ప్రభావంబుగల లీలాశుకంబునకు సకల
వినిధోపచారంబుల సమంచితో పమకుటసబహుమానంబుగా
యతనిసాక్షాద్దేవమని మనంబున భావించి ప్రదక్షిణ
ప్రణామసంభావనపూర్వకంబుగా మృదుమధురగంభీరభాష
ణంబుల నిట్లనియె. 345.

ఉ. కామకళాశుభాకరశుకప్రవరక గనుగొంటి నేడు నా
బాములు వీడుకొంటి ననుప్రాజ్ఞుఖుఁజేయ దలంచి కొంటినా
స్వామియు నీవెకా మఱికృతార్థుఁడ నీదుసుబుద్ధివింటె నిం
కేమియొనర్తు దెల్పగదవే యన కీరవరేణ్యుఁ డిట్లనున్. 346.

క. వామాక్షీ జనమోహన

కామాంధుం డైనయతనికథ వినుమును సు

త్రామముఖు లనుభవించిన

బాముల మది దెలియు మోన్యపాలకతిలకా !

347

సీ. కాకుస్థకులుండవై కలనృపుల్ నినుగొల్వ

మఖుఁడేజగద్ధితమహిమనొందె

పడరాని యిడుమలబడియు బొంకునెఱుంగ

కలహరిశ్చంద్రుండు నలసి యలసి

యల్లవిశ్వామిత్రు డతిబన్నములవెట్ట

రాజమూర్తాండుడై గ్రాలెగాదె

దానినే ఉల్లేడయందురు. రాయలసీమలో ఈ యాచారము విశేషముగా కలదు.

౨-౧౦

ఎ

ఎక్కలిదేవి = ఒక గ్రామదేవత. ఈ దేవతను మాదిగవారు కొలుతురు.

“ఎక్కలిదేవికి గ్రామగంగకున్” అని కవి ప్రయోగించుటచే ఈ రెండును యుద్ధదేవతలని స్పష్టము.

౨-౪౪౫

ఎక్కలోజోగు = ఎక్కలేజోగు అనియునందురు. ఎక్కలికి = దేవికి జోగు (భీక్ష) పెట్టుదుఅని యర్థము. మాదిగస్త్రీలు ఎక్క లోజోగుఅని బిచ్చమెత్తుట రాయలసీమలో సర్వసాధారణము.

౨-౪౫౫

క

కొరవంజి = ఎఱుకుస్త్రీ.

౧-౧౦౧

కొల్లారుబండ్లు = నాలుగుదిక్కుల ప్రక్కమూతలుకల తడకలతో గూడిన బండ్లు, పొనకబండ్లు.

౧-౨౨౨; ౧-౨౭౧

కట్టాణి = కంఠాధరణము. బంగారుగుండ్ల అయిదువరుసల కంఠహారమును ఇప్పుడును కట్టాణియందురు.

౧-౨౨౨

కంబమయ్య=గుత్తికి ఇంచుమించు ౨౦ మైళ్లదూరములోనున్న కంబగిరి అను స్థలము ప్రసిద్ధ తీర్థస్థలము. అచ్చటవెలసిన నరసింహస్వామిని కంబమయ్య అనియందురు.

౩-౪౯

మీదుకట్టుట=“కాటిరేనికిమీదుగాగట్టినవరహాని”; ఆవులు, బజ్జెలు పాలీయ కూడిన అవి యానినప్పుడు మొదటి కొన్నిదినాలపాలు తాము నమ్మిన దేవరకు లేక మహాపురుషునికి ఇచ్చుకొందుమని ముడుపు కట్టుదురు. మొక్కుబడి చెల్లువరకు పాలనుకాని మజ్జిగ వెన్నలుకాని ఎవరికిని ఈయరు.

౩-౫౦

కూనలమ్మచీర = కూనలు (పిల్లలు) లేనివారు కూనలమ్మ అను దేవతకు
మొక్కుకొందురు. ఆదేవతకు ఎఱ్ఱనిఅంచుగల తెల్లని చీరను నైవేద్య
ముతో నెక్కించి గొడ్రాలి కాచీరను కట్టించుదురు. అందుచేత ఎఱ్ఱంచు
గల తెల్లనిచీరను కూనలమ్మచీర యనిరి. ౨-౪౧౧

గ

గౌర = కోమటి. కోమట్లలోనే గౌరయ్య, గౌరమ్మ పేరులెక్కువ. బెంగాలు
లోని గౌడదేశమునుండి క్రీ. శ. ౧౩, ౬ శతాబ్దాలనుండి విష్ణువర్ధ
నుని కాలమువఱకు తెనుఁగుదేశమునకు వలసవచ్చియుందురు. ౧-౧౨౭

గురస్తు = గృహస్థయొక్కతదృవము. ౨-౪౭౪

గాజుగడపినట్లు = కష్టముతో జీవనము గడపుట అనిసందర్భమునుబట్టి గ్రహింప
వలెను. ౩-౨౪౩

గురికాడు = పేటకాడు. ఇక్కడ యజమాని అనియర్థము. ౨-౪౯౧

గరాస = డష్టుఁడా. ౨-౪౭౫

గుడిముద్ర = పూర్వము దేవునిపేర విడిచిన పశువులపై దేవాలయాధి
కారులు గుర్తుగా ముద్రవేసెడివారు. ఆ ముద్రలుగల పశువులకు
స్వేచ్ఛయుండెడిది. ౨-౫౦౭

చ

చింతాకుముడుగుతఱి = మునిమాపుచీకటివేళ. ౧-౫౩౩

చిటుకులాడి = పగలాడి. ౨-౨౯

చందనపుమానికెలు = రాయలసీమలో ఒకవిధమగు సాధారణ వృక్షమును
చందనమందురు. అది చౌకకట్టై, ఆ కట్టెతో జేడిగములు, కొలత
సేర్దు మున్నగునవి చేయుదురు. ౨-౪౦౬ చూడుఁడు. “ఇనుపకట్ట
మానిముంతలు” అను ప్రయోగము. ౨-౩౬౦

వేపపీట = రాటమువడుకునప్పుడు కూర్చొను మూరెడెత్తుగలపీట. ఆ పీటకు

నాగుకాళ్లుండును కొన్నిటికానుకొనుటకు వీపుపలకయుండును.

సాధారణముగా నాపీటకు నులకనల్లుదురు.

౨-౪౨౬

చిట్టెడు = నూనెకొలుచు మానము. చటాకులో సగభాగము.

౨-౩౮౧

చేమిడియిడుట = చేమిరియిడుట. పేరుటకై పాలలో చల్ల చుక్కవదులుట.

౨-౪౬౨

చెంగలమ్మ = పూర్వము నెల్లూరులో చెంగలమ్మ అనుస్త్రీ సహగమనముచేసె
ననియు, ఆమె దేవత యయ్యెననియు, ఆజిల్లాలో చెంగలయ్య, చెంగ
లమ్మ పేరులు బహుళమనియు చెప్పుదురు.

౩-౪౦౩

జ

జేమిడిక = ఆసాదులువాయించు మధ్యతంతిగల ధక్క. ఈపదములో
జేమలిక అనియుకలదు. ముద్రితపదము వ్యవహారములోనుకలదు.
అనియు కొందఱుదురు. అది సరికాదు. ౨-౪౧౪. ఆముక్తమాల్యద
(౪-౧౭౭) లో “జమిడి” ప్రయోగముకలదు.

జగే = జల్లిపో.

౩-౧౯౬

త

తినె పెట్టు } = తినె అనగా అరుగు. తినె పెట్టుట అనగా దేవరనుకొలుచుట.
తీసె పెట్టు

ఇంటిలో నొకగదిని దేవునిట్లుగా వాడుదురు. అందొకచోట చిన్న
అరుగుకట్టుదురు. దానిపై మట్టిగురుగులకు అయిదు చలిపోయిన
వారిలో ఇంటివారిని బాధించునని తలపబడిన ప్రేతల చిన్నములుగా
పెట్టుదురు. ఇంటివారికెవరికైన పెద్దజబ్బుచేసిన అంతకుముందా
యిదు చలిపోయినవారు భూతమైపట్టినదని సోదె చెప్పించుకొని
విశ్వసించి ఆ భూతమునకు మ్రొక్కుకొని ఇంటనిలుపుకొని ఏదేట
నైవేద్యమిత్తురు. అట్టిదానిని తీసె పెట్టుటయందురు.

౨-౪౪౬

తిరుమంజనము = తిరుమజ్జరము = దేవునికి స్నానము చేయుచుట. 3-౧౩

తాళవారము = సోపా. 3-౪౨౨

కమ్మిరుమ్మిఘిరంగి దొరతురంగి = చిలుక. ౨-౪౧౦

తొగబాబాపాదుకా కాయత్రుంజిన్నెలు = చదురకావిరంగులు. ౪-౧౦౬

ద

దునేదారికటారి = దునేదారిఅనగా శూరుండు అని శబ్దరత్నాకరము. కాని

రెండు ప్రక్కల ధార (వదును) కలకటారిఅని యర్థ మేమో. ౨-౩౬౪

దర్శనపు పేరు = గవ్వలను వరుసగాకూర్చి బట్టవై అతికించి వట్టిదానిని

దర్శనపు పేరు అందురు. ౨-౪౨౧

దట్టిగట్టు = కుస్తీకై నమముపట్టిరి బిగించి సిద్ధపడుట. 3-౪౨౨

ధ

ధర్మధార = శత్రువు లోపడు మననియు, యుద్ధము చాలింపవలసినదనియు

కోరినప్పుడు ఆ సూచనగా కొమ్మూదుమరు. ధర్మయుద్ధమందు కొమ్మూ

ధారపట్టి యుద్ధము నాపునలచేయుటకు ధర్మధారమనిరి. ౨-౩౦౩

ధనాయుడు = ఇది - దనాయుడు - అనుట సరియగునేమో. సేనాపతియని

యర్థము.

ధావలి = తెల్లనియున్నితో నేసిన మడిపంచె. ధవళమైన ఉన్నిమడిపంచె. ఇట్టి

ఉన్నిపంచెకుట్టుట బ్రహ్మణులలో కొందఱి ఆచారమైయున్నది.

మహారాష్ట్రులలో ఈయాచార మెక్కువ. ౨-౪౪౩

న

నభరువాడు = నైపువాడు. గుర్రమునుతోమి దానికి సేవచేయు మాలవాడు.

ఇది ఉర్దూపదము. నేటికిని తెలంగాణమందు గ్రామాధికారులు నైపు

వానిని నషన్ లేక నభరువాడు అనియుచురు. ౨-౪౨౨

నెటికవిరుచు = (ఇదే గ్రంథమందు మరొకచోట ౨-౧౦౫ లో మెటిక
విరుచుఅని ముద్రింపవైనది. సరియగుపాఠము నెటికవిరుచుటయే)
స్త్రీలు లిట్టినప్పుడుకాని దీవించినపుడుకాని వ్రేళ్లు పటపట మనమడు
తురు. దానినే నెటికవిరుగుట యందురు. “నిజకులాచారవృత్తివై
నెటిక విజువ” అని యిచ్చట యతిస్థానమందున్నది గమనింపవలెను.

3-౧౫

పసులగోడలు = ఫార్మీలో ఫసీత్ అన కోటగోడ. ఫసీత్ పదమే “పసుల”
అయినది. “పసులగోడలనైన పసుధ నిచ్చెనలేక యెక్కనేరనిదొట
యెచ్చెలాడి” అను శుకసప్తతి ప్రయోగము గమనింపదగినది. పసుల-
a wall at in which stek as fisad not పసుల అని బ్రాహ్మ
దొరగారు.

౧-౧౩౯

పొగడదండ = పూర్వము ఆపరాధులను ముఖ్యముగా అప్పులు చెల్లించని
వారిని, సర్కారు పన్నుల చెల్లించనివారిని నెల్లాతోకాని త్రాటితో
గాని మెడకుచుట్టి లాగుచుండిరి. అప్పు చెల్లించువఱకు కదలరాదని
అప్పించినవాడు శాసించెడివాడు. “కవిరాజు కఠంబు కొంగిలించెను
గదా పురపీఠి నెదురెండ పొగడదండ” అని శ్రీనాథుని చాటువు.

౨-౧౯

పజీతు = అవమానము. ఫజీత్ అను అరబీపదమునుండి వచ్చినది. “ఆటదాని
బజీతు సేయగవలయునే” అని ఆముక్తమాల్యదాప్రయోగము.
(౫-౫౧) దానిపై వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారిట్లు వ్యాఖ్యానించిరి
“పజీతు = అల్లరి. బజీతు బజీతి-అని బ్రాహ్మదొరగారు. భంజిత అను
దాని వైకృతమని వైకృతదీపిక. అన్యదేశ్యమని బ్రాహ్మదొరగారు”
కళాప్రపూర్ణు లిట్లు వ్రాసినను ఫజీత్ అను అరబీనుండి యేర్పడినదని
యనుకొందును.

౨-౧ ౨౭

పరుజు = పిడి.

౨-౨౪౧

పారిగోడ = ప్రహారిగోడ. శుకసప్తతి ననుకరించిన ఆయ్యలరాజు నారా

యణకవి తన హాసవిశతిలో పారిగోడ యనుచోట ప్రహరిగోడ
అని వ్రాసెను. ౨-౧౪౧; ౨-౪౦౮

పాపోసులు = ముచ్చెలు. ఫార్సీలో పామోపోష్ - పావములను మూయు
నది. అను నర్థముకలిగి ముచ్చెలు అనుటకు రూఢియైనది. దానినుండియే
పాపోసుశబ్ద మేర్పడినది. ౨-౪౨౭

పటలాంశుకము = కచ్చునొనుదుప్పటి. శబ్దకల్పద్రుమములో పటలము న పరి
చ్ఛదము అని వ్రాసినారు. తెనుగు నిఘంటువులలో ఇంటికప్పు మొనలైన
అర్థాలిచ్చినారు కాని కచ్చునొనుదుప్పటి యని వ్రాయలేదు. ౩-౭

పుడకలువిరిచిన = గట్టిగాచెప్పిన. ౧-౪౩౨

పడుదల = పక్షి విశేషముని శబ్దరత్నాకరము. “పడుదలలోన డాబాకత్తి”
అనుచో అది సరిపోదు. పడుదల అనిన నడుము అని చెప్పవలెను.
౨-౪౨౭

పట్టెడు = పుటికెడు, గంపెడు. ౨-౪౪౦

పసులపొంగలి = సంక్రాంతిపండుగ. తమిళులలో పొంగలిపండుగ యని
ప్రసిద్ధి. ౨-౪౬౩

పొప్పలి = చౌక. ఈ శబ్దమునుగూర్చి శ్రీరాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు
నా కీట్టు వ్రాసిరి. “మాప్రక్క చౌకయిండ్లు అనునర్థమున వాడు
దురు. పొప్పలిచీరలు నేటికిని ఈదేశం (మైసూరు) లోమట్టిస్త్రీలకు
చాలాప్రియము. ఈపదము కన్నడములోను కలదు. చౌక అని
‘యర్థము.’” ౧-౨౩౭

పూటి = పరటి = వంటకుండ. ౨-౪౪౨

పొడుపువ్రేలు = చూపుడువ్రేలు. ౨-౪౪౩

పొన్నూళ్లు = పొరుగుూళ్లు అనుటకు కవి ప్రయోగము. ౩-౪౩౮

బ

ఋరసానివల్పు = పట్టుపనికలవస్త్రము. యూరోపుఖండములో బుస్సెల్

అనుగరమందు సిద్ధమై మనకు దిగుమలియైన కట్టును బ్రునెల్స్ పట్ట
నిరి. అదే బురుసానిఅయ్యెనని ఒకవ్యాఖ్యాత వ్రాసినాడు. ౧-౧౬౪
బండికండ్లు = “బాసలట ! బండికండ్లట !” అని కవిబాసలను బండికండ్లను
జంటగా వాడుటచే బాస-ప్రమాణము-శపథము అని బండికండ్లకర్థము
చెప్పవలెను. ఆము క్తమాల్యదలో (౬-౧౧) “బాసలు బండికండ్లు మఱి
ప్రాణభయంబున లక్ష సేసినన్” అని కవి ప్రయోగించినాడు. దానిపై
కళాప్రపూర్ణులిట్లు వ్యాఖ్యానించిరి. “బాసలు = ప్రతిజ్ఞలు, బండి
కండ్లు = నిలుకడ తేనివి.....ప్రతిజ్ఞలను నమ్మవచ్చునా? అసన్నుడు
ప్రాణము తప్పించుకొనుటకై లక్ష ప్రమాణములు సేయును”—కాని
ఇచ్చటకూడ “బాసలు బండికండ్లు” రెంటిని ఏకార్థముగా గ్రహించి—
బాసలు ప్రాణాపాయ సమయములను లక్ష సేయుదురు దానికేమి ?
అని యర్థముచెప్పుటయే సమంజసమని తలతును. శుక. ౨-౧౧౩
బురుసీను = మేలైన మెత్తని ఉన్నితో సేసిన ఆచ్ఛాదనము (ఇంగ్లీషులో
రగ్ అనునది) తెలంగాణా ఈవదము అందందు వాడుకలానున్నది.

౨-౨౬౧

బొబ్బిలికాయలు = కాలి మూడవప్రేలికి ధరించెడు మట్టెలు. ౨-౨౩౨

బందారాకు = అది చెట్టుకాదు. అదొక నేలమీదనుండు తీగెలము. దానిని

బందాలయని వ్యవహరింతురు. నేటికిని తెలంగాణమందు కొన్ని

ప్రాంతాలలో గొల్లలు వర్షమువచ్చినప్పుడు బందారాకును అడుగున
వేసుకొని పొలములో పండుకొందురు. ౨-౩౪౨

బడాపగలజూచి = “వచ్చిమదికి మెచ్చువచ్చు నెచ్చెలి, బడాపగలచూచి
వింతపదమువాడి.” ౧-౧౧౬. ఇచ్చట పగల యతిస్థానములోనున్నది.

“అడుతోడఋ, ట్టరెననువంటి సాధ్వినీబడా పగలంగనుగొండు” అని

౨-౩౬౯ లో ‘డా’ యతిస్థానములలోనున్నది. ఇదే శుకసప్తతిలో

నాల్గవ యాశ్వాస తుదిభాగాలలో “బిగాబిగలజూచి” అని వ్రా

నారు. ఇందు బిగాబిగల అనగా బిట్టుగా, బిగ్గరగా, కనురెళ్ళవేయక చూచి అను నర్థమిచ్చును. కాని “బడాపగల” అనుపదమే—అందు ‘డా’, ‘ప’ అక్షరాలు యతిస్థానములో పడినందున సరియైనదన వలెను. సందర్భమునుబట్టి బిట్టుగా అదేపనిగా చూచుటఅని యర్థము చెప్పవలెను.

బొండకొయ్య = పూర్ణము తప్పచేసినవారిని, మరియు రాత్రులందు వీధులలో అనుమానప్రదముగా తిరుగువారిని తలారులు పట్టుకొనిపోయి చావడిలో కూలపేసి చేతులకు కాళ్లకు అవిపట్టునంతటి సంకులుకం కట్టెపలకను (కోడెమును) తగిలించి దానికి కట్టెమేకును బిగించెడి వారు. అదే బొండకొయ్య. 3-౨౦౪

బిగువాట్ల = బిగువైనవారులుకల చెప్పలు. 3-౨౪౫

బంటుపైద = ఈ రెండుపదాలు జంటగా వాడబడినవి. పైదఅనగా బాలురు అని నిఘంటువులలో తప్పర్థము వ్రాసినారు. పైదఅనునది పార్సీ ప్యాదా (పాదచారి) అను శబ్దమునుండి వచ్చినది. ప్యాదాయనగా కాలరి (infantry) కాల్బలములోని భటుడు. ౨-౧౪౫

మ

ముఖాములు = స్థానము. అనగా వ్యాపారస్థానములు. ఫార్సీలోని మొఖాల అనుపదమునుండి యేర్పడినది. ౧-౧౭౫

మడియడు = మూర్ఖుడు. ఇది తమిళములో ఎక్కువగానుండు పదము. ౧-౫౦౧

మారామట్ల = చిక్కులు. ౨-౩౦

మట్టిల్లాండ్లు = కాలి నాల్గవ ప్రేలికి పెట్టుకొనెడు మట్టిలు. పిల్లాడియొక్క బహువచనము. ౨-౩౩౨

మాట్ల = పెసరవంటి పప్పుధాన్యము. ౨-౪౦౬

మల్లసాలె = (ఇంగ్లీషులోని Drawing room) వంటిది తెలంగాణమున
భవంతికి మల్సాలెఅని కొన్నితావులలో ఇప్పటికిని వాడుచున్నారు.

౨-౪౦౮

మూడాసు = టోపి (Skull Cap=పుర్రెటోపి) ఇది కన్నడపదము. నేటికిని
తురకలు పుర్రెకు సరిపోవునట్టి బట్టటోపిని తగిలించుకొని దానిపై
రుమాలును మెలికలు వడచుట్టుదురు.

౨-౪౨౭

ముస్తైదు = సిద్ధముగానున్న (Ready) ఇది ముస్తయాద్ అను అరబీపదము.

౨-౪౨౭

మణియము = నిఘంటులలో మణిగము, మణివము అను రూపాలిచ్చి అధికా
రము అనునర్థమిచ్చినారు. మణియరూపమిచ్చులేదు. “గుడిమణియము
సేయరాదు” అని సుమతీశతకము. గుడిపెద్దరికము అని మణిగపదార్థ
మునుబట్టి చెప్పవలెను. మన్నెము, మాన్యము, (సమ్మానించి ఇచ్చిన
ఇనాములు) అనుపదములకిది సమానమైనదిగా కానవచ్చును. కావున
గుడిసేవఅనియు చెప్పవచ్చును.

3-32౨

ల

లపేటా = చుంగువిడిచికట్టిన నెత్తిరుమాలు.

౨-౪౨౭

వ

వట్రము = గూడ్రని చేతనంచి; వైకముంచుకొనునట్టి చిన్నసంచి money
purse.

౧-౫౧౦

వెలుంగు = ఇది వెలుగు అను రూపముగానుండవలెను. కంచెయని యర్థము.

౧-32౭

వితటిపండుగ = జొన్నలురేగడి భూములలో వాస్తవిత్తకార్తులలో విత్తు
దురు. విత్తుటకుముందు గ్రామజను లొక శుభముహూర్తము నిర్ణయించి
అనాడు గొట్టులకు రంగులపూసి చీరలుకట్టి సొమ్ములుపెట్టి పూజించి

నై వేద్యమిచ్చి పండుగుచేసుకొని సాయంకాలము మేళములతో
నూరేగి ఎవరిబోలాలకు వారువెళ్లి మూడుమొలకలు మళ్లి విత్తనము
వేయుదురు. అదేవింతటిపండుగు. ౨-౪౪౨

వెట్టిసిరు = కల్లు.

3-3౨

స

సింగడు = ఎటుకువాడు. చెంచువారికి నరసింహ (సింగ) స్వామి ముఖ్యదేవత.

అందుచేత ఆటవికులలో సింగడుఅను పేరెక్కువ. ౧-౯౯

సిరాజులు = 'సిరాజి...చేకటులు' పర్షియాదేశమందు షీరాజ్ అనుప్రసిద్ధ
నగరముకలదు. అందు సిద్ధమైన వస్తువులను సిరాజులనిరి. షీరాజ్ లో
మంచికత్తులు సిద్ధమగుటచేత సిరాజులన కత్తులనియు నర్థమయ్యెను.

౧-౨౨౨

సామ్రాజితేజులు = సామ్రాజిదేశపు గుర్రాలు. పర్షియాలో సమరాన్
అను మండలముకలదు. అచ్చటినుండివచ్చిన యుత్తమాశ్వములు
సామ్రాజీలు. ౧-౨౨౨

సాత్కాలు = మ్రొక్కుబడులుఅని యర్థముండును. ౨-౪౧౬

సివసత్తులు = శివశక్తులు అనుదాని తదృశము. అవసరమైనప్పుడు ఒట్టునిండి
డోగుచు ఏదోదేవత ఆవేశమైనట్టును అదేవతను కొలువకుండిన గ్రామ
జనులు నష్టపడుదురనియు చెప్పవారు. స్త్రీలే సివసత్తులుగా నేర్పడు
దురు. ౩-౧౧౬

సబ్బణాలు = ఏమియు తెలియనివారు. ౪-౪౨

హ

హిజారు = లాగు. పార్శ్వపదము. ౧-౨౪౯; ౨-౪౨౭

హరిచెయ్యాకలు = హరిచెఅన నేమో? 'హరిత' అయియుండును. హరితయనగా
గిరిగాడు అనుపక్షి. ౧-౨౪౬; ౧-౨౨౨

హుసివోపగా = ఈపదమునుగూర్చి శ్రీ రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు
 నా కిట్లువ్రాసిరి. “అసత్యముకాగా; వ్యర్థముకాగా” అని యర్థము.
 కన్నడములో ఇదేయర్థముకలదు. పుసిఅని ప్రాచీనరూపము. తెనుగులో
 ముసిఅని మారినది.” ౨-౪౦౬

ఈ గ్రంథములో మరికొన్నిపదాలు నిఘంటులలోలేనివై అర్థముకానివై

యున్నవి:—

వైకముద్ర

కంబరుచీని నిమతాని.

౨-౪౨౭

సీలు

అయగారికరలచీర

చిలువాన

చిలువాడు

౩-౧౧౭

ఈ పదముల కర్థము తెలియరాలేదు.

పూ రణ ము లు

4 వ పుటలోఁ జొక్కలున్నయెడ నీ పద్యమును జేర్చుకొనుఁడు—

క. ఉన్నతరి నన్నుఁ జూచి ప్ర
సన్నాననుఁడై సుధారససదృశమృదువా
కోణ్ణిన్నతి శుకసప్తతికృతి
చెన్నలర మదర్పణంబు నేయుకుమారా!

ఈక్రిందిపద్యములను గ్రంథమున ముద్రితమైనరీతిని గాక ఇటచూపినవిధముగాఁ జదువుకొనవలయును.—

ప్రథమాశ్వాసము 26. నుండి 32. వఱకు,
నీ. సత్కలానిధియైన జైవాత్మకుఁడు రాజ
చక్రపాలకమైత్రి సలుపఁ డనుచు
జీవనం బొసఁగి రక్షింపఁజాలు ఘనుండు
చంచలాత్మకత గద్దించు ననుచుఁ
దాభోగియై యనంతాభిభానుఁడు జగ
త్ప్రాణాః హరియై పరగు ననుచు
హంసాభిదై వతఖ్యాతజగన్నిత్రుఁ
దురుపుణ్యజనవృద్ధి కోర్వఁ డనుచు

తే. జలజరిపుమేఘశేష సూర్యులహసించె
కాంచె సతచక్రభరణమార్జించె ధైర్య
మవనిఁబాలించె నిర్జించె నరిజచాలి
నారసద్గుణహరిశ్రీనారకౌరి.

చ. నల నిభుడైన యోబవిభు నారన్యపాలుని యోలగంబునం
గలితసుగంధమాల్యవసనంబులతో నెలవైన వక్కలా
కులె యొకరాయమన్నెదొంకుం దగ పెండ్లికిఁ జాలునన్నచోఁ
దెలియగఁ దద్వదాన్యత నుతింప ఫణేంద్రునకై నళకన్యమే. 27

సీ. తొలఁగినగతి సూడుదొరల ననాయాస

వర్ధితదుఃఖాశ్రువర్షములకుఁ
గొలిచిన సరిమన్నెగురివేరు లొనరించు
వరదానథారాప్రవాహములకు
నాశ్రయించిన భూసురాగ్రేసరులునేయఁ
దొడరిన సవనాగ్ని దూమములకు
నిడినసత్రముల నభీష్టమృష్టాన్నభో
జనజనజయజయశబ్దములకుఁ

తే. దడిసివరదలఁ బడియూండి కుడిచి బెగ్గ
డిలఁగ నేమిటికిం దని తెలిసి దాఁటి
నేడువార్ధులు గడవెల్ల నీఁదె నొర!
నారవిభుని యశఃకాంతనడత వింత

క. మేరుగిరిధైర్యసిధియా

నారన్యపాలకుఁడు గనియె నయమూర్గగుణో
దారులవరవీరయశో
హారులఁ దొమ్మండు సుతుల నతులితమతులన్.

క. ఆరమణీశయశోవి

స్తారులలో వినుతిఁ గాంచె సకలధరిత్రీ
భూరితరభారవహనో
దారభుజప్రబలుఁ డోబధరణిపుఁ డవనిన్.

పూ ర ణ ము లు

4 వ పుటలోఁ జొక్క లున్నయెడ నీ పద్యమును జేర్చు
కొనుఁడు—

క. ఉన్నతరి నన్నుఁ జూచి ప్ర
సన్నాననుఁడై సుధారససదృశమృదువా
కోణ్ణితి శుకసప్తతికృతి
చెన్నలర మదర్పణంబు నేయుకుమారా!

ఈక్రిందిపద్యములను గ్రంథమున ముద్రితమైనరీతిని
గాక ఇటచూపినవిధముగాఁ జదువుకొనవలయును.—

ప్రథమాశ్వాసము 26. నుండి 32. వఱకు,
నీ. సత్కలానిధియైన జైవాతృకుఁడు రాజ

చక్రపాలకమైత్రి సలుపఁ డనుచు

జీవనం బొసఁగి రక్షింపఁజాలు ఘనుండు

చంచలాత్మకత గద్దించు ననుచుఁ

దాభోగియై యనంతాభిధానుఁడు జగ

త్ప్రణామహరియై పరగు ననుచు

హంసాభిదై వతఖ్యాతజగన్మిత్రుఁ

దురుపుష్కజనవృద్ధి కోర్వఁ డనుచు

తే. జలజరిపుమేఘశేష సూర్యులహసించె

కాంచె నతచక్రభరణమార్జించె ధైర్య

మవనిఁబాలించె నిర్జించె నరిజచాలి

నారసద్గుణహరిశ్రీనారకౌరి.

త ప్పా ష్ప ల ప ట్టి క.

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	డిప్ప.
3	17	తృణీకరించి	తృణీకరింతు
4	15	యక్తి	యుక్త
6	9	వించినవిక నవధరించి	వించిననవధరించి
	12	వాప్తియగు	వాప్తియును
8	4	గం	గ
	5	హర	హ్వర
	21	సప్తక	సప్తతి
	24	గారిచిహ్న	గారిచిహ్న
14	19	మునకు	మునను
15	18	నకును	నకను
19	5	సానాయ	సామ్నాయ
	17	భంగోద్ధ	భంగోత్థ
22	5	సమ్మదంబున్	సమ్మదంబునన్
23	3	ధవము	ధనము
26	19	స్వచ్ఛ	స్వచ్ఛ
29	3	బడనిక	బడనిక
	4	గారడ	గారుడ
31	20	రేఖనిభవము	రేఖావిభవము
32	22	దెగడ	దెగడ
45	2	రతిశు	రతిసు
51	18	దురిటిల్లు	దురసిల్లు
52	2	తొమ్మిదా	తొమ్మిదా

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
55	24	పిల్లులు	పిల్లులు
64	5	నద్ధరా	నద్ధరా
65	22	గండ	గండ
74	2	మండలు	మండను
76	23	శేఖరు	శేఖరు
98	11	నొక్కకీ	నొక్కకే
103	16	శుభాంసు	శుభాంశు
114	22	చెచ్చ	చచ్చ
132	16	బోడ్డుకుం	బోండ్డుకుం
140	23	గాక	గాన
150	9	పలిపల్ని	పలిపల్ని
153	15	చెనా	చెరా
176	10	నెప్పును	నెప్పులును
192	22	సొగగు	సొబగు
193	5	మనుతురు	మనుతురు
	25	కార్వ	కార్వ్య
199	18	ఈరిలి	ఈలీల
213	15	సభరు	నభరు
222	17	నోజనజాన్య	నోజలజాన్య
	19	నతుల	నతుల
234	8	గనియెను	గనియెనొ
257	2	కొనఁగ	కొనఁగ
258	13	వేసి	వేఁసి
261	25	పులుగాని	పులుకాని
263	6	మంచు	మంచు
280	18	రసనమున్నే	రసనమున్నే
288	23	నిందు	నందు

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	డిప్పు.
309	7	యవనీకాంతన	యవనికాంతరన.
	18	వరమే	వరమై
312	4	తనయు	తనయ
	8	నడికొప్ప	నడికొప్పు
314	14	యెంచ	నెంచ
323	6	జిమ్మి	జిమ్మ
335	15	సాగిన	సాగిన
	16	గూలియించు	గూలియంచు.
351	12	యిట్లు	టిట్లు
361	12	గన్నెకలు	గన్యకలు
370	14	నొడబాటు	నొడబాటు
377	2	సొంపు	సొంపు
386	4	మాధురీ	చాతురీ
	6	రాళికాం	రాళికాం
	7	మస్ఫరం	మద్భుతం
	12	కథిక	కథక
390	19	సభయా	సభనా

72

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము—1951

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
55	24	పిల్లులు	పిల్లులు
64	5	నద్ధారా	నద్ధరా
65	22	గంద	గండ
74	2	మండలు	మండను
76	23	శేఖరు	శేఖరు
98	11	నొక్కకి	నొక్కకే
103	16	సుధాంసు	సుధాంశు
114	22	చెచ్చ	చవు
132	16	బోడ్డుకుం	బోండ్డుకుం
140	23	గాక	గాన
150	9	పలిపత్ని	పలిపత్ని
153	15	చెనా	చెరా
176	10	నెప్పును	నెప్పులును
192	22	సొగగు	సొబగు
193	5	మనుతురు	నునుతురు
	25	కార్వ	కార్మ్య
199	18	ఈరితి	ఈలీల
213	15	సభరు	సభరు
222	17	నోజనజాన్య	నోజలజాన్య
	19	నతుల	నతుల
234	8	గనియెను	గనియెనొ
257	2	కొనఁగ	కొనఁగ
258	13	వేసి	వేఁపి
261	25	పులుగాని	పులుకాని
263	6	మంచు	నుంచు
280	18	రసనమున్నే	రసనమున్నే
288	23	నిందు	నందు